

BORKING'S LATIJNSCHE INFIMA

VIJFDE DRUK

N. V. DEKKER & V. D. VEGT - J. W. V. LEEUWEN
NIJMEGEN - UTRECHT

BORKING'S
LATIJNSCHE INFIMA

OPSTELLEN en VERTALINGEN

met tusschengevoegde regels

DER

SYNTAXIS

VIJFDE DRUK

BEWERKT DOOR

EEN LEERAAR VAN HET SEMINARIE HAGEVELD

1922

N.V. DEKKER & VAN DER VEGT EN J. W. VAN LEEUWEN
NIJMEGEN — UTRECHT

www.stilus.nl

DE EENVOUDIGSTE VORMEN DER WERKWOORDEN.

Evenals in het Nederlandsch kunnen ook in het Latijn de meeste woordsoorten een vormverandering ondergaan.

Deze vormverandering heet bij de naamwoorden verbuiging of declinatie, bij de werkwoorden vervoeging of conjugatie; de eerste worden dus gedeclineerd, de laatste geconjugéerd.

In het Latijn worden de werkwoorden naar de wijze, waarop zij vervoegd worden, verdeeld in vier klassen; namelijk in werkwoorden der 1e, der 2e, der 3e en der 4e conjugatie.

Om te weten, tot welke conjugatie een werkwoord behoort, ziet men naar den uitgang van den onvoltooid tegenwoordigen tijd der onbepaalde wijs. Deze is in de

1 ^{ste} conjugatie	āre met lange a.	B.v. amāre, <i>beminnen</i> .
2 ^{de} „	ēre „ lange e.	„ monēre, <i>vermanen</i> .
3 ^{de} „	ere „ korte e.	„ legere, <i>lezen</i> .
4 ^{de} „	īre „ lange i.	„ audire, <i>hooren</i> .

EERSTE CONJUGATIE: amāre, *beminnen*, te *beminnen*.

Onvoltooid tegenwoordige tijd.

Bedrijvende vorm.

Lijdende vorm.

Aantoonende wijs.

1. amo, <i>ik bemin</i> .	1. amor, <i>ik word bemind</i> .
2. amas, <i>gij bemint</i> .	2. amāris, <i>gij wordt bemind</i> .
3. amat, <i>hij bemint</i> .	3. amātur, <i>hij wordt bemind</i> .
1. amāmus, <i>wij beminnen</i> .	1. amāmur, <i>wij worden bemind</i> .
2. amātis, <i>gij (p.) bemint</i> .	2. amamini, <i>gij (p.) wordt bemind</i> .
3. amant, <i>zij beminnen</i> .	3. amantur, <i>zij worden bemind</i> .

Gebiedende wijs.

2. ama, *bemin.*
2. amāte, *bemint.*

Woorden om te leeren en te vervoegen.

arāre, <i>ploegen.</i>	ornāre, <i>versieren.</i>	vexāre, <i>kwellen.</i>
delectāre, <i>vermaken.</i>	pugnāre, <i>strijden.</i>	vigilāre, <i>waken.</i>
educāre, <i>opvoeden.</i>	saltāre, <i>dansen.</i>	vitupērāre, <i>berispen.</i>
laudāre, <i>prijzen.</i>	tentāre, <i>beproeven.</i>	vulnērāre, <i>wonden.</i>

1.

Laudo. Vitupēras. Saltat. Vigilāmus. Pugnātis. Arant. Lauda! Pugnāte! Tentat saltāre. Delector. Vulnērāris. Vexātur. Laudāmur Vituperamini. Ornantur. Laudāris. Educamini. Vituperāmur. Educor. Educātur. Educāte. Delectāmur. Ornāris. Saltātis. Vulnerantur. Laudamini! Vigila! Saltāte!

2.

N.B. Als gij tweede persoon meervoud is, wordt dit aangegeven door (p.).

Ik waak. Gij strijdt. Hij ploegt. Wij prijzen. Gij(p.) berispt. Zij dansen. Strijd! Prijst! Zij beproeven te strijden. Ik word geprezen. Gij(p.) wordt berispt. Hij wordt versierd. Wij worden vermaakt. Gij wordt gewond. Zij worden gekweld. Zij prijzen. Gij(p.) wordt opgevoed. Zij worden berispt. Wij worden opgevoed. Gij prijst. Wij worden versierd. Hij wordt gewond. Wij waken. Gij wordt opgevoed.

TWEEDE CONJUGATIE: monēre, *vermānen, te vermanen.*

Onvoltooid tegenwoordige tijd.

Bedrijvende vorm.	Lijdende vorm.
Aantoonende wijs.	

1. monco, <i>ik vermaan.</i>	1. moncor, <i>ik word vermaand.</i>
2. mones, <i>gij vermaant.</i>	2. monēris, <i>gij wordt vermaand.</i>
3. monet, <i>hij vermaant.</i>	3. monētur, <i>hij wordt vermaand.</i>

1. monēm us, *wij vermanen.* 1. monēm ur, *wij worden vermaand.*
2. monētis, *gij (p.) ver-* 2. monemīni, *gij (p.) wordt ver-*
maant. *maand.*
3. monent, *zij vermanen.* 3. monentur, *zij worden vermaand.*

Gebiedende wijs.

2. mone, *vermaan.*
2. monēte, *vermaant.*

Woorden om te leeren en te vervoegen.

debēre, <i>moeten.</i>	florēre, <i>bloeien.</i>	parēre, <i>gehoorзамen.</i>
docēre, <i>onderwijzen.</i>	manēre, <i>blijven.</i>	ridēre, <i>lachen.</i>
exercēre, <i>oefenen.</i>	mordēre, <i>bijten.</i>	tacēre, <i>zwijgen.</i>
flēre, <i>weenen.</i>	movēre, <i>bewegen.</i>	terrēre, <i>verschrikken.</i>

3.

Docco. Taces. Ridet. Mordēmus. Exercētis. Flent. Tace! Manēte! Tacēre debes. Terreor. Exercēris. Movētur. Docēmur. Mordemini. Docentur. Doces. Tacēmus. Docēris. Parēre debent. Florent. Exercēmur. Manētis. Educāris et (en) docēris. Moventur. Tacent. Parēte! Parētis et laudamini. Saltāmus et ridēmus. Tentāte docēre! Mordentur et vulnerantur.

4.

Ik gehoorzaam. Hij weent. Wij onderwijzen. Gij (p.) zwijgt. Zij lachen. Blijf! Zwijgt! Gij moet blijven. Ik word gebeten. Gij (p.) wordt verschrikt. Hij wordt onderwezen. Gij onderwijst. Ik zwijg. Wij worden bewogen. Wij moeten zwijgen. Ik word geoefend. Gij wordt opgevoed en onderwezen. Ik word onderwezen. Ik lach. Gehoorzaam! Wij beproeven te onderwijzen. Wij worden gebeten en gewond. Gij (p.) weent en wordt berispt.

DERDE CONJUGATIE: legēre, *lezen, te lezen.*

Onvoltooid tegenwoordige tijd.

Bedrijvende vorm.	Lijdende vorm.
Aantoonende wijs.	

1. lego, <i>ik lees.</i>	1. legor, <i>ik word gelezen.</i>
2. legis, <i>gij leest.</i>	2. legēris, <i>gij wordt gelezen.</i>

3. legit, <i>hij leest.</i>	3. legitur, <i>hij wordt gelezen.</i>
1. legimus, <i>wij lezen.</i>	1. legimur, <i>wij worden gelezen.</i>
2. legitis, <i>gij (p.) leest.</i>	2. legimini, <i>gij (p.) wordt gelezen.</i>
3. legunt, <i>zij lezen.</i>	3. leguntur, <i>zij worden gelezen.</i>

Gebiedende wijs.

2. lege, *lees.*
2. legite, *leest.*

Woorden om te leeren en te vervoegen.

bibere, <i>drinken.</i>	diligere, <i>achten.</i>	ludere, <i>spelen.</i>
canere, <i>zingen.</i>	edere, <i>eten.</i>	pingere, <i>schilderen.</i>
cedere, <i>wijken.</i>	fallere, <i>bedriegen.</i>	scribere, <i>schrijven.</i>
defendere, <i>verdedigen.</i>	laedere, <i>beledigen.</i>	vincere, <i>overwinnen.</i>

5.

Scribo. Vincis. Laedit. Canimus. Editis. Bibunt. Pinge! Scribite! Scribere debes. Fallor. Vincēris. Defenditur. Diligimur. Laedimini. Vincuntur. Ede et bibe! Ludite! Canere tentat. Pingis. Defendimur. Diligēris. Vincimini. Si (*indien*) vincitis, laudamini. Scribunt. Laedēris. Edunt. Si cedis, vincēris. Si scribis, vituperāris. Si legitis, laudamini.

6.

Ik zing. Gij eet. Hij drinkt. Wij schrijven. Gij (p.) leest. Zij verdedigen. Schrijf! Schildert! Gij moet lezen. Ik word geacht. Gij wordt overwonnen. Hij wordt beledigd. Wij worden bedrogen. Wij worden overwonnen. Gij (p.) verdedigt. Zij achten. Eet en drinkt! Speel! Zij beproeven te vermanen. Gij schildert. Zij worden verdedigd. Gij wordt geacht. Hij wordt overwonnen. Indien gij zingt, wordt gij geprezen. Hij schrijft. Gij wordt beledigd. Indien zij schrijven, worden zij geprezen. Indien hij wijkt, wordt hij overwonnen. Indien gij (p.) leest, wordt gij (p.) berispt.

VIERDE CONJUGATIE: audire, *hooren, te hooren.*

Onvoltooid tegenwoordige tijd.

Bedrijvende vorm.

Lijdende vorm.

1. audio, <i>ik hoor.</i>	1. audior, <i>ik word gehoord.</i>
2. audis, <i>gij hoort.</i>	2. audiris, <i>gij wordt gehoord.</i>
3. audit, <i>hij hoort.</i>	3. auditur, <i>hij wordt gehoord.</i>
1. audimus, <i>wij hooren.</i>	1. audimur, <i>wij worden gehoord.</i>
2. auditis, <i>gij (p.) hoort.</i>	2. audimini, <i>gij (p.) wordt gehoord.</i>
3. audiunt, <i>zij hooren.</i>	3. audiuntur, <i>zij worden gehoord.</i>

Gebiedende wijs.

2. audi, *hoor.*
2. audite, *hoort.*

Woorden om te leeren en te vervoegen.

custodire, <i>bewaken.</i>	fulcire, <i>stutten.</i>	salire, <i>springen.</i>
dormire, <i>slapen.</i>	nutrire, <i>voeden.</i>	venire, <i>komen.</i>
erudire, <i>onderrichten.</i>	punire, <i>straffen.</i>	vestire, <i>kleeden.</i>
ferire, <i>slaan.</i>	repere, <i>vinden.</i>	vincere, <i>boeien.</i>

7.

Erudio. Vincis. Dormit. Ferimus. Punitis. Saliunt. Veni! Salite! Tento reperire. Vincior. Custodiris. Feritur. Vestimur. Nutrimini. Fulciuntur. Audi! Dormite! Si bene (*goed*) erudis, laudaris; si male (*slecht*) erudis, vituperaris. Si vincēris, vinciris. Vestiuntur. Si male scribimus, punimur. Bene custodimini. Dormimus. Salitis. Bene erudiuntur. Audite! Vincimus. Vincimus.

8.

Ik sla. Gij straft. Hij springt. Wij onderrichten. Gij (p.) stut. Zij slapen. Spring! Komt! Zij beproeven te onderrichten. Ik word geboeid. Gij wordt gevoed. Hij wordt gestut. Wij worden

gestraft. Gij (p.) wordt bewaakt. Zij worden geslagen. Gij wordt goed onderricht. Hij springt en danst. Hij wordt goed onderricht. Hij wordt gekleed. Wij worden goed bewaakt. Indien hij overwonnen wordt, wordt hij geboeid. Zij worden slecht onderricht.

VERGELIJKING DER VIER CONJUGATIES.

9.

Fallēris. Docēris. Flent. Edunt. Vincuntur. Vincitur. Vincitis. Vincite. Vincit. Vince. Mane, vigila, custodi, defende! Ludimus et salimus et saltamus et ridemus. Moventur et veniunt; feriunt et vincunt. Si fallis, puniris; si pares, laudaris. Vestitur et pingitur, docetur et diligitur. Exercete et erudite bene: si male docetis et educatis, vituperamini.

10.

Ik speel. Gij wordt opgevoed. Hij boeit. Wij worden geoefend. Gij (p.) eet. Zij bloeien. Vermaak! Vindt! Ik dans en zing, ik lach en spring. Zij worden gebeten, gewond, geslagen, beleedigd. Beproof te slapen! Hij wordt bedrogen en weent. Zij eten en drinken. Gij (p.) wordt beleedigd en gekweld. Wij worden vermaakt en lachen. Ik word geboeid, gij wordt overwonnen. Gij slaapt: waak! Zij voeden slecht op, en worden gestraft; gij onderricht goed, en wordt geacht. Indien gij komt, zwijgen wij; indien gij blijft, wijken wij.

VORMEN VAN HET ONREGELMATIGE WERKWOORD.

esse, zijn, te zijn.

est, hij (zij, het) is.
erat, hij (zij, het) was.

sunt, zij zijn.
erant, zij waren.

DE EERSTE DECLINATIE.

SYNTAXIS. Een zin bestaat minstens uit een onderwerp of subject en een gezegde of praedicaat.

Het subject is gewoonlijk een substantivum en staat in den nominativus.

Het praedicaat is of een enkel verbum of een verbum met een nomen (gewoonlijk een substantivum of een adjectivum). B.v. *De roos bloeit*, rosa floret. *De roos is een bloem*, rosa flos est. *De roos is schoon*, rosa est pulchra.

Ook dit praedicaatsnomen of naamwoordelijk deel van het gezegde staat in den nominativus.

Het lijdend voorwerp staat in den accusativus.

Het belanghebbend voorwerp staat in den dativus.

§ 12. Woorden om te declineeren.

ala, f. de vleugel.	fortuna, f. het geluk.	porta, f. de poort.
aqua, f. het water.	incola, m. de inwoner.	silva, f. het bosch.
ara, f. het altaar.	penna, f. de veder.	stella, f. de ster.
barba, f. de baard.	poeta, m. de dichter.	tibia, f. de fluit.

Woorden om te leeren.

aqua, f. water, o.	herba, f. kruid, o.	quam, adv. hoe.
ciconia, f. ooievaar, m.	nocere, schade doen.	rana, f. kikvorsch, m.
coaxare, kwallen.	planta, f. plant, v.	saepe, adv. dikwijls.
copia, f. menigte, v.	praeda, f. buit, m.	terra, f. aarde, v.
devorare, verslinden.	procella, f. storm, m.	turbare, troebel maken.
gignere, voortbrengen.	pulchre, adv. schoon.	

11.

Rana coaxat. Rana saepe est praeda ciconiae. Ciconia nocet ranae. Ciconia devorat ranam. O rana, coxa! Plantae florent. Terra vestitur copia plantarum. Procellae nocent plantis. Terra gignit plantas. O plantae, quam pulchre ornatis terram! Terra vestitur plantis

12.

De plant bloeit. De kruiden der aarde bloeien. De storm doet schade aan de plant. Ik bemin de plant. O plant, hoe schoon bloeit gij! De kikvorschen kwaken. De kikvorschen zijn dikwijls de buit der ooievaars. De ooievaars doen schade aan de kikvorschen. De ooievaars verslinden de kikvorschen. O kikvorschen, kwaakt! De kikvorschen maken het water troebel.

OPMERKING. Bij werkwoorden in den lijdenden vorm wordt het voorzetsel *door* vóór namen van personen vertaald door *a*, dat den ablativus regeert; anders blijft het meestal onvertaald.

In plaats van *a* schrijft men *ab*, als het volgende woord met een klinker of een *h* begint.

§§ 12—13. Woorden om te declineeren.

aloë, f. <i>de aloë, v.</i>	Gorgias, m. <i>Gorgias, m.</i>
epitōme, f. <i>het uittreksel.</i>	Midas, m. <i>Midas, m.</i>
isagōge, f. <i>de inleiding, v.</i>	Pythagōras, m. <i>Pythagoras, m.</i>
anagnostes, m. <i>de voorlezer, m.</i>	comētes, m. <i>de staartster, v.</i>
dynastes, m. <i>de opperheer, m.</i>	pyrites, m. <i>de vuursteen, m.</i>

Woorden om te leeren.

Aenēas, m. <i>Aeneas, m.</i>	carpēre, <i>plukken.</i>	praedicāre, <i>roemen.</i>
Anchīses, m. <i>Anchises,</i>	coquēre, <i>koken.</i>	sapientia, f. <i>wijsheid, v.</i>
m.	crambe, f. <i>kool, v.</i>	stridēre, <i>ruischen.</i>
astutia, f. <i>listigheid, v.</i>	culīna, f. <i>keuken, v.</i>	vehementer, <i>ad v. hevig.</i>
boreas, m. <i>noorden-</i>	evitāre, <i>vermijden.</i>	Circe, f. <i>Circe, v.</i>
wind, m.	nauta, m. <i>schipper.</i>	
capra, f. <i>geit, v.</i>	nutrire, <i>voeden.</i>	

13.

Crambe coquitur in (*in*) culīna. Astutia Circes vituperātur. Filia familias carpit cramben. Caprae nutriuntur crambe. Procellae boreae nautis nocent. Boreae evitant nautae. O boreae,

quam vehementer strides! Crambae a filiabus coquuntur. Anchīses amātur ab Aenēa et Aenēas amātur ab Anchīse. O Anchīse, quam vehementer amāris ab Aenēa! Aenēas amat Anchīsen. Pythagōrae sapientia praedicātur.

14.

De dochters des huisgezins koken de kool. De geiten worden gevoed voor (*dat.*) de godinnen. Wij roemen de wijsheid van Pythagoras. De noordenwinden ruischen hevig. Wij worden onderricht door Pythagoras. De storm doet schade aan Aeneas. De geit doet schade aan de kool. De noordenwind wordt door de schippers vermeden. Zij berispen de listigheid van Circe.

15.

Verklaar en vertaal de volgende vormen (§§ 12, 13):

pennis	poētas	familias
comētae	alois	dynasten
silvam	praedārum	anagnoste
isagōgen	crambe	testis
ara	aquae	stellae
Mida	Circes	barba
incōlae	nautis	Lethes
pyrite	Aenēan	aloarum

Vertaal in het Latijn:

aan de menigte	aan de kikvorschen
van de bosschen	door de noordenwinden
o schippers	van de kool
den dichter	de landvoogd
door den storm	o sterren
de staartsterren (nom. en acc.)	aan de keukens
o opperheer	den haarband
van het uittreksel	door de wijsheid

DE TWEEDE DECLINATIE.

§ 15. 1—2. Woorden om te declineeren.

Antipāter, m. *Antipater*, m. gener, m. *de schoonzoon*, m.
 auster, m. *de zuidenwind*, m. Meleāger, m. *Meleager*, m.
 colūber, m. *de slang*, v. socer, m. *de schoonvader*, m.
 triumvir, m. *de drieman*, m. centumvir, m. *de honderdman*, m.

Woorden om te leeren.

adīmēre, *ontnemen*. culter, m. *mes*, o. liber, m. *boek*, o.
 agricōla, m. *landman*, m. dare, *geven*. magister, m. *leer-*
 colēre, *bebouwen*, ver- dividēre, *verdeelen*. meester, m.
 eeren. displicēre, *mishagen*. metīre, *meten*.
 contemnēre, *verachten*. faber, m. *werkmán*, m. pingēre, *schilderen*.

16.

Agri custodiuntur. Herbae agrōrum florent. Agricōla colit agros. Agri, quam pulchre florētis! In (op) agris herbae florent. Socer genēro librum dat. Viri puēros docent. Filia genēri pulchre pingit. Adultēri contemnuntur. Filia magistri puēro cultrum adīmit. Magister libros levīri legit. Decemvīri agros metiunt et dividunt.

17.

De kruiden van den akker mishagen aan de geit. Den akker bebouwen de landlieden. O akker, hoe schoon bloeit gij! Wij verachten de echtbrekers. De schoonzons doen schade aan de schoonvaders. De priesters beminnen de werklieden. Door den schoonzoon wordt aan den schoonvader een boek gegeven. De boeken worden gelezen door den leermeester. De akkers worden gemeten en verdeeld door de tienmannen.

SYNTAXIS. De dativus staat op de vraag waarvoor, voor wien (ten wiens voordeel of nadeel). Men noemt dit den **dativus commōdi et incommōdi**. B.v. *Wij leeren niet voor de school, maar voor het leven*, non scholae, sed vitae discimus.

§ 15. 3—4 en § 16. Woorden om te declineeren.

annus, m. <i>het jaar</i> .	damnum, n. <i>de schade</i> , v.
campus, m. <i>het veld</i> .	Atreus, m. <i>Atreus</i> , m.
Dariūs, m. <i>Darius</i> (Gr. eigenn.), m.	Orpheus, m. <i>Orpheus</i> , m.
genius, m. <i>de beschermgeest</i> , m.	Delos, f. <i>Delos</i> , o.
Ovidius, m. <i>Ovidius</i> (Lat. eigenn.), m.	Samos, f. <i>Samos</i> , o.
Pius, m. <i>Pius</i> , m.	colon, n. <i>de punt</i> , v.
collum, n. <i>de hals</i> , m.	idōlon, n. <i>het beeld</i> , o.

Woorden om te leeren.

avārus, i, m. <i>gierigaard</i> , m.	juba, ae, f. <i>manen</i> (van een paard) v.
causa, ae, f. <i>oorzaak</i> , v.	mundus, i, m. <i>wereld</i> , v.
celerīter, a d v. <i>snel</i> .	musca, ae, f. <i>vlieg</i> , v.
committēre, <i>toevertrouwen</i> .	narrāre, <i>verhalen</i> .
consilium, i, n. <i>raadgeving</i> , v.	ornamentum, i, n. <i>sieraad</i> , o.
currēre, <i>loopen</i> .	pecunia, ae, f. <i>geld</i> , o.
equus, i, m. <i>paard</i> , o.	poena, ae, f. <i>straf</i> , v.
Eurydice, es, f. <i>Eurydice</i> , v.	praebēre, <i>verschaffen</i> .
exitium, i, n. <i>verderf</i> , o.	praesidium, i, n. <i>hulp</i> , v.
exstruēre, <i>bouwen</i> .	regēre, <i>besturen</i> .
fabūla, ae, f. <i>fabel</i> , v.	symposion, i, n. <i>gastmaal</i> , o.
frumentum, i, n. <i>graan</i> , o.	templum, i, n. <i>tempel</i> , m.
granum, i, n. <i>korrel</i> , v.	Trojānus, i, m. <i>Trojaan</i> , m.
Helēna, ae, f. <i>Helena</i> , v.	

18.

Equus currit. Juba ornamentum est equi. Muscae displicent equo. Vir regit equum. Eque, celerīter curre! Copia frumenti devorātur equo. Agricōla committit agris grana frumenti. Dii mundum regunt. Deos colite! Praebe, o Deus, libēris praesidium! Diis et deabus (dat. comm.) templa exstruuntur. Deus praebet praesidium filio fabri. Ovidi, narra fabūlam Orphei et Eurydices!

19.

Helena was voor de Trojanen (waarom de dativus?) de oorzaak van oorlog en verderf. Het geld is voor de gierigaard een straf. De goden beminnen het volk. De mannen versieren de tempels voor de goden. O goden, verschaft hulp aan de werklieden! Eer de tempels der goden! De volken beminnen de goden. O God, stut den tempel! O zoon, gehoorzaam aan de raadgevingen van den leermeester! Wij verschaffen hulp aan de zonen en dochters van den landman! O Orpheus, bemin Eurydice! Zij geven een gastmaal aan de werklieden.

20.

Verklaar en vertaal de volgende vormen (§§ 14—16):

cultris	equis	Deli
librum	levīrum	colo
liberōrum	Orpheu	Horāti
Darīe	idōla	Trevirōrum
colis	Samo	genēro
vespēri	diphthongos	libēris
symposio	decemvīros	geni
fili	presbytēro	proelia

Vertaal in het Latijn:

van de woordenboeken	aan de zwagers
aan den tempel	door den schoonzoon
den avond	der goden
o God	den tempels
door de beschermgeesten	van de gierigaards
des gelds	de raadgevingen (acc.)
met een mes	door Orpheus
van den schoonvader	van het beeld.

DE DERDE DECLINATIE.

SYNTAXIS. De genetivus heeft verschillende beteekenissen en verschillende namen.

De genetivus possessivus geeft te kennen, van wien iets is of voortkomt. B.v. *Het leven der menschen* (= het leven, dat de menschen bezitten), *vita hominum*. *De weldaden Gods* (= de weldaden, welke voortkomen van God), *beneficia Dei*.

§ 19. Woorden om te declineeren.

aetas (aetātis), f. <i>de leeftijd</i> , m.	lex (legis), f. <i>de wet</i> , v.
agger (aggēris), m. <i>de dam</i> , m.	lux (lucis), f. <i>het licht</i> .
artifex (artificis), m. <i>de kunstenaar</i> , m.	natio (natiōnis), f. <i>de volksstam</i> , m.
	pectus (pectōris), n. <i>de borst</i> , v.
cadāver (cadavēris), n. <i>het lijk</i> .	servitus (servitūtis), f. <i>de slaverij</i> , v.
caput (capitis), n. <i>het hoofd</i> .	
flumen (fluminis), n. <i>de rivier</i> , v.	supellex (supellectilis), f. <i>het huisraad</i> .
heres (herēdis), m. <i>de erfgenaam</i> , m.	tempus (tempōris), n. <i>de tijd</i> , m.
lapis (lapidis), m. <i>de steen</i> , m.	vigil (vigilis), m. <i>de wachter</i> , m.
latus (latēris), n. <i>de zijde</i> , v.	virgo (virginis), f. <i>de maagd</i> , v.

Woorden om te leeren.

anĭmus, i, m. <i>gemoed, o.</i>	honor (honōris), m. <i>eer, v.</i>
audītor (auditōris), m. <i>toehoorder, m.</i>	miles (militis), m. <i>soldaat, m.</i>
	<i>movēre, bewegen.</i>
celēbrāre, <i>prijzen.</i>	munus (munēris), n. <i>geschenk, o.</i>
corpus (corpōris), n. <i>lichaam, o.</i>	orātor (oratōris), m. <i>redenaar, m.</i>
dolor (dolōris), m. <i>smart, v.</i>	patienter, a d v. <i>geduldig.</i>
dux (ducis), m. <i>veldheer, m.</i>	pungēre, <i>steken.</i>
cloquentia, ae, f. <i>welsprekend-</i>	rex (regis), m. <i>koning, m.</i>
<i>heid, v.</i>	succumbēre, <i>bezwijken.</i>
fulgur (fulgūris), n. <i>bliksem, m.</i>	tormentum, i, n. <i>pijniging, v.</i>
homo (homīnis), m. <i>mensch, m.</i>	tolērāre, <i>verdragen.</i>

21.

Eloquentia oratoris movet animos auditorum. Oratori paret populus. O orator, quam vehementer vexas auditores! Ab oratore populus regitur. Dolores vexant comitem militis. Tormentum dolorum tolerare debes. Doloribus succumbitis. Vir patienter tolerat dolores. O dolores, quam vehementer pungitis! Doloribus vincuntur milites. Honor praemium virtutis est. Fulgur videmus. Militum corpora tolerant tormenta dolorum. Celebramus nomina ducum et militum.

22.

De smarten worden geduldig verdragen door de lichamen der soldaten. De eer van den soldaat wordt geprezen door de veldheeren. De geschenken des konings zijn weldaden voor de soldaten. Wij verdragen de pijnigingen der smart. Beweegt, o redenaars, de gemoederen van de koningen. De gezellen kwellen den gezet. Aan de koningen geven de menschen eer. De soldaat moet den veldheer gehoorzamen. De koningen worden geprezen door de geschenken der menschen.

§ 20. Woorden om te declineeren behalve in den ablativus singularis en den genetivus pluralis.

cucumis (cucūmis), m. <i>de komkommer, v.</i>	tigris (tigris), m. (Gr. subst.) <i>de tijger, m.</i>
cucumis (cucumēris), m. <i>de komkommer, v.</i>	tigris (tigrīdis), m. (Gr. subst.) <i>de tijger, m.</i>
secūris (secūris), f. <i>de bijl, v.</i>	Tigris (Tigris), m. <i>Tiger (een rivier), m.</i>

Woorden om te leeren.

acuere, <i>scherpen.</i>	donare, <i>schenken.</i>
adhibere, <i>aanwenden.</i>	exasciare, <i>houwen.</i>
basis (basis), f. <i>voetstuk, o.</i>	expellere, <i>verdrijven.</i>
cos (cotis), f. <i>slijpsteen, m.</i>	fames (famis), f. <i>de honger, m.</i>

fundamentum, i, n. <i>grondslag, m.</i>	navis (navis), f. <i>schip, o.</i>
laurus, i, f. <i>laurierboom, m.</i>	oppugnare, <i>bestormen.</i>
levare, <i>verlichten.</i>	quies (quiētis), f. <i>rust, v.</i>
lignum, i, n. <i>hout, o.</i>	statua, ae, f. <i>standbeeld, o.</i>
medicamentum, i, n. <i>geneesmiddel, o.</i>	Tamēsis (Tamēsis), m. <i>Theems (éene rivier), v.</i>
mitigare, <i>doen bedaren.</i>	vocare, <i>noemen.</i>
navigare, <i>varen.</i>	

23.

Vis vim expellit. Sitim tolerare debemus. Faber ad (volgens) amussim lignum exasciat. Agricola cucumērem edit. Folia lauri tussim levant. Febrim quiete mitigamus. Pater matri pelvim donat. Per (over) Tamēsim naves navigant. Milites oppugnant turrim. Secūrim cote acūmus. Fundamentum statuārum (welke genetivus?) vocamus basim. Nauta puppim defendit.

24.

Tegen (contra c. acc.) heeschheid, hoest en koorts moet gij geneesmiddelen aanwenden. De soldaten verdedigen den toren der stad. Het standbeeld heeft een voetstuk. De werkman scherpt de bijl van den schipper. De soldaten moeten honger en dorst verdragen. De vader geeft een komkommer (niet cucumērem) aan [zijn] zoon. O toren, hoe hevig wordt gij bestormd door de soldaten!

(N.B. Hetgeen staat tusschen [] wordt niet vertaald.)

SYNTAXIS. Een tijdsbepaling op de vraag wanneer staat in den ablativus zonder meer. B.V. *In de lente en in den zomer zingen de vogelen, vere et aestate aves cantant.*

§ 21. Woorden om te declineeren in het enkelvoud.

Charybdis, is, f. <i>Charybdis</i> (Gr. familiāris, is, m. (oorspr. a d j.) <i>de eigenn.), v.</i>	kennis, v.
cubile, is, n. <i>de legerstede, v.</i>	juvēnis, is, m. <i>de jongeling, m.</i>
December, bris, m. <i>December, m.</i>	laquear, āris, n. <i>de zoldering, v.</i>

mare, is, n. *de zee, v.* restis, is, f. *de strop, m.*
 natālis, is, m. (oorspr. a d j.) tribūnal, ālis, n. *de rechterstoel, m.*
de geboortedag, m. vectīgal, ālis, n. *de belasting, v.*
 puppis, is, f. *de achtersteven, m.*

Woorden om te leeren.

abstīnēre (a c. abl.) *zich onthouden (van).* initium, i, n. *begin, o.*
 irumpēre, *binnendringen.*
 admonitio, ōnis, f. *vermaning, v.* Juvenālis, m. *Juvenalis (Rom. dichter), m.*
 autumnus, i, m. *herfst, m.*
 carcer, ēris, m. *kerker, m.* labōrāre (c. abl.) *lijden (aan).*
 celēbrare, *vieren.* mercātor, ōris, m. *koopman, m.*
 claudēre, *sluiten.* natālis, is, m. *geboortedag, m.*
 conspergēre, *bestrooien.* onus (onēris), n. *last, m.*
 emendāre, *verbeteren.* perstringēre, *hekelen.*
 exemplum, i, n. *voorbeeld, o.* porta, ac, f. *deur, v.*
 findēre, *klooven.* prospectāre, *rondzien.*
 frater, tris, m. *broeder, m.* saevīre, *woeden.*
 gubernātor, ōris, m. *stuurman, m.* sedēre, *zitten.*
 hiems (hiēmis), f. *winter, m.* vigil, īlis, m. *wachter, m.*
 ignis, is, m. *vuur, o.* vitium, i, n. *gebrek, o.*
 incitāre, *aandrijven.*

25.

Calcāri incitāmus equos. Nectar bibunt dii. Sale conspergimus cibos. Hostes vi in (in) urbem irrumpunt. Clave porta carcēris (welke genetivus?) clauditur. Novembri (wanneer?) procellae saepe saeviunt. Febri labōrat frater. Igne coquimus cibos. A cive patria amātur. Ex (van) turri vigiles prospectant. In (op) puppi sedet gubernātor. Secūri faber lignum exasciat. Onus equi levāmus. Naves mercatorum in (op) mari sunt. A Juvenāle Romanorum vitia perstringuntur. A juvēne virorum praecepta saepe contemnuntur.

26.

De zeden der menschen worden door vermaningen en voorbeelden verbeterd. Wanneer (cum) gij aan (abl.) koorts lijdt, moet gij u onthouden van (abl.) water. In April (waarom de ablativus?) viere wij den geboortedag van den koning. De stuurman bestuurt het schip op (in c. abl.) den achtersteven. Met (abl.) de bijl klooven wij het hout. Met (abl.) een sleutel sluiten wij de deuren van de kerkers. De landman strijdt met (cum c. abl.) den werkman over (de c. abl.) den ploegstaart. In December (wanneer?) is het begin van den winter en in September van den herfst. Het paard wordt door den jongeling met (abl.) de sporen aangedreven.

SYNTAXIS. De genetivus partitivus duidt het geheel aan, van welks deel of deelen sprake is. In het Nederlandsch zetten wij gewoonlijk de twee zelfstandige naamwoorden in denzelfden naamval naast elkander, of wel wij verbinden ze door een der voorzetsels *van, onder, uit*. B.v. *Een schaar (van) vogels, agmen avium. Een menigte sterren, stellārum multitudo. Weinigen onder de menschen, pauci hominum. Een maat tarwe, modius tritici. De eerste (de voornaamste) onder de burgers, princeps civium.*

§ 22. 1—3. Woorden om te declineeren.

caro (carnis), f. *het vleesch.* quies (quiētis), f. *de rust, v.*
 clavis (clavis), f. *de sleutel, m.* rete (retis), n. *het net.*
 fames (famis), f. *de honger, m.* senex (senis), m. *de grijsaard, m.*
 felis (felis), f. *de kat, v.* uter (utris), m. *de lederen zak, m.*
 monile (monilis), n. *de halsband, m.* volūcris (volūcris), f. *de vogel, m.*

Woorden om te leeren.

abundāre (c. abl.) *overvloedig (van).* augurium, i, n. *voorspelling, v.*
 admiratio, ōnis, f. *bewondering, v.* avis, is, f. *vogel, m.*
 agmen (agmīnis), n. *schaar, v.* cervus, i, m. *hert, o.*

civis, is, m. <i>burger, m.</i>	occūpāre, <i>bezetten.</i>
doctrīna, ae, f. <i>onderricht, o.</i>	penna, ae, f. <i>veder, v.</i>
domāre, <i>temmen.</i>	providēre, <i>vooruitzien.</i>
effundēre, <i>uilstorten.</i>	remēāre, <i>terugkeeren.</i>
formāre, <i>vormen.</i>	rex (regis), m. <i>koning, m.</i>
hostis, is, m. <i>vijand, m.</i>	rupes, is, f. <i>rots, v.</i>
impēdēre, <i>bemoeilijken.</i>	spectāre, <i>beschouwen.</i>
jugum, i, n. <i>rug (van een berg), m.</i>	tendēre, <i>spannen.</i>
malum, i, n. <i>ramp, v.</i>	venātor, ōris, m. <i>jager, m.</i>
multitūdo, dīnis, f. <i>menigte, v.</i>	voluptas, ātis, f. <i>genoegen, o.</i>

27.

Venātor retia tendit. Cervus et equus sunt animalia. Avium pennas cum (*met*) admiratiōne spectāmus. Hostis rupium juga occupat. Juvēnum animi formantur doctrīna et exemplis magistrōrum. Vatum animi saepe mala provident. Nubes multitudinem imbrum (welke genetivus?) effundunt. Multitudo lintrium in (*op*) Tibēri est. Rex panium copiam dat civibus. Ab hostium duce juga rupium (welke genetivus?) occupantur. Multitudo retium a venatōre tenditur. Milites animalium onera custodiunt.

28.

Door de menschen worden de dieren getemd. Eene menigte rotsen (welke genetivus?) bemoeilijkt de jagers. Het leven der jongelingen vloeit over van (abl.) genoegens. *Op* (in c. abl.) de Theems zien wij een menigte schepen en booten. In November (wanneer?) keeren scharen van vogels *uit* (ex c. abl.) Europa *naar* (in c. acc.) Afrika terug. De voorspellingen der waarzeggers verachten wij. Een menigte brooden wordt door den koning aan de burgers gegeven. De gebreken der Atheners (welke genetivus?) worden gehegeld door de Romeinen.

OPMERKING. Sommige substantiva komen alleen in het meervoud voor. B.v. moenia, ium, *muren*; reliquiae,

ārum, *overblijfselen*. Andere substantiva hebben in het meervoud een enkelvoudige beteekenis. B.v. aedes, ium, *huis*; ambāges, um, *omweg*; fauces, ium, *keel*; tenēbrae, ārum, *duisternis*.

Wanneer deze laatste woorden als onderwerp gebruikt worden, zij men voorzichtig, daar alsdan ook het gezegde in het Latijn meervoudig moet zijn, terwijl het in het Nederlandsch enkelvoudig is. B.v. *Het huis wordt bezet*, Aedes occupantur.

§ 22. 4—6. Woorden om te declineeren.

ars (artis), f. <i>de kunst, v.</i>	os (oris), n. <i>de mond, m.</i>
cinis (cinēris), m. <i>de asch, v.</i>	os (ossis), n. <i>het been.</i>
cliens (clientis), m. <i>de bescher-</i>	princeps (princīpis), m. <i>de voor-</i>
<i>meling, m.</i>	<i>naamste, m.</i>
laquālar (laqueāris), n. <i>de zol-</i>	Quiris (Quirītis), m. <i>de Romein-</i>
<i>dering, v.</i>	<i>sche burger (volksnaam), m.</i>

Woorden om te leeren.

abhorrēre (a, ab, c. abl.) <i>een af-</i>	horreum, i, n. <i>schuur, v.</i>
<i>keer hebben (van).</i>	improbitas, ātis, f. <i>boosheid, v.</i>
amor, ōris, m. <i>liefde, v.</i>	jus (juris), n. <i>recht, o.</i>
arx (arcis), f. <i>burg, m.</i>	nidificāre, <i>nestelen.</i>
auctoritas, ātis, f. <i>gezag, o.</i>	numērus, i, m. <i>getal, o.</i>
augēre, <i>vermeerderen.</i>	pericūlum, i, n. <i>gevaar, o.</i>
beneficium, i, n. <i>weldaad, v.</i>	petēre, <i>zoeken te bereiken.</i>
cacūmen, īnis, n. <i>top, m.</i>	premēre, <i>drukken.</i>
confirmāre, <i>bevestigen.</i>	Samnis, ītis, m. <i>Samniet (volks-</i>
corvus, i, m. <i>raaf, v.</i>	<i>naam), m.</i>
creāre, <i>veroorzaken.</i>	sapiens, ntis, m. <i>een wijze, m.</i>
culmen, īnis, n. <i>top, m.</i>	scriptor, ōris, m. <i>schrijver, m.</i>
cumulāre, <i>overladen.</i>	senex (senis), m. <i>grijsaard, m.</i>
custodia, ae, f. <i>bewaking, v.</i>	studēre (c. dat.) <i>zich toeleggen op.</i>
fortitūdo, īnis, f. <i>dapperheid, v.</i>	vestigium, i, n. <i>voetspoor, o.</i>
gens, ntis, f. <i>volk, o.</i>	viātor, ōris, m. <i>reiziger, m.</i>

29.

Sapientium animi ab improbitate abhorrent. Samnitium gens hostis erat Romanorum. Optimatum auctoritas confirmatur, si juri et eloquentiae student. Noctium tenebrae viatoribus periculum creant. Caprae cacumina montium petunt. Corvi nidificant in (*op*) arcium culminibus. Murium (welke genetivus?) numerus in (*in*) horreis augetur. Cohortium fortitudo a scriptoribus praedicatur. Parentum amore liberi cumulantur beneficiis. Penatium custodiae aedes committuntur.

30.

Wij moeten de voetsporen der wijzen drukken. De kinderen moeten de liefde [hunner] ouders prijzen. Een menigte vijanden (waarom de genetivus?) bestormt de muren der burgen. Wij hebben een menigte muizen en ratten. De Romeinen hebben een afkeer van de boosheid [hunner] vijanden. De jongelingen prijzen de deugden der grijsaards. De soldaten der vijanden zien des nachts (wanneer?) een menigte vuren. *Op* (in c. abl.) de toppen der burgen zitten scharen van nachtraven en grijp-vogels. De boosheid der beschermelingen was de oorzaak van de twisten der aanzienlijken.

§ 24.

Woorden om te leeren.

alere, voeden, houden.	petere, vragen, verzoeken.
aquila, ae, f. arend, m.	piscis, is, m. visch, m.
caelum, i, n. hemel, m.	reportare, behalen.
dedicare, toewijden.	semper, ad v. altijd.
expellere, verdrijven.	terra, ae, f. aarde, v.
juvare, helpen.	timere, vreezen.
leo, onis, m. leeuw, m.	victoria, ae, f. overwinning, v.
non, ad v. niet.	vis, f. geweld, o. kracht, v. vires,
nutrimentum, i, n. voedsel, o.	krachten, v.
oblectare, veraangename.	

31.

De hemel, de aarde (en) de zeeën worden door Jupiter bestuurd. Door de landlieden worden kudden van runderen en zwijnen gehouden. Eene menigte schatten en krachten veraangenaamt niet altijd het leven van den mensch. Geweld verdrijft geweld met (abl.) geweld. De arend wordt aan Jupiter toegewijd. De landlieden ploegen de akkers met (abl.) runderen. Door (abl.) de kracht der welsprekendheid behaalt de redenaar de overwinning. Wij vragen hulp, zij helpen met (abl.) schatten. God geeft voedsel aan ooievaars en kikvorschen, aan leeuwen en geiten, aan vogels en visschen, aan honden en herten, aan runderen en zwijnen.

32.

(N.B. De cijfers achter sommige woorden duiden aan, dat de vorm van verschillende nominativi kan worden afgeleid).

Verklaar en vertaal de volgende vormen (§§ 12—24):

arcium	generi (2)	operum
artem	geni	opum
auri (2)	genti	partibus
avibus	juvenibus	patriam
avis (2)	juventutis	patrum
borra	liberorum	praeceptorum (2)
cane	libro	regi
carnium	marium (2)	regionis
cibos	mensi	regioni
civis	mentes	sales
coli	messium	salus
cometis	mortem	sene
comitis	morum	solis (2)
crambas	mure (2)	solia
famam	muri (2)	viris
famem	ope	viribus
familias	opere	vita
filiis (2)	operis (2)	vitia

Geef van de volgende woorden den accusativus en den ablativus singularis, den genetivus en den accusativus pluralis:

anagnōstes	idōlon	ops
animal	juvēnis	panis
basis	latus	poēta
bos	levir	rete
epitōme	mare	sus
felis	mas	turris
fons	November	uter
genius	nux	vesper

DE VIERDE DECLINATIE.

§ 26. Woorden om te declineeren.

anus, f. <i>de oude vrouw</i> , v.	soerus, f. <i>de schoonmoeder</i> , v.
currus, m. <i>de wagen</i> , m.	usus, m. <i>het gebruik</i> .
genu, n. <i>de knie</i> , v.	versus, m. <i>het vers</i> .
nurus, f. <i>de schoondochter</i> , v.	vultus, m. <i>het gelaat</i> .

Woorden om te leeren.

auditus, us, m. <i>gehoor</i> , o.	luctus, us, m. <i>droefheid</i> , v.
bestia, ae, f. <i>dier</i> , o.	mulier, ēris, f. <i>vrouw</i> , v.
cantus, us, m. <i>gezag</i> , o.	pateinter, a d v. <i>geduldig</i> .
delectāre, <i>vermaken</i> , o. v. v. <i>opvroolijken</i> .	permovēre, <i>treffen</i> .
exercitus, us, m. <i>leger</i> , o.	procumbēre, <i>nedervallen</i> .
extimescēre, <i>vreezen</i> .	quoque, a d v. (achterhetwoord, waarop het betrekking heeft) ook.
flectēre, <i>buigen</i> .	
fremitus, us, m. <i>gerommel</i> , o.	
genu, us, n. <i>knie</i> , v.	resonāre, <i>weergalmen</i> .
indicāre, <i>aantoonen</i> .	robur (robōris), n. <i>sterkte</i> , v.
indulgēre, <i>zich overgeven</i> .	sensus, us, m. <i>gevoel</i> , o. <i>zintuig</i> , o.
libenter, a d v. <i>gaarne</i> .	suaviter, a d v. <i>liefelijk</i> .
lusus, us, m. <i>spel</i> , o.	succumbēre, <i>bezwinen</i> .

supplex, plicis, m. *smeekeling*, m. vigor, ōris, m. *kracht*, v.
tolērāre, *verdragen*. visus, us, m. *gezicht* (= gezichts-
tonitrus, us, m. *donder*, m. vermogen), o.
tonitruum, i. n. *donder*, m.

33.

Dux exercitus laudat militum fortitudinem. Puēri indulgent libenter lusui. Homines libenter audiunt cantum avium. O lusus, quam suaviter animos puerorum delectas! Puēri delectantur (*vermaken zich*) lusu. Agri gignunt copiam fructuum (welke genetivus?). Bestiae quoque sensus habent. Animalia vident et audiunt sensibus visus et auditus. Fremitus tonitrus animos hominum permovet. Homines extimescunt tonitrum. Templum resonat tonitru. Mulieres procumbunt in (op) genua.

34.

De dapperheid van het leger wordt geroemd. Voor (dat.) het leger der Romeinen wijken de vijanden. Een wijze verdraagt de droefheid geduldig. O droefheid, hoe hevig kwelt gij de gemoederen der menschen! De wijze bezwijkt niet voor (dat.) de droefheid. De legers der vijanden wijken voor (dat.) de legers der Romeinen. De aanvoorders der legers prijzen de dapperheid der soldaten. Door gezangen worden de menschen opgevroolijkt. De kracht der knie toont sterkte des lichaams aan. De smeekeling buigt de knie. Wij hooren het gerommel van den donder.

§ 27. Woorden om te leeren.

adjacēre (c. dat.), <i>liggen</i> (bij).	hortus, i, m. <i>tuin</i> , m.
aedificāre, <i>bouwen</i> .	manēre, <i>blijven</i> .
aestas, ātis, f. <i>zomer</i> , m.	munus, ēris, n. <i>geschenk</i> , o.
armāre, <i>optuigen</i> .	nurus, us, f. <i>schoondochter</i> , v.
cingēre, <i>omringen</i> .	ornāre, <i>versieren</i> .
contorquēre, <i>afschieten</i> .	paries, ētis, m. <i>wand</i> , m.

pingēre, <i>schilderen.</i>	puella, ae, f. <i>meisje, o.</i>
pingēre acu of acūbus, <i>borduren.</i>	sagitta, ae, f. <i>pijl, m.</i>
pinus, us, f. <i>pinboom, m.</i>	socrus, us, f. <i>schoonmoeder, v.</i>
pera, ae, f. <i>reiszak, m.</i>	vacillāre, <i>waggelen.</i>
porticus, us, f. <i>galerij, v.</i>	vulpes, is, f. <i>vos, m.</i>

35.

Aestāte (wanneer?) sub (*onder*) quercūbus et in (*in*) specūbus libenter sedēmus. Hortus regis ornātur pinibus et lacūbus. Puellae acūbus pingunt. Venatōres arcūbus sagittas contorquent. Pariētes domus vacillant. Lacus adjācet domui venatōris. Frater ducis aedificat domum. Numērus domuū in (*in*) urbe augētur. Imbres nocent domibus. Domos regis cingunt pinus. Porticus ornant domum imperatōris.

36.

Tuinen omringen het huis van den jager. De veldheer moet te huis blijven. De wanden der huizen waggelen. *In* (in c. abl.) het meer zijn visschen. De huizen van den koning liggen bij (dat.) het meer. *In* (in c. abl.) de havens worden de schepen opgetuigd. De zuster van den jager borduurt een reiszak. De vossen wonen *in* (in c. abl.) holen. De pijlen worden met (abl.) bogen afgeschoten. Het huis van den veldheer wordt versierd met (abl.) galerijen. De schoondochter geeft aan [hare] schoonmoeder een geschenk.

DE VIJFDE DECLINATIE.

§§ 28—29. Woorden om te declineeren.

acies, f. <i>de slagorde, v.</i>	series, f. <i>de reeks, v.</i>
effigies, f. <i>de beeltenis, v.</i>	spes, f. <i>de hoop, v.</i>
facies, f. <i>het gelaat.</i>	meridies, m. <i>de middag.</i>
res, f. <i>de zaak, v.</i>	glacies, f. <i>het ijs.</i>

Woorden om te leeren.

adventus, us, m. <i>aankomst, v.</i>	luna, ae, f. <i>maan, v.</i>
aegrōtus, i, m. <i>zieke, m.</i>	lux (lucis), f. <i>licht, o.</i>
aerumna, ae, f. <i>ongeval, o.</i>	Mars, rtis, m. <i>Mars, m.</i>
amittēre, <i>verliezen.</i>	Mercurius, i, m. <i>Mercurius, m.</i>
appellāre, <i>noemen.</i>	pulchritūdo, dñis, f. <i>schoonheid, v.</i>
debēre, <i>moeten, verschuldigd zijn.</i>	quies, ētis, f. <i>rust, v.</i>
dux (ducis), <i>aanvoerder, gids, m.</i>	requies, ētis, f. <i>rust, v.</i>
effigies, iēi, f. <i>beeltenis, v.</i>	„ ēi, f. <i>rust, v.</i>
facies, iēi, f. <i>gelaat, o.</i>	recreāre, <i>verkwikken.</i>
fallēre, <i>bedriegen.</i>	saepe, ad v. <i>dikwijls.</i>
fides, ēi, f. <i>trouw, v.</i>	salus, ūtis, f. <i>redding, v. heil, o.</i>
fons, ntis, m. <i>bron, v. oorsprong, m.</i>	Saturnus, i, m. <i>Saturnus, m.</i>
frigus, gōris, n. <i>koude, v.</i>	sol (solis), m. <i>zon, v.</i>
glacies, iēi, f. <i>ijs, o.</i>	spes, ēi, f. <i>hoop, v.</i>
hebdōmas, mādīs, f. <i>week, v.</i>	Venus (Venēris), f. <i>Venus, v.</i>
implēre, <i>vervullen.</i>	ver (veris), n. <i>lente, v.</i>
labor, ōris, m. <i>arbeid, m.</i>	

37.

Sol dux est diērum, luna noctium. Nocte luna, die sol fons lucis est. In templis effigies deōrum et deārum vidēmus. Spe saepe fallimur. In facie effigiēi pulchritūdo est. Spem non debēmus amittēre in aerumnis vitae. Diēbus Solis abhorrēmus a labōre. Requiem da, Deus, animis parentum! Fidēi militum salūtem debēmus.

38.

De trouw der vrienden verkwikt de gemoederen der menschen. *In* (in c. abl.) de trouw der vriendschap vinden wij rust. De aankomst van de dagen der lente vervult den zieke met (abl.) hoop. De dagen der week worden genoemd: de dag der Maan, de dag van Mars, de dag van Mercurius, de

dag van Jupiter, de dag van Venus, de dag van Saturnus, de dag der Zon. 's Winters is [er] ijs en sneeuw. *In* (in c. abl.) het ijs der bergen zijn de bronnen der rivieren. De oorzaak van het ijs is de koude.

§§ 31, 39—41.

SYNTAXIS. Een substantivum, dat bij een ander substantivum gevoegd is, om het onder een andere benaming nader te verklaren, wordt bijstelling of **nomen appositum** genoemd. B.v. *De dichter Archias*, Archias poëta.

Het nomen appositum komt met het substantivum, waarbij het gevoegd is, overeen in naamval. B.v. *Alexander, de koning der Macedoniërs, voert oorlog met Darius, den koning der Perzen*, Alexander, rex Macedōnum, bellum gerit cum Dario, rege Persarum.

Woorden om te leeren.

Aegyptus, i, f. <i>Egypte</i> , o.	legislātor, ōris, m. <i>wetgever</i> , m.
aër (aëris), m. <i>lucht</i> , v.	Macēdo, ōnis, m. <i>Macedoniër</i> , m.
Alexander, i, m. <i>Alexander</i> , m.	magistrātus, us, m. <i>overheids-</i>
alumnus, i, m. <i>pleegzoon</i> , m.	<i>persoon</i> , m.
bellum, i, n. <i>oorlog</i> , m.	magnus, i, <i>de groote</i> , m.
conditor, ōris, m. <i>stichter</i> , m.	Nilus, i, m. <i>de Nijl</i> , m.
custos, ōdis, m. <i>bewaker</i> , m.	pastor, ōris, m. <i>herder</i> , m.
Cyrus, i, m. <i>Cyrus</i> , m.	Persa, ae, m. <i>een Pers</i> , m.
devincere, <i>overwinnen</i> .	Roma, ae, f. <i>Rome</i> , o.
exhalatio, ōnis, f. <i>uitwaseming</i> , v.	Scytha, ae, m. <i>een Scyth</i> , m.
Faustulus, i, m. <i>Faustulus</i> , m.	Solon, ōnis, m. <i>Solon</i> , m.
fluvius, i, m. <i>rivier</i> , v.	Tomýris, is, f. <i>Tomyris</i> , v.
gerere (bellum), <i>(oorlog) voeren</i> .	tractare, <i>beoefenen</i> .
hippopotāmus, i, m. <i>nijlpaard</i> , o.	volitare, <i>zweven</i> .
historia, ae, f. <i>geschiedenis</i> , v.	

39.

Alexander, rex Macedōnum, Magnus appellatur. Tomýris, regina Scytharum, Cyrum, regem Persarum, devincit. Cyrus, rex Persarum, devincitur a Tomýri, regina Scytharum. Nubes, maris exhalationes, per (*door*) aërem volitant. Hippopotāmus in (*in*) Nilo, Aegypti fluvio, vivit. Historiam, magistram vitae, tractare debemus. In republica Romāna (*Romeinsch*) senatus et magistratus custodes erant legum et salutis civium; nam (*want*) justitia et leges et fides fundamenta sunt rerum publicarum.

40.

Darius, koning der Perzen, voert oorlog *met* (cum c. abl.) Alexander, koning der Macedoniërs. De schrijvers prijzen Solon, den wetgever der Atheners, *wegens* (ob c. acc.) [zijne] wijsheid. Romulus en Remus, de stichters van Rome, waren pleegzonen van Faustulus, een herder des konings. Een menigte volksbesluiten en eeden van overheidspersonen en raadsbesluiten moeten den rechtsgeleerden en den wetgevers mishagen. Wij hooren de gezangen van een snarenspeeler en een snarenspeelster, van een fluitspeeler en een fluitspeelster. Wij houden (*alère*) doffers, geiten, bokken, kippen, duiven, hanen. De landbouwers houden stieren, koeien, kalveren, hengsten (en) merries.

41.

Verklaar en vertaal de volgende vormen (§§ 12—29):

aciēi	artibus	diis
arces	artibus	faciem
arci	boum	famis (2)
arcu	dei	fili
arcum	die	genēre
arcus	dies	genēro

genĕrum (2)	obsĭde	specie
genium	opem	specu
gentium	opera (2)	spei
genuum	ove	sue
lacti	pecus	usus
lacuum	portam	utrium
marem	portum	uvis
mensem	precum	vatum
mentem	rebus	veruum
messem	sensu	virum
nubes	siti	virium

OVER HET ADJECTIVUM.

§§ 50—51. Woorden om te declineeren.

hortus (i, m.) pulcher, *de schoone tuin, m.*
 scriba (ae, m.) bonus, *de goede schrijver, m.*
 magna nubes (is, f.), *de groote wolk, v.*
 altus lacus (us, m.), *het diepe meer.*
 ovum (i, n.) pulchrum, *het schoone ei.*
 odor (ōris, m.) acer, *de scherpe geur, m.*
 aqua (ae, f.) acris, *het scherpe water.*
 acētum (i, n.) acre, *de scherpe azijn, m.*

SYNTAXIS. Het praedicaatsadjectivum komt met het subject overeen in geslacht, getal en naamval. B.v. *De knaap is bescheiden*, puer est modestus. *Het meisje is bescheiden*, puella est modesta.

§ 52. 1—3. Woorden om te leeren.

acer, adj. <i>scherp, hevig, vurig.</i>	dubius, adj. <i>twijfelachtig.</i>
acūtus, adj. <i>scherp.</i>	durus, adj. <i>hard.</i>
amārus, adj. <i>bitter.</i>	ferreus, adj. <i>ijzeren.</i>
constāre, <i>bestaan.</i>	frequentāre, <i>bezoeken.</i>
dilacērāre, <i>verscheuren.</i>	ighāvus, adj. <i>lafhartig.</i>

incertus, a d j. <i>onzeker.</i>	papāver, ěris, n. <i>maankop, v.</i>
incumbĕre (c. dat, of in c. acc.), <i>zich toeleggen (op).</i>	pirus, i, f. <i>pereboom, m.</i>
industria, ae, f. <i>vlijt, v.</i>	rarus, a d j. <i>zeldzaam.</i>
laus (laudis), f. <i>lof, m.</i>	ruber, a d j. <i>rood.</i>
malus, i, f. <i>appelboom, m.</i>	stultus, a d j. <i> dwaas.</i>
mores, um, m. <i>karakter, o.</i>	unguis, is, m. <i>klauw, m.</i>
multus, a d j. <i>veel.</i>	verus, a d j. <i>waar.</i>
niger, a d j. <i>zwart.</i>	vulgus, i, n. <i>gepeupel, o.</i>
nundīnae, ārum, f. <i>markt, v.</i>	vulnus, ěris, n. <i>wond, v.</i>

42.

In (op) agris multae herbae florent. Vulgus est stultum. Dolorĭbus vincuntur ignāvi viri. Laus discipŭli constat in (in) bonis moribus et acri industria. Puer alĕri animo in littĕras incumbĕre debet. Bestiae habent sensus acres. Spes est incĕrta et dubia. Aloĕs folia sunt amāra. Habĕmus magnum numĕrum frugiferārum malōrum et pirōrum. Celebrium urbium nundīnae a multis hominĭbus frequentantur. Dura cote acūmus secŭrim ferream. Papavĕra rubra sunt pulchra. Leo tenĕram ovem ungue acŭto dilacĕrat. Nubes sunt nigrae. Hiems est aspĕra.

43.

Het dwaze volk wordt *gemakkelijk* (facile) bedrogen. Door de smart wordt de ongelukkige man overwonnen. Het gevoel van smart is bitter. Schoone tuinen omringen het huis van den voorspoedigen jager. Het schoone huis van den beroemden veldheer *ligt bij* (adjācĕre c. dat.) een moerassigen akker. De appelboom van den bultigen koopman is vruchtdragend. De voorbeelden van ware vriendschap zijn zeldzaam. Wij zien zwarte wolken *aan* (in c. abl.) den hemel. De aloë heeft bittere bladeren. Wij plukken een groote menigte heilzame kruiden. Het snelle paard van den beroemden soldaat bezwijkt door (abl.) de hevige smarten van [zijne] wonden.

SYNTAXIS. De dativus staat bij de adjectiva, die betee-
kenen nuttigen schadelijk, geschikt ongeschikt,
aangenaam en onaangenaam, gemakkelijk en moei-
lijk, gelijken ongelijk, bevrienden vijandig, bekend
(aan), onbekend (aan), nabij, verwant, eigen en
gemeen. B.v. *Romulus was welgevallig aan de menigte*, *Romū-*
lus multitudīni gratus erat.

§ 52. 4. Woorden om te leeren.

assentātor, ōris, m. *vleier, m.* molestus, adj. (c. dat.), *lastig (voor)*.
Carhageniensis, is, m. *een Car-* perfidus, adj. *trouweloos*.
thager, m. perniciosus, adj. (c. dat.), *ver-*
carus, adj. (c. dat.), dierbaar (aan). *derfelijk (voor)*.
consuetūdo, īnis, f. *gewoonte, v.* pestifer, adj. (c. dat.), *verder-*
continuus, adj. *aanhoudend.* *felijk (voor)*.
eligēre, *kiezen.* propinquus, adj. (c. dat.), *(ver-*
facundia, ae, f. *bevalligheid (in* *want (met)*.
het spreken), v. regio, ōnis, f. *landstreek, v.*
fidere (c. dat.), *vertrouwen.* soror, ōris, f. *zuster, v.*
ignōtus, adj. (c. dat.), *onbe-* uterque, *elk van beide, beide.*
kend (aan). uterque vir, *elk van beide man-*
impus, i, m. *de goddelooze, m.* *nen, beide mannen.*
infestus, adj. (c. dat.), *vijandig* via, ae, f. *weg, m.*
(aan). vitiositas, ātis, f. *ondeugd, v.*
laetus, adj. *blijde.* vitium, i, n. *ondeugd, v.*
malus, adj. *slecht.* vix, a d v. *nauwelijks.*
moderātor, ōris, m. *bestuurder, m.*

44.

Incōlae totius urbis de (over) victoria exercitus (welke gene-
tivus?) laeti erant. Uterque dux molestus est militibus. Sunt
(*Er zijn*) duae (twee) viae vitae: virtutis et vitiositatis; alterū-
tram (hoe kan men nog zeggen?) eligere debes, o puer! Mala con-
suetudo saepe hominibus pernicioſa est. Mater libris cara est.

Socribus carae sunt nurus bonae. Muscae molestae sunt equis.
Domibus perniciosi sunt imbres continui. Perfidus homo vix
ulli homini fidit. Nulli mortalium Deus ignotus est. Pecunia
multis hominibus pestifera est.

45.

Geen van beiden (*dat.*) vertrouwen wij, *noch* (neque) den
goddelooze, *noch* (neque) den vleier (in welken naamval moet
goddelooze en vleier staan?). God is de bestuurder der geheele
wereld. Voor geen van beiden zijn de kruiden heilzaam.
Cicero en Demosthenes zijn beroemde redenaars; van den
eene (alter — alter, *de eene, — de andere*) roemen wij de
bevalligheid, van den andere de *kracht* (gravitas, ātis, f.).
De Carthagers waren vijandig aan de Romeinen. De soldaten
van beide veldheeren waren lastig voor de geheele landstreek.
De zusters zijn dierbaar aan de broeders.

§ § 53, 54. Woorden om te declineeren.

campus (i, m.) viridis, *het groene veld.*
silva (ae, f.) viridis, *het groene woud.*
pratum (i, n.) viride, *de groene weide, v.*
vir (i, m.) tenuis, *de dunne man, m.*
corpus (ōris, n.) debile, *het zwakke lichaam.*
mollis facies (ei, f.) *het zachte gelaat.*

SYNTAXIS. De adjectiva (en ook de verba), die over-
vloed en gebrek, vullen, verzadigen, voorzien,
berooven en bevrijden beteekenen, hebben den abla-
tivus ter aanduiding van datgene, waarvan men overvloed
heeft, enz. B.v. *De mensch is begaafd met* (= voorzien van)
rede en spraak, homo praeditus est ratione et
oratione.

Aanmerking I. De volghende adjectiva regeeren gewoonlijk den genetivus:

egēnus, <i>gebrek hebbende (aan)</i> .	inops, <i>is, arm (aan)</i> .
expers, <i>rtis, verstoken (van)</i> .	plenus, <i>vol (van)</i> .
fertilis, <i>vruchtbaar (aan)</i> .	prodigus, <i>verkwistend (met)</i> .
immūnis, <i>vrij (aan)</i> .	

Aanmerking II. Ook dignus, *waard, waardig* en indignus, *onwaardig*, regeeren den ablativus. B.v. *De waarheid is goud waard, veritas auro digna est. De deugd is lofwaardig, virtus laude digna est.*

Woorden om te leeren.

aenigma, ātis, n. <i>raadsel, o.</i>	nomen, īnis, n. <i>naam, m.</i>
beatitūdo, īnis, f. <i>geluk, o.</i>	nusquam, adv. <i>nergens.</i>
cedēre (c. dat.), <i>wijken (voor)</i> .	obscurus, adj. <i>duister.</i>
cerāsum, i, n. <i>kers, v.</i>	omnis, adj. <i>al.</i>
contentus, adj. (c. abl.), <i>tevreden</i>	oraculum, i, n. <i>godspraak, v.</i>
	(met). praeditus, adj. (c. abl.), <i>begaafd</i>
Delphicus, adj. <i>Delphisch.</i>	(met).
dulcis, adj. <i>zoet.</i>	refertus, adj. (c. abl.), <i>vol (van)</i> .
fortis, adj. <i>dapper.</i>	sciētia, ae, f. <i>wetenschap, v.</i>
fruges, um, f. <i>vruchten, v.</i>	similis, adj. (c. dat.), <i>gelijk (aan)</i> .
Gallia, ae, f. <i>Gallie, o.</i>	semper, adv. <i>altijd.</i>
gravis, adj. <i>zwaar.</i>	suāvis, adj. <i>liefelijk.</i>
hilāris, adj. <i>vroolijk.</i>	supellex, lectilis, f. <i>huisraad, o.</i>
immortālis, adj. <i>onsterfelijk.</i>	tragoedia, ae, f. <i>treurspel, o.</i>
invēnīre, <i> vinden.</i>	Sophocles, is, m. <i>Sophocles, m.</i>
luscīnia, ae, f. <i>nachtegaal, m.</i>	vox, vocis, f. <i>stem, v.</i>
matūrus, adj. <i>rijp.</i>	

46.

Miles forti animo praeditus esse debet. Suavi voce luscīniae delectāmur. Viri fortes non vincuntur doloribus gravibus. Homīnes corpōra mortalia habent, animos immortāles. Milites

utriusque exercitus sunt fortes. Nullius hominis vita semper beatitudine referta est. Matura cerasa sunt dulcia. Nusquam invenimus hominem omnibus vitiis liberum. Oracula Delphica similia erant obscuris aenigmatibus (waarom hier de dativus?). Gallia frugum hominumque (que, en, wordt achter aan het volgende woord gehecht) fertilis est.

47.

Alle leerlingen moeten zich met (abl.) een vroolijk gemoed toeleggen op (in c. acc.) de wetenschap. De akkers van den dapperen soldaat waren moerassig. De namen van groote mannen zijn beroemd en onsterfelijk. Voor een dapper leger wijken de vijanden. Het menschelijk leven is vol (plenus) onzekere ongevallen. De wijze is met weinig (paucus, adj.) huisraad tevreden. De menschen zijn begaafd met zintuigen. Een mensch vrij van alle ondeugden wordt nergens gevonden.

SYNTAXIS. De genetivus objectivus als bijvoeglijke bepaling duidt een persoon of zaak aan, die het voorwerp (object) is van een handeling of gewaarwording, welke door een ander substantivum wordt uitgedrukt.

Zoo is in het voorbeeld: *liefde tot het vaderland*, het vaderland de zaak, die het voorwerp is van *beminnen*, de handeling, welke door het andere substantivum *liefde* wordt uitgedrukt, en daarom wordt patria in den genetivus geplaatst: amor patriae.

In het Nederlandsch zijn beide substantiva gewoonlijk verbonden door een der voorzetsels: *tot, naar, jegens, op, in, tegen, aan, voor, met*. B.v.

Begeerte naar geld, cupiditas pecuniae.

Liefde jegens God, amor Dei.

Hoop op geluk, spes fortunae.

Haat tegen de vijanden, odium inimicorum.

De gedachtenis aan de ouders, memoria parentum.

Vrees voor de ellende, timor miseriae.

Woorden om te leeren.

arcēre, <i>afhouden</i> .	littērac, ārum, f. <i>wetenschap</i> .
asīnus, i, m. <i>ezel, m.</i>	pen, v.
cognitio, ōnis, f. <i>kennis, v.</i>	memoria, ae, f. <i>herinnering, v.</i>
consuetūdo, īnis, f. <i>omgang, m.</i>	oblectāre, <i>veraangenamen</i> .
conturbāre, <i>verontrusten</i> .	odium, i, n. <i>haat, m.</i>
creāre, <i>scheppen, veroorzaken</i> .	poena, ae, f. <i>straf, v.</i>
desiderium, i, n. <i>verlangen, o.</i>	scelestus, i, m. <i>boosdoener, m.</i>
gloria, ae, f. <i>roem, m.</i>	scelus, čris, n. <i>misdaad, v.</i>
impedire, <i>verhinderen</i> .	studium, i, n. <i>beoefening, v.</i>
incitamentum, i, n. <i>prikkel, m.</i>	utilis, adj. <i>nuttig</i> .
incitāre, <i>aandrijven</i> .	veritas, ātis, f. <i>waarheid, v.</i>
infundere (c. dat.), <i>instorten</i> .	viātor, ōris, m. <i>reiziger, m.</i>
jucundus, adj. <i>aangenaam</i> .	

48.

Viatōres desiderio patriae vexāntur. Timōre poenae animalia domantur. Consuetūdo animalium homīni saepe est utilis et jucunda. Onēra asīni gravia sunt. Cognitio veritātis hominibus amōrem virtūtis infundit. Virtūtes hominum similes non sunt, sed civium jura similia esse (*zijn*) debent. Timor pericūli victoriam impēdit. Spes victoriae et desiderium immortālis gloriae omnibus militibus incitamentum est virtūtis.

49.

Het verlangen naar schatten vermeerderd dikwijls de boosheid der menschen. De beoefening der kunsten en wetenschappen (welke genetivus?) veraangenaamt het leven van den jongeling en den grijsaard. Hannibal wordt aangedreven door haat tegen de Romeinen. *Niet* (non) de vrees voor straf, *maar* (sed) de liefde tot de deugd moet den mensch van (abl.) de boosheid afhouden. De herinnering aan [zijn] misdaden (waarom geen dativus?) verontrust het gemoed van den boosdoener. De omgang met vrienden veroorzaakt een menigte genoegens (welke genetivus?).

§§ 55—56. Woorden om te declineeren.

miles (ītis, m.) audax (ācis), *de stoutmoedige soldaat, m.*
 manus (us, f.) atrox (ōcis), *de vreeselijke hand, v.*
 volans (antis) falco (ōnis, m.), *de vliegende valk, m.*
 uber (ēris) ager (gri, m.), *de vruchtbare akker, m.*
 pertinax (ācis) aurīga (ae, m.), *de hardnekkige wagenmenner, m.*
 hebes (čtis) cornu (us, n.), *de stompe hoorn, m.*

SYNTAXIS. De genetivus objectivus als oorzakelijk voorwerp kan ook afhangen van een adjectivum. De adjectiva nl., welke beteekenen begeerig, ervaren, gedachtig, deelachtig, machtig of het tegendeel daarvan, regeren dien genetivus. B.v. *Alleen de mensch is der rede deelachtig, solus homo ratiōnis est particeps.*

Woorden om te leeren.

alācer, adj. <i>levendig, wakker</i> .	exaudire, <i>verhooren</i> .
appētens, ntis, adj. (c. gen.), <i>expers, rtis, adj. (c. gen.), niet</i>	
begeerig (naar).	deelachtig(aan), verstoken(van).
artifex, ficis, m. <i>kunstenaar, m.</i>	ingens, ntis, adj. <i>zeer groot</i> .
avidus, i, adj. (c. gen.), <i>begeerig</i>	memor, ōris, adj. (c. gen.), <i>ge-</i>
(naar), belust (op).	dachtig (aan).
bellum(i)navāle(is)n. <i>zeeoorlog, m.</i>	monumentum, i, n. <i>gedenktee-</i>
civitas, ātis, f. <i>staat, m.</i>	ken, o.
coena, ae, f. <i>maaltijd, m.</i>	opus, (opēris) n. <i>werk, o.</i>
consciūs, adj. (c. gen.), <i>zich be-</i>	particeps, cipis, adj. (c. gen.),
wust (van).	deelachtig (aan).
contentio, ōnis, f. <i>twist, m.</i>	pavo, ōnis, m. <i>pauw, m.</i>
cupīdus, adj. (c. gen.), <i>begeerig</i>	perītus, i, adj. (c. gen.), <i>erva-</i>
(naar).	ren (in).
diligenter, adv. <i>ijverig</i> .	preces, um, f. <i>gebeden, o.</i>
discōlor, ōris, adj. <i>veelkleurig</i> .	ratio, ōnis, f. <i>rede, v.</i>
dispar, āris, adj. <i>ongelijk</i> .	servāre, <i>bewaren</i> .
ducere, <i>leiden</i> .	studium, i, n. <i>ijver, m.</i>
elephantus, i, m. <i>olifant, m.</i>	vinum, i, n. <i>wijn, m.</i>

50.

Discipuli dispāri studio littēras tractant. Bestiae ratiōnis expertes sunt, soli homīnes ratiōnis participēs. Vetēres Romāni appetentes gloriae et avidi laudis erant. Athenienses belli navālis perīti erant. Sapientium bonorumque hominum animi nullius improbitātis sunt conscii. Supplicum preces exaudi! Multi homines contentiōnis sunt cupīdi. Praecipitum montium juga nubibus teguntur. Cicūrum elephantōrum ars magna est. Discolorum pavōnum pennae pulchrae sunt. Paupērum coenae non sunt gratae divitibus.

51.

Wanneer (cum) een staat door een wijzen koning bestuurd wordt, is hij *gelukkig* (beatus). Goede leerlingen bewaren de voorschriften [hunner] leermeesters met (abl.) een *dankbaar* (memor) gemoed. Door de *redelijke mensen* (vertaal: mensen, deelachtig aan rede) worden de *redeloze dieren* (vert.: dieren, verstoken van rede) getemd. De weg leidt *over* (per c. acc.) steile rotsen. Een goed zoon is de weldaden [zijner] ouders gedachtig. Knapen met (abl.) een wakkeren geest en een gelukkig geheugen leggen zich ijverig toe op de kunsten en wetenschappen. De oude gedenkteekenen der oude Grieken en Romeinen zijn zeer grooten lof waardig.

§ 57.

Woorden om te leeren.

Aristīdes, is, m. *Aristides*, m. ignārus, a d j. (c. gen.), *onbekend*
Clemens, ntis, m. *Clemens*, m. (met).
clemens, ntis, a d j. *zachtmoedig*. compos, ōtis, a d j. (c. gen.),
cognitus, a d j. (c. dat.), *bekend (aan)*. deelachtig (aan).
ignōtus, a d j. (c. dat.), *onbekend* crimen, īnis, n. *misdaad*, v.
(aan). fragilitas, ātis, f. *vergankelijk-*
gnarus, a d j. (c. gen.), *bekend (met)*. heid, v.

genus, ěris, n. *soort*, v. potens, ntis, a d j. (c. gen.),
ira, ae, f. *toorn*, m. meester (over).
justitia, ae, f. *rechtvaardigheid*, v. sententia, ae, f. *gevoelen*, o.
laudabilis, a d j. *prijzenswaardig*. studiōsus, a d j. (c. gen.), *be-*
mens, ntis, f. *geest*, m. geerig (naar).
oratio, ōnis, f. *redevoering*, v. tractāre, *behandelen*.
periculōsus, a d j. (c. dat.), *ge-* tranquillus, a d j. *rustig*.
vaarlijk (voor). verus, a d j. *waar*.
Pertinax, ācis, m. *Pertinax*, m.

52.

Quot sunt homīnes, tot sunt sententiae. Soli sapienti vera vis virtūtis est cognita. Quot genēra orationum sunt, totidem oratōrum genēra inveniuntur. Noctium tenēbrae viatoribus viae ignāris periculōsae sunt. Quotquot homīnes sunt, omnes vitam amant. Quotcunque sunt scriptōres, omnes Aristīdis justitiām praedicant. A Clemente omnes cives clementi animo tractantur. A Pertināce urbs pertināci studio defenditur.

53.

Een rechtschapen man is aan God altijd bekend, aan de menschen dikwijls onbekend. Een goed leerling is begeerig naar kunsten en wetenschappen. Weinige menschen (kunt gij hier ook een genetivus partitivus plaatsen? waarom?) zijn onbekend met de gevaren der ondeugd. Het leven van deugdzame menschen (vertaal: menschen, deelachtig aan deugd) is prijzenswaardig. Wij moeten altijd der menschelijke vergankelijkheid gedachtig zijn. De oude Romeinen waren begeerig naar roem. Alexander de Groote, de koning (in welken naamval moet rex staan?) der Macedoniërs, was [zijn] toorn niet meester. De geest, van misdaad zich bewust, is niet rustig. De zeden van zeer vele ondeugende knapen zijn gevaarlijk voor de overige leerlingen.

54.

Maak de volgende vormen:

Nom. pl. neutr. v. vetus	Nom. s. neutr. v. vetus
Dat. s. fem. v. niger	Dat. pl. fem. v. deses
Voc. pl. masc. v. terrester	Voc. pl. neutr. v. princeps
Gen. s. neutr. v. degēner	Gen. s. fem. v. unus
Acc. pl. fem. v. uter	Acc. pl. masc. v. liber
Abl. s. masc. v. vigilans	Abl. s. neutr. v. duplex
Nom. pl. fem. v. praeceps	Nom. s. fem. v. celer
Dat. pl. masc. v. alter	Dat. s. masc. v. uterque
Voc. s. neutr. v. intercus	Voc. pl. fem. v. anceps
Gen. pl. fem. v. uber	Gen. s. masc. v. alius
Acc. s. masc. v. dexter	Acc. pl. neutr. v. vigil
Abl. pl. neutr. v. pauper	Abl. s. fem. v. atrox
Nom. pl. masc. v. macer	Nom. pl. masc. v. armiger
Dat. s. neutr. v. alterūter	Dat. pl. neutr. v. tener
Voc. s. fem. v. satur	Voc. s. masc. v. sanctus
Gen. pl. masc. v. compar	Gen. pl. neutr. v. locūples
Acc. s. neutr. v. fortis	Acc. s. fem. v. neuter
Abl. pl. fem. v. trux	Abl. pl. masc. v. concors

§ 59. Adjectiva om in den comparativus
en superlativus te zetten.

altus, hoog.	felix, icens, gelukkig.
amans, ntis, liefhebbend.	fertilis, vruchtbaar.
audax, acis, stoutmoedig.	imbecillus, zwak.
brevis, kort.	levis, licht.
debilis, zwak.	praestans, ntis, voortreffelijk.
dives, itis, rijk.	tardus, traag.
doctus, geleerd.	velox, ōcis, snel.

Woorden om te declineeren.

fructus, (us, m.) dulcior, de zoetere vrucht, v.
flumen (inis, n.) latius, de breedere rivier, v.
paries (ētis, m.) densissimus, de zeer dichte muur, m.
ardentissima oratio (ōnis, f.), de vurigste redevoering, v.
ferocissimum animal (ālis, n.), het zeer woeste dier.

SYNTAXIS. Wanneer twee substantiva met elkander vergeleken worden door den comparativus van een adjectivum, moet men het Nederlandsche *dan* vertalen door *quam* en beide substantiva in denzelfden naamval zetten. B.v. *Het paard is edeler dan de ezel*, equus nobilior est quam asinus. *Een rooier is meer gelijk aan een wild dier dan aan een mensch*. Latro ferae est similior quam homini.

Wanneer het eerste lid der vergelijking in den nominativus staat, kan men *quam* weglaten en het tweede lid in den ablativus plaatsen. B.v. Equus nobilior est asino.

Woorden om te leeren.

accommodatus, adj. (c. dat.), natūra, ae, f. natuur, v.	
overeenkomstig (met). nihil (alleen in nom. en acc.) n.	
amabilis, adj. beminnenswaard-	niets.
dig. prudens, ntis, adj. voorzichtig. verstandig.	
amicitia, ae, f. vriendschap, v.	reliquus, adj. overig.
annus, i, m. jaar, o.	res adversae (plur), f. tegen-
beatus, adj. gelukkig.	speed, m.
beneficentia, ae, f. weldadig-	res secundae (plur), f. voor-
heid, v.	speed, m.
clarus, adj. beroemd.	simplex, icis, adj. eenvoudig.
crus, uris, n. been, o. poot, m.	Socrātes, is, m. Socrates, m.
Diogenēs, is, m. Diogenes, m.	sonitus, us, m. geluid, o.
gratus, adj. aangenaam.	suavis, adj. lieflijk.
lux, ucis, f. licht, o.	utilis, adj. nuttig.
modestus, adj. bescheiden.	valetudo, inis, f. gezondheid, v.

55.

Nihil est amabilius quam virtus (kan dit nog anders gezet worden?). Lux est velocior quam sonitus. Nihil est naturae hominis accommodatius quam beneficentia. Homines sunt saepe in adversis rebus prudentiores quam in secundis. Sapiens est omnium beatissimus. Prudentiorum hominum consilio parere debemus. Aer levior est quam aqua. Boves utiles sunt capris (waarom staat capris in den ablativus?). Beneficentia est virtus amabilissima. Sapiens beatior est ceteris hominibus. Homines simplicissimi saepe sunt amabilissimi.

56.

De zeden der Lacedaemoniërs waren zeer eenvoudig. Jongelingen moeten zeer bescheiden zijn. Niets is zoeter dan de vriendschap. De Lacedaemoniërs waren zeer dapper. Het licht is zeer snel. Het water is zwaarder [dan] de lucht. Het leven der menschen is zeer kort. De gezondheid van den vader is zeer zwak. De schoone dagen van de liefelijke lente zijn de aangenaamste van het geheele jaar. Het gezang van den nachtegaal is liefelijker dan [dat] van de overige vogelen. De naam van Socrates is beroemder dan [die] van Diogenes. De pooten van den ooievaar zijn zeer lang.

§ 60. 1—4. Woorden om te leeren.

adulatio, ōnis, f. <i>vleierij</i> , v.	portus, us, m. <i>haven</i> , v.
beneficus, adj. <i>weldadig</i> .	simulatio, ōnis, f. <i>het veinzen</i> .
corvus, i, m. <i>raaf</i> , v.	struthiocamēlus, i, m. <i>struis-</i> <i>vogel</i> , m.
domus, us, f. <i>paleis</i> , o.	Syracūsae, ārum, f. <i>Syracuse</i> , o.
Homērus, i, m. <i>Homerus</i> , m.	nunquam, adv. <i>nooit</i> .
fera, ae, f. <i>wild dier</i> , o.	nonnunquam, adv. <i>somtijds</i> .
labor, ōris, m. <i>werk</i> , o.	saepe, adv. <i>dikwijls</i> .
latro, ōnis, m. <i>roover</i> , m.	semper, adv. <i>altijd</i> .
munificus, adj. <i>milddadig</i> .	

57.

Nihil est melius quam sapientia. Paupēres saepe sunt munificentiores quam divites. Ditissimorum (gevormd van dis, ditis, *rijk*) hominum vita saepe est miserrima. Simulatio amoris (welke genetivus?) pejor est quam odium. Sol major est quam terra; luna minor est quam terra. Struthiocamēlus major est ceteris avibus (welke naamval en waarom?). Latrones feris sunt simillimi. Homērus est omnium Graecorum poetarum veterimus. Adulatio est pessimum malum. Urbs Syracūsae (waarom staat het nomen appositum hier in den nominativus?) maxima et pulcherrima erat omnium Graecarum urbium. Pessimi homines sunt maledicentissimi. Plurimarum avium pennae sunt discolorēs. Divitissimi homines saepe sunt majorum opum avidi.

58.

Niets is beter [dan] de deugd. Het paard is zeer snel. De raven zijn zeer zwart. De haven is zeer beroemd. De vader is zeer weldadig en zeer welwillend. De koning bouwt een zeer prachtig paleis. Niets is slechter dan het veinzen van liefde. De zon is zeer groot. De rijksten zijn dikwijls de ongelukkigsten. De armsten zijn dikwijls de gelukkigsten. Het werk is zeer gemakkelijk. De gewoonten der menschen zijn zeer ongelijk. De koning is zeer milddadig. De slechtste menschen zijn somtijds zeer gelukkig. De beste menschen worden dikwijls door de slechtste veracht. De tuin des vaders is zeer schoon.

§§ 60—63. Woorden om te leeren.

actas, ātis, f. <i>leeftijd</i> , m.	deligēre, kiezen.
affinitas, ātis, f. <i>aanverwant-</i>	fidus, adj. <i>getrouw</i> .
	<i>schap</i> , v.
castra, ōrum, n. <i>legerplaats</i> , v.	florens, ntis, adj. <i>bloeiend</i> .
collis, is, m. <i>heuvel</i> , m.	frigus, ōris, n. <i>koude</i> , v.
consuetudo, inis, f. <i>omgang</i> , m.	garrulus, adj. <i>snaphaghtig</i> .
	hirundo, inis, f. <i>zwaluw</i> , v.

humilis, adj. laag.	Plautus, i, m. <i>Plautus, m.</i>
idoneus, adj. (c.dat.), geschikt.	poëta comicus, blijspeldichter, m.
infidus, adj. ontrouw.	pretium, i, n. waarde, v.
ingenium, i, n. geest, m.	sales, um, m. aardigheden, v.
jocōsus, adj. schertsend.	similitūdo, inis, f. gelijkheid, v.
juventus, ūtis, f. jeugd, v.	stupidus, adj. dom.
mollis, adj. zacht, roerend.	tenuis, adj. dun.
oblectamentum, i, n. verlustiging, v.	transitus, us, m. overgang, m.
pagina, ae, f. bladzijde, v.	valere, gelden.

59.

Multi magis garrūli sunt quam hirundines. In (*in*) amicitia plus valet similitūdo morum quam affinitas. Unius fidi hominis amicitia habet plus pretii (genetivus partitivus) quam consuetūdo multōrum infidōrum (welke genetivus is dit?). Complūra sunt genēra avium. Complurium discipulōrum ingenia a (*van*) litterārum studio abhorrent. Sales Plauti, poëtae comici (waar staat poëtae comici hier in den genetivus?) Romanōrum, sunt valde (*zeer*) jocōsi. Facilior a (*van*) virtūte ad (*tot*) vitium est transitus quam a vitio ad virtutem. Postrēma pagīna epistōlae plena erat mollissimōrum verbōrum (volgens welken regel staat hier de genetivus?). Colles maxime ardui sunt.

60.

De veldheer kiest een geschikter plaats voor de legerplaats (een plaats voor de legerplaats geschikt). Het werk is zeer moeilijk. De muren van de stad zijn zeer laag. De meeste (plerique) menschen beminnen [hun] vaderland. Aan de jongelingen worden in den bloeienden leeftijd (wanneer?) der jeugd vele (complūres) verlustigingen gegeven. De pooten van den ooievaar zijn zeer dun. Op (in c. abl.) de hoogste bergen is de grootste koude. Het leven van goede en (que) wijze menschen heeft meerdere en (et) grootere vrienden dan het leven van

goddelooze en domme menschen. [Er] zijn verscheidene soorten van honden. Niets is beter [dan] de omgang met een zeer wijzen en getrouwen vriend (welke genetivus moet hier gebruikt worden?).

61.

Verklaar de volgende vormen (§§ 12—63):

acie	dubiis (2)	moris (2)
acri	fida	nequius
agri	fide (3)	ovis (2)
arci	florum	paris (2)
alias	gratārum	praecipitum
aloas	gravia	rei (2)
ape	ima	solī (3)
apte	inane	solum
aure	industriis (2)	solius
auro	inopia (2)	solum (3)
avium	justius	tenēra
avum	leviōrum	terrēna
bonum (2)	levīrum	toto
bobus	liberiōrum	utres
canum	liberōrum (2)	utri (2)
carum	luci	utris (2)
casum	ludi	veris (2)
cote	majoribus (2)	verus (2)
dīs (2)	malo (4)	vespērum
domos	memoria (2)	vetērum

OVER HET ADVERBIUM.

Gelijk de adjectiva dienen ter bepaling van substantiva, zoo dienen de adverbia ter bepaling van verba, adjectiva en andere adverbia. B.v. *Een voorzichtig mensch handelt voorzichtig*, prudens homo prudenter agit. *Een zeer geleerd man*, vir valde doctus. *Hij handelt zeer voorzichtig*, valde prudenter agit.

I. Vele adverbia zijn van adjectiva afgeleid.

- a. Van de adjectiva der tweede declinatie maakt men adverbia op e. Deze uitgang komt in de plaats van de i des genetivus singularis. B.v. longus (longi) longe; asper (asper) aspere. Bonus evenwel heeft bene.
- b. Van de adjectiva der derde declinatie worden adverbia gevormd op iter. Deze uitgang komt in plaats van den uitgang is des genetivus singularis. B.v. utilis (utilis) utiliter; acer (aceris) acriter; ferox (ferocis) ferociter.
- c. Van de adjectiva op ns en rs, gen. ntis en rtis, gaat het adverbium uit op nter of rter. B.v. conveniens, convenienter; sollers, sollerter.

II. De comparativus van een adverbium is gelijk aan het neutrum van den comparativus van het adjectivum. B.v. doctius, pejus. In plaats van majus gebruikt men magis.

III. De superlativus van een adverbium wordt gevormd van den superlativus van het adjectivum door us te veranderen in e. B.v. doctissime, pessime.

62.

Geef van de volgende adjectiva en van de daarvan afgeleide adverbia den positivus, den comparativus en den superlativus:

lactus	clēgans	brevis
pulcher	parvus	iners
levis	celer	prospērus
felix	benevōlus	prudens
magnificus	constans	probus
similis	fortis	idoneus
bonus	asper	miser
malus	ferox	suāvis

Woorden om te leeren.

accurātus, adj. nauwkeurig.	libens, ntis, adj. gewillig.
dicere, zeggen, spreken.	libenter, adv. gaarne, met genoegen.
discere, leeren, vernemen.	modestus, adj. bescheiden.
docere, leeren, onderwijzen.	peragere, volbrengen.
gradus, us, m. trap, m.	propositum, i, n. voornemen, o.
honorare, eeren.	proverbium, i, n. spreekwoord, o.
ignāvus, adj. traag.	respondere, antwoorden.
jucundus, adj. aangenaam.	varius, adj. verschillend.
lectio, ōnis, f. les, v.	

63.

Prudens homo bene et sapienter dicit; vivit jucundissime. Milites fortissimi defendunt acriter et fortissime patriam. Variæ herbae in (op) agris pulcherrime florent. Bonus discipulus accuratius et libentius lectiones discit quam ignāvus. Pueri debent strenue corporum vires exercere, modeste sed (maar) libere respondere, attente senum verba audire, senes honorare, legibus parere, Deum pie colere. Proverbium est: Ubi (waar) bene, ibi (daar) patria. Melius est verbum: Ubi patria, ibi bene. (N.B. In de laatste zinnen is, zooals vooral in spreken meer gebeurt, het werkwoord est weggelaten).

64.

Gij volbrengt [uw] voornemen zeer gemakkelijk en zeer gelukkig. De vergrootende trap van de bijwoorden eenvoudig, kort en welwillend is: eenvoudiger, korter en welwillender, en de overtreffende trap: zeer eenvoudig, zeer kort en zeer welwillend. De broeder van den kunstenaar schrijft goed, de zuster van den blijspeldichter schrijft beter en de zonen van den leermeester schrijven het best. De vrienden van den zoon des leermeesters schrijven nooit goed en somtijds zeer slecht.

OVER DE NUMERALIA.

§§ 65—68. Woorden om te leeren.

addere, <i>bijvoegen</i> .	memoriter, <i>ad v. uit het hoofd</i> .
attendere, <i>opletten</i> .	mensis, <i>is, m. maand, v.</i>
Carolus, <i>i, m. Karel</i> .	paratus, <i>adj. gereed</i> .
cerasum, <i>i, n. kers, v.</i>	paulisper, <i>ad v. een weinig</i> .
deinde, <i>ad v. daarop</i> .	pedes, <i>itis, m. voetknecht, m.</i>
eques, <i>itis, m. ruiter, m.</i>	pirum, <i>i, n. peer, v.</i>
expectare, <i>wachten</i> .	prunum, <i>i, n. pruim, v.</i>
hebdomas, <i>adis, f. week, v.</i>	recte, <i>ad v. goed</i> .
hora, <i>ae, f. uur, o.</i>	responsio, <i>onis, f. antwoord, o.</i>
jam, <i>ad v. reeds, nu</i> .	sepone, <i>wegleggen</i> .
malum, <i>i, n. appel, m.</i>	tabula, <i>ae, f. lei, v.</i>

65.

Pater. Attende, mi (*mijn*) fili! Scribe in (*op*) tabula: si habes decem mala, tria pruna, unum pirum, sex cerasa; et his (*bij deze*) adduntur duo mala, quattuor pruna, septem pira, octo cerasa; deinde quinque mala, novem pruna, sedecim pira, undecim cerasa; quot sunt mala? quot pruna? quot pira? quot cerasa? Carolus. Expecta paulisper, mi pater! Jam responsio parata est. Sunt septendecim mala; sedecim pruna; quattuor et viginti pira; quinque et viginti cerasa.

P. Recte, mi Carole! Jam sepone tabulam et memoriter mihi (*mij*) responde: Quot menses habet unus annus? C. Duodecim. P. Quot hebdomades habet unus mensis. C. Quattuor. P. Quot dies habet unus annus? C. Trecentos sexaginta quinque. P. Quot horas habet unus dies? C. Viginti quattuor. P. Quot dies habent tres anni? C. Mille nonaginta quinque. P. Quot horas habet unus annus? C. Octo milia septingentas sexaginta. P. Optime, mi Carole!

66.

Vader. Let op, mijn Karel! Schrijf op [*uw*] lei. Indien gij 20 appels, 6 pruimen, 2 peren, 12 kersen hebt; en *bij deze* (his) gevoegd worden 10 appels, 18 pruimen, 32 peren, 22 kersen en eindelijk 48 appels, 52 pruimen, 64 peren, 75 kersen; hoeveel appels zijn [*er dan*]? hoeveel pruimen? hoeveel peren? hoeveel kersen?

Karel. Het antwoord is reeds gereed. [*Er*] zijn [*dan*] 78 appels, 76 pruimen, 98 peren, 109 kersen.

Vader. Goed, mijn Karel!

1000 soldaten *verdedigen* (defendere) de stad *tegen* (a, c. abl.) 4000 vijanden (in welken naamval moet hostes staan?). De veldheer van het leger der Romeinen overwint met (abl.) 1000 soldaten 3000 vijanden. 28,000 Voetknechten en 13,000 ruiters *verdedigen* het land. Ik heb twee vrienden; beiden bemin ik. De veldheer heeft twee zonen en twee dochters. Aan de beide zonen en aan de beide dochters van den veldheer geef ik een geschenk.

SYNTAXIS. Een tijdsbepaling op de vraag hoelang staat in den accusativus met of zonder per. B.v. *Troje is 10 jaren belegerd*, Troja (per) decem annos oppugnata est.

Een ruimtebepaling op de vragen hoe ver, hoe lang, hoe breed, hoe hoog, hoe diep, hoe dik staat in den accusativus zonder voorzetsel. B.v. *Een gracht twee voet breed* (van twee voet breedte), fossa duos pedes lata. *Den grond twee voet diep opgegraven*, terram duos pedes alte infodere.

§§ 69—70. Woorden om te leeren.

agere, <i>drijven, voeren</i> ;	annum altus, <i>adj. hoog</i> .
vicesimum ago, <i>ik ben in mijn</i>	bestiola, <i>ae, f. diertje, o.</i>
20ste jaar, <i>ik ben 19 jaar oud</i> .	Carthago, <i>inis, f. Carthago, o.</i>

cornu, us, n. <i>hoorn</i> , m.	longus, adj. <i>lang</i> .
Diāna, ae, f. <i>Diana</i> , v.	nasus, i, m. <i>neus</i> , m.
distāre, (a of ab, c. abl.), <i>verwij-</i>	pes, (pedis) m. <i>voet</i> , m.
derd zijn (<i>van</i>).	quotus, adj. <i>de hoeveelste</i> .
iter, (itinēris) n. <i>reis</i> , v.	rhinocēros, ōtis, m. <i>neushoorn</i> , m.
latus, adj. <i>breed</i> .	Zama, ae, f. <i>Zama</i> , o.

67.

Quota hora est? Decīma. Vivimus anno millesimo nongentesimo vicesimo altero (op welke vraag staat een tijdsbepaling in den ablativus?). Quoto anno erat? Anno quadringentesimo quinquagesimo octāvo aut (*of*) millesimo duodequadragésimo aut millesimo trecentésimo nono. Pater agit annum sexagesimum quartum, mater duodesexagesimum, frater tricesimum tertium, soror altērum et vicesimum. Nonnullae bestiōlae unum diem vivunt. Turris pedes ducentos alta est. Zama quinque diērum iter a (*van*) Carthagine distat. Rhinocēros cornu habet in (*op*) naso saepe tres pedes longum (waarom staat longum in den accusativus singularis van het onzijdig geslacht?).

68.

De vader is in [zijn] 75ste jaar, de moeder in [haar] 62ste, de broeder in [zijn] 41ste, de zuster in [haar] 34ste. Hoe laat is het (= het hoeveelste uur is het)? 11 Uur. Hoe oud is hij (= het hoeveelste jaar voert hij)? 58 Jaar (= hij voert het 59ste jaar). De tempel van Diana was 400 voet lang en 200 voet breed. Sommige dieren slapen den geheelen winter. De olifant is 13 *of* (vel) 14 voet hoog.

(N.B. Voortaan vertale de leerling het nummer boven de oefening door een Latijnsch cardinale en ordinale.)

OVER DE PRONOMINA.

SYNTAXIS. De praepositie cum, *met*, wordt bij den ablativus der pronomina personalia en reflexiva (me, te, se, nobis, vobis) altijd achteraan gehecht. B.v. *met mij*, *mecum*.

Het subject van den eersten en tweeden persoon wordt weggelaten, behalve wanneer er de nadruk op valt, zooals b.v. bij tegenstellingen. B.v. *Ik onderwijs*, *gij leert*, *ego doceo*, *vos discitis*.

De pronomina possessiva worden gewoonlijk weggelaten, wanneer zij uit den samenhang van zelf verstaan worden; dit zal meestal geschieden, wanneer zij terugzien op het subject van den zin. B.v. *De reizigers lesschen* [*hun*] *dorst met water*, *viatōres sitim aqua sedant*.

De pronomina possessiva staan gewoonlijk achter het substantivum.

§§ 75—78. Woorden om te leeren.

acer, adj. <i>hevig</i> .	imperium, i, n. <i>heerschappij</i> , v.
attentus, adj. <i>oplettend</i> .	labōrāre, <i>werken</i> .
audire (c. acc.), <i>luisteren (naar)</i> .	narrāre, <i>verhalen</i> .
cantāre, <i>zingen</i> .	portāre, <i>dragen</i> .
carus, adj. (c. dat.), <i>dierbaar</i> .	praeceptor, ōris, m. <i>leermeester</i> , m.
clamāre, <i>schreeuwen</i> .	reditus, us, m. <i>terugkeer</i> , m.
dolēre, <i>bedroefd zijn</i> .	ridēre, <i>lachen</i> .
erūdīre, <i>onderwijzen</i> .	saltāre, <i>dansen</i> .
flēre, <i>weenen</i> .	salutāris, adj. (c. dat.), <i>heilzaam</i> .
gaudēre, <i>verheugd zijn</i> .	tractatio, ōnis, f. <i>beoefening</i> , v.
gratus, adj. (c. dat.), <i>aangenaam</i> .	vocāre, <i>roepen</i> .
impērāre (c. dat.), <i>heerschen (over)</i> .	

69.

Ego canto, tu clamas, amicus noster vocat. Nos narrāmus, vos saltātis, fratres vestri labōrant. Ego fleo, tu rides, frater

tuus dolet. Nos, praeceptōres, docēmus; vos, discipūli, discitis. Ego ludo, tu discis, soror mea acu pingit. Nos scribimus, vos legitis, fratres nostri pingunt. Nos, praeceptōres, vos, o discipūli, erudimus; vos, boni discipūli, attente auditis praecepta nostra. Imperāre sibi maximum imperium est. Tractatio litterarum nobis salutāris est. Veritas semper mihi grata est. Sapiens omnia sua (*al het zijne*) secum portat. Nos vobiscum de (*over*) patris reditu gaudēmus. Deus tecum est.

70.

Ik verhaal, gij danst, uw broeder werkt. Wij zingen, gij schreeuwt, uwe vrienden roepen. Ik, de leermeester, onderwijs; gij, o leerling, leert. Wij weenen, gij lacht, onze broeders zijn bedroefd. Ik schrijf, gij (p) leest, uw broeder schildert. Wij spelen, gij leest, onze zusters borduren. Ik, de leermeester, onderwijs u, o leerlingen; gij, o leerlingen, moet oplettend (waarom een adverbium?) leeren. De vijanden strijden hevig met u (bij welke ablativi moet cum altijd achteraan gehecht worden?). Gij zijt met ons verheugd *over* (de c. abl.) den terugkeer van onzen vader. Ik draag al het mijne (neutrum plurale) *bij* (cum) mij. O mijn zoon en mijne dochter, gehoorzaamt mij altijd! Ons leven is ons dierbaar, uw leven is u dierbaar.

SYNTAXIS. De genetivus van de pronomina personalia nos en vos is nostrum of nostri, en vestrum of vestri.

De tweede vorm, nostri en vestri, wordt gebruikt als genetivus objectivus. B.v. *Het aandenken aan ons*, memoria nostri.

Als genetivus partitivus gebruikt men nostrum en vestrum. B.v. *Niemand uwer is bedroefd*, nemo vestrum dolet.

De genetivus possessivus van de pronomina personalia en reflexiva komt niet voor, behalve in de uitdrukkingen nostrum omnium en vestrum omnium.

Men mag dus wel vertalen: *ons aller vaderland*, nostrum omnium patria.

In plaats van den genetivus possessivus der personalia en reflexiva gebruikt men de pronomina possessiva, die altijd in geslacht, getal en naamval overeenkomen met het substantivum, dat zij nader bepalen. B.v. *Een vriend van mij*, amicus meus; *het vaderland van ons*, patria nostra.

Woorden om te leeren.

amabilis, a d j. <i>beminnenswaar-</i>	impotens, ntis, a d j. (c. gen.), dig. geen meester (<i>over</i>).
cura, ae, f. <i>zorg</i> , v.	insipiens, ntis, a d j. <i>onverstandig</i> .
diligere, <i>beminnen</i> .	modus, i, m. <i>wijze</i> , v.
discordare, <i>oneenig zijn</i> .	obrepere (c. dat.), <i>binnensluipen</i> (<i>bij</i>).
favere (c. dat.), <i>begunstigen</i> .	
immemor, oris, a d j. (c. gen.),	placere (c. dat.), <i>behagen</i> , be- ongedachtig (<i>aan</i>). vallen.

71.

Vitia nobis virtutum nomine (*onder den naam*) obrepunt. Nos favemus vobis, vos favetis nobis. Tu me amas, ego te amo. Mihi mea vita, tibi tua cara est. Cantus tuus nos delectat. Parentes a nobis diliguntur. O mi fili, semper mihi pare! Frater me et te amat. Tu tibi impere! Virtus propter (*om*) se collitur. Saepe animus secum discordat. Hostes nobiscum acriter pugnant. Multi vestrum (waarom vestrum en niet vestri?) mihi placent. Plurimi nostrum te valde (*zeer*) diligunt. Cura nostra vestri (waarom is deze vorm gebruikt?) vobis placet. Sapiens semper potens sui est. Gratissima mihi est memoria tua mei. Amicus noster mei et tui est memor. Vestrum omnium reditus nobis gratissimus est.

72.

De beoefening der wetenschappen (welke genetivus?) is u en mij aangenaam. De waarheid is ons beiden aangenaam. Onze ouders beminnen u en mij op (abl.) gelijke wijze. De deugd is om (per) zich [zelve] beminnenswaardig. Ik begunstig u, gij begunstigt mij. Het vaderland is ons allen zeer dierbaar. De meesten van u zijn zeer oplettend. De meesten onder ons (welke genetivus?) beminnen hun (waarom wordt *hun* hier niet vertaald?) vaderland. De onverstandige is zich (welke naamval?) geen meester. Ons aandenken aan u (waarom zou de dativus hier fout zijn?) moet u zeer aangenaam zijn. De trouwelooze vriend is mij ongedachtig. De zuster van mij (welk pronomen moet men hier gebruiken?) is bedroefd, de zuster van u is verheugd. Ons aller (welke genetivus is dit en waarom mag men hier een pronomen personale gebruiken?) verlangen naar u is zeer groot.

§ 79. Woorden om te declineeren.

hic puer diligens	ista res cognita
idem equus alacer	ipse homo rationis particeps
istud nomen breve	id rete majus
ea bestia trux	illud cornu vetus
illa virtus magnifica	iste vir frugi
ipsum animal vetus	idem vitium pessimum
eādem avis celeris	is orātor celēber
hoc facile praeceptum	haec filia pauper
ille bos versicōlor	ipsa mater felix

Woorden om te leeren.

addictus, adj. (c. dat.), <i>toege-</i>	diligentia, ae, f. <i>vlijt</i> , v.
	<i>negen.</i> displicēre (c. dat.), <i>mishagen.</i>
carmen, īnis, n. <i>gedicht</i> , o.	elēgans, ntis, adj. <i>smaakvol.</i>
credēre (c. dat.), <i>gelooven.</i>	epistōla, ae, f. <i>brief</i> , m.

factum, i, n. <i>daad</i> , v.	mendax, ācis, adj. <i>leugenachtig.</i>
gravis, adj. <i>zwaar</i> , <i>hevig.</i>	meritum, i, n. <i>verdienste</i> , v.
ignavia, ae, f. <i>traagheid</i> , v.	praeclārus, adj. <i>voortreffelijk.</i>
industrius, adj. <i>vlijtig.</i>	saevus, adj. <i>wreed.</i>
iners, rtis, adj. <i>traag.</i>	Sallustius, i, m. <i>Sallustius</i> , m.
Livius, i, m. <i>Livius</i> , m.	
memoria, ae, f. <i>geheugen</i> ; tenēre,	
<i>houden</i> ; memoria (abl.) tenēre,	
<i>van buiten kennen.</i>	

73.

Sallustius est scriptor elegantissimus; ejus libros libenter lego. Frater meus amicum fidum habet; ei addictissimus est. Frateris mei carmen valde mihi placet; lege id. Haec epistōla graviter me movet. Haec carmina suavissima sunt. Isti homini mendāci non credo. Huic duci milites libenter parent. Illi viro omnes favent. Haec sententia mihi placet, illa displicet. Hoc bellum est saevissimum. Hic puer industrius est, ille iners. Memoria teneo praeclārum illud praeceptum. Hujus discipuli diligentiam laudo, illius ignaviam vitupēro.

74.

Sallustius en Livius zijn zeer smaakvolle schrijvers; wij lezen hen gaarne. Uw broeder en zijn vriend (= de vriend van hem) zijn mij zeer toegenegen. De leermeester prijst en berispt zijn (waarom blijft *zijn* hier onvertaald?) leerlingen *volgens* (pro c. abl.) hun verdiensten (= volgens de verdiensten van hen). Wij beminnen onze (wordt *onze* vertaald of niet?) ouders, *omdat* (quia) hun verdiensten *jegens* (de c. abl.) ons zeer groot zijn. Dit boek lees ik gaarne. Dit boek behaagt mij, dat mishaaft mij. De vlijt van deze leerlingen wordt door ons geprezen. De daden van dien grooten man worden *door* (ab) alle schrijvers geprezen. Dat huis van u is zeer schoon. Die vriend van ons is een beste man.

Woorden om te leeren.

agnoscere, <i>erkennen</i> .	opus, <i>ëris</i> , n. <i>werk</i> , o.
diffidere (c.dat.), <i>wantrouwen</i> .	resistere (c.dat.), <i>wederstaan(aan)</i> .
expugnare, <i>veroveren</i> .	seditiosus, a d j. <i>oproerig</i> .
inimicus, a d j. (c.dat.), <i>vijandig</i> .	sentire, <i>gevoelen</i> , <i>oordeelen</i> .
noscere, <i>kennen</i> .	studere, <i>trachten</i> .

75.

Homo de (over) iisdem rebus eodem die (op welke vraag staat deze tijdsbepaling?) non semper idem sentit. Ipsi imperatori seditiosi milites resistunt. Animus ipse se movet. Saepe nihil est homini inimicius quam sibi ipse. Carior nobis esse debet patria quam nos ipsi. Praeclarum est illud praeceptum oraculi Delphici: nosce te ipsum. Memoria praeclari illius praecepti (welke genetivus?) nobis grata est. Mendax saepe sibi ipsi diffidit. Huic tuo desiderio nostri diffidimus.

76.

Wij erkennen God uit (ex c. abl.) Zijne werken. God wordt erkend uit Zijne werken. De vijanden belegeren de stad; zij trachten haar te veroveren. Caesar en Pompejus waren zeer beroemde veldheeren: *beider* (uterque) dapperheid is de hoogste (superlativus van superus) bewondering waardig (welke adjectiva regeeren den ablativus?). De koning zelf is de aanvoerder van het leger. De vader en de zoon beoefenen dezelfde wetenschappen. De deugden zijn *op* (per c. acc.) zich zelve (*zelve* moet overeenkomen met *deugden*) prijzenswaardig. De mensch bemint zich zelve. Kent (niet *ken*) u zelve. De leugenaars wantrouwen dikwijls zich zelve. Alle werken van denzelfden redenaar zijn niet denzelfden lof waardig.

SYNTAXIS. Bij de ablativi van het pronomen relativum quo, qua, quibus, kan men cum voorop zetten of achteraan hechten. B.v. cum quo of quocum. (Vgl. bl. 49).

Het pronomen relativum komt met het antecedens (het woord in den hoofdzin, dat door den relatieven bijzin nader bepaald wordt) overeen in geslacht en getal; de naamval hangt af van de betrekking, waarin het staat tot de overige woorden van den relatieven zin. B.v.

Juvenis, cujus amicus es, modestus est.

„ cui donum das, „

Puella, quam vides, modesta est.

„ de qua audis, „

Wanneer het relativum subject is, staat het praedicaatsverbum in den persoon en in het getal van het antecedens. B.v. Ego, qui scribo; tu, qui legis; mater, quae est bona; nos, qui vivimus; vos, qui auditis; fratres, qui sunt discipuli industrii.

§ 80. Woorden om te leeren.

acerbus, a d j. <i>bitter</i> .	justitia, ae, f. <i>rechtvaardigheid</i> , v.
acutus, a d j. <i>scherp</i> .	justus, a d j. <i>rechtvaardig</i> .
curare (c. acc.), <i>zorgen (voor)</i> .	Latinus, a d j. <i>Latijnsch</i> .
devastare, <i>verwoesten</i> .	lingua, ae, f. <i>taal</i> , v.
exaudire, <i>verhooren</i> .	lis (litis), f. <i>twist</i> , m.
gubernare, <i>regeeren</i> .	mitis, a d j. <i>zacht</i> .
honorare, <i>vereeren</i> .	parare, <i>gereed maken</i> .
immaturus, a d j. <i>ontijdig</i> .	probus, a d j. <i>braaf, rechtschapen</i> .
incitare, <i>aandrijven</i> .	salus, utis, f. <i>welzijn</i> , o.
incumbere (in c. acc.), <i>zich toe-</i>	sanctus, a d j. <i>heilig</i> .
<i>leggen (op)</i> .	sol, is, m. <i>zonnegod</i> , m.
ingratus, a d j. (c. dat.), <i>onaan-</i>	succurrere (c. dat.), <i>helpen</i> .
<i>genaam</i> .	venefica, ae, f. <i>toovenares</i> , v.

77.

Rex, qui civitatem gubernat, civium salutem curare debet. Regi, cujus (waarom de genetivus?) imperium mite justumque est, omnes cives libenter parent. Regem, cui leges sunt sanctae, cives colunt. Felix est is rex, quem (waarom mannelijk enkel-

voud?) omnes cives amant. O rex, qui civitatem nostram gubernas (waarom staat dit praedicaatsverbum in den tweeden persoon enkelvoud?), honora bonos cives, succurre miseris, exaudi probos! Nos, qui parentes honoramus, laudamur. Acerba et immatura est mors eorum, qui (waarom staat dit relativum niet in den genetivus?) immortalae opus parant. Felices sunt ii, quorum vita virtutis praeceptis regitur. Hostis, quocum bellum geritur, terram nostram devastat. Calcaria, quibus equos incitamus, sunt acuta. Ingrati nobis (welke adjectiva regeeren den dativus?) sunt ii homines, qui litium sunt cupidi (welke adjectiva regeeren den genetivus objectivus?).

78.

De koningen, door (moet hier *a* gebruikt worden?) wie de staten geregeerd worden, moeten voor het welzijn der burgers zorgen. Aan de koningen, die zich toeleggen op rechtvaardigheid, gehoorzamen alle burgers gaarne. De koningen, wien de wet heilig is, worden door de burgers geëerd. Die (is dit een pronomen relativum?) koningen zijn gelukkig, die door alle burgers geëerd worden. O gij koningen, die onze staten regeert, (welke persoon?) eert den goeden burger, helpt de ongelukkigen, verhoort de rechtschapenen! De vijanden, met wie gij oorlog voert, verwoesten uw land. Circe, die (waarin moet het relativum overeenkomen met het antecedens?) een toovenares was, was een dochter van den zonnegod. Gij, o jongelingen, die u toelegt op de Latijnsche taal, moet zeer vlijtig wezen.

§ 81.

Woorden om te leeren.

agere, *doen*.
ambulare, *wandelen*.
cogitare, *denken*.
cur, *ad v. waarom?*

Euphrates, *is, m. Euphraat, m.*
exeruciare, *kwellen*.
indulgere (c. dat.), *toegeven*.
ingratus, *ad j. ondankebaar*.

lectio, *onis, f. les, v.* pronuntiare, *uitspreken*.
maxime, *ad v. het meest*. quaerere, *zoeken*.
peccatum, *i, n. misdaad, v.* Tigris, *is, m. Tiger, m.*
philosophus, *i, m. wijsgeer, m.*

79.

Quis me vocat? Quid agis, mi amice? Quis scribit has litteras? Quid cogitas? Quid ago? Cur me exerceo? Quae amicitia est inter (onder) ingratos? Quod carmen legis? Quis homo venit? Qui philosophus hanc sententiam pronuntiat? Quis poeta dulcior est quam Homerus? Cujus vox suavior est voce luscinae? Quibus peccatis facillime indulgemus? Quis frater ad (tot) te venit? Uter frater ad te venit? Uter vestrum hoc dicit? Duo sunt fratres; uter miles est?

80.

Wat zegt gij? Wie is die man? Wie is die vrouw? Met wien wandelt uw vriend? Wien zoekt gij? Welk boek leest gij? Aan wien schrijft gij dezen brief? Welke leerlingen bemint de leermeester het meest (maxime)? Van welke leerlingen prijst de leermeester de vlijt? Aan welke misdaad moeten wij niet toegeven? Aan geene. Op welke wetenschappen leggen zich uw broeders ijverig toe? De Tiger en de Euphraat zijn twee rivieren: welke is de grootste (comparativus)? Voor wien (hoe heet deze dativus?) leeren de leerlingen hun lessen? Voor zich zelve, niet voor den leermeester. Gij hebt twee broeders; wiens (cujus of utrius?) vlijt wordt geprezen? Wien bemint de leermeester? Door wien wordt de leermeester bemind?

SYNTAXIS. De genetivus qualitatis dient om de hoedanigheden of eigenschappen van een persoon of zaak aan te geven. In het Nederlandsch gebruiken wij gewoonlijk de voorzetsels *van* of *met*.

De genetivus qualitatis moet altijd een adjectivum (pronomen, numerale, participium) bij zich hebben. B.v. *De pavo is een vogel van buitengewone schoonheid*, *pavo avis est eximiae pulchritudinis*. *Een kind met een goed karakter en een goed verstand is de grootste vreugde van een vader*, *puer bonae indolis bonique ingenii maximum patris est gaudium*.

De ablativus qualitatis komt in constructie en beteekenis met den genetivus qualitatis overeen. B.v. *Tusschen Labienus en den vijand was een rivier met steile oevers*, *erat inter Labienum et hostem flumen ripis praeruptis*.

§§ 82—83. Woorden om te leeren.

candidus, adj. <i>wit</i> .	impendere (c. dat.), <i>bedreigen</i> .
collum, i, n. <i>hals, m</i> .	insanus, adj. <i>onzinnig</i> .
conducere (c. dat.), <i>dienstig zijn</i>	insitus, adj. (c. dat.), <i>aangeboren</i> .
	(voor). interdum, adv. <i>soms</i> .
dubitare, <i>twijfelen</i> .	mirus, adj. <i>wonderlijk</i> .
flos, oris, m. <i>bloem, v</i> .	notus, adj. (c. dat.), <i>bekend (aan)</i> .
fortuna, ae, f. <i>fortuin, v</i> .	procerus, adj. <i>slank</i> .
gracilis, adj. <i>dun</i> .	prudencia, ae, f. <i>schranderheid, v</i> .
halcyon, onis, f. <i>ijsvogel, m</i> .	sapor, oris, m. <i>smaak, m</i> .
honestus, adj. <i>rechtschapen</i> .	singularis, adj. <i>uitstekend</i> .
idoneus, adj. <i>geschikt</i> .	stomachus, i, m. <i>maag, v</i> .
immortalitas, atis, f. <i>onsterfelijkheid, v</i> .	timere, <i>vreezen</i> .
	varieta, atis, f. <i>verscheidenheid, v</i> .

81.

Quidquid est honestum, idem est utile. Si mortem timeamus, semper aliquis terror nobis impendet. Si cuiquam pecuniam fortuna adimit, idcirco (*daarom*) miser non est. Cuique nostrum amor vitae (is dit ook een genetivus qualitatis?) est insitus. Si quis de (*over*) immortalitate animorum dubitat, insanus est.

Minime sibi quisque notus est. Aristoteles vir erat summi ingenii. Inveniuntur interdum cervi candido colore. Halcyon est avis collo gracili et procero.

82.

Een man met een voortreffelijke ziel veracht den rijkdom. Caesar was [een man] niet van een groote gestalte, *maar* (sed) van een groote dapperheid en een vurigen geest. De vloot der vijanden *bestond uit* (= was van) 253 schepen. Cato *bezat* (= was van) een uitstekende schranderheid. Veel geneesmiddelen *hebben* (= zijn van) een onaangename smaak. Knapen met een vluggen geest en een gelukkig geheugen zijn zeer geschikt *voor* (ad c. acc.) de beoefening der wetenschappen. Het jaar *bestaat uit* (= is van) 12 maanden *of* (vel) 365 dagen. *In* (in c. abl.) de tuinen zijn bloemen van een wonderlijke verscheidenheid. Niet *alwat* (quisquis) *een goeden smaak heeft* (= van een goeden smaak is), is dienstig voor de maag.

SYNTAXIS. De ablativus causae dient om de oorzaak aan te duiden, waardoor iets geschiedt. B.v. *Door eendracht worden kleine zaken groot*, concordia res parvae crescunt. Hij staat vooral bij de verba in den lijdenden vorm. B.v. *De aarde wordt door de zon verlicht*, (vgl. blz. 8), terra sole illustratur.

De ablativus instrumenti geeft het middel te kennen, waardoor, of het werktuig, waarmee iets geschiedt. B.v. *De stieren verdedigen zich met de hoornen, de zwijnen met de tanden*, cornibus tauri, apri dentibus se defendunt.

De ablativus modi drukt de wijze uit, waarop iets geschiedt. Gewoonlijk bestaat hij uit een substantivum met een adjectivum. B.v. *De aarde beweegt zich met ongeloofelijken spoed*, terra se incredibili celeritate movet.

Woorden om te leeren.

acquus, adj. <i>gelijk, kalm.</i>	insectum, i, n. <i>insekt, o.</i>
celeritas, ātis, f. <i>spoed, m.</i>	membrāna, ae, f. <i>vlies, o.</i>
collustrāre, <i>verlichten.</i>	mollitia, ae, f. <i>weekelijkheid, v.</i>
corrumpĕre, <i>bederven.</i>	narratio, ōnis, f. <i>verhaal, o.</i>
crocodilus, i, m. <i>krokodil, m.</i>	olĕum, i, n. <i>olie, v.</i>
culpa, ae, f. <i>schuld, v.</i>	otium, i, n. <i>ledigheid, v.</i>
desĕrĕre, <i>verlaten.</i>	pellis, is, f. <i>huid, v.</i>
exanimāre, <i>dooden.</i>	proboscis, ĩdis, f. <i>smit, m.</i>
finĭre, <i>ten einde brengen.</i>	tolĕrāre, <i>verdragen.</i>
ictus, us, m. <i>slag, steek, m.</i>	verber, ĕris, n. <i>slag, m.</i>
incredibilis, adj. <i>ongeloofelijk.</i>	vestire, <i>bekleeden.</i>
injuria, ae, f. <i>onrecht, o.</i>	

83.

Ocūlis vidĕmus, auribus audĭmus. Natūra ocūlos tenuissimis membrānis vestit. In culpa sunt ii, qui officia desĕrunt mollitia animi. Dolĕmus rebus adversis. Vir sapiens aequo animo injuriam tolĕrat. Oleo insecta exanimantur. Crocodilus pelle durissima contra (*tegen*) omnes ictus munitur. Ferae domantur fame atque verberibus. Dei providentia mundus administratur. Multae aves cantu delectant aures nostras. Magna voluptāte narrationem istam audĭmus. Bellum illud summo consilio geritur.

84.

De zon verlicht de geheele aarde met haar licht. De aarde wordt in de liefelijke lente (wanneer?) bekleed met kruiden en bloemen. De olifanten drinken met hun snuit. De jeugd wordt bedorven door ledigheid. De veldheer brengt den oorlog ten einde met groote dapperheid en ongeloofelijken spoed. Wij zijn verheugd over (abl. causae) den voorspoed van onze vrienden. Herodōtus, de vader der geschiedenis, wordt door allen, die niet onbekend zijn met de Grieksche taal, met groot genoegen gelezen.

OVER DE PRAEPOSITIES.

Den accusativus regeeren:

ante, apud, ad, adversus,
circum, circa, citra, cis,
erga, contra, inter, extra,
infra, intra, juxta, ob,
penes, pone, post en praeter,
prope, propter, per, secundum,
supra, versus, ultra, trans.

ante, <i>vóór.</i>	juxta, <i>naast.</i>
apud, <i>bij, nabij.</i>	ob, <i>wegens, om.</i>
ad, <i>tot, naar, bij.</i>	penes, <i>bij, in de macht van.</i>
adversus, <i>tegen.</i>	· pone, <i>achter.</i>
circum, <i>om, rondom.</i>	post, <i>achter, na.</i>
circa, <i>om, rondom.</i>	praeter, <i>behalve.</i>
citra, <i>aan deze zijde van.</i>	prope, <i>nabij.</i>
cis, <i>aan deze zijde van.</i>	propter, <i>wegens, om.</i>
erga, <i>jegens.</i>	per, <i>door, gedurende.</i>
contra, <i>tegen.</i>	secundum, <i>langs, volgens.</i>
inter, <i>onder, tusschen.</i>	supra, <i>boven.</i>
extra, <i>buiten.</i>	versus, <i>naar den kant van.</i>
infra, <i>onder, beneden.</i>	ultra, <i>over, aan gene zijde van.</i>
intra, <i>binnen.</i>	trans, <i>over, aan gene zijde van.</i>

Woorden om te leeren.

arma, ōrum, n. <i>wapenen, o.</i>	generōsus, adj. <i>edel.</i>
cadūcus, adj. <i>vergankelijk.</i>	habitāre, <i>wonen.</i>
camĕlus, i, m. <i>kameel, m.</i>	ibis, ĩdis, f. <i>ibis</i> (een Egyptische vogel) <i>m.</i>
commemōrāre, <i>vermelden.</i>	
expirāre, <i>sterven.</i>	mirābilis, adj. <i>wonderbaar.</i>
firmus, adj. <i>vast.</i>	naturālis, adj. <i>natuurlijk.</i>
Gallus, i, m. <i>Galliër, m.</i>	Pelusium, i, n. <i>Pelusium, o.</i>

pictus, a d j. *veelkleurig*. species, ēi, f. *gedaante*, v.
 raritas, ātis, f. *zeldzaamheid*, v. vestis, is, f. *kleed*, o.
 Rhenus, i, m. *de Rijn*, m. victus, i, m. *een overwonnene*, m.

85.

Nulla arma habēmus contra mortem. Nulla est firma amicitia inter malos. Galli habitant trans Rhenum. Vir generōsus mitis est erga victos. Comētac ob raritātem et speciem sunt mirabiles. Pisces extra aquam expīrant. Camēlus naturāle odium adversus equos (welke genetivus zou hier gebruikt kunnen worden?) habet. Pictae vestes jam apud Homērum commemorantur. Nemo est beātus ante mortem. Infra lunam omnia (alles) sunt cadūca. Ibis circa Pelusium nigra est.

86.

De soldaten strijden zeer dapper tegen de vijanden. De redenaars prijzen wij wegens hun (suus of genetivus van is?) bevalligheid in het spreken. De aarde beweegt zich (= wordt bewogen) om de zon. Nabij de muren der stad versterken de vijanden hun legerplaats. Tusschen de stad en onzen tuin (waarvan hangt *onzen tuin* af?) zijn zeer schoone akkers. Wie is gelukkig behalve den wijze? Achter ons huis is een zeer schoone tuin. Wegens hun (wordt dit vertaald?) deugd worden de menschen geacht. De vijanden strijden rondom de stad. De liefde, welke (in welk geslacht en getal en in welken naamval staat het relativum?) de ouders jegens hunne kinderen hebben, is zeer groot.

Den ablativus regeeren:

absque, a, ab, abs en de,
 coram, pro, cum, ex en e,
 sine, tenus, clam en prae.

absque, zonder. cum, met.
 a, ab, abs, van, door. ex, e, uit.
 de, over. sine, zonder.
 coram, in tegenwoordigheid van. tenus, tot aan.
 pro, voor, ten behoeve, in plaats van. clam, buiten weten van.
 prae, wegens.

Aanmerking. A mag slechts vóór woorden, die met een consonant beginnen, geplaatst worden. Vóór woorden, die met een vocaal of met een h beginnen, gebruikt men ab. Ex mag vóór consonanten en vocalen, e slechts vóór consonanten geplaatst worden.

Den accusativus en ablativus regeeren:

in, met den acc. *naar*, in, op, op de vraag *waarheen*.
 „ „ abl. *in*, op, „ „ „ *waar*.
 sub, met den acc. *onder*, op de vraag *waarheen*.
 „ „ abl. *onder*, „ „ „ *waar*.
 super, met den acc. *boven*.
 „ „ abl. *aangaande*, over.
 subter, *onder* (zelden met den abl.).

Woorden om te leeren.

arbor, ōris, f. *boom*, m. occāsus, us, m. *ondergang*, m.
 commeāre, *gaan*, zich bewegen. „ solis, *westen*, o.
 denique, a d v. *eindelijk*. ortus, us, m. *opgang*, m.
 ducēre, *voeren*, *leiden*. „ solis, *oosten*, o.
 edūcēre, *voeren*, *uitvoeren*. pugnāre in (c. acc.), cum, con-
 gerēre (bellum), (oorlog) *voeren*. tra, pro, *strijden met, tegen, voor*.
 Graecia, ae, f. *Griekenland*, o. recēdēre, *terugtrekken*.
 irrumpēre, *binnendringen*. redigēre, *terugdrijven*.
 latro, ōnis, m. *roover*, m. sidus, ēris, n. *ster*, v.
 mittēre, *zenden*.

87.

Aquīlae nidificant in rupibus et arboribus. Xerxes cum paucis militibus e Graecia recēdit. Viātor, qui nihil secum (bij welke ablativi moet, bij welke ablativi kan cum achteraan gehecht worden?) habet, coram latrōne gaudet. Sidēra ab ortu solis ad occāsum commeant. Supplices in genua (waarom de accusativus?) procumbunt. Milites nostri ardentē cum hostibus pugnant. In agris (waarom de ablativus?) variae herbae florent. Pastōres sub arbore dormiunt.

88.

De kikvorschen leven in het water en op het land. Hannibal dringt in ons land binnen; buiten weten van onze veldheeren zendt hij zijn soldaten naar den kant van het oosten, hij oefent hen binnen de legerplaats; hij voert hen uit de legerplaats; hij leidt hen aan gene zijde der bergen langs de zee; hij vindt ons leger aan deze zijde van het meer; hij drijft het onder de muren der stad terug; maar eindelijk wordt hij door de Romeinen overwonnen. Iedere burger is *over* (de) die overwinning verheugd. Alwie een goed burger is, strijdt voor zijn vaderland tegen elken vijand. Wie is zonder deugd gelukkig? De weg, die van (a of ab?) de stad naar onzen tuin leidt, is zeer schoon. Schrijf aangaande dit ongeval in tegenwoordigheid van uw vrienden *aan* (ad) den koning.

§ 90. CONJUGATIE VAN HET VERBUM SUM.

SYNTAXIS. Wanneer een zin twee of meer subjecten heeft en deze subjecten in persoon verschillen, staat het praedicaatsverbum gewoonlijk in het meervoud en wel zoo, dat de eerste persoon boven den tweeden en de tweede boven den derden gaat. B.v. *Zoo gij en Tullia welvarend zijt, ik en Cicero zijn welvarend*, si tu et Tullia valetis, ego et Cicero valēmus.

Woorden om te leeren.

atrox, ōcis, adj. <i>verschrikkelijk</i> .	perniciōsus, adj. (c. dat.), <i>verderfelijk</i> .
cum, conj. <i>toen, als, wanneer</i> .	
cur, adv. <i>waarom?</i>	praedium, i, n. <i>landgoed, o</i> .
dum, conj. <i>terwijl</i> .	quia, conj. <i>omdat</i> .
heri, adv. <i>gisteren</i> .	quod, conj. <i>omdat</i> .
initium, i, n. <i>begin, o</i> .	schola, ae, f. <i>school, v</i> .
laetus, adj. <i>vroolijk</i> .	sed, conj. <i>maar</i> .
nuper, adv. <i>onlangs</i> .	sors, rtis, f. <i>lot, o</i> .
perēgre, adv. <i>uit de stad</i> .	tristis, adj. <i>treurig</i> .
	ubi, adv. <i>waar?</i>

89.

Si sorte vestra contenti estis, beāti estis. Dum ego et tu et amicus in schola (waarom de ablativus?) erāmus, sorōres nostrae in horto erant. Cum tu et Carōlus heri domi erātis, ego perēgre eram. Cur heri in schola non fuisti? Quia cum patre perēgre fui. Pugna fuit atrocissima (welke adjectiva worden evenals atrox gedeclineerd?), quod utriusque exercitus milites fortissimi erant. Ante belli initium in urbe fuerāmus. Ante tres annos apud amicum (waarom is bij amicum geen meum gezet?) fui, in cujus praedio nuper per duos menses (waarom kan per hier ook wegblijven?) fuerātis. Si quis virtutis compos (welke adjectiva worden evenals compos gedeclineerd?) est, beātus erit. Attenti este, discipuli! Homīnes mortis memōres sunt! Contenti estōte sorte vestra (waarom zou tua hier fout zijn?).

90.

Waarom zijt gij (p.) treurig? Weest vroolijk! Wij zijn vroolijk. Indien gij met uw lot tevreden zijt, zijt gij gelukkig. Terwijl ik in school was, was mijn zuster in den tuin. Toen gij gisteren te huis waart, waren wij van huis.

Waar waart gij (p) gisteren geweest, toen wij in uw (tuus of vester?) tuin waren? Wij waren op den hoogen berg geweest, die (welk geslacht en getal?) *bij* (prope) de stad *ligt* (vertaal is). Terwijl wij en gij in de school waren (waarom de 1ste persoon meervoud?), waren onze zusters in den tuin. De stormen van den noordenwind zijn voor de schippers zeer verderfelijik geweest. Mijn zoon, gij moet gedachtig wezen (imperativus) aan den dood (waarom staat hier in het Latijn geen dativus?). Gij moet in school oplettend wezen (imperativus), o leerlingen!

SYNTAXIS. Een Nederlandsche zin, waarin het werkwoord bezitten of het begripswerkwoord hebben voorkomt, zooals: *ik heb een boek*, wordt ter vertaling in het Latijn dikwijls op de volgende wijze omgezet: *ik heb een boek, een boek is aan mij*, *mihi est liber*. In dit geval komt dus het voorwerp, dat bezeten wordt, in den nominativus, en de bezitter in den dativus.

§ 91. Woorden om te leeren.

adsum (c. dat.), <i>ik ben tegenwoordig (bij)</i> .	obsum (c. dat.), <i>ik ben nadeelig (aan)</i> .
antea, adv. <i>voorheen</i> .	pericŭlum, i, n. <i>gevaar, o</i> .
clarus, adj. <i>beroemd</i> .	postea, adv. <i>later</i> .
dedŭcere, <i>afleiden</i> .	praemium, i, n. <i>belooning, v</i> .
desum (c. dat.), <i>ik ontbreek (aan)</i> .	praesum (c. dat.), <i>ik ben aan het hoofd (van)</i> .
futŭrus, adj. <i>toekomstig</i> .	magistratus, us, m. <i>overheids-persoon, m</i> .
magistratus, us, m. <i>overheids-persoon, m</i> .	practeritus, adj. <i>verleden</i> .
nec, neque, <i>noch, en niet</i> .	prosum (c. dat.), <i>ik ben nuttig, voordeelig (voor)</i> .
non solum — sed etiam, <i>niet alleen — maar ook</i> .	quamdiu, <i>hoelang? zoolang als</i> .
	repĕtere, <i>terugroepen</i> .
	ut — ita, <i>gelijk — zoo</i> .

91.

Leōni vis summa est. Nulli animāli memoria major est quam cani (waarom staat het tweede lid der vergelijking hier in den dativus?). Contemnuntur ii, qui nec sibi nec altĕri prosunt. Ut familiae pater, ita popŭlo praeest magistratus. Quamdiu tu et pater aberātis, ego et fratres tristes erāmus. Quamdiu tu et pater tuus afuistis? Sex menses (op welke vraag staat deze tijdsbepaling in den accusativus?) afuimus. Demosthĕnis aetate (waarom deze ablativus?) multi oratōres magni et clari fuērunt et antea fuĕrant nec postea defuērunt. Haec res non profuit nobis sed obfuit (offuit). Vir prudens non solum praesentia (dit plur. neutr. te vertalen door een onz. enkelv.) curat, sed etiam praeterita mente repĕtit et futŭra ex practeritis dedŭcit.

92.

Wij hebben een onsterfelijke ziel (het verbum sum gebruiken). Cicero heeft een uitstekende welsprekendheid bezeten. Caesar, een zeer beroemde veldheer (in welken naamval staat het nomen appositum?), had een zeer groote welsprekendheid. Ik ben u, gij zijt mij voordeelig. Zoolang als gij (p.) gelukkig zult zijn, zullen vrienden u niet ontbreken. De goeden zullen den goeden altijd voordeelig zijn. Mijn vijanden zijn mij niet nadeelig, maar voordeelig geweest. Wanneer de menschen altijd braaf geweest zullen zijn, zal hun de belooning voor hun deugd (welke genetivus moet hier gebruikt worden?) niet ontbreken. Pelopidas, aanvoerder der Thebanen, was bij al hun (suus of genetivus van is?) gevaren tegenwoordig. De dichters vermaken ons niet alleen, maar zijn ons ook voordeelig. De leerlingen moeten niet alleen met het lichaam (abl. plur.) maar ook met de ziel (abl. plur.) in de school tegenwoordig zijn (imper.).

SYNTAXIS. Er zijn twee soorten van vragende zinnen, nl.:
1° Vragende hoofdzinnen. B.v. *Waar is uw vader?*

2° Vragende bijzinnen. B.v. *Verhaal mij, waar (of) uw vader is.*

Vragende hoofdzinnen worden genoemd rechtstreeksche vragen; vragende bijzinnen zijdelingsche of afhanke-lijke vragen.

I. Rechtstreeksche vragen.

Een rechtstreeksche vraag begint

1°. met een vragend voornaamwoord. B.v. *Wie zijt gij?*

2°. met een vragend bijwoord. B.v. *waar is hij?*

3°. met een vragend telwoord. B.v. *hoevelen zijt gij?*

In al deze gevallen wordt de vragende zin gewoon vertaald. B.v. *Quis es? Ubi est? Quot estis?*

4°. met een werkwoord (het gezegde). B.v. *waart gij gisteren thuis?*

In dit laatste geval wordt in het Latijn een vraagwoordje en wel gewoonlijk *ne* gebruikt, dat achter het woord gehecht wordt, waarop de nadruk valt, en daarmee aan het begin van den zin geplaatst wordt. B.v. *Erasne heri domi? Herine domi eras?*

II. Zijdelingsche vragen.

Een zijdelingsche vraag begint

1°. met een vragend voornaamwoord. B.v. *Verhaal mij, wie (of) gij zijt.*

2°. met een vragend bijwoord. B.v. *ik weet, waar (of) hij is.*

3°. met een vragend telwoord. B.v. *ik weet niet, hoevelen (of) gij zijt.*

In al deze gevallen wordt de vragende zin gewoon vertaald, behalve dat het werkwoord in den conjunctivus moet staan. B.v. *Narra mihi, quis sis. Scio, ubi sit. Nescio, quot sitis.*

4°. met het vragend voegwoord *of*. B.v. *ik vraag of gij gisteren thuis waart. Dit woordje of wordt vertaald*

door *num* of *ne*, terwijl het werkwoord alweer in den conjunctivus moet staan, en het woordje *ne* op dezelfde wijze gebruikt wordt als bij de rechtstreeksche vragen. B.v. *Quaero, num heri domi esses. Quaero, essesne heri domi. Quaero herine domi esses.*

Aanmerking. Ons *ja* kan uitgedrukt worden door dat woord der vraag te herhalen, waarop de nadruk valt. B.v. *Fuistine heri in schola? Fui, ja* (= ik ben geweest).

Ons *neen* kan uitgedrukt worden door *non* met dat woord der vraag, waarop de nadruk valt. B.v. *Fuistine heri in schola? Non fui, neen* (= ik ben niet geweest).

Woorden om te leeren.

aegrôtus, adj. <i>ziek.</i>	mens, ntis, f. <i>gezindheid, v.</i>
cum, conj. <i>wanneer, als, toen.</i>	nescire, <i>niet weten.</i>
quando, adv. <i>wanneer?</i>	nescius, adj. <i>onwetend; non</i>
cur, adv. <i>waarom?</i>	sum nescius, <i>ik weet zeer goed.</i>
domus, us, f. <i>huis, o.</i>	nunc, adv. <i>nu, thans.</i>
domi, <i>thuis.</i>	olim, adv. <i>eertijds.</i>
domimeae, <i>in mijn huis.</i>	prius, adv. <i>vroeger.</i>
domum, <i>naar huis.</i>	quaerere, <i>vragen.</i>
domo, <i>van huis.</i>	quaestio, ōnis, f. <i>vraag, v.</i>
dubitare, <i>twijfelen.</i>	rotundus, adj. <i>rond.</i>
laus (laudis), f. <i>lof, m.</i>	scire, <i>weten.</i>

93.

Erasne in schola, cum heri domi tuae eram? Eram. Cur heri in schola non fuisti? Aegrotusne fuisti? Non aegrôtus, sed cum patre perëgre eram. Narra nobis, ubi fuëris. Quaero, fuerisne cum patre perëgre. Decritne tibi hominum laus, si semper probus fuëris? Scisne, num Carôlus fratrem amet. Scio. Amatne eum? Amat. Sororesne sunt ei? Quaeris, sororesne sint ei. Cur hoc quaeris?

94.

Waart gij (p.) in school, toen wij gisteren in uw huis waren? Ja. Waren onze soldaten bij het gevecht tegenwoordig? Neen. Ik weet zeer goed, van welke gezindheid (wat weet gij van den ablat. qualitatis?) gij (p.) vroeger *jegens* (in c. acc.) ons geweest zijt en nu zijt. Ik ben verheugd, wanneer (is dit een vragend bijwoord?) ik bedenk, *hoe* (quantum) nuttig gij (p.) thans voor den staat zijt en altijd geweest zijt. Weet gij (p.), of Caesar aan het hoofd van het leger geweest is? Wat vraagt gij? Ik vraag, of hij bij het gevecht tegenwoordig geweest is. Ik weet het niet, maar ik weet zeer goed, waarom hij nu afwezig is. Eertijds was het de vraag, of de aarde rond was. Is [er] een God? Hoevele goden zijn [er]? Zijn [er] twee goden? Neen. Wie is *als* (ut) God? Vraagt gij, waarom gisteren mijn ouders afwezig waren, toen gij in ons huis waart? Ja. Zij waren uit de stad.

SYNTAXIS. Er bestaan ook tweeledige vragen, zoowel rechtstreeksche als zijdelingsche. B.v. *Is dit uw of mijn schuld? Wij weten niet, of gij blijde zijt of droevig.*

In het Nederlandsch gebruikt men in de rechtstreeksche tweeledige vragen altijd slechts één *of*, en wel tusschen de twee leden, in de zijdelingsche echter een *of* vóór het eerste lid en een *of* vóór het tweede.

In het Latijn hebben alle tweeledige vragen, zoowel rechtstreeksche als zijdelingsche, aan het begin van het eerste lid *utrum* of *ne*, en vóór het tweede lid *an*. De zijdelingsche vraag heeft natuurlijk weer het werkwoord in den conjunctivus. B.v. *Utrum ea vestra an nostra culpa est?* of *Eáne vestra an nostra culpa est. Quaerimus, utrum laetus sis an tristis; of Quaerimus, laetusne sis an tristis.*

Woorden om te leeren.

affluentia, ac, f. <i>overvloed</i> , m.	factum, i, n. <i>daad</i> , v.
avārus, adj. <i>hebzuchtig</i> .	gaudium, i, n. <i>vreugde</i> , v.
cogitare, <i>denken, bedenken</i> .	incertus, adj. <i>onzeker</i> .
discere, <i>leeren</i> .	opus (opēris), n. <i>werk</i> , o.
dubium, i, n. <i>twijfel</i> , m.	victor, ōris, m. <i>overwinnaar</i> , m.

95.

Laetusne an tristis es? Laetus sum. Utrum unus an plures sunt mundi? Mortalisne an immortalis est animus? Rogat pater, utrum cives nostri an hostes in illa pugna victores fuissent. Quaerite, fuerintne milites nostri in pugna laude digni. Prae (*van*) gaudio, ubi sim, nescio. Cogita, quantum (*hoe*) nobis exempla bona prosint. Incertus eram, quando esses domi. Scisne, utrum amicitia fratris ejus tibi prosit an obsit. Deus non est nescius, qua mente quisque sit.

96.

Zijn onze zielen sterfelijk of onsterfelijk? Is uw broeder of uw zuster afwezig geweest? Waren uw broeder en uw zuster afwezig? Weet gij, of hij zichzelf of anderen voordeel is geweest? Wij weten allen, *hoe* (quam) vol van onzekere lotgevallen (welke naamval?) het leven der menschen is. Wie onzer (welke genetivus?) weet niet, hoe groot en goed de vriendschap is. Weet gij, of de werken van dezen dichter goed of slecht zijn? Ik weet niet, of deze daad u voordeel of nadeel zal zijn. Ik vraag, of de hebzuchtigen *bij* (in c. abl.) den overvloed van alle dingen gelukkig zijn. Leeren wij voor het leven of voor de school?

§§ 92—93. CONJUGATIE DER VERBA ACTIVA.

ACTIVUM PRIMAE CONJUGATIONIS.

Werkwoorden om te conjugeeren.

gusto,	gustāvi,	gustātum,	gustāre,	<i>proeven.</i>
laudo,	laudāvi,	laudātum,	laudāre,	<i>prijzen.</i>
supĕro,	superāvi,	superātum,	superāre,	<i>overtreffen.</i>
veto,	vetui,	vetitum,	vetāre,	<i>verbieden.</i>

97.

Verklaar en vertaal de volgende vormen:

gustes	vetuĕris (2)	superavissent
laudavimus	gustāte	veta
superatūrus sit	laudavisse	gustavērunt
vetanto	superātum	laudavērint (2)
gustando	vetātis	superavērant
laudarĕtis	gustavistis	vetitūrae simus
superavĕrat	laudābunt	gustavĕro

ik overtrof	dat gij (p.) geproefd hebt
dat hij verboden had	ik zal geprezen hebben
gij (p.) hebt geproefd	zij moeten overtreffen
gij zult prijzen	dat gij verbodt
dat wij overtreffen	hij proefde
dat zij zullen verbieden	door het prijzen
proeft	om te overtreffen
gij (p.) moet prijzen	verbieden zullen
zullende overtreffen	hij moet proeven
wij hadden verboden	geprezen hebben

Woorden om te leeren.

celĕbrāre, <i>vieren.</i>	divīnus, a d j. <i>goddelijk.</i>
cupiditas, ātis, f. <i>begeerte, v.</i>	flāre, <i>blazen.</i>
deccertāre, <i>strijden.</i>	frequentāre, <i>bezoeken.</i>

impĕrāre (c. dat.), *heerschen (over), quomodo, a d v. op welke wijze, bevelen. hoe?*

intrāre, <i>binnentreden.</i>	recreāre, <i>verkwikken.</i>
natālis, <i>de geboorte betreffende.</i>	revocāre, <i>terugroepen.</i>
dies natālis, m. <i>verjaardag, m.</i>	somnus, i, m. <i>slaap, m.</i>
numerāre, <i>tellen.</i>	supplicium, i, n. <i>straf, v.</i>
opĕram navāre (c. dat.), <i>moeite</i>	vehĕmens, ntis, a d j. <i>hevig.</i>
<i>besteden(aan), zich toeleggen(op).</i>	ventus, i, m. <i>wind, m.</i>
placīdus, a d j. <i>zacht.</i>	vigilāre, <i>waken.</i>

Opmerking. De werkwoorden der 1ste conjugatie, waarvan de hoofdtijden niet opgegeven worden, hebben regelmatig de uitgangen o, āvi, ātum, āre.

98.

Cum milites urbem intrābant, omnes cives timōris pleni erant. Cum in silva (waarom de ablativus?) ambulāmus, ventus vehĕmens per quercus altis flabat. Quamdiu tu in horto ambulābas, ego domi littĕris opĕram navābam. Dum nos placīdus somnus recreābat, vos vigilābātis. Quomodo is libĕro (waarom moet dit woord *vrij, een vrije, een vrij man* beteekenen?) imperābit, qui non suis cupiditatibus impĕrat? Quamdiu eris felix, multos amīcos numerābis. Bonos semper laudābo, imprōbos semper vituperābo. Si virtūtem amābis, omnes boni te amābunt.

99.

Hoevelen heeft de vrees voor de goddelijke straf (welke genetivus?) *van* (a) de misdaad teruggeroepen! Zoolang als wij de school bezochten, legden wij ons ijverig op de wetenschappen toe. Zoolang als gij (p) gelukkig waart, teldet gij vele vrienden. Wanneer het vaderland in gevaar zal zijn, zullen de burgers zeer dapper *tegen* (zie blz. 63) de vijanden strijden. Morgen zullen wij den verjaardag van onzen vader *vieren*. Op den verjaardag (welke casus?) onzes vaders zullen wij ons huis met bloemen (welke ablativus?) versieren.

Wij hebben altijd onze leermeesters bemind. Gij (p) hebt dapper tegen de vijanden gestreden. De burgers dezer stad hebben dit jaar (wanneer?) vele en prachtige huizen gebouwd.

SYNTAXIS. De doelaanwijzende conjuncties *ut* en *ne* (*ut* en *ne* finale) worden met den *conjunctivus* verbonden en staan:

1°. zonder van een bepaald verbum af te hangen in de beteekenis van: *opdat, dat, om te* (*ut*) en *opdat niet, dat niet, om niet te* (*ne*). B.v. *Wij eten om te leven*, *edimus, ut vivamus. De hennen verwarmen de kiekens met haar veeren, opdat de koude ze niet hindere*, *gallinae pennis foveant pullos, ne frigus eos laedat.*

Om geen fouten te maken tegen den persoon en het getal van het verbum verandere men *om te* in *opdat* en *om niet te* in *opdat niet*.

2°. afhangende van de verba, die de beteekenis hebben van bewerken of trachten te bewerken, dat iets geschiedt (*verba efficiendi*), waarachter wij een zin met *dat* (*dat niet*) of een onbepaalde wijs laten volgen. B.v. *De zon maakt (bewerkt), dat alles bloeit, sol efficit, ut omnia floreat. Zorg, dat gij niet ziek wordt, cura ne in morbum incidat.*

De voornaamste dezer verba zijn:

adducere, overhalen.	invitare, uitnoodigen.
curare, zorgen.	mandare, opdragen.
efficere, maken, bewerken.	monere, vermanen.
facere, maken.	movere, aansporen
flagitare, vorderen.	operam dare (navare), moeite doen,
id agere, trachten te bewerken.	zijn best doen, zich
impellere, aansporen.	toeleggen op.
impetrare, verkrijgen, berei-	optare, wenschen.
ken, het zoover brengen.	orare, vragen, bidden.
imperare, bevelen.	perficere, bewerken.
incitare, aansporen.	permittere, toestaan (veroorloven).

petere, verzoeken.	providere, zorgen.
postulare, vorderen, eischen.	rogare, verzoeken.
praecepere, bevelen.	suadere, aanraden.

Ook de gevolgaanduidende conjuncties *ut* en *ut non* (*ut consecutivum*) worden met den *conjunctivus* verbonden; zij worden gebruikt als er in den hoofdzin *ita* of *tam* staat; *ita . . . ut, tam . . . ut, zóó . . . dat.*

De vergelijkende conjunctie *ut* (*ut comparativum*) wordt echter verbonden met den *indicativus*; *ut . . . ita, gelijk . . . zoo.*

Woorden om te leeren.

adjuvare, helpen.	peccare, misdoen, zondigen.
cognitio, ònis, f. kennis, v.	persanare, geheel genezen.
condiscipulus, i, m. medeleerling.	placere (c. dat.), behagen.
cura, ae, f. zorg, v.; est mihi progressus, ùs, m. voorlgang, m.	
curae, het gaat mij ter harte.	rectus, adj. recht; recta cons-
ignavia, ae, f. traagheid, v.	cientia, f. goed geweten, o.
indulgere (c. dat.), toegeven (aan).	redamare, weder beminnen.
medicus, i, m. geneesheer, m.	relinquere, verlaten.
mos (moris), m. gewoonte, v.; servare, behouden, redder.	
plur. zeden, v., karakter, o.	statio, ònis, f. post, m.
obtempere (c. dat.), gehoor-	superare, overtreffen, overwinnen.
	zamen.

100.

Perpetuo in hac vita virtutem servare debemus, ut etiam in altera vita beati simus. Oro te, ut me adjuves. Cura, ne pecces contra virtutis praecepta. Omnes parentes optant, ut filii litteris diligenter operam navent. Ita vivere debemus, ut in omnibus rebus rectam conscientiam servemus. Medicus omnem curam adhibet, ut aegrotum persanet. Nihil magis mihi curae est, quam ut animum virtutibus ornem. Amo te, ut me redames. Cura, ut condiscipulos bonis moribus et diligentia superes. Dux imperavit, ut milites stationes suas servarent. Quamdiu

scholam frequentabāmus, nihil magis nobis curae erat, quam ut animos bonārum rerum cognitiōne ornamus.

101.

Gij (p.) moet uw best doen, dat gij u den lof der braven verwerft. Gij (p.) bemint ons, opdat wij u weder beminnen. De wetten van den staat vorderen, dat de burgers gehoorzamen. Ik verzoek, dat gij mij deze fabel verhaalt. Ik leg mij zeer ijverig op de wetenschappen toe, om mijn ouders te verheugen (= opdat ik mijn ouders verheug). Wij moeten altijd zoo leven, dat wij de voorschriften der deugd betrachten. Wij streden zeer dapper, om het vaderland van (abl.) den ondergang te redden (= opdat wij . . . zouden redden). Niets ging u (p.) meer ter harte, dan om [uw] zielen met deugden te versieren (= dan dat gij . . . versierdet). De veldheer wenschte, dat het leger de stad zou binnentreden. Zoolang als ik de school bezocht, werkte ik met alle krachten, om [mijn] geest met de kennis der wetenschappen te versieren (welke tijd?). De deugd alleen bewerkt, dat wij aan God en aan de menschen behagen. De leermeesters vermanen de leerlingen, niet toe te geven aan traagheid. Themistocles ried aan, dat de Atheners de muren zouden verlaten.

SYNTAXIS. Na de ontkennende uitdrukkingen non dubito, *ik twijfel niet*, nemo dubitat, *niemand twijfelt*, quis dubitat, *wie twijfelt*, dubium non est, *er is geen twijfel aan*, cui dubium est, *wie twijfelt*, volgt quin, *dat*, of met den conjunctivus.

Woorden om te leeren.

aerumna, ae, f. <i>ongeval</i> , o.	judicāre, oordeelen.
condicio, ōnis, f. <i>toestand</i> , m.	labor, ōris, m. <i>moeite</i> , v.
expugnāre, <i>veroveren</i> .	religiōsus, a d j. <i>nauwgezet</i> .
fides, ei, f. <i>trouw</i> , v. woord, o.	sedes, is, f. <i>zetel</i> , m. <i>verblijf</i> .
fidem servare, <i>woord houden</i> .	<i>plaats</i> , v.

102.

Non est dubium, quin cives fortiter pugnātūri sint. Dubium non est, quin bonōrum animi post mortem in sedem beatōrum migrātūri sint. Non dubito, quin vos patriam liberātūri sitis. Quis dubitat, quin Hannibal contra Romānos fortissime pugnāverit. Non dubitabitis, quin ego vos semper amāverim. Non est dubium, quin in omni vitae condiciōne fidem servaveritis. Nemini civium dubium erat, quin pro patriae libertate acerrime pugnāvissētis. Cum hostes urbem oppugnābant, non erat dubium, quin ingens terror omnium civium animos occupavisset.

103.

Er is voor niemand van hen, die tegenwoordig zijn, twijfel aan, dat gij *over* (de) het karakter van dien man juist geoordeeld hebt. Niemand van ons (nostri of nostrum?) twijfelt [er aan], of de vijanden hebben de stad veroverd. Niemand twijfelt, dat alle burgers dapper zullen strijden. Niemand van ons twijfelt, dat ons leger alle moeiten en ongevallen van den oorlog geduldig zal verdragen. Niemand twijfelde er aan, dat wij de braven altijd geprezen, de slechten altijd berispt hadden. Wie onder u (= wie uwer) twijfelt er aan, dat ik [mijn] woord nauwgezet gehouden heb?

SYNTAXIS. Het supinum op um staat bij verba, die een beweging van de een plaats naar de andere aanduiden, om het doel der beweging aan te geven. Het regeert den casus van zijn verbum. B.v. Divitiacus komt om hulp vragen, Divitiācus venit postulātum auxilium.

Woorden om te leeren.

accelerāre, <i>toeijlen</i> .	legātus, i, m. <i>gezant</i> , m.
adventāre, <i>aankomen</i> .	oppugnatio, ōnis, f. <i>bestorming</i> , v.
alauda, ae, f. <i>leeuwerik</i> , m.	pax (pacis), f. <i>vrede</i> , m.
auxilium, i, n. <i>hulp</i> , v.	perpetuo, a d v. <i>bestendig</i> .

castigāre, <i>bestrafen</i> .	praepropĕre, a d v. <i>overhaast</i> .
congrĕgāre, <i>verzamen</i> .	publicus, a d j. <i>openbaar</i> .
coruscāre, <i>flikkeren</i> .	spectāre, <i>zien, aanschouwen</i> .
delibĕrāre, <i>beraadslagen</i> .	vastāre, <i>verwoesten</i> .
habitāre, <i>wonen</i> .	victor, ōris, m. <i>overwinnaar, m.</i>
hostilis, a d j. <i>vijandelijk</i> .	volāre, <i>vliegen</i> .

SYNTAXIS. Bij een imperativus wordt *niet* door n e vertaald.

104.

Diligenter cura, mi amīce, valetudinē tuam. Ne praepropĕre de rebus judicatōte, o puĕri! Perpetuo servāto, mi fili, conscientiam rectam! Discipŭlus amāto praeceptōres! Laudāte probos homīnes, castigāte improbos! Omnes homines amanto Deum!

105.

Veel menschen zijn in de stad aangekomen, om de overwinnaars te zien. Gij moet, mijn vriend, bestendig den vrede bewaren. De gezant der vijanden is de stad binnengetreden, om *over* (de c. abl.) den vrede te beraadslagen. De kinderen moeten hun ouders beminnen. De soldaten zijn toegeijld om de stad van de bestorming der vijanden te bevrijden. De gezanten verzamelen zich (= worden verzameld) om *over* (de) den vijand te beraadslagen. De vijandelijke legers zijn aangekomen om de stad te bestormen. Morgen zullen mijn ouders *naar buiten* (rus) verhuizen om [daar] *gedurende* (per) den zomer te wonen. De leeuweriken zingen [al] *vliegende* (komt overeen met leeuweriken).

SYNTAXIS. Het gerundium dient om de verbogen naamvallen te vormen van den infinitivus praesens activi, beschouwd als een substantivum.

De infinitivus zelf wordt gebruikt in den nominativus, en ook, als lijdend voorwerp, in den accusativus,

zoodat de accusativus van het gerundium alleen afhangende van een praepositie voorkomt.

Het gerundium regeert den casus van het verbum.

Het wordt door adverbia en niet door adjectiva bepaald.

Het gerundium wordt in het Nederlandsch vertaald door den infinitief voorafgegaan of van het onzijdig lidwoord en een voorzetsel of van om te.

Nom. Natāre est utile, *het zwemmen is nuttig*.

Gen. Natandi ars utilis est, *de kunst van het zwemmen is nuttig*. Natandi sum peritus, *ik ben ervaren in het zwemmen* (peritus is een adjectivum, dat den genetivus regeert). Ars civitatē bene gubernandi difficilis est, *de kunst om een staat goed te besturen is moeilijk*.

Dat. Natando homo aptus est, *de mensch is geschikt voor het zwemmen of om te zwemmen*.

Acc. Ad natandum homo aptus est, *de mensch is geschikt tot het zwemmen of om te zwemmen* (het adjectivum aptus regeert den dativus of de praepositie ad). Natāre disco, *ik leer zwemmen*.

Abl. Natando corpōris vires exercentur, *door het zwemmen worden de krachten des lichaams geoefend*.

Woorden om te leeren.

avōcāre (a), *afroepen* (van). invītus, a d j. *tegen wil en dank*.

do, dedi, datum, dare, *geven*. navigāre, *varen*.

domo, domui, domitum, domā- occasio, ōnis, f. *gelegenheid, v. re, temmen, ten onder brengen*. peccāre, *zondigen*.

equitāre, *paardrijden*. planities, ēi, f. *vlakte, v.*

fera, ac, f. *wild dier, o.* praestabilis, a d j. *voortreffelijk*.

106.

Navigāre utilissimum est, sed ars navigandi est difficillima. Boni discipŭli cupīdi sunt littēras diligenter tractandi. Princīpes civitatīs perīti esse debent civitatē gubernandi. Haec

planities apta est pugnando. Ego fratrem tuum natāre doceo. Pauci homines idonei sunt ad aliis imperandum. Virtus homines avōcat a peccando. Acriter pugnando milites urbem interitu liberaverunt. Deus immortalis hominum vitae nihil praestabilius dedit quam sapientiam, quae est mater omnium bonarum artium. Non is dedit beneficium, qui invitus profuit. Romāni multas gentes armis (welke ablativus?) domuerunt.

107.

Het is zeer moeilijk een staat te besturen (= te besturen een staat is zeer moeilijk); weinigen *slechts* (tantum, adv.) *verstaan* (tenēre) de kunst om een staat verstandig te besturen (= de kunst van het besturen een staat). Vermijd *iedere* (omnis, adj.) gelegenheid tot zondigen (= van het zondigen). Uw broeder is zeer *ervaren* (peritus, adj. c. gen.) in het paardrijden. De menschelijke geest wordt door (abl.) het denken gevoed. Wij twijfelen niet, dat de Atheners aan Miltiades een vloot van 70 schepen gegeven hebben. Er was geen twijfel aan, of de jagers hadden veel wilde dieren getemd (welke constructie achter non dubito?).

VERGELIJKING VAN DE VIER CONJUGATIES IN HET ACTIVUM.

Werkwoorden om te conjugeeren.

deleo,	delēvi,	delētum,	delēre,	<i>verdelgen.</i>
moveo,	movi,	motum,	movēre,	<i>bewegen.</i>
teneo,	tenui,	tentum,	tenēre,	<i>houden.</i>
terreo,	terruī,	terrītum,	terrēre,	<i>verschrikken.</i>
arguo,	argui,	argūtum,	arguēre,	<i>beschuldigen.</i>
claudio,	clausi,	clausum,	claudēre,	<i>sluiten.</i>
rego,	rexī,	rectum,	regēre,	<i>regeeren.</i>
volvo,	volvi,	volūtum,	volvēre,	<i>wentelen.</i>
erūdio,	erudīvi,	eruditum,	erudīre,	<i>onderwijzen.</i>
haurio,	hausi,	haustum,	haurīre,	<i>putten.</i>
nutrio,	nutrīvi,	nutritum,	nutrīre,	<i>voeden.</i>
sentio,	sensi,	sensum,	sentīre,	<i>gevoelen.</i>

Verklaar en vertaal de volgende vormen:

nutriam (2.)	sensērat	terrebātis
regent	claudēmus	reges
gustabātis	tenuīmus	clausērunt
movēris (2.)	laudavērat	erudiveritis (2.)
terrūeram	arguērat	clausērīmus (2.)
tenebīmus	volvēbat	erudiēbam
hausisti	superavērunt	delētis

gij zult verdelgen	hij had geput
wij onderwezen	zij zullen gesloten hebben
zij hebben gesloten	gij (p.) preest
ik had overtroffen	gij hebt gehouden
hij zal gewenteld hebben	ik zal gevoelen
gij (p.) put	wij bewegen
wij zullen beschuldigen	zij zullen wentelen
zij hielden	gij (p.) hadt gevoed
ik verschrikte	hij verschrikte
gij (p.) hebt geregeerd	wij zullen overtroffen hebben

PRAESENS, IMPERFECTUM ET FUTURUM INDICATIVI.

Woorden om te leeren.

acies, ei, f. <i>scherpte, slagorde, v.</i>	duco, duxi, ductum, 3. <i>voeren.</i>
aciem instruēre, <i>een leger in</i>	exāmen, mīnis, n. <i>zwoerm, m.</i>
<i>slagorde stellen.</i>	frutex, tīcis, m. <i>struik, m.</i>
angustus, adj. <i>smal.</i>	immodestia, ae, f. <i>onbescheidenheid, v.</i>
cingo, cinxi, cinctum, 3. <i>om-</i>	<i>singelen.</i>
colo, colui, cultum, 3. <i>vereeren.</i>	instruo, instruxi, instructum, 3. <i>uitrusten.</i>
deleo, delēvi, delētum, 2. <i>ver-</i>	limpidus, adj. <i>helder.</i>
<i>woesten, te niet doen.</i>	oblivio, ōnis, f. <i>vergetelheid, v.</i>
displicēo, displicui, displicītum, 2. <i>mishagen.</i>	pareo, parui, parītum, 2. <i>gehoorzamen.</i>

pateo, patui, 2. *openstaan*. scribo, scripsi, scriptum, 3. pingo, pinxi, pictum, 3. *schil-* *schrijven*.
deren. specus, us, m. *grot*, v.
 placeo, placui, placitum, 2. *be-* umbrōsus, adj. *schaduwrijk*.
hagen. video, vidi, visum, 2. *zien*.
 pratum, i, n. *weide*, v. vincio, vinxi, vinctum, 4. *boeien*.
 quoad, *zoolang als*. vinco, vici, victum, 3. *overwinnen*.
 vivo, vixi, victum, 3. *leven*.

Aanmerking. Van de verba op āvi, ātum der 1ste, en op īvi, itum der 4^e conjugatie worden de hoofdtijden niet opgegeven.

109.

Cum hostes urbem nostram obsidiōne cingēbant, cives eam custodiēbant. Omnes cives boni legibus divinis semper parēbunt. Quoad vives, bene vives. Dum tu dormies, ego te custodiam. Si virtutem colētis, aditus in caelum vobis patēbit. Gracōrum Romanorumque gloriam nulla unquam oblivio delēbit.

110.

Terwijl wij *onder* (sub; welke naamval?) hooge eiken en pijnboomen wandelden, zaten mijn zusters in schaduwrijke grotten. Toen de vijanden het leger in slagorde stelden, versterkte ons leger de legerplaats. Een smal pad voerde ons *door* (per) dichte struiken *naar* (ad) een heldere bron. Toen wij gisteren *over* (per) de groene weiden wandelden, zagen wij groote kudden van koeien en schapen, en een grooten zwerm bijen (welke genetivus?). Onbescheidenheid zal *zoowel* (et) *bij* (in c. abl.) een jongeling *als* (et) bij een grijsaard mislagen. *Op* (in) de zeeën zagen wij een groote menigte kleine booten.

PERFECTUM ET PLUSQUAMPERFECTUM INDICATIVI.

Woorden om te leeren.

absūmo, absumpsi, absumptum, fere, a d v. *bijna*.
 3. *uitputten*, *verteren*. finire, eindigen.
 coërceo, coëreui, coërcitum, 2. floreo, florui, 2. *bloeien*.
beteugelen. gero, gessi, gestum, 3. (bel-
 conjuratio, ōnis, f. *samenzwel-* lum), (oorlog) *voeren*.
ring, v. incendium, i, n. *brand*, m.
 convōlāre, *samencliegen*, *snel bij-* negotium, i, n. *bezigheid*, v.
eenkomen. probus, adj. *rechtschapen* ;
 detēgo, detexi, detectum, 3. *ont-* probe, a d v. *behoortijk*.
ontdekken. sitire, *dorst hebben*.
 educāre, *opvoeden*. taceo, tacui, tacitum, 2. *zwijgen*.
 edūco, eduxi, eductum, 3. *uitvoe-* venio, veni, ventum, 4. *komen*.
ren, *voeren*. vestire, *bekleeden*.
 esūrīre, *honger hebben*. vix (pl.q.perf.) . . . cum (perf.),
 exerceo, exercui, exercitum, 2. *nauwelijks* (pl.q.perf.). . . of
oefenen. (toen) (imperf.).

111.

Milites per totum diem sitivērunt et esurivērunt. Laudo vos, quod (*omdat*) mentes vestras in litterarum studio probe exercuistis. Multas littēras hodie scripsimus. Duces cupiditātes militum coëreuerunt. Haec civitas diu floruērat, quia semper legibus paruerat. Vix Caesar aciem instruxerat, cum hostes in unum locum convolvērunt. Bellum atrocissimum gessimus. Incendium totam fere urbem absumpsērat. Cur domus vestrae pariētes corōnis ornavistis et vestivistis? Cicēro conjurationem Catilinae detexit.

112.

De Grieken hebben gebloeid door den roem (welke ablativus?) der kunsten en der wetenschappen (welke genetivus?). Ik prijs u, *omdat* (quod) gij uw geest door de beoefening der wetenschappen goed geoefend hebt. Waarom hadt gij

gezwegen? Nauwelijks hadden de vijanden het leger in slagorde gesteld, toen Caesar de soldaten uit de legerplaats voerde. De oorlog had de meeste schatten van onze stad uitgeput. Ik heb den brief geschreven. Gij hadt aan uw leermeester behaagd, omdat gij altijd aan zijn voorschriften gehoorzaamd hadt. Waarom waren uw broeders niet gekomen? Zijn uwe ouders aanwezig geweest? Neen. Zij hadden hun bezigheden *nog niet* (nondum) geëindigd.

Verklaar en vertaal de volgende woorden:

pareāmus	laudem	duxissēmus
cinxissētis	flores	deletūri sint
gestūrus sim	pinget	pingam (2.)
vetem	sitirēmus	volvērant
scribērent	videritis (2.)	volvērent
venēris (2.)	haurient	volvērint (2.)
obediant	parent (2.)	volvērunt

dat gij verbiedet	wij zijn gekomen
dat ik omgord hebbe	dat zij behaagd hebben
dat zij schilderen zullen	gij (p.) mishaaget
dat wij geëindigd hadden	zij zouden benadeeld hebben
dat zij behaagd hadde	ik had gesloten
dat gij (p.) zien moogt	dat wij komen zullen
wij zullen geregeerd hebben	gij maaktet gereed
dat hij schrijve	zij zullen schilderen
ik zal verachten	dat zij verbieden
dat gij oefenen zult	zij zwijgen

SYNTAXIS. In tegenstelling met den syntaxisregel van bl. 74, wordt in bijzinnen, die afhangen van verba of uitdrukkingen van vrees het voegwoord *dat* vertaald door *ne* en *dat niet* door *ut*, beide met den conjunctivus. B.v. *Een gierigaard vreest altijd, dat hij niet genoeg heeft*, *avārus semper timet, ut satis habeat*. *Ik was bezorgd* (= ik vreesde), *dat die dingen zouden geschieden, welke gebeurd zijn*, *timēbam, ne evenīrent ea, quae accidērunt*.

PRAESENS, IMPERF. ET PERF. CONJUNCTIVI.

Woorden om te leeren.

caveo, cavi, cautum, 2. *zich fidem habere* (c. dat.), *geloof wachten, zich in acht nemen.* *schenken* (aan).

(Borking, § 352. 3°.) garrīre, *praten, snappen.*

combūro, combussi, combus- *gnaviter, a d v. ijverig.*

tum, 3. *verbranden.* habeo, habui, habitum, 2. *hebben.* corrigo, correxi, correctum, 3. metuo, metui, 3. *vreezen.*

verbeteren. neglēgo (neglīgo), neglexi, necustōdīre, *bewaken.* glectum, 3. *verwaarloozen.*

excōlo, excolui, excultum, 3. nuntius, i, m. *bode, m. bericht, o.*

beschaven. studium, i, n. *oefening, v.*

timeo, timui, 2. *vreezen.*

114.

Curābam, ut tacēres. Metuēbam, ut tacēres. Monco vos, ne parentum praecepta neglegātis. Timeo, ut praeceptis parentum obediātis. Non dubitāmus, quin semper nobis fidem habueritis. Metuebāmus, ne tibi displicerēmus. Hostes timent, ne dux milites e castris educat. Quis vestrum dubitat, quin puerorum mentes studio litterarum excoluerimus? Nemini dubium est, quin pater puorum semper bene educaverit et benevôle correxerit. Cur metuis, ut taceam? Monebātis amicum nostrum, ne neglegeret praeceptoris praecepta. Metuimus, ne hostes urbem combussērunt. Timebāmus, ne illis nocerētis.

115.

Wij zorgen, dat wij de zeden der knapen verbeteren, [hun] lichaam (p.) oefenen, [hun] gemoed (p.) beschaven, [hun] geest (p.) onderwijzen. Wij vreesden, dat wij aan u niet zouden behagen. Neem-u in acht, knaap, dat gij niet praat. Ik twijfel niet, dat gij mij geloof schenkt. Wie hunner twijfelt, dat wij de knapen altijd goed opgevoed, welwillend vermaand,

zorgvuldig verbeterd, ijverig bewaakt hebben? Wij weten niet, waarom gij gezwegen hebt. Ik vermaan u, om de voorschriften uwer ouders niet te verwaarloozen (= dat gij niet . . . verwaarloost). Ik weet niet, vanwaar de vijand dit bericht gehoord heeft. Wij vreesden, den redenaar niet te hooren (= dat wij niet . . .). Weet gij, of mijn broeder gekomen is? Ik twijfelde niet, dat hij komen zou, maar nu vrees ik, dat hij niet gekomen is.

PLUSQUAMPERFECTUM ET FUTURUM CONJUNCTIVI.

Woorden om te leeren.

aeger, a d.j. zieh.	lenire, verzachten.
consolatio, ōnis, f. vertroos-	longinquitas, ātis, f. lengte, v.
	ting, v. mollire, verzachten.
ignāvus, a d.j. lafhartig.	punire, straffen.

116.

Quis vestrum dubitābat, quin aegrum amīci vestri animum consolatiōne lenivissētis? Rex timēbat, ut dux gnaviter milites exereisset, urbem custodivisset, hostes punivisset. Non dubito, quin dux temeritatem militum coërcitūrus sit. Non dubitāmus, quin longinquitas temporis dolorem tuum mollitūra sit. Nescio, cur puērum punitūrus sis. Metuebāmus, ne hostes urbem obsidiōne cinxissent. Narrāte nobis, quid parentes scripsērint! Nescimus, unde amīci hunc nuntium audivērint. Nesciēbam, cur tacuissētis. Non dubito, quin praecepta mea servatūrus sis memoria (*in uw geheugen*).

117.

Niemand onzer twijfelde, dat gij (p.) uw leerlingen altijd goed opgevoed, welwillend vermaand, zorgvuldig verbeterd, ijverig bewaakt hadt. Verhaal ons, met welke vertroosting gij het zieke gemoed uwer moeder hebt verzacht. Wie twijfelt

[er aan], dat de veldheer de lafhartige soldaten zal bestraffen. Schrijf mij, of gij komen zult. Ik vrees niet, dat gij aan onze woorden geloof zult schenken. Wij weten niet, vanwaar wij dit bericht gehoord hadden. Ik twijfel er niet aan, jongelingen, of gij allen zult u ijverig toeleggen op de Latijnsche taal. Zeer velen weten niet, welke gezanten zullen komen, om over den vrede te beraadslagen. Ik vreesde, dat ik u verschrikt had. Weet gij, wie van beide veldheeren den oorlog gevoerd en den vijand overwonnen heeft? Wie twijfelt, dat de soldaten de stad zullen verbranden?

118.

Verklaar en vertaal de volgende vormen:

coëcuisse	sitio	florens
neglexisses	esuriētis	excultūrum esse
custodito	tacento	metuit
pinxeris	paruērint (2.)	ducendo
correctūrus	regens	leniunto
geret	scripsisti	volvōro
cavet	pictum	habēbo
vetet	cinctūra sit	pingito
educavistis	veni (2.)	claude
edūcam (2.)	vidi	vetuisses
cole	vici	absumerētis
exercitum	puniam	venīte
claudērem	gesserimus (2.)	colāmus
hauriendum	instruitōte	clausum

zullen behagen	om te bekleeden
door het zwijgen	ik zal gereed gemaakt hebben
dat zij zullen komen	veracht hebben
wij hebben gevoeld	dat zij beschaafden
gehoorzamende	zullende verbieden
gij zult vereeren	ik had omringd

kom	hij heeft verbrand
hij moet schrijven	gij zult voeden
gij (p.) zult honger hebben	onderwijst
gij moet gehoorzamen	beschuldigende
door te praten	hij beweegt
om te komen	zij heeft bewogen
(te) verbeteren	dat gij (p.) ontdekt hebbet
hij schaadde	openstaande
wij zullen behaagd hebben	gewenteld hebben
zij moeten putten	zullende putten
gevreesd hebben	zij hadden dorst
dat ik gezwegen hadde	wij hebben geëindigd

PARTICIPIUM, GERUNDIUM, INFINITIVUS.

Woorden om te leeren.

artifex, fīcis, m. *kunstenaar, m.* do, dedi, datum, 1. *geven*.
 attendo, attendi, attentum, 3. dulcis, a d.j. *zoet, aangenaam*.
opletten. occasio, ōnis, f. *gelegenheid, v.*
 decōrus, a d.j. *welvoegelijk*, studeo, studui, 2. *trachten*.
schoon. vivo, vixi, victum, 3. *leven*.

119.

Miles fortiter pugnans, laudātur. Ars navigandi utilissima est. Sensus videndi acerrimus est. Sapientia est ars bene vivendi. Hostes urbem nostram expugnare student. Cupiditātes coërcere debemus. Libēri parentis colere debent. Milites urbem custodire debent. Pingere artificii jucundius est quam pinxisse. Dulce et decōrum est in omnibus rebus conscientiam rectam servavisse. Apud Romānos summa laus erat (*was het*) fortiter pugnare, beate vivere. Diligenter attendendo discimus. Rosa florens pulchra est.

120.

De dapper strijdende soldaten behalen de overwinning. Homērus noemt de zon een alles (p.) zienden en alles

hoorenden god. Wij komen om te hooren (hoe moet deze infinitief vertaald worden?), wat uw vriend u geschreven heeft (welke modus?). In school pratende knapen zijn lastig. Apelles was voortreffelijk in (abl.) de schilderkunst (= in de kunst van het schilderen). Door (abl.) denken en leeren wordt de geest gevoed. De gelegenheid om te hooren (= van het hooren) is zeldzamer dan de gelegenheid om te zien.

§§ 94 en 96. CONJUGATIE DER VERBA PASSIVA.

PASSIVUM PRIMAE CONJUGATIONIS.

Men conjugee de werkwoorden, welke opgegeven zijn op bl. 72.

121.

Verklaar en vertaal de volgende vormen:

laboremīni	orātum erit	superāris
vetitus erat	laudabitur	dantor
superāre (2.)	superamīni	superarentur
vetitum iri	datum esse	vetiti essent
laudātu	vetandus	gustāri
deris	gustātus	superabuntur
gustabimīni	laudabāris	laudandōrum

gij werdt overtroffen	dat gij overtroffen werdet
zij moeten geprezen worden	gij (p.) zult geprezen worden
moetende gewerkt worden	zullen verboden worden
dat zij verboden worden	om overtroffen te worden
het was gegeven geworden	ik was geprezen geworden
wordt geprezen	het zal gegeven geworden zijn
dat gij (p.) geprezen wordet	hij moet verboden worden
dat hij verboden ware geworden	zij is geprezen geworden
overtroffen geworden zijn	wij zullen overtroffen worden
gij (p.) wordt geprezen	wij werden gegeven

Woorden om te leeren.

cruciāre, *kwellen*.
 cruciātus, us, m. *kwelling*, v.
 decus, ōris, n. *sieraad*, o.
 delectāre, *vermaken*; delectāri serēnus, a d j. *helder, vroolijk*.
 (c. abl.), *zich vermaken (met)*, spoliāre, *berooven*.
zich verheugen (in, over).

122.

Cum urbs ab hostibus oppugnabātur, omnium civium animi ingenti terrōre occupabantur. Dum ego cantando delectābar, tu saltando delectabāris. Cum pugna atrocissima erat, sol nubibus obscurabātur. Quamdiu virtus decōre et dignitāte sua non spoliabitur, tamdiu homines virtūtis compōtes (waarom regeert compos den genetivus?) etiam in summis cruciatibus beāti erunt.

123.

Toen wij gisteren wandelden, verheugden wij ons over de vroolijke zaden, waarmede (= met welke) alle velden der landstreek versierd waren (imperfectum). Wanneer gij de menschen zult beminnen, zult gij door hen weder bemind worden. Het aandenken aan beroemde mannen (in welken naamval?) zal door geen vergetelheid verduisterd worden. De wijzen zullen dan ook gelukkig zijn, *wanneer* (cum) zij door de bitterste smarten zullen gekweld worden. Terwijl wij ons met zingen (gerundium) vermaakten, vermaaktet gij (p.) u met dansen (gerundium).

SYNTAXIS. Quo — eo vóór twee comparativistaande wordt vertaald door *hoe* — *des te*. B.v. Quo diligentior puer est, eo magis laudātur, *hoe vlijtiger de knaap is, des te meer wordt hij geprezen*.

Woorden om te leeren.

donāre, *begiftigen*.
 effūsus, a d j. *uitbundig*.
 nuntiāre, *berichten*.
 probāre, *goedkeuren*; probāri (c. dat.), *behagen (aan)*.
 procūrāre, *bezorgen*.
 redundāre, *terugloeien*.

124.

Ut alios tractaveritis, ita ab iis tractabimini. Si littēris diligenter opēram navaverimus, a parentibus pulchris muneribus donabimur. Quo religiosius virtūtis praecepta servābo, eo magis Deo probābor. Si libēri vestri bene a vobis educāti erunt, magna ad vos laus redundābit.

125.

Hoe nauwgezet de voorschriften der deugd door u zullen betracht worden, des te meer zult gij aan God behagen. Toen de overwinning van ons leger bericht werd, was [er] *door* (per) de geheele stad een uitbundige vreugde. Verheugt u, o knapen! Morgen zal de verjaardag van uw (p) vader gevierd worden en zult gij met schoone geschenken begiftigd worden. Wanneer gij aan de brave menschen zult behaagd hebben, zult gij ook aan God behagen. Hoe welwillender ik anderen zal behandeld hebben, des te welwillender zal ik door hen behandeld worden. Zeer vele en zeer prachtige huizen zijn dit jaar (wanneer?) in onze stad gebouwd geworden. De openbare spelen werden bij de Romeinen door de aedilen bezorgd. Door den wijze (Bork. Spraakk. § 58) zal de deugd altijd bemind worden. Wanneer de staat door een wijzen koning zal bestuurd worden, zal hij gelukkig zijn.

Woorden om te leeren.

exasciāre, *houwen*. recreāre, *verkwikken*.
 liberāre (c. abl.), *bevrijden (van)*. recupērāre, *weder verkrijgen*.
 nocturnus, a d j. *nachtelijk*; quies servāre (a), *redden (van)*.
 nocturna, *nachtrust*, v. turbāre, *storen*.
 observāre, *onderhouden*.

126.

Boni parentes curant, ut liberōrum mores emendentur. Cura, ut in omni re conscientia recta servētur. Tu a me amāris, ut ego a te redāmer. Milites nostri acerrīme pugnābant, ut urbs ab interītu servarētur. Vide, ne a praeceptoribus vituperēris! Bonus civis curat, ut leges semper bene observentur. Non dubito, quin amicus meus morbo liberātus sit. Nemo dubitābat, quin pax recuperāta esset. Nescio, qua re pax turbāta sit.

127.

Ik twijfel niet, dat de vrede door ons weder verkregen wordt. Niemand onzer twijfelde, dat de vrede door ons weder verkregen werd. Wij twijfelen niet, dat de stad door de vijanden veroverd is. Wij twijfelden niet, dat de stad door de vijanden veroverd was. De ouders wenschen, *dat* (ut) hun kinderen goed opgevoed worden. Ik twijfelde niet, dat mijn vriend van zijn ziekte bevrijd was. Zorg, dat gij door uw leermeester geprezen wordt. Wie weet niet, hoe teeder Anchises door Aeneas bemind geworden is? De timmerman zorgt, dat het hout met een scherpe bijl *volgens* (ad) het richtsnoer gehouwen wordt. Door de nachtrust zult gij spoedig verkwikt zijn. De menschen met een goed geweten (welken genetivus kunt gij hier gebruiken?) zullen geprezen worden; de menschen met een slecht geweten zullen berispt worden.

SYNTAXIS. Het supinum op *u* heeft een passieve beteekenis en wordt gevoegd bij sommige adjectiva, waarachter wij *om te* met de onbepaalde wijs gebruiken. B.v. *het is schandelijk om te zeggen*, turpe dictu est; *deze zaak is schandelijk om te zeggen*, haec res turpis est dictu.

De voornaamste dezer adjectiva zijn: dulcis *zoet*, acerbus *bitter*, facilis *gemakkelijk*, difficilis *moeielijk*, honestus *eervol*, turpis *schandelijk* en mirabilis *wonderbaar*.

In het algemeen is het gebruik van het supinum op *u* zeer beperkt.

Woorden om te leeren.

dimicare, <i>strijden</i> .	judex, <i>icis</i> , m. <i>rechter</i> , m.
exorāre, <i>verbidden</i> ; exorāri, <i>zich</i>	reportāre, <i>behalen</i> .
	<i>laten verbidden</i> . sollicitāre, <i>verontrusten</i> .
explicāre, <i>verklaren</i> .	sollicitus, a d j. <i>bezorgd</i> .
gustāre, <i>proeven</i> .	sperāre, <i>hopen</i> .
immaturus, a d j. <i>onrijp</i> .	temēre, a d v. <i>zonder reden</i> .
in metu esse, <i>bevreest zijn</i> .	

128.

Piger discipulus semper in metu est, ne a praeceptoribus castigētur. Sitis non facilis est tolerātū. In metu sum, ne a te vitupērer. Timeo, ut victoria ab exercitu nostro ex (op) hostibus reportētur. Si fortiter contra hostes dimicabimus non est pericūlum, ne ab iis superēmur. Anīmi natura difficillima est explicātu. Uva immatūra est peracerba gustātu. Melior est certa pax quam sperata victoria. Precibus nostris exorāre, o judex! O mi puer, delectāre litterārum studio.

129.

Laat u verbidden, mijn vader! Onrijpe druiven zijn bitter om te proeven (= om geproefd te worden). O knapen, verheugt u in de beoefening der wetenschappen! Deze zaak is gemakkelijk te verklaren (= om verklaard te worden).

Ik was bevreesd, dat ik door u zou berispt worden. Ik vreesde, dat gij in uw rust zoudt gestoord worden. De burgers waren bevreesd, dat de overwinning *op* (ex) de vijanden niet zou behaald worden. Een hevige zorg verontrust onze gemoederen, dat wij door de vijanden zeer mishandeld [zullen] worden. Waren uw broeders bevreesd, dat zij van hun ziekte niet bevrijd zouden worden? Wanneer ons leger dapper tegen de vijanden strijden zal, is er *geen* (non) gevaar, *dat* (ne) het door hen overwonnen wordt. De leerlingen, die hun plichten verwaarloozen, vreezen altijd, dat zij door den leermcester berispt worden. Niet zonder reden beving hem een hevige vrees, dat gij (p) door de vijanden zou mishandeld worden.

VERGELIJKING VAN DE VIER CONJUGATIES IN HET PASSIVUM.

De werkwoorden, welke opgegeven zijn op bladzijde 80, conjugeere men ook in het passivum.

130.

Verklaar en vertaal de volgende vormen:

exerceerēris	absumptus	regerēris
corrigitor	coërcentor	vituperēris
vestitum esse	speratum iri	vituperarēris
mittimīni (2.)	educēmur (2.)	contemnitor
doctus eris	detectus sis	pingitur
contemptu	liberārer	scripta
videantur	exulta essent	puniendis
spoliēris	instrui	combūrātur
pingēris	finiuntur	combūrētur
terrēris	movendus	combūritor
ducerēris	volūti erāmus	combūrītur
neglegēris	leniar (2.)	comburebātur
colētur	exercebamīni	comburerētur
docebimīni	exercebimīni	finītum

word vereerd	om bewogen te worden
zullen geput worden	geoeffend zijn
dat zij bewaakt worden	hij is veracht
gesloten	dat wij gevoed waren
gij (p.) zult gezonden worden	zij werden gevreesd
dat gij onderwezen werd	zullen beschaafd worden
ik was omringd	gevoerd worden
gij zult verbeterd worden	gevoeld
moetende ontdekt worden	dat gij (p.) geprezen zijt
wij zijn onderricht	zij is veracht
gij zult beschuldigd worden	hij wordt vereerd
hij moet bevrijd worden	gij (p.) moet beteugeld worden

SYNTAXIS. Het Latijnsche *passivum* wordt ook gebruikt:

1° ter vertaling van Nederlandsche wederkeerende werkwoorden; b.v. *delectāri*, *vermaakt worden* en *zich vermaken*; *lavāri*, *gewasschen worden* en *zich wasschen, baden*;

2° ter vertaling van ons *zich laten*; b.v. *exorāri*, *zich laten verbidden*; *deterreri*, *zich laten afschrikken*.

Woorden om te leeren.

aequus, a d j. *gelijk, gelaten*. propositum, i, n. *voornemen, o. deterreo, rui, ritum, 2. afschrikken*. rego, rexi, rectum, 3. *besturen*. manco, mansi, mansum, 2. *blijven*.

131.

O puer, bene educāre, strenue exercēre, probe excolēre, diligenter erudire! Si peccavēris, aequo animo castigāre. O puer, strenue exercēre in litterarum studiis! Boni discipuli student exercēri in litterarum studiis. Sapientes semper ratione regi student. Puer bene educātus omnibus placet. Hostes territi in castris manent. Urbs, obsidiōe cineta, multis malis vexātur. Homo eruditus non solum sibi, sed etiam aliis prodest.

132.

O knapen, oefent u ijverig in de beoefening der wetenschappen! De wijze tracht zich door het verstand te laten besturen. De goede leerlingen trachten door de kennis der wetenschappen onderwezen te worden. De verschrikte vijand bleef in de legerplaats. Onderwezen menschen zijn niet alleen voor zich, maar ook voor anderen nuttig. IJverige knapen zullen trachten zich te oefenen. Aan alle brave menschen behagen wél opgevoede knapen. Een wijs mensch zal altijd trachten, zich door wijzere menschen te laten besturen.

133.

Verklaar en vertaal de volgende vormen:

gustavērim	leniam (2.)	neglegite
displiendo	spectāris	colēmus
detegēre	videāris	clausum
excolerēris	metuimus	orantes
edūces	egissem	tacēto
punicmīni	vixēro	detecto
sperāto	cultum iri	vetentur
dilecti	mittar	petentur
dilectūri	placuērant	victūrus
corrigenti	des	scripsēris (2.)
regendi	edes	scribēris
attendi	vides	actu

zullende verrijken	dat ik bemind werde
dat zij beteugeld werden	der onderwijzenden
gij (p.) hadt gepraat	ik had geput
ik was onderwezen	zij zullen gesloten worden
wordt bevrijd	hij moet gestraft worden
door te gehoorzamen	dat wij geleefd hadden
verbeterd geworden zijn	verteerd

zij schaadden	gij moet niet wanhopen
gij zult gehad hebben	het is bericht
kom	zij zwegen
gegeten worden	dat gij vereerd werdet
dat zij sluiten zullen	zij moeten vernield worden
hij zal uitgevoerd worden	bewogen hebben
dat hij opgevoed worde	zullen gezonden worden
aan het verdedigen	drinkt
zullende leven	wij zullen komen
hij heeft gegeven	gij wordt gewenteld
zij zullen regeeren	gij zult gewenteld hebben

§ 95. Woorden om te leeren.

confōdio, confōdi, confossum, 3. *doorsteken*
 dirīpio, diripui, direptum, 3. *plunderen*.
 pario, pepēri, partum, 3. *voortbrengen*.
 suscipio, suscēpi, susceptum, 3. *ondernemen*.

134.

Confōdis hostem. Hostes confodiuntur. Non dubitāmus, quin hostes confodiantur. Nesciebāmus, num hostes confoderentur. Dux bellum suscipiet. Bellum a duce suscipiētur. Non dubito, quin bellum suscipiātur. Non dubitābam, quin bellum susciperētur. Non dubito, quin dux bellum susceptūrus sit. Milites hostem confodiēbant. Dux a militibus confodiebātur. Timēbam, ne milites ducem confodērent. Timēbam, ne dux a militibus confoderētur. Ne confodimīni a militibus. Virtus maximam laudem parit, pepērit, pariet.

135.

Ik was bevreesd, dat de oorlog ondernomen werd. Ik vrees, dat de vijanden den oorlog ondernemen. Ik vreesde, dat de vijanden den oorlog ondernamen. Ik word doorstoken. Gij wordt doorstoken. Hij wordt doorstoken. De soldaten

zullen hun veldheer doorsteken. De veldheer zal doorstoken worden door de soldaten. Wij twijfelen niet, dat de deugd zeer grooten roem voortbrengt. Wij twijfelden niet, dat de deugd zeer grooten roem voortbracht. Wie twijfelt, of er zeer groote roem door de deugd werd voortgebracht? De deugd *moet* (debet) zeer grooten roem voortbrengen. Door de deugd moet zeer groote roem voortgebracht worden.

§§ 97—99. Woorden om te leeren.

agnosco, agnōvi, agnītum, 3. invideo, invīdi, invīsum, 2. (c. *leeren kennen.* dat.), *benijden.*
 capio, cepi, captum, 3. *vangen.* noceo, nocui, nocitum, 2. (c. *dat.), benadeelen.*
 credo, credidi, creditum, 3. (c. *dat.), gelooven.* parco, peperi, 3. (c. dat.), *sparen*
 curro, cucurri, cursum, 3. *loopen.* perficio, perfēci, perfectum, 3. *bewerken.*
 deflecto, deflexi, deflexum, 3. *af-* *wijken.* rideo, risi, risum, 2. *lachen.*

136.

Invideo et invīdētur mihi. Invidēs et invīdētur tibi. Invidet et invīdētur illi. Invidēmus et invīdētur nobis. Invidētis et invīdētur vobis. Invidēt et invīdētur illis. Ego invīdi aliis et mihi invīsum est ab aliis. Capior (*men vangt mij*). Capēris. Capiebāmur. Capientur. Captus es. Capti erātis. Hic liber mihi missus est (*men*). Hic liber mihi mittitur. Mihi hunc librum misērunt (moet hier ook *men* gebruikt worden?). Deus agnoscitur ex operibus suis (*men*). Deus agnoscitur ex operibus suis. Nescio, cur somniis credatur. Cur somniis creditum est? Somniisne credetur? Quod in juventute non discitur (*men*), in matūra aetate nescitur.

137.

Men prijst mij. Men prees hem. Men prijst ons. Men prijst hen. Men prees mij. Men heeft hem geprezen. Men zal ons

prijzen. Men prijst u. Ik twijfel niet, of men lacht. Ik twijfelde niet, of men lachte. Zonder deugd leeft men niet gelukkig, heeft men niet gelukkig geleefd, zal men niet gelukkig leven. Alles (neutrum plurale) is onzeker, wanneer men *van* (de) den weg der deugd afwijkt, is afgeweken, zal afwijken. Hoe deugdzamer *iemand* (quis) is, des te meer zal men hem beminnen. Men loopt. Men heeft geloopt. Men zal loopen. Ik twijfel niet, dat zij geloopt hebben. Ik was bevreesd, dat men geloopt had. Door vragen (gerundium) bewerkt men dikwijls *meer* (plus) dan door bevelen. Men zal komen. Men zal gekomen zijn. Verhaal mij, of men gekomen is. Ik spaar en ik word gespaard. De vijanden worden gespaard. Ik vrees, dat de vijanden gespaard worden. Ik benadeel en ik word benadeeld. Gij benadeelt en gij wordt benadeeld. Hij benadeelt en hij wordt benadeeld. Wij benadeelen en wij worden benadeeld. Gij (p.) benadeelt en gij wordt benadeeld. Zij benadeelen en zij worden benadeeld. Ik ben benadeeld geworden. Men heeft mij benadeeld. Ik wist niet, waarom men aan droomen geloofde. Ik wist niet, waarom men aan droomen had geloofd.

138.

Verklaar en vertaal de volgende vormen (vgl. het register):

amēris	ignōtas	libēres
amōris	insipienti	libēris
comītes	interitum	libēros
committes	juvēnum	liberātum
curam	labōrem	libertātum
eurem	laudābis	ludōrum
diligentium	laudibus	lusōrum
duces	leges	mansūrum
flore	levāris	manuum
gessisse	levīris	metu
habēto	levibus	metue
ignōras	libēras	misēram

miseriam	operio	prodescent
munēri	paranti	rectiōrum
munīre	parenti	rectōrum
negatūri sitis	parienti	sume
noctis	pariēti	summe
noscītis	pariētis	victōrum
obsīdis	praebuērint	victūrum
obsītis	praefuerāmus	voees

SYNTAXIS. In het Latijn worden zeer dikwijls participia geplaatst, waar wij bijzinnen gebruiken. Hier zijn twee gevallen mogelijk: òfwel het subjeet van den bijzin komt op een of andere wijze in den hoofdzin voor en alsdan draagt de constructie den naam van participium conjunctum, òfwel het subjeet van den bijzin komt niet in den hoofdzin voor en alsdan draagt de constructie den naam van ablativus absolutus.

A. Over het participium conjunctum.

I. Het participium conjunctum is een participium, dat de plaats inneemt van een bijzin, dat *gevoegd* is (= *conjunctum*) bij een nomen in den hoofdzin, en dat daarmede overeenkomt in geslacht, getal en naamval.

B.v. *De knaap wordt geprezen, als hij goed leert.*

Puer, bene discens, laudātur.

II. Het participium conjunctum mag alleen dan gebruikt worden, als

1°. het subjeet van den bijzin op een of andere wijze in den hoofdzin genoemd of aangeduid wordt (zie voorbeeld van I: als *hij* = *de knaap*) en

2°. er een geschikt participium bestaat.

De leerling houde hierbij goed in 't oog:

a. dat het participium praesens een handeling aanduidt, die nog voortduurt tijdens de handeling van den hoofdzin, het participium perfectum eene

handeling, die reeds afgelopen is tijdens de handeling van den hoofdzin, het participium futurum eene handeling, die nog geschieden moet tijdens de handeling van den hoofdzin.

b. dat er van de gewone verba in het Latijn slechts drie participia bestaan, nl. het partic. praes. act., het partic. fut. act. en het partic. perf. pass. (*beminnende, zullende beminnen en bemind geworden*).

c. dat het partic. perf. van de verba deponentia (waarover later) actieve beteekenis heeft. B.v. *hortatus* beteekent: *vermaand hebbende*.

III. Het participium conjunctum dient ter vervanging

1°. van een betrekkelijken bijzin. B.v. *Het leger, dat dapper strijdt, wordt geprezen, exercitus, fortiter pugnans, laudātur.*

2°. van een tijdbepalenden bijzin (in het Nederlandsch beginnend met een der voegwoorden: *toen, als, wanneer, terwijl, zoodra, nadat*). B.v. *Toen Xerxes door de Grieken overwonnen was, vluchtte hij naar Perzië, Xerxes, a Graecis victus, in Persidem refūgit.*

3°. van een redengevenden bijzin (in het Nederlandsch beginnend met een der voegwoorden: *daar, wijl, omdat*). B.v. *Daar Hannibal vreesde, dat hij zou worden uitgeleverd, begaf hij zich naar Creta, Hannibal timens, ne dederetur, Cretam petivit.*

4°. van een toegevenden bijzin (in het Nederlandsch beginnend met een der voegwoorden: *ofschoon, hoewel*) B.v. *Ofschoon de vijanden op de vlucht geslagen waren, vielen zij toch de legerplaats der Romeinen aan, hostes fugāti tamen in Romanōrum castra impetum fecerunt.*

5°. van een voorwaardelijken bijzin (in het Nederlandsch beginnend met een der voegwoorden: *indien, als*). B.v. *Als de neushoorn met den olifant wil vechten,*

scherpt hij zijn hoorn op de rotsblokken, rhinoceros cum elephanto pugnaturus, cornu saxi acuit.

N.B. Om een bijzin door een participium conjunctum te vertalen, doet men het veiligst, door eerst in het Nederlandsch den bijzin om te zetten in een participium en dit met al zijne bepalingen te voegen bij het nomen in den hoofdzin, dat er nader door bepaald wordt.

Voorbeelden: *Als de ooievaars terugkeeren, zoeken zij hun vroegere nesten weder op; — de ooievaars, terugkeerende, zoeken hun enz.; — ciconiae, remigrantes, nidos priores repētunt.*

Toen de stad door de vijanden 's nachts verlaten was, verbrandde Hannibal haar; — Hannibal verbrandde de 's nachts door de vijanden verlaten stad; — Hannibal urbem nocte ab hostibus relictam incendit.

Woorden om te leeren.

accido, accidi, 3. gebeuren.	exiguus, adj. gering.
adaequare, (c. dat.), gelijk maken.	expectare, verwachten.
agitare, bewegen.	juba, ae, f. manen, mv. v.
alienus, adj. vreemd.	ludo, lusi, lusum, 3. spelen.
collustrare, verlichten.	obscurare, verduisteren.
dimitto, dimisi, dimissum, 3. weg- zenden.	reaedificare, weder opbouwen.
	repārare, weder herstellen.
	ventus, i, m. wind, m.

139.

(De participia door bijzinnen te vertalen).

Urbes delētas rex reaedificāvit. Pueris ludentibus mater dedit pulcherrima dona. Tibi parentibus semper obedienti summa laus non deērit. Equi celeriter currentis juba vento agitātur. Cogitantes caelestia, terrēna ut (als) exigua contemnimus. Ciconiae in alienas terras migratūrae in unum

locum congregantur. Multae res in hac vita accidunt non expectatae. Dux dimittit milites ob eximiam virtutem laudatos.

140.

(De bijzinnen, zoo mogelijk, door een participium te vertalen).

De mensch bemint God niet, wanneer hij de voorschriften der deugd niet betracht. Hoe groot is het nut der zon, daar zij de gansche aarde verlicht (in welken naamval komt hier het participium?! De kracht der deugd is zeer groot, daar zij (de deugd) de zielen der menschen met het grootste sieraad versiert. Nadat de muren met (dat.) den grond gelijk gemaakt zijn, worden zij weder hersteld. Op den dag zien wij de sterren niet, daar zij door den glans der zon verduisterd zijn. De veldheer heeft de steden, die hij had ingenomen, verbrand. Toen de knapen door hunne leermeesters geprezen waren, hebben [hun] ouders hun de schoonste geschenken gegeven. De koning zal den vijand, die in het gevecht overwonnen is, sparen. Alle burgers zullen de soldaten prijzen, die dapper strijden. Alle burgers zullen de soldaten, die dapper gestreden hebben, prijzen.

B. Over den ablativus absolutus.

- I. De ablativus absolutus (absolutus = los, onafhankelijk.) is een participium, dat de plaats inneemt van het werkwoord in een bijzin, dat geheel op zichzelf staat met een eigen onderwerp in den ablativus, en dat daarmede overeenkomt in geslacht, getal en naamval.

B.v. *Als de knaap goed leert, verheugen zich de ouders.*
(*De knaap goed leerende*), verheugen zich de ouders.

Puero bene discente, parentes gaudent.

- II. De ablativus absolutus mag alleen dan gebruikt worden, als:
1°. het subject van den bijzin op geen enkele wijze genoemd of aangeduid wordt in den hoofdzin, en
2°. er een geschikt participium bestaat.

III. De ablativus absolutus dient alléén ter vervanging van een tijdbepalenden, redengevenden, toegeevenden en voorwaardelijken bijzin (cfr. participium conjunctum).

IV. Om een bijzin door een ablativus absolutus te vertalen, moet men

- 1°. de conjunctie onvertaald laten,
- 2°. het onderwerp van den bijzin in den ablativus plaatsen,
- 3°. het werkwoord van den bijzin omzetten in het overeenkomstig participium,
- 4°. dit participium in geslacht, getal en naamval doen overeenkomen met het onderwerp. (In deze constructie gaat de abl. sing. van het part. praes. altijd uit op *e*).

Voorbeelden *Toen de koningen verdreven waren, werd de vrijheid gevestigd.* Hier kan de ablativus absolutus gebruikt worden, want 1° de bijzin is een tijdbepalende bijzin, 2° het onderwerp van den bijzin, *koningen*, wordt op geen wijze aangeduid of genoemd in den hoofdzin, en 3° er is een geschikt participium, nl. het part. perf. pass., dat gebruikt moet worden, omdat de handeling van den bijzin afgeloopen is, vóór die van den hoofdzin begint. Men vertaalt derhalve goed: *Regibus exterminātis, libertas constitūta est.*

Als de ooievaars terugkeeren, begint het lente te zijn; ciconiis remigrantibus, ver esse incipit.

Daar niemand zich verzette, gingen de Galliërs de stad binnen; Galli, nullo resistente, urbem intravērunt. Ook in dit laatste voorbeeld moet het partic. praesens gebruikt worden, omdat de handeling van den bijzin, het *zich niet verzetten*, nog voortduurde tijdens de handeling van den hoofdzin, het *binnengaan*.

Aanmerking I. Dikwijls vertaalt men een ablativus absolutus niet door een bijzin, maar door een bepaling, bestaande uit een praepositie en een substantivum. Zoo kan men *regibus exterminatis* vertalen: *sedert de verdrijving der*

koningen. Tarquinio regnante: onder de regeering van Tarquinius. Trajano mortuo: na den dood van Trajanus.

Aanmerking II. Terwijl wij in onze taal den onvoltooid verleden tijd gebruiken om iets te verhalen, gebruiken de Latijnen het perfectum (= perfectum historicum). B.v. *De Galliërs gingen de stad binnen, Galli urbem intravērunt.*

Woorden om te leeren.

appropinquāre, (c.dat.), *naderen*. recuperāre, *terugkrijgen* (hercausa, ae, f. *oorzaak*, v. *zaak*, v. *stellen*).
 effloresco, efflorui, 3. *opbloeien*. regnāre, *regeeren*, *koning zijn*.
 fundāre, *stichten*. reportāre, *behalen*.
 labefactāre, *schokken*. res publica (respublica), f. *staat*, m. *republiek*, v. *staan*. splendīdus, a dj. *schitterend*.
 peto, petivi, petitum, 3. (c. acc.), splendor, ōris, m. *luister*, m. *trekken naar*. violāre, *schenden*.

141.

Regnante Xerxe, Graeci ex (op) Persis splendidissimam victoriam reportavērunt. Appropinquante hiēme, multae aves mitiōres regiōnes petunt. Recuperāta pace, artes efflorescunt. Regibus exterminātis, Romāni libēram rem publicam fundavērunt. Legibus divinis sancte observātis, vita nostra bcāta erit. Delētis omnibus urbibus, cives victos eduxērunt hostes. Te, o rex, divinas leges sancte observante, nostra erit bcāta civitas. Variis obstantibus causis, omnes difficultātes superavimus.

142.

Toen Numa Pompilius regeerde, waren de Romeinen zeer gelukkig. Terwijl de leeuweriken zongen, wandelden wij door (per) de velden. Onder de regeering van Augustus (vertaal: toen A. regeerde,) was de luister van het Romeinsche rijk het grootst (waarin komt het praedicaatsadjectivum overeen met het subject?). Wanneer een rechtvaardig koning den staat

bestuurt, zijn ook de wetten rechtvaardig. Wanneer de zwaluwen naar zachtere landstreken trekken, nadert de winter. Nadat de velden verwoest waren, bestormden (perfectum) de vijanden de stad. Wanneer de heiligheid der wetten geschonden is, worden de grondslagen van den staat geschokt. De ouders zijn gelukkig, als de kinderen gehoorzamen. Als gij door uwe leermeesters berispt wordt, zijn uw ouders niet tevreden. Wanneer wij vlijtig gearbeid hebben, is de rust zeer aangenaam.

Woorden om te leeren.

amitto, amisi, amissum, 3. ver- fundo, fudi, fusum, 3. gieten, liezen. storten, verslaan.
 classis, is, f. vloot, v. hostilis, a d j. vijandelijk.
 clemens, ntis, adj. zachtmoedig, imāgo, gīnis, f. beeld, o. genadig. ingemisco, ingemui, 3. zuchten.
 committo, commisi, commissum, lacrima, ae, f. traan, m. 3. bedrijven. piger, a d j. traag.
 corripio, corripui, correptum, 3. profligāre, verslaan. berispen. promitto, promisi, promissum, 3. beloven.
 expello, expuli, expulsum, 3. ver- resisto, restiti, restitum, 3. drijven. weerstand bieden, zich verzetten.

143.

Cyrus Croesum, Lydiae regem, fuso ejus exercitu, cepit. Tarquinio Superbo expulso, Romāni duo sibi consules pro (in plaats van) uno rege creaverunt. Exercitui ab hostibus jam ter profligāto virtus non erat. Omnibus superātis hostibus clementer rex pepercit. Sapiens amissis omnibus rebus dives est. Piger juvenis, correptus, puniētur. Paulus, tempus neglēgens, correptus est. Caesar, visa Alexandri Magni imagine, ingemuit et lacrimas fudit.

144.

Toen de oorlog geëindigd was, sloten (perf.) de Romeinen den tempel van Janus. Een braaf mensch bedriift geen misdaad,

ofschoon alle schatten der aarde [aan hem] beloofd zijn. Toen de kinderen den geheelen dag gespeeld hadden, hebben zij des nachts goed geslapen. Wij vreczen niet, dat de koning, als de soldaten dapper strijden, den veldheer berispen zal. Niemand onzer is verheugd, terwijl [onze] vrienden bedroefd zijn. Omdat de knāpen goed leeren, verheugen zich de leermeesters. Omdat de knapen goed geleerd hebben, verheugen zich de leermeesters. Omdat de knapen goed leerden, verheugden zich de leermeesters. Omdat de knapen goed geleerd hadden, verheugden zich de leermeesters. Omdat de knapen goed leerden, prijzen hen de leermeesters. Omdat de knapen goed leerden, waren de leermeesters hunner gedachtig. Omdat de knapen goed geleerd hadden, gaven (perf.) de leermeesters hun geschenken.

SYNTAXIS. De *accusativus cum infinitivo* is een bijzin zonder voegwoord, waarvan het onderwerp in den *accusativus* en het *praedicaatsverbum* in den *infinitivus* staat. B.v. *Ik geloof, dat mijn vader geschreven heeft*, *credo, patrem meum scripsisse*. De *accusativus cum infinitivo* moet gebruikt worden na de *verba sentiendi et declarandi* (d. w. z. na *verba*, die een gewaarwording, een gedachte of een verklaring beteekenen), als men door een bijzin wil uitdrukken, wat het onderwerp van zulk een werkwoord waarneemt, denkt of verklaart. In het Nederlandsch gebruikt men in dit geval een bijzin, die begint met het voegwoord *dat*, of een beknopten voorwerpszin, die dan voor de vertaling moet omgezet worden in een voorwerpszin, die begint met het voegwoord *dat*.

N.B. De voornaamste *verba sentiendi* en *declarandi* vindt men in Borking § 397.

Om een bijzin door een *accusativus cum infinitivo* te vertalen, moet men:

- 1°. de conjunctie *dat* onvertaald laten,
- 2°. het onderwerp van den bijzin in den *accusativus* plaatsen,
- 3°. het *praedicaatsverbum* in den overeenkomstigen *infinitief* omzetten (hierbij gelden dezelfde regels, als op blz. 100

en 101 voor de constructies met een participium zijn opgegeven),

4º. het praedicaatsnomen en -participium, — indien deze den infinitivus vergezellen, — in den accusativus plaatsen, en ook, zoo mogelijk, in getal en geslacht met het onderwerp doen overeenkomen.

Voorbeelden: *Ik weet, dat ik sterfelijk ben, scio, me esse mortalem. Hij zeide, dat de Grieken overwonnen waren, dixit, Graecos victos esse. Zij hoopten, de tijding spoedig te zullen hooren, of, dat zij de tijding spoedig zouden hooren, sperabānt, se nuntium mox audituros esse. Ik geloof niet, dat de stad ingenomen zal worden. Non credo, urbem captum iri. (Urbs is vrouwelijk, waarom staat er toch captum)? Ik zie hem komen. Video eum venire.*

N.B. Wanneer het onderwerp van een accusativus cum infinitivo dezelfde persoon is als het onderwerp van den hoofdzin, dan gebruikt men se in plaats van eum, eam, eos en eas.

145.

Scimus, Deum mundum gubernāre. Credo, meum consilium tibi placēre. Credo, fratrem pingēre. Audīmus, hostes ante urbem castra munire. Audivimus, milites nostros acerrime pugnavisse. Quis nescit, Socrātem semper virtūtis praeceptis paruisse. Scimus, Cicerōnem conjurationem Catilinae detexisse. Credo, te dormivisse. Spero, vos consilium meum probatūros esse. Credimus, ducem temeritatem militum coërcitūrum esse. Puto, patrem cras scriptūrum esse. Omnes cives sperant, milites urbem custoditūros esse. Scimus, mundum a Deo gubernāri. Audīmus, castra ab hostibus ante urbem muniri. Scimus, conjurationem Catilinae a Cicerōne detectam esse. Sperāmus, vos rerum difficultatibus a proposito deterritum non iri.

146.

Ik geloof, dat gij mijn voornemen goedkeurt. Ik weet, dat gij mij gehoorzaamt. Ik geloof, dat de knaap slaapt. Ik

geloof, dat mijn vader schrijft. Uw broeder verhaalde mij, dat gij mijn voornemen hebt goedgekeurd. Wij hooren, dat de veldheer de vermetelheid der soldaten beteugeld heeft. Wij gelooven, dat uw vader geschreven heeft. Wij hebben gehoord, dat de vijanden hun legerplaats vóór de stad versterkt hebben. Ik geloof, dat de soldaten dapper zullen strijden. Ik hoop, dat u mijn voornemen behagen zal. Alle goede Romeinen hoopten, dat Cicero de samenzwering van Catilina ontdekken zou. Ik hoop, dat ik deze tijding spoedig zal hooren. Wij hooren, dat door de vijanden de legerplaats vóór de stad versterkt is. Wij hopen, dat de samenzwering zal ontdekt worden. Wij gelooven, dat gij van (a) uw voornemen niet afgeschrikt zijt geworden.

147.

Discipulos a magistris laudātos esse, audivimus. Nemo vestrum ignōrat, bella atrocissima a Romānis gesta esse. Quis eōrum nesciēbat, malos a Deo punitum iri. Scitis vos omnes, contra mortem nulla nos arma habēre. Vos semper debētis virtutem colēre. Audivistine, Caesārem erga victos milites semper mitem fuisse?

148.

Gij allen weet, dat wij door de bitterste smarten zijn gekweld geworden. Hij zegt, dat de vijanden in de stad zullen komen. Wij twijfelen niet, dat de koning de dappere soldaten zeer prijzen zal. Wie weet niet, dat Juvenalis de ondeugden der Romeinen scherp gehekeld heeft? Wij vreezen, dat zeer vele steden door den vijand verbrand zullen worden (praes.). Toen de akkers verwoest waren, zagen (perf.) de burgers, dat de soldaten naar de stad kwamen. Wij hoorden, dat niemand uwer ziek geweest is, terwijl wij afwezig waren (abl. absol.). Weet gij niet, dat Diogenes gezegd heeft, dat hij de rijkdommen verachtte? De geschiedenis leert, dat Orestes en Pylādes zeer trouwe vrienden

geweest zijn. Wij weten, dat de deugd door alle braven menschen zal geacht worden.

SYNTAXIS. Bij de verba van verhinderen staat de conjunctie *quominus* met den *conjunctivus* in de beteekenis van *dat, om te*. Tor deze verba behooren: *prohibeo, prohibui, prohibitum*, 2. *verhinderen, beletten*. *impedio, impedivi, impeditum*, 4. *verhinderen, beletten*. *obsto, obstiti*, 1. (c. dat.), *in den weg staan, beletten*. *officio, offēci, effectum*, 3. (c. dat.), *in den weg staan, versperren*. *deterreo, deterui, deteritum*, 2. *afschrikken*.

B.v. *Ik belet mijn broeder om te komen*, (= ik belet, dat mijn broeder komt), *prohibeo, quominus frater meus veniat*.

Woorden om te leeren.

<i>ango, anxi</i> , 3. <i>beangstigen</i> .	<i>infirmās, ātis</i> , f. <i>zwakheid, v.</i>
<i>conformāre, vormen</i> .	<i>levitas, ātis</i> , f. <i>lichtheid; levitas</i>
<i>constantia, ae</i> , f. <i>standvastig-</i>	<i>anīmi, lichtzinnigheid, v.</i>
	<i>heid, v. praepārāre, voorbereiden</i> .
<i>immineo, imminui</i> , (c. dat.) 2.	<i>timiditas, ātis</i> , f. <i>beschroomd-</i>
	<i>boven het hoofd hangen. heid, v.</i>

149.

Levitas animi saepe impedit, quominus puerorum mores emendentur et ingenia litterarum studio conformentur. Militum ignavia obstabat, quominus hostilis exercitus superaretur. Unius ducis constantia obstitit, quominus cives a militibus vexarentur. Terrestrium rerum cura saepe prohibet, quominus res divinae a nobis curentur. Senectus non impedit, quominus litterarum studia studiōse tractemus. Timiditas saepe impedit, quominus animus noster contra pericula, quae ei imminet praeparatur.

150.

De standvastigheid van den veldheer *alleen* (unus) belet, dat de burgers door de soldaten mishandeld worden. Wat

belet den deugdzamen mensch om gelukkig te zijn (vert.: wat belet, dat de d. m. g. is?) Ik zal u niet beletten, thuis te blijven (vertaal: dat gij enz.), wanneer uw zwakheid u verhindert, naar school te komen. De vrees voor den dood schrikt den brave niet af, de voorschriften der deugd te betrachten. Niets gaat ons meer ter harte, dan dat wij door u bemind worden. Alle burgers werden beangstigd, omdat zij vreesden, dat de stad door de vijanden met een belegering zou omsingeld worden.

SYNTAXIS. Bij de verba van blijdschap, droefheid en verwondering staat de conjunctie *quod* met den *indicativus* in de beteekenis van *dat, omdat*. B.v. *Ik verheug mij, dat gij gekomen zijt, gaudeo, quod venisti*.

Woorden om te leeren.

<i>diuturnus, adj.</i> <i>langdurig</i> .	<i>nefarius, adj.</i> <i>snoed</i> .
<i>ignavia, ae</i> , f. <i>traagheid, v., laf-</i>	<i>profligare, verslaan</i> .
	<i>hartigheid, v. valeo, valui, valitum</i> , 2. <i>ge-</i>
	<i>zond zijn</i> .

151.

Gaudeo, quod tu et pater tuus valētis (waarom staat het verbum in den tweeden persoon meervoud?). *Non vitupero te, quod tuum tibi consilium maxime placet. Vehementer dolebamus, quod studium litterarum ob diuturnum bellum neglegebatur. Laudo te, quod mentem* tuam in litterarum studio tam probe exercuisti. Omnes cives gaudent, quod duces militum cupiditates coercuerunt. Magna laude digni estis, quod maleficos deterruistis, quominus nefaria consilia contra rem publicam caperent. Haec civitas ea causa (daarom) diu floruerat, quod semper legibus paruerat.*

152.

Ik was gisteren bedroefd, dat gij afwezig waart; nu echter ben ik verheugd, dat gij [er] niet bij geweest zijt. Ik verheug mij, dat gij (p.) altijd aan de voorschriften uwer

leermeesters gehoorzaamd hebt. Ik verheugde mij, omdat gij en uw vader altijd gezond waart. Wij prezen u (p), omdat gij altijd aan de voorschriften uwer ouders gehoorzaamd hadt. Wij waren bedroefd, omdat gij aan uw leermeester mishaagd hadt. Ik ben bedroefd geweest, omdat mijn voornemen u mishaagd heeft. Wij zijn bedroefd, omdat wij aan de voorschriften onzer ouders niet gehoorzaamd hebben. De traagheid belette de soldaten, dat zij de vijanden versloegen.

SYNTAXIS. De nominativus cum infinitivo is eene constructie, die gebruikt wordt:

1°. bij het werkwoord *vidēri*, *schijnen* (toeschijnen).

Het werkwoord *schijnen* kan persoonlijk en onpersoonlijk gebruikt worden. B.v. *Gij schijnt braaf te zijn* en *het schijnt, dat gij braaf zijt*. Het Latijnsche werkwoord *vidēri* daarentegen mag in de beteekenis van *schijnen* alleen persoonlijk gebruikt worden. B.v. *Vidēris bonus esse*.

Om bij de vertaling uit het Nederlandsch in het Latijn de onpersoonlijke constructie in de persoonlijke te veranderen handelt men aldus: men maakt het subject van den bijzin tot subject van het werkwoord *schijnen*, en plaatst het werkwoord van den bijzin in den infinitivus. Het voegwoord *dat* valt weg. B.v. *Het schijnt, dat gij geloopt hebt*, gij schijnt geloopt te hebben, *vidēris cucurrisse*. *Het scheen, dat zij geslapen hadden*, zij schenen geslapen te hebben, *videbantur dormivisse*. *Het zal schijnen, dat wij dwalen*, wij zullen schijnen te dwalen, *videbimur errāre*. *Het schijnt, dat wij zullen dwalen*, wij schijnen te zullen dwalen, *vidēmur erratūri esse*.

Zooals men uit de voorbeelden ziet, komt het praedicaats-adjectief of het participium van den infinitivus in geslacht, getal en naamval overeen met het subject van *vidēri*.

Vidēri in de beteekenis van *toeschijnen* regeert den dativus. B.v. *Het schijnt mij toe, dat gij dwaalt*, *Errāre mihi vidēris*.

153.

(Men vertale deze zinnen, zoo mogelijk, eerst persoonlijk en dan onpersoonlijk).

Videor errāre. Vidēris erravisse. Frater meus erratūrus esse vidētur. Errāre videbimur. Erravisse videbamini. Amici mei erratūri esse videbantur. Times, ut recte judicāre videar. Timebātis, ut recte judicāre viderēmur. Scimus, sapientes stultis stultos esse vidēri. Contemnere videmini, quae nobis videntur esse laude dignissima.

154.

Het schijnt, dat gij dwaalt. Het scheen, dat ik dwaalde. Het heeft geschenen, dat ik dwaalde. Het zal schijnen, dat wij gedwaald hebben. Het schijnt, dat de zon kleiner is dan de aarde. Het schijnt, dat gij (p) dit boek zorgvuldig hebt gelezen. Het scheen, dat uw broeder verheugd was. Het schijnt, dat gij de zaak zult begrijpen.

SYNTAXIS. De nominativus cum infinitivo wordt gebruikt:

2°. bij de verba passiva *dicor*, *men zegt, dat ik*, *perhibeor*, *men beweert, dat ik*, *existimor*, *putor*, *men meent, dat ik*. B.v. *Men zegt, dat ik komen zal* (= ik word gezegd te zullen komen), *dicor ventūrus esse. Men beweerde, dat gij gezegd hadt* (= gij werdt beweerd gezegd te hebben), *perhibebāris dixisse*.

3°. bij de verba passiva van verhalen, *feror*, *narror*, *trador*, maar alleen in den derden persoon zoowel enkelvoud als meervoud. B.v. *Men verhaalt, dat Romulus koning Amulius gedood heeft*, *Romulus regem Amulium interemisse fertur*.

Men verhaalt, dat ik komen zal, *tradunt me venturum esse*; *men verhaalt dat gij komen zult*, *ferunt te venturum esse*.

Woorden om te leeren.

coma, ac, f. <i>haar</i> , o.	perhibeo, perhibui, perhibitum,
conditor, ōris, m. <i>stichter</i> , m.	2. <i>beweren</i> .
dico, dixi, dictum, 3. <i>zeggen</i> .	pyramis, īdis, f. <i>pyramide</i> , v.
flavus, adj. <i>blond</i> .	sepelio, sepelivi, sepultum, 4.
gemini (ōrum) fratres, um, <i>twee-</i>	<i>begraven</i> .
<i>lingbroeders</i> .	trado, tradidi, traditum, 3.
	<i>verhalen</i> .

155.

(Men vertale deze zinnen eerst persoonlijk en dan met *men*).

Bonus esse dicor. Bonus esse dicēris. Romulus fortissimus esse perhibetur. Boni esse putamur. Boni esse existimamini. Romani fortissimi esse narrantur. Germanorum veterum coma flava fuisse dicitur. Regum Aegyptiorum corpora in pyramidibus sepulta esse dicuntur. Castor et Pollux gemini fratres fuisse traduntur. Homerus Lycurgi temporibus vixisse traditur.

156.

Men zeide, dat ik goed was. Men zeide, dat gij goed waart. Men beweerde, dat wij gezegd hadden. Men beweerde, dat zij gezegd hadden. Men verhaalt, dat Aristides onder alle Atheners de rechtvaardigste is geweest. Men zeide, dat de soldaten op hunne marschen honger en dorst verdragen hadden. Men verhaalt, dat Romulus en Remus, de stichters van Rome, door Faustulus, een herder des konings, opgevoed zijn. Men beweert, dat de letters door de Phoeniciers zijn uitgevonden.

SYNTAXIS. Een dubbelen nominativus, een van het subject en een van het praedicaatsnomen of van de bepaling van gesteldheid hebben:

- 1°. van het subject en van het praedicaatsnomen de koppelwerkwoorden, bijv. esse, *zijn*, fieri, *worden*, manere, *blijven*, videre, *schijnen*, enz. (vgl. bl. 7);
- 2°. van het subject en van de bepaling van gesteldheid de verba passiva, die beteekenen gehouden, geacht, genoemd, gerekend, geoordeeld, verkozen, aangesteld worden. De Nederlandsche woordjes *als*, *tot*, *voor*, worden in het Latijn bij deze verba niet vertaald. B.v. Camillus is tot dictator benoemd, Camillus dictator dictus est. *De vos wordt voor een zeer schrander dier gehouden*, vulpes callidissimum animal existimatur.

Woorden om te leeren.

creare, <i>verkiezen</i> , <i>aanstellen</i> .	habeo, habui, habitum, 2.
dico, dixi, dictum, 3. <i>zeggen</i> ,	<i>hebben</i> , <i>houden</i> .
	<i>spreken</i> , <i>noemen</i> . merito, adv. <i>met recht</i> .
ebur, ōris, n. <i>ivoor</i> , o.	nominare, <i>noemen</i> .
eligo, elēgi, electum, 3. <i>kiezen</i> .	quadrupes, pēdis, f. <i>viervoetig</i>
expingo, expinxi, expictum, 3.	<i>dier</i> , o.
	<i>schilderen</i> . quasi, adv. <i>als het ware</i> .
tingo, finxi, fictum, 3. <i>verdichten</i> .	tyrannus, i, m. <i>dwingeland</i> , m.

157.

Dens elephantī ebur dicitur. Vetus Graccia merito omnium artium parens nominatur. Leo robustissima belua habetur. Cicero pater patriae appellatus est, quod ejus consilio et vigilantia conjuratio Catilinae detecta est. Cum in schola diligens eris, non dubitabis, quin bonus discipulus a praeceptoribus habeāris? Cum magnorum virorum facta legimus, optamus, ut eadem gloria nos quoque digni habeāmur. Multae fabulae a poetis fictae sunt. Apud Homerum omnia ita descripta sunt, ut quasi expicta esse videantur. Virtus summum bonum est, vitium summum malum. Infirmitas vocis et timiditas saepe oratori officiant, quominus laude dignus judicetur.

158.

De leeuw wordt de koning der viervoetige dieren genoemd. Hannibal werd tot veldheer der Carthagers gekozen. *Na* (post) Romulus werd Numa Pompilius tot koning verkozen (perf.). Met recht wordt de kameel voor een zeer nuttig dier gehouden. De zwakheid uwer stem verhinderde, dat gij voor een groot redenaar gehouden werdt. Men houdt Cicero voor een groot redenaar, Cato voor een zeer rechtschapen man, maar Nero voor een wreeden dwingeland. Dikwijls worden wij niet voor *diegenen* (is) gehouden, die wij *werkelijk* (revēra) zijn. Het schijnt, dat alles bij Homerus niet beschreven, maar als het ware geschilderd is.

SYNTAXIS. Een dubbelen accusativus, een van het object en een van de bepaling van gesteldheid hebben de verba, die beteekenen:

1°. tot iets maken, benoemen, aanstellen. B.v.

Het volk koos Cicero tot consul, populus Cicerōnem consulem creāvit.

2°. noemen, voor iets houden, verklaren. B.v. *De*

senaat hield Antonius voor een vijand, senātus Antonium hostem judicavit.

3°. zich gedragen, betoonen als. B.v. *Hij heeft zich*

als man gedragen, virum se praebuit.

Opk hier blijven, zooals men ziet, de woordjes *als*, *tot*, *voor* in het Latijn onvertaald.

Woorden om te leeren.

deliciae, ārum, f. *wellust*, m. perpersio, ōnis, f. *het verdragen*.

efficio, effēci, effectum, 3. *bewerken, maken*. 2. *verschaffen*; se praebere,

facio, feci, factum, 3. *maken*. *zich betoonen, zich gedragen*.

imperātor, ōris, m. *veldheer*, quoad, conj. *zoolang als*.

keizer, m.

159.

Carthaginienses Hannibālem imperatōrem fecērunt. Consuetūdo perpersiōnem dōlorum efficit faciōrem. Socrātes totius mundi se incōlam et civem judicābat. Ingens in urbe laetitia erat, quod milites fortissimos se praebuērant. Si milites nostri fortes se in pugna praebuērunt, victoria non erit dubia. Quoad honeste vives, ab omnibus diligēris.

160.

Keizer Titus noemden de Romeinen den wellust van het menschelijk geslacht. De Romeinen kozen Cicero tot consul, en noemden hem, toen de samenzwering van Catilina [door hem] ontdekt was, den vader des vaderlands. De vader verheugde zich, dat zijn zonen zich in de school als vlijtige leerlingen gedragen hadden. De traagheid belette de soldaten, dat zij zich als dappere mannen gedroegen. Wanneer gij u als een rechtschapen man zult gedragen hebben, zult gij allen braven behagen.

Woorden om te leeren.

addūco, adduxi, adductum, 3. *destruo*, destruxi, destructum, 3. *verwoesten*.

convēcho, convexi, convectum, 3. *indulgeo*, indulsi, indultum, 2. *samenbrengen*. *zich overgeven*.

contrāho, contraxi, contractum, *perpētrāre*, *verrichten*.

3. *bijeenbrengen*. stringo, strinxi, strictum, 3.

demo, dempsi, demptum, 3. *wegnemen*. *trekken*.

161.

Dempta omni sollicitudine, laetitiae indulgeāmus (*laten wij*)! Aciem instructam dux contra hostes eduxit. Frumento ex

finitimis regionibus in urbem convecto, cives urbis obsessiōnem aequo animo expectavērunt. Caesar, contractis copiis in unum locum, hostium impētum expectāvit. Stricto gladio, dux milites contra hostes eduxit. Scimus, universum mundum divina providentia regi. Quis ignōrat, innumerabiles urbes a Romānis destructas esse? Omnes sciunt, viros bonos nunquam spe mercēdis adductum iri, ut facinus aliquod perpērent.

162.

Ik hoop, [dat] alle bezorgdheid spoedig van u (dativus) weggenomen zal worden. De soldaten geloofden, [dat] de troepen der vijanden bijeengebracht waren. Men verhaalt, dat de soldaten, nadat zij uit de legerplaats gevoerd waren (part. perf.), zeer dapper met de vijanden gestreden hebben. Wie weet niet, dat alle deugden *met elkander* (inter se) verbonden zijn?

163.

Verklaar en vertaal de volgende vormen:

absūmus	cuidam	fodēre
absūmis	cupīdam	gessit
adīmis	deas	gestis
ambas	dees	habuerūtis
aras	des	horam
arguēris	denis	horum
assis	dicīmus	ignoscam
audiam	didicīmus	intra
brevius	dubias	jaci
certārem	dubitas	mei
certarum	ducam	movēris
concilia	ducum	nona
consilia	elicite	obesses
coram	fidam	obses
cucūmi	fidem	offuit

optīme	quocum	tribues
probes	sapies	tribus
probas	siti	versus
prodes	situ	vestrum
quavis	supēres	volvēris

§ 101. CONJUGATIE DER VERBA DEPONENTIA.

DEPONENS PRIMAE CONJUGATIONIS.

Werkwoorden om te cojugeren.

aspernor,	aspernātus sum,	aspernāri,	<i>versmaden.</i>
imītor,	imitātus sum,	imitāri,	<i>navolgen.</i>
opīnor,	opinātus sum,	opināri,	<i>meen.</i>

Woorden om te leeren.

admīrāri,	<i>bewonderen.</i>	demum, a d v.	<i>eerst.</i>
arbitrāri,	<i>meen.</i>	interpretāri,	<i>uitleggen.</i>
comitāri,	<i>vergezellen.</i>	perturbāre,	<i>verwarren.</i>
conāri,	<i>beproeven.</i>	propulsāre,	<i>verdrijven.</i>
consignāre,	<i>opteekenen.</i>	recordāri,	<i>zich herinneren.</i>
contemplāri,	<i>beschouwen.</i>	venāri,	<i>jagen.</i>

164.

Quis non admirātur splendōrem pulchritudinemque virtūtis? Dux milites hortātus est, ut hostium aciem perturbāre conarentur. Jam hostes urbem oppugnāre conāti erant, cum repente a civibus propulsāti sunt. Tum demum beātus eris, cum aspernātus eris voluptātem. Contemplamini praeclāra virtūtis exempla, quae in historia consignāta sunt! (Kan dit nog anders gezegd worden?) Venio te comitātum in hortum. Somnia difficilia sunt interpretātu. Venatōres complūra canum genēra ad venandum alunt. Homo imprōbus aliquando cum dolore flagitia sua recordabītur. Socrātes arbitrabātur, se totius mundi incōlam et civem esse. Disce libens; quid dulcius est quam discere multa? Discentem comitantur opes et honōres.

165.

Wij bewonderen de welsprekendheid van den veldheer, die de soldaten vermaant (part.), om de slagorde der vijanden te (ut) verwarren. Ik heb uw broeder naar den tuin vergezeld. De vijanden hebben beproefd de stad te bestormen. Gij moet (debēre) de heerlijke voorbeelden der deugd beschouwen, die in de geschiedenis zijn opgeteekend. De burgers vreesden, dat de vijanden zouden beproeven de stad te bestormen. Ik twijfel niet, dat gij den droom goed hebt uitgelegd. Wie onzer zal Orestes en Pylades niet bewonderen om [hun] vriendschap? Wie zou de oude gedenktekenen niet bewonderen (praesens conjunctivi) der Grieken en Romeinen? Gij (p) zult verheugd zijn, dat gij het genoeg zult versmaad hebben.

DEPONENS SECUNDAE CONJUGATIONIS.

Werkwoorden om te conjugeeren.

confiteor, confessus sum, confitēri, *bekennen*.
 polliceor, pollicitus sum, pollicēri, *beloven*.
 tueor, tuitus sum, tuēri, *beschermen*.

Woorden om te leeren.

confiteor, confessus sum, 2. *belijden, erkennen*. zich *verdienselijk maken* jens *iemand*.
 fateor, fassus sum, 2. *bekennen*. misereor, miseritus sum, 2. (c. gen.), *medelijden hebben*.
 implorāre, *vragen*.
 intueor, intuitus sum, 2. *beschouwen*. profiteor, professus sum, 2. *beloven, verklaren*.
 liberālis, a d.j. *vrijgevig*. vereor, veritus sum, 2. *vreezen, eeren*.
 medeor (zonder perf.) 2. (c. dat.), *genezen, te hulp komen*.
 mereor, meritus sum, 2. *verdiennen; bene merēri de aliquo*, *waarheid, v.*

166.

Artes se ipsas tuentur. Semper miserōrum hominum miserebimur. Veremini, o pueri, senectutem! Fatēri debes, o puer, verum. Miseremini inōpum! Discipuli praeceptōres verēri debent. Non dubito, quin tuum praesidium mihi polliciturus sis. Cum magna voluptate intuēmur praeclāra virtutis exempla, quae in historia consignata sunt. Vix peccatum tuum confessus eras, cum pater tui miseritus est. Nondum auxilium vestrum imploraverāmus, cum (of) jam id nobis professi estis. Vix inopiam nostram fassi erāmus, cum liberalissime praesidium vestrum nobis polliciti estis.

167.

De kunsten zullen altijd zich zelve beschermen. Ik twijfel niet, of gij zult altijd medelijden hebben met de armen. Eer, o knaap, den ouderdom! Bekent de waarheid, o knapen! De rijken moeten (debēre) medelijden hebben met de behoeftigen. Een goed leerling zal zijn leermeesters altijd eeren. Ik twijfel niet, dat gij aan uw behoeftigen vriend uw hulp beloofd hebt. Wie weet niet, dat Cicero zich jegens den Romeinschen staat verdienstelijk heeft gemaakt? Ik hoop, dat gij mij uw bescherming zult beloven. Gij moet (debēre) aan de armoede uwer vrienden te hulp komen. Wanneer wij de aarde beschouwen (part. praes.), zullen wij [dan] aan (de) de goddelijke voorzienigheid twifelen? (Denkt aan de conjunctio interrogativa.)

DEPONENS TERTIAE CONJUGATIONIS.

Werkwoorden om te conjugeeren.

amplector, amplexus sum, amplecti, *omvatten*.
 nanciscor, nactus sum, nancisci, *verkrijgen*.
 patior, passus sum, pati (Borking § 95), *lijden*.

SYNTAXIS. De verba deponentia utor, *ik gebruik*, fruor, *ik geniet*, fungor, *ik verricht*, potior, *ik bemachtig*,

vescor, *ik eet*, en hunne composita hebben het object in den ablativus. B.v. *de menschen aten vroeger eikels*, homines olim glande vescabantur.

Woorden om te leeren.

abūtor, abūsus sum, 3. *mis-labor*, lapsus sum, 3. *vallen*.
bruiken. loquor, locūtus sum, 3. *spreken*.
 accēdo, accessi, accessum, 3. (c. morior, mortuus sum, 3. (Bor-
 acc. met of zonder ad), *naar* king § 95), *sterven*.
 (aan) *iets gaan*. paciscor, pactus sum, 3. *een*
 aggrēdior, aggressus sum, 3. *aan-verdrag maken*.
vallen. sequor, secūtus sum, 3. *volgen*.
 expergiscor, experrectus sum, 3. ulciscor, ultus sum, 3. (c. acc.),
ontwaken. *zich wreken* (op).
 fungor, functus sum, 3. *verrich-utor*, usus sum, 3. *gebruiken*,
ten, waarnemen. *genieten*.
 irascor, (zonder perf.) 3. (c.dat.), vescor, (zonder perf.) 3. *eten*,
zich vertoornen (op). *zich voeden met*.

168.

Quis nescit, quam multi eloquentia abutantur? Per multos annos pace usi sumus. Omnes cives metuunt, ne hostes urbem aggrediantur. Simulatque experrecti sumus, ad negotia nostra accedimus. Tam audacter (adverbium van audax) cum amico loquere, quam tecum! Non debetis irasci iis, quos amare debetis. Si virtutis viam semper sequemur, aditus in caelum aliquando nobis patebit. Munere tuo bene fungere! Metuo, ne amicus moriatur. Cives, cum hostibus pacti, pace usi sunt. Lacte, carne multisque aliis rebus vescimur. Cavete, ne ulciscamini inimicos vestros!

169.

Velen hebben de welsprekendheid misbruikt. Wij *wenschen* (optāre), *dat* (ut) wij den vrede genieten. Alle burgers vreesden,

dat de vijanden de stad zouden aanvallen. Ga aan uw bezigheden, zoodra als gij ontwaakt zult zijn! Pas op, dat gij niet valt! Ik ben gevallen. Spreekt met uw vriend *even* (tam) vrij *als* (quam) met u zelven! Gij *moet* (debēre) u niet vertoornen op hem, dien gij *moet* (debēre) beminnen. Ik twijfel niet, dat gij altijd den weg der deugd zult volgen. Allen weten, hoe goed gij altijd uw ambt hebt waargenomen. Knapen, volgt het voorbeeld der brave menschen! Zij hebben een langdurigen vrede genoten. Velen misbruiken den ledigen tijd en de wetenschap.

DEPONENS QUARTAE CONJUGATIONIS.

Werkwoorden om te conjugeeren.

metior, mensus sum, metiri, *meten*.
 ordior, orsus sum, ordiri, *beginnen*.
 partior, partitus sum, partiri, *verdeelen*.

Woorden om te leeren.

assentior, assensus sum, 4. (c. mentior, mentitus sum, 4. *liegen*.
 dat.), *instemmen* (met). metior, mensus sum, 4. (c. abl.),
 blandior, blanditus sum, 4. (c. *beoordeelen* (naar, volgens).
 dat.), *vleien*, *streeken*. opperior, oppertus sum, 4. *af-*
 demolior, demolitus sum, 4. *wachten*.
omverhalen, *sloopen*. ordior, orsus sum, 4. *beginnen*.
 eblandior, eblanditus sum, 4. potior, potitus sum, 4. *bemach-*
door vleien aftroggelen. *tigen*, *zich meester maken van*.
 frons, ntis, f. *voorhoofd*, o. vultus, us, m. *gelaat*, o.
 largior, largitus sum, 4. *schen-*
ken.

170.

Cave, ne (Borking § 352. 3º.) blandiāris malis hominibus! Puer, nunquam mentire! Natūra hominibus multa bona largita

est. Magnos homines virtūte (deze ablat. te vertalen door *naar* of *volgens*) metimur, non fortuna. Voluptas blanditur sensibus nostris. Postquam orator orationem finiverat, omnes ejus sententiae assensi sunt. Frons, oculi, vultus saepe mentiuntur. Sol universis eandem lucem eundemque calorem largitur. Suo quisque metu pericula metitur. Cave, ne honores eblandiāris! Omnes cives domos suas floribus et coronis ornavērant et vestiverant, quia regem opperiebantur. Dum exercitus hostilis urbis domos privatas publicasque demoliebatur, cives maximo maerore opplebantur.

171.

Wie uwer weet niet, hoeveel goederen de natuur aan de menschen geschonken heeft? Wie hunner weet niet, hoedikwijls het gelaat der menschen liegt? Wij moeten de menschen volgens (abl.) hun deugd beoordeelen, niet volgens (abl.) het geluk. De menschen meten het jaar naar den terugkeer der zon. Niets belette u (p), om uwe bezigheden te beginnen. Gedurende drie dagen hebben wij de aankomst van [onzen] vriend afgewacht. Verhaal mij, waarom gij met mijn gevoelen niet hebt ingestemd! Hebt gij gehoord, dat de vijanden zich meester gemaakt hebben van de stad (welke naamval?)? Wij zullen geen nieuw werk beginnen, voordat dit geëindigd zal zijn. Ik hoop, dat gij nooit zult liegen.

VERGELIJKING VAN DE DEPONENTIA DER VERSCHILLENDE CONJUGATIES.

172.

Vertaal de volgende vormen (§ 101):

dat wij versmaad hadden	zij hebben omvat
wij beschermen	gij moet beloven
dat gij (p.) zult beginnen	zullen meten
door het beloven	wij versmaadden
lijdt	beginnende

dat hij bekenne	ik zal verdeeld hebben
moetende nagevolgd worden	bekend hebbende
om nagevolgd te worden	mogen zij bekend hebben
dat gij beschermdet	mochten wij verdeelen
zullende verkrijgen	volg na
dat wij omvatten zullen	versmadende
zij had geleden	gemeten hebbende
wij moeten navolgen	gij beschermdet
om te beloven	dat wij verkrijgen zullen
door het verdeelen	ik zal lijden
dat zij bekend hebben	dat gij verdeelet
wij meenden	hij moet bekennen
omvatten zullen	gij (p.) zult meten
moge ik beginnen	gij (p.) moet beginnen
mocht gij verkregen hebben	zullende meenen

Woorden om te leeren.

aemulāri, <i>nastreven</i> .	lepus, ōris, m. <i>haas</i> , m.
aversāri, <i>verfoeien</i> .	majōres, um, m. <i>voorouders</i> , m.
cresco, crevi, cretum, 3. <i>groeien</i> .	obliscor, oblitus sum, 3. (c. <i>groot worden</i> . gen.), <i>vergeten</i> .
dilābor, dilapsus sum, 3. <i>te</i>	obsēquor, obsecūtus sum, 3. (c. <i>gronde gaan</i> . dat.), <i>gehoorzamen</i> .
jocāri, <i>schertsen</i> .	precāri, <i>bidden</i> .
laetāri (c. abl.), <i>zich verheugen</i>	proficiscor, profectus sum, 3. (over). <i>trekken. uitgaan, marcheeren</i> .
lepor, ōris, m. <i>aardigheid</i> , v.	venērāri, <i>vereeren</i> .

173.

Cum aegrōtus es, obsēqui debes praeceptis medicī. Venerāre Deum, venerāre parentes! Stulti aliōrum vitia cernunt, obliviscuntur suōrum. Virtutes majōrum aemulāmini, vitia cōrum aversāmini! In silvis lepōres, in verbis quacre lepōres! Discipuli bonos condiscipulos imitāri, malos aversāri debent. Quotidie, puēr, precāre Deum immortālem, ut servet tibi

parentes! Concordia res parvae crescunt, discordia maximae dilabuntur. Nulla re tam lactari soleo quam meorum officiorum conscientia. Gloria virtutem tamquam umbra sequitur. Nescisne, Socratem in carcere brevi ante (kort voor) mortem iocatum esse?

174.

Ik twijfel niet, of gij zult aan mij gehoorzamen. Wij zullen u nooit vergeten. Waarom is uw vader naar (in) Italië vertrokken? Wij vreesden, dat de rijkdom (opes) der burgers door hun tweedracht zou te gronde gaan. De soldaten hebben over (per) steile rotsen gemarcheerd. Wij verheugen ons over de vreugde onzer vrienden. Hebt medelijden met mij! Het geluk is niet alleen zelf blind, maar het maakt (reddere) gewoonlijk ook hen blind, die het omvat heeft. Hij leeft het best, die aan de wetten niet uil (propter) vrees gehoorzaamt, maar omdat hij oordeelt, dat dit het heilzaamste is. Past op, dat gij geen (ne) slechte mensen vleit!

SYNTAXIS. De conjunctie cum (of quum) regeert den conjunctivus:

- 1°. als redengevend voegwoord (cum causale), in de beteekenis van *daar, omdat*, enz. B.v. *Daar de soldaten de gevaren vreesden, durfden zij niet strijden*, cum milites pericula vererentur, pugnare non audebant.
- 2°. als toegevend voegwoord (cum concessivum), in de beteekenis van *ofschoon, hoewel*, enz. B.v. *Velen zijn ongelukkig, ofschoon zij de grootste schatten hebben* (al hebben zij ook), multi miseri sunt, cum maximas opes habeant.
- 3°. als verhalend voegwoord (cum narrativum), in de beteekenis van *toen*. In dit geval staat het werkwoord van den bijzin altijd in het imperfectum of plusquamperfectum. B.v. *Toen Caesar Pompejus overwonnen had, stak hij naar Azië over*, Caesar, cum Pompejum vicisset, in Asiam trajecit.

De conjunctie cum (of quum) regeert den indicativus:

- 1°. als zuiver tijdbepalend voegwoord (cum temporale), in de beteekenis van *ten tijde dat, wanneer, als*. B.v. *Als de ooevaars terugkeeren, begint het lente te zijn*, cum eiconiae remigrant, ver esse incipit.
- 2°. na bijwoorden als *vix, nauwelijks, nondum, nog niet, jam, reeds*, (cum additivum), in de beteekenis van *of, toen* (vgl. bl. 83). B.v. *Nauwelijks had de veldheer zijn leger in slagorde gesteld, of de vijanden vielen aan*, vix dux aciem instruxerat, cum hostes aggressi sunt.

Woorden om te leeren.

- advēnio, advēni, adventum, 4. incipio, incēpi, inceptum, 3.
aankomen. beginnen.
- affluentia, ac, f. overloed, m. mirificus, adj. bewonderensclades, is, f. nederlaag, v. waardig.
- concitare, opwekken, verwekken. oppleo, opplēvi, opplētum, 2.
condicio, ōnis, f. toestand, m. vullen, vervullen.
- cruciatus, us, m. pijniging, v. pristinus, a d.j. vroeger.
- fuga, ac, f. vlucht, v.; in fugam repūtāre, overwegen.
se dare, zich op de vlucht satiāre, verzadigen.
begeven. trajicio, trajēci, trajectory, 3.
- fugio, fugi, fugitum, 3. vluchten, overwerpen; (se) trajicere, de vlucht nemen. overvaren, oversteken.
- impetrare, verkrijgen. venia, ac, f. vergiffenis, v.

175.

Cum philosophia animis medeatur, totos nos ei tradere debemus. Omnes miserebantur vestri, cum in tantis miseriis essetis. Avarus, cum in omnium rerum affluentia sit, fatibiturne, se esse satiātum? Cum docemur, tacere debemus. Cum hostes teriti essent, et jam in fugam se darent, dux

eos monuit, ut pristinae virtutis memores essent. Vix milites nostri castra muniverant, cum Caesar aciem instruxit. Cum milites seditiōnem concitavissent, ducis consilio et virtute coërciti sunt. Cum attendas, multa discis. Caesar, cum ver esse incipiēbat, in Asiam trajēcit.

176.

Daar wij onze schuld bekennen, zullen wij gemakkelijker vergiffenis verkrijgen. Daar gij (p) bekend hebt, dat de deugd genoeg bescherming (gen.) in zich heeft, [zoo] zult gij ook erkennen, dat de wijzen *onder* (in) pijnigingen gelukkig zijn, en wanneer gij dit zult erkend hebben, twijfel ik niet, of gij zult verklaren, dat de wijzen in iederen toestand des levens gelukkig zijn. Nauwelijks had ik mijn misdaad aan u bekend, of ik verkreeg vergiffenis *van* (a) u. Een ondeugend mensch is, ofschoon hij rijk is, *inderdaad* (revēra) ongelukkig. Wanneer ik zie, door hoe groote smarten gij gekweld wordt, word ik met medelijden vervuld. Toen de wreedheid der soldaten door de standvastigheid des veldheers beteugeld werd, was (perf.) er groote vreugde in de stad. Toen de tijding der nederlaag in de stad was aangekomen, namen veel burgers de vlucht.

Woorden om te leeren.

accelerāre, toesnellen.	Perdiccas, ae, m. <i>Perdiccas</i> , m.
anūlus, i, m. <i>ring</i> , m.	reor, ratus sum, 2. <i>meen</i> en.
edōceo, edocui, edoctum, 2. <i>on-</i>	ratus, (part. perf.), <i>meenende</i> .
	<i>derrichten</i> . revertor, reversus sum, 3.
flagrāre, (c. abl.), <i>branden</i> (van).	<i>terugkeeren</i> .
misceo, miscui, mistum, 2. <i>men-</i>	tam — quam, <i>zoo</i> — <i>als</i> ,
	<i>gen</i> , <i>verontrusten</i> . <i>zoo</i> wel — <i>als</i> .

177.

Cum excercitus de hostium adventu edoceretur, continuo summo pugnandi ardore flagrābat. Cum optāmus, ne res

publica misceatur, civium concordiam omnibus modis servare debemus. Territis hostibus, nostri milites victoriam reportaverunt. Ludis, cum discere debeas. Nemo, cunctam intuens terram, de divina providentia dubitabit. Cives, hostes urbem oppugnaturos esse rati (bij welk woord behoort rati?), eos acriter propulsare studuerunt. Quis nescit, te bene de re publica meritum esse! Spero, te mei miseritūrum esse. Nondum profectus eram, cum pater venit.

178.

(Vertaal de bijzinnen, zoo mogelijk, eerst door een part. conjunctum of een abl. absol. en dan door *cum*).

Wanneer gij leert, moet gij zwijgen. Wanneer gij onderwezen wordt, moet gij oplettend zijn. Toen de vijanden de stad aangevallen hadden, snelde het leger toe, om haar van den ondergang te bevrijden. Toen Alexander stierf, gaf hij zijn ring aan Perdiccas, zijn vriend. Toen de vijanden overwonnen waren, spaarde de koning hen allen. Wanneer gij de geschiedenis beoefent, moet gij de voorbeelden zoowel der deugden als der ondeugden oplettend beschouwen en *gene* (ille) navolgen. [maar] *deze* (hic) versmaden. Meenende, dat gij mij uw bescherming beloofd hadt, ben ik aanstonds aan het werk gegaan. Toen Vergilius naar de stad terugkeerde, stierf hij.

§ 102. Woorden om te leeren.

accūsāre, <i>aanklagen</i> .	enītor, enīsus en enīsus sum, 3.
adipiscor, adeptus sum, 3. <i>ver-</i>	<i>zich beijveren</i> .
	<i>krijgen</i> . experior, expertus sum, 4. <i>be-</i>
defetiscor, defessus sum, 3.	<i>proeven</i> .
	<i>vermoeid worden</i> . nascor, natus sum, 3. <i>geboren</i>
discēdo, discessi, discessum, 3.	<i>worden</i> .
	<i>weggaan</i> . patior, passus sum, 3. <i>lijden</i> ,
elābor, elapsus sum, 3. <i>ontsnap-</i>	<i>verdragen</i> , <i>toelaten</i> .
	<i>pen</i> . senectus, ūtis, f. <i>ouderdom</i> , m.
	ubicunque, a d v. <i>waar ook</i> .

179.

Caesar, adhortātus milites, ut acriter contra hostes dimicarent, urbem oppugnāvit. Simulatque experfecti sumus, visa in somnio contemnīmus. Aristotēles, Theophrastus, Zeno, innumerabiles alii, e patria profecti, nunquam domum revertērunt. Hostes, diuturnitate pugnae defessi, e proelio discessērunt. Qui virtutem adeptus erit, ubicunque erit, a nobis diligētur. Virtus avida est periculi neque cogitat, quid passura sit. Augustus dominum se appellāri non est passus. Animalia alia ratiōnis expertia sunt, alia ratiōne utuntur. Anīmo elapso, corpus nihil valet. Multum valet apud nos clarōrum hominum memoria, etiam mortuōrum. Ut plurimis prosimus, enīti debemus. Dux milites adhortātus est, ut omnia experirentur.

180.

De soldaten worden door Caesar aangemoedigd (adhortor), om dapper tegen de vijanden te strijden. De ouders worden vereerd (verecor) door de kinderen. Alles wordt door de soldaten beproefd (experior), om de stad van de belegering te (ut) bevrijden. Allen wenschen (ut) een hoogen ouderdom te verkrijgen, maar wanneer zij [dezen] verkregen hebben (partic.), klagen zij hem aan. In denzelfden nacht, waarin (welke tijdsbepaling is dit?) Alexander geboren werd (perf.), verbrandde (= werd verbrand) de tempel van Diana. Door hen, die losbandig leven, wordt gewoonlijk geen (non) hooge ouderdom bereikt (adipiscor). De soldaten zullen vermoed worden door het langdurige gevecht. Men heeft u (p) geheel en al (omnino) vergeten.

§§ 103—104. Woorden om te leeren.

condūco, conduxī, conductum, confliġo, conflixi, conflictum, 3.
3. huren. strijden.

diffindo, diffidi, diffissum, 3. nodus, i, m. knoop, m.

splijten, doorhakken. scilicet, a d v. namelijk.

ensis, is, m. zwaard, o. solvo, solvi, solūtum, 3. losmaken.

ne — quidem, a d v., zelfs-niet. stabilitas, ātis, f. bestendigheid, v.

181.

Gaudēbam, quod tu et pater tuus valebātis. Praeceptor gavīsus est, quod vos ejus praeceptis parebātis. Credere non solēmus mendāci homīni, ne verum quidem dicenti. Cum milites pericula vererentur, non ausi sunt cum hostibus conflagere. Tu me tantis beneficiis auxisti, quanta nunquam ausus sum optare. Alexander, rex Macedonum, Gordii nodum ense diffidit, scilicet diffisus, cum a se unquam solūtum iri. Non vapulātum conductus sum! Milites nostri vehementer vapulavisse videntur.

182.

Wij hebben ons verheugd, dat gij gezond waart. Wij zijn niet gewoon geweest leugenachtige menschen te gelooven. Ik heb mij verheugd, dat gij uw gevoelen vrij hebt durven zeggen. De Carthagers waren gewoon (perf.) in den oorlog olifanten te gebruiken. Nooit heeft een verstandig man vertrouwd op (abl.) de bestendigheid der fortuin. Men zegt, dat gij om uw onbezonnenheid geslagen zijt; is dit waar?

§§ 105—108.

183.

Verklaar en vertaal de volgende vormen:

rectūri crimus	eductus fuisti	scriptūrum fuisse
terrīti fuērint	educatūrum esse	movendus fuero
persequendi erant	tuendum fore	neglegendus
doctus essem	mansūrus eris	datūrus essem
mansūrum fore	passus est	coēreitus sis
missi fuissētis	parcendum est	nactus sis
pingendum erit	ventūri erātis	ducendus sis
spoliāta fuērunt	orsūrum esse	ductūrus sis

cultūrus sis	dilectus fuēras	vapulātūrus sis
metiendi estis	captūri	claudendum fore
confessūrus fuerat	victūri sitis	haustum est

hij is op het punt geweest van te vreezen
 wij moesten herinnerd worden
 gij zult beschaafd hebben moeten worden
 zij waren beteugeld geweest
 dat gij op te voeden waart geweest
 zullen gezonden moeten worden
 dat ik voornemens geweest ware te regeeren
 voornemens zijn te verwaarloozen
 ik zal veracht geweest zijn
 voornemens zijnde te komen
 wij hadden bestuurd moeten worden
 zij hadden willen (= waren willens geweest te) lezen
 gij (p.) zoudt gezien geweest zijn
 hij zal geboeid geworden zijn
 ik ben op het punt geweest te overwinnen
 te bevrijden geweest zijn
 dat ik gekleed moest worden
 zij zullen geprezen zijn geworden
 gij zult willen behagen
 hij had beschermd moeten worden
 wij zijn voornemens te beginnen
 zij zijn van plan geweest te verdeelen.

§ 109. Woorden om te leeren.

adhortāri, *vermanen.* fugio, fugi, fugitum, 3. *vluchten.*
 colo, colui, cultum, 3. *vereeren.* gero, gessi, gestum, 3. *voeren.*
 defendo, defendi, defensum, 3. patior, passus sum, 3. *lijden,*
verdedigen. *geduldig verdragen.*
 diripio, diripui, direptum, 3. praeparatio, ōnis, f. *voorberei-*
plunderen. *ding, v.*

184.

(Men vertale deze zinnen eerst in het passivum, dan in het activum).

Patria mihi amanda est. Patria tibi amanda erat. Patria illi amanda fuit. Patria nobis amanda fuērat. Patria vobis amanda erit. Patria illis amanda fuērit. Maxīma diligentia tibi adhibenda erat. Maxīma diligentia mihi adhibenda erit. Virtus semper nobis colenda est. Virtutes semper vobis colendae erunt. Hic liber tibi legendus erat. Hi libri vobis legendi fuērant. Milites duci adhortandi fuērunt. Milites ducibus adhortandi sunt. Puēri nobis bene educandi sunt. Libēri parentibus bene educandi erunt. Urbs militibus diripienda est. Urbes militibus diripiendae fuērunt. In omnibus negotiis, priusquam ordimur, adhibenda nobis est praeparatio diligens. Pugnandum nobis est. Nobis fortiter pugnandum fuit. Pro patria nobis fortiter pugnandum erit. Scimus, patriam nobis amandam esse. Audīvi, hunc librum tibi legendum esse. Quis dixit, urbes militibus diripendas non fuisse?

185.

Gij moest de deugd beminnen. Wij zullen de deugd moeten beminnen. De burgers hadden het vaderland moeten beminnen. De burgers zullen het vaderland hebben moeten beminnen. Wij zullen de grootste zorgvuldigheid moeten aanwenden. De soldaten moeten het vaderland verdedigen. Gij moet de smarten des lichaams geduldig verdragen. Wij moeten deze boeken lezen. De stuurman had het schip moeten besturen. De veldheer heeft den oorlog moeten voeren. Alle menschen moeten sterven. Men had moeten vluchten. De vijanden hebben moeten vluchten. De soldaten hebben moedig moeten strijden. Wij moeten slapen. Hebt gij gehoord, dat zij deze boeken hebben moeten lezen? Men zegt, dat de soldaten het vaderland moeten verdedigen. Waarom zullen wij de smarten des lichaams geduldig moeten verdragen? Wij weten, dat wij de deugd moeten eeren.

§ 110.

186.

(Men vertale deze zinnen in het activum.)

Vincendum erit mihi. Vincendum fuërit tibi. Vincendum erat illi. Vincendum fuërat nobis. Vincendum est vobis. Vincendum fuit illis. Virtus laudanda est. Patria amanda fuit. Maxima diligentia adhibenda erat. Virtus semper colenda erit. Timeo, ut legendum sit. Timëbam, ne legendum esset. Frater mihi narravit, heri legendum non fuisse. Puëri bene educandi, strenue exercendi, probe excolendi, diligenter erudiendi sunt. Omnia sunt laudanda, quae conjuncta cum virtute sunt. Justitia propter se colenda est. Prohibenda est ira in puniendo. Cum res bona tibi tractanda est, cunctari non debes. Non dubito, quin justitia propter se colenda sit. Omnes sciunt, prohibendam esse iram in puniendo.

187.

Ik moet lezen. Gij moest lezen. Hij heeft moeten lezen. Wij hadden moeten lezen. Gij zult moeten lezen. Zij zullen hebben moeten lezen. Niet voor de school, maar voor het leven moeten wij leren. De leermeester zal moeten onderwijzen, de leerling zal moeten leren. Men moet mij herinneren. Men moest u herinneren. Men heeft hem moeten herinneren. Men had ons moeten herinneren. Men zal u moeten herinneren. Men zal hen hebben moeten herinneren. Men zal mij moeten hooren. Men heeft ons moeten vreezen. Men moest u vermanen. Weët gij, dat men ons moet vreezen? Hebt gij gehoord, dat men mij heeft moeten vermanen? Ik weet niet, waarom men mij moet vreezen. Men moet dit boek lezen. Waarom heeft men dit boek moeten lezen? Ik vreesde, dat men oorlog moest voeren. Wie weet niet, dat men de deugden altijd moet eeren? Ik twijfel niet, dat men het vaderland moet verdedigen.

§ 111.

Woorden om te leeren.

abstineo, abstinui, abstentum, obliviscor, oblitus sum, 3. (c. 2. (a), *zich onthouden (van)*. gen.), *vergeten*. accipio, accëpi, acceptum, 3. obtempërare(c.dat.), *gehoorzamen* *ontvangen*. opituläri, (c. dat.), *helpen*. impërare(c.dat.), *beheerschen*. parco, peperi, parsum, 3. (c. inhonestus, a dj. *onedel*. dat.), *sparen*.

188.

Obliviscendum est injuriarum. Nobis obliviscendum erat injuriarum acceptarum. Parcendum tibi erit inimicis. Obtemperandum est virtutis praeceptis. Nobis utendum fuërat occasione. Fruendum est vita. Opitulandum fuit amicis. Tibi utendum est occasione. Victori parcendum est victis. Non dubito, quin nobis obliviscendum sit injuriae acceptae.

189.

Men moet zich onthouden van onedele genoegens. Wij moeten aan de wetten gehoorzamen. Men moet de ontvangen weldaden niet vergeten. De menschen moeten den tijd zorgvuldig gebruiken. Gij zult de ontvangen beledigingen moeten vergeten. Wij moeten onze begeerten beheerschen. De vijanden moeten door den veldheer gespaard worden. De tijd zal door de jongelingen zorgvuldig moeten gebruikt worden. Weet gij, dat de jongelingen zich moeten onthouden van onedele vermaken? Wie twijfelt, of men de ontvangen beledigingen moet vergeten? Wij hebben onzen tijd zorgvuldig moeten gebruiken. Ik vrees, dat wij onze vrienden zullen moeten helpen (praes.). Waarom moesten wij onze begeerten beheerschen?

SYNTAXIS. Zoo bij het gerundium van een verbum transitivum een object in den accusativus staat (zie blz. 79), verandert men gewoonlijk het gerundium in het gerundivum. Men zet dan het object in den naamval

van het gerundium en laat er het gerundivum in geslacht, getal en naamval mede overeenkomen.

B.v. Consuetudo immolandi homines, *de gewoonte om menschen te offeren*, consuetudo hominum immolandorum.

Tempus accommodatum est demetendo fructus, *het is een geschikte tijd om de vruchten te maaien*, tempus accommodatum est fructibus demetendis.

Puer propensus est ad legendum libros, *de knaap is geneigd om boeken te lezen*, puer propensus est ad libros legendos.

Multi neglegentes sunt in eligendo amicos, *velen zijn onachtzaam in het kiezen hunner vrienden*, multi neglegentes sunt in amicis eligendis.

Woorden om te leeren.

acuo, acui, acutum, 3. *scherpen*. firmare, *versterken*.
 capio, cepi, captum, 3. *nemen*; munire, *ommuren*, *versterken*;
 fructus capere, *voordeel trek-* castra munire, *eene versterkte*
ken. *legerplaats aanleggen*.
 edisco, edidici, 3. *van buiten* occido, occidi, occisum, 3. *dooden*.
leeren. sublevare, *verlichten*, *vermin-*
 erudire, *vormen*. *deren*.

190.

Ars navis gubernandae non valde difficilis est. Cura civitatis bene administrandae non exigua est. Hannibal cupidus fuit bellorum gerendorum. Peritus sum equorum regendorum. Asinus idoneus est magnis oneribus portandis. Hic locus aptus est castris muniendis. Homo magna instrumenta habet ad sapientiam adipiscendam. Corporis exercitationes plurimum valent ad valetudinem firmandam. Litteris tractandis animus excolitur. Memoria augetur versibus ediscendis. Multi nullam curam adhibent in amicis eligendis. Ex libris bonis legendis magnus fructus capitur.

191.

De kunst om een staat goed te besturen is moeilijk. De zorg om de ellende der menschen te verlichten is prijzenswaardig. Augustus was ervaren om den staat te besturen. Eenige spelen zijn geschikt om den geest (plur.) der knapen te scherpen. De soldaten hebben alles (neutr. plur.) beproefd *om* (ad) de stad te veroveren. Onze geest wordt gevormd door (abl.) het lezen van goede schrijvers (moet goede schrijvers hier in den genet.?). Brutus werd *bij* (in c. abl.) het bevrijden van het vaderland gedood. Goede ouders wenden de grootste zorg aan *bij* (in c. abl.) het opvoeden [hunner] kinderen.

§§ 112—113. OVER DE VERBA IMPERSONALIA.

Woorden om te leeren.

albeo, 2. *wit zijn*. grandinat, *het hagelt*.
 appereo, apparui, apparitum, 2. ignosco, ignovi, ignotum, 3. (c. *verschijnen*; apparet, *het blijkt*. dat.), *vergifenis schenken* (aan).
 consuesco, consuavi, consu- licet, licuit, 2. *het is geoorloofd*.
 tum, 3. *zich gewennen*; in morari, *toeven*.
 het perf. *gewoon zijn*. ningit, ninxit, 3. *het sneeuwt*.
 cresco, crevi, cretum, 3. *groeien*. nosco, novi, notum, 3. *leeren*
 cunctari, *talmen*. kennen; in het perf. *kennen*.
 fallo, fefelli, falsum, 3. *bedriegen*; pluit, pluit, 3. *het regent*.
 fallor, *ik bedrieg mij*. purgare, *zuiveren*.
 festinare, *zich haasten*. tonat, tonuit, 1. *het dondert*.
 fulgurat, *het weerlicht*. vesperscit, 3. *het wordt avond*.
 fulminat, *het bliksemt*.

192.

Pluet, tonabit, proficiscamur, postea revertemur. Vobis non est proficiscendum, non licet, nam jam vesperscit. Nisi plucret et tonaret, libentes hic (*hier*) maneremus neque

proficisceremur; nunc vero nobis est festinandum et non cunctandum. Nisi heri pluisset, hodie arborea non crevissent et nisi tonuisset, aer purgatus non esset. Nuper grandina vit et cras ninget. Fallēris, jam nixit, id apparet; nam nisi nixisset, humus non albēret.

193.

Het heeft *zoo even* (modo) gebliksemd; indien het niet bliksemd of weerlichtte, zou het niet donderen (in dergelijke voorwaardelijke zinnen met *si* of *nisi* staat en de bijzin en de hoofdzin in den *conjunctivus*), maar men moet nooit *bang zijn* (timēre). De donder schaaft niet, de bliksem schaaft somtijds, maar hij *is* ook nuttig en dikwijls *nuttig geweest* (prodesse). Indien de donder en de bliksem niet nuttig waren, zou het nooit gedonderd of gebliksemd hebben. Dit behaagt niet *en zal nooit* (nec unquam) behagen; want indien het behaagde, zou het niet vervelen. Indien het niet verveelde of verveeld had, zouden wij *gaarne* (libentes) langer toeven. *Welaan* (age) laten wij vertrekken (praeconj.). Nu moeten (*niet te vertalen door de beo*) wij lachen, spelen en ons verheugen. Indien het niet geoorloofd ware, zou ik zoo niet spreken.

§ 114.

194.

Nemo dubitat, quin pater puerum semper bene educarit et magna cum cura custodiērit. Metuebāmus, ut pater puerum semper bene educasset et magna cum cura custodisset. Audīvi, milites nostros acerrime pugnasse. Romāni, multis rebus praeclare gestis, summam sibi compararunt gloriam. Vix milites nostri castra muniērant, cum hostis conspectus est. Si amici mei mores noris, spero te ei ignotum esse. Cur per totam noctem vigilasti? Non dubito, quin litteris maximam operam navaris. Milites per totum diem sitiērunt et esuriērunt. Scimus, Helvetios consuesse obsides accipere, non dare.

195.

Verklaar en vertaal de volgende vormen:

petiērunt	duxere	petisse
laudasset	nuntiassent	educere
venere	delero	educere
nossent	garristi	punisti
obedisses	gessere	patiāre
ducere	neglegebare	custodiēro
ducere	noras	nosse
legere	moriāre	norant
vetere	custodisses	norint
delerat	capiebare	delevēre
petieratis	norunt	garriero

OVER DE ONREGELMATIGE VERBA.

§ 118.

Woorden om te leeren.

effector, oris, m. *schepper, m.* moderātor, oris, m. *bestuurder, m.*
 exorare, verbidden. occultare, verbergen.
 frango, fregi, fractum, 3. *breken*, pejerare, *een valschen eed doen*.
bedwingen. quaero, quaesivi, quaesitum, 3.
 induco, induxi, inductum, 3. *zoeken*.
(tot iets) brengen. relinquo, reliqui, relictum, 3.
 investigare, opsporen. *verlaten*.
 meditari (c. acc.), *denken (aan)*.

196.

Hoc quotidie meditare, ut (*hoe*) possis aequo animo vitam relinquere! Universum mundum cum cernimus, possumusne dubitare, quin ei praesit aliquis effector et moderātor? Nihil tam difficile est, quin (= ut non) quaerendo investigari possit. Potestisne dubitare, quin Deus universum mundum gubernet? Non possumus. Cur nobiscum ambulare non potes? Alei-biades Athēnas Lacedaemoniis servire non poterat pati. Omnes

mundi partes ita constitutae sunt, ut neque ad (*wat betreft*) usum meliōres potuerint esse, neque ad speciem pulchriōres. Vix Caesar milites e castris educere potuerat, cum hostes impetum fecerunt. Quem, ut mentiatur, inducere possumus, eum, ut pejeret, exorare facile poterimus. Dolorem, si non potero frangere, occultabo. Facile intellegimus, figuram situmque membrorum effici non potuisse fortuna. Hoc sentio, amicitiam esse non posse nisi (non—nisi, *niet—dan, slechts*) in (*onder*) bonis.

197.

Wanneer gij u ijverig op de beoefening der wetenschappen toelegt (*fut.*), zult gij eens zoowel voor u zelve als voor den staat nuttig kunnen zijn. Kunt gij mij zeggen, waarom uw broeder heden niet *bij* (*ad*) mij kan komen? Wanneer gij (*p*) de geheele wereld beschouwt, kunt gij niet twifelen, dat zij door een goddelijken *geest* (*mens*) bestuurd wordt. Wanneer wij de deugden *beoefenen* (*colere*), kunnen wij altijd gelukkig zijn. Waarom kunnen uw broeders heden niet bij ons komen? Ik weet niet, waarom zij niet kunnen. Maar waarom konden zij gisteren niet komen? Gisteren konden zij niet *wegens* (*prae*) [*hun*] vele bezigheden. Welk schooner en heerlijker geschenk dan de rede is door God aan het menschelijk geslacht gegeven kunnen worden? De vijanden hadden hun troepen *nog niet* (*nondum*) kunnen samentrekken, toen Caesar een aanval *op* (*in c. acc.*) hen deed (*perf.*). Wie gelooft, dat de wereld door toeval geschapen is kunnen worden?

§ 119.

Woorden om te leeren.

argentum vivum, *kwikzilver*, o. incipio, cēpi, ceptum, 3. *beginnen*.
comēdo, comēdi, comēsum, 3. *luxuria*, ae, f. *weelde*, v.
opeten, *verteren*. moles, is, f. *gevaarte*, o.
convēnio, vēni, ventum, 4. *sa-* perrumpo, perrūpi, perruptum,
menkomen. 3. *doorbreken*.
exēdo, exēdi, exēsum, 3. *opeten*, res familiāris, *vermogen*, o.
knagen aan, *verteren*.

symbola, ae, f. *bijdrage aan geld* vae, interj. (*c. dat.*), *wee*.
of *spijsen*; de symbolis edere, vasa, ōrum, n. *vaten*, o.
op gemeenschappelijke kosten vetustas, ātis, f. *ouderdom*, m.
eten.

198.

Modice bibite et este! Heri aliquot adolescentes convenērunt, ut de symbolis essent. Immatūri cucumēres acerbi esu sunt. Multi mures frumentum exesse incipiunt. Argentum vivum exest ac perrumpit vasa. Majōres nostri cavere non potuerunt, ne vetustas monumenta exesset. Quae unquam moles tam firma fuit, ut cam non exesset undae? Vac vobis, qui omnem rem familiārem luxuria comestis! Fabulae narrant, Saturnum liberos suos comesse solitum esse.

199.

(Geef van *edo* en den regelmatigen en den onregelmatigen vorm).

Eet en drink matig! Gij moet matig eten! Gij moet matig zijn! Wee u, die uw gansche vermogen verteert! De ouderdom verteert alle gedenkteeken. Waar eet gij (*p*) heden? Onrijpe peren zijn bitter *om te eten* (*sup. op u*). Ik wist niet, waar gij gisteren at. Mijn broeder heeft ons ten eten (*sup. op um*) genoodigd. Ik vreesde, dat de droefheid uw gemoed verteerde.

§ 120.

Woorden om te leeren.

aufēro, *wegnemen*, *ontnemen*. praefēro, (*aliquem—aliquid ali-*
confēro, *bijeenbrengen*, *verge-* cūi), *de voorkeur geven (aan)*,
lijken. *stellen (boven)*.
effēro, *uitdragen*. sordidus, a d j. *verachtelijk*.
fero, *dragen*, *verdragen*, *bren-* tollo, sustūli, sublātum, 3. *op-*
gen, *verhalen*. *heffen*, *wegnemen*.
funditus, a d v. *geheel en al*. vitium natūrae, *een natuurlijk*
gigas, antis, m. *reus*, m. *gebrek*, o.
infēro bellum, *ik doe den oor-*
log aan.

200.

Ferte misēro atque inōpi auxilium! Confer nostram longissimam actātem cum aeternitate: brevissima videbitur. Quid quaeque nox aut dies ferat, incertum est. Ferre labōrem consuetūdo docet. Pecuniam praeferre amicitiae sordidum est. Poetae ferunt, gigantes bellum diis intulisse. Socrātes eundem vultum domum (vgl. bl. 69) referēbat, quem domo extulērat. Multi etiam naturae vitium meditatione atque exercitatione sustulērunt. Pietāte erga Deum sublāta, fides etiam et societas humani generis tollitur. Qui Deum esse negant, omnem religionem funditus sustulērunt. Benevolentia sublāta, omnis jucunditas e vita sublāta est.

201.

Breng hulp aan de ongelukkigen en hulpeloozen! Wanneer wij onzen langsten leeftijd met de eeuwigheid vergelijken, zullen wij moeten bekennen, dat die zeer kort is. Wat kan ons schooner vreugde aanbrengen dan de jeugd? Julius Caesar ontnam (perf.) *aan* (a) koning Ptolemaeus bijna zes duizend talenten. Wat brengt gij, mijn vriend? Ik breng een geschenk, dat mijn vader u aanbiedt. Wist gij niet, dat Epicurus alles (neutr. plur.) *tot* (ad) het genoegen teruggebracht had? Het genoegen wordt door velen boven de deugd gesteld. Alles, wat wij doen, moet tot de deugd teruggebracht worden. Men verhaalt, dat de reuzen den goden den oorlog hebben aangedaan. Cicero verhaalt, dat door Verres ontzettende schatten uit de steden van Sicilië zijn weggenomen. Dikwijls wordt een natuurlijk gebrek door oefening weggenomen. De vijanden waren zoo lafhartig, dat zij *niet eens* (ne — quidem) (het woord, waarop de nadruk valt, moet tussen n e en q u i d e m staan) den aanval onzer soldaten *withielden* (fero). Ik twijfelde niet, dat gij het u *aangedane* (affēro; denk er aan, welk participium gij hier nemen moet) onrecht met een kalm gemoed zoudt verdragen. Wij vreesden, dat de oorlog

door u boven den vrede zou gesteld worden. Toen de tijding gebracht werd, [dat] de vijanden naderden, voerde (perf.) Caesar zijn soldaten uit de legerplaats.

§ 121. Woorden om te leeren.

collōcāre (in c.abl.), *plaatsen* (in). publicāre, *openbaren*.
 converto, converti, conversum, 3. sectāri (c. acc.), *streven* (naar).
omkeeren, veranderen. serius, a d j. *ernstig*.
 excello, 3. *uitmunten*.

202.

Qui virtutem suam publicāri vult, is non virtūti labōrat, sed gloriae. Ego non eādem volo senex (*als grijsaard*), quae volui adolescens. Si vis amāri, ama! Docilis est is, qui attente vult audire. Omnia benefacta in luce se collocāri volunt (wat is in dezen zin het subj. van den acc. c. inf.?). Praeclāre Socrātes dicēbat, hanc viam ad gloriam proximam esse, si quis id agēret (*daarnaar streven*), ut talis esset, qualis habēri vellet. Si quis veram gloriam adipisci volet, virtutis officiis fungi debēbit. Homīnes nolunt, eundem pluribus rebus excellere. Si quid per jocum dixi, nolite in seriū convertēre. Socrātes noluit ex carcere edūci, cum facile posset. Utrum corpōris an ingenii vires tibi augēri mavis? Vae vobis, qui divitias quam virtutem sectāri mavultis! Malūmus cum virtūte paucis contenti esse, quam sine virtūte multa habere. Aristīdes Atheniensis (dit behoort bij Aristīdes) bonus esse malēbat quam vidēri.

203.

De menschen willen niet hetzelfde (p) [als] grijsaards, dat zij [als] jongelingen gewild hebben. Wanneer gij (p) door anderen bemind wilt worden, moet gij ook anderen beminnen. Waarom wil uw broeder niet met ons wandelen? Vraagt gij, waarom hij niet wil? Hij wil *wel* (quidem), maar hij kan

niet *om* (prae) zijn bezigheden. Wanneer gij een groot werk wilt ondernemen, moet gij u zorgvuldig voorbereiden. Wilt gij heden bij ons komen of wilt gij niet? Wij wenschten (praes. conj. van volo) het te weten. Wij wisten niet, waarom gij gisteren niet bij ons wildet komen. Wij willen niet, dat dezelfde in (abl.) meerdere dingen uitmunt. Wilt gij liever *op het land* (ruri) dan in de stad leven? Velen willen zich liever rijkdom dan deugd verwerven. Velen willen liever goed schijnen dan zijn. Timoleon wilde (perf.) liever *bemind* (diligēre) dan *gevreest* (metuere) worden. Wie zou niet liever deugdzaam dan rijk willen (praes. conj.) zijn?

204.

Verklaar en vertaal de volgende vormen (vgl. §§ 112—121):

venēre	solēbo	venīre
verēre	parēre	comes
vererēre	males	volam
ferrēre	malle	victūrus sit
ferēre	velītis	gavisus sit
ferre	elatūrus sis	tollētis
fisus est	effer	partiēris
visus es	differtis	passus
sustulēras	offerris	noli
norīmus	auferar	supēres
novīmus	allātam	vincitor
miseritum est	diffides	voluere
miseritus est	lude	acuere
exerte	lusi	nolis
potuere	oriētur	grandinārat
potuero	orsus sit	cecidisse
potero	patiebāre	missa
nosti	posses	mentitor
argueris	nosses	passus
oblata	nosces	cecidēris

§§ 122—123. Woorden om te leeren.

adire, *ergens heen gaan, komen*. intempestivus, a d j. *ontijdig*.
 angustiae, arum, f. *nauwe door-* mortem obire, *sterven*.
tocht, m. obviam ire (c. dat.), *te ontmoet*
 casa, ae, f. *hut, v.* gaan, *zich verzellen (tegen)*.
 circumeo, *rondgaan, omsingelen*. pono, posui, positum, 3. *plaatsen*.
 emōrior, emortuus sum, 3. praecaltus, a d j. *zeer hoog, zeer*
sterven. diep.
 exire, *uitgaan, te voorschijn* transire, *overgaan, voorbijgaan;*
komen. vitam transire, *het leven door-*
 fatum, i, n. *noodlot, o.* brengen.
 foedus, a d j. *afschuwelijk.*

205.

Qui ad nos intempestive adēunt, molesti saepe sunt. Pleraque ante oculos posita transimus. Abēunt hirundines hibernis mensibus. Corpus mortale aliquando interibit. Pereunt aliquando innocentes; nocentes tamen saepius (*vaker*) pereunt. Quis dubitat, quin ex casa vir magnus exire possit? Potius sero quam nunquam obviam eundum est audaciae et temeritati. Omnes cives militibus, qui e bello domum redibant, laeti obviam ibant. Prisci credēbant, morte non sic deleri hominem, ut funditus interiret. Themistocles angustias quaerebat, ne multitudine hostium circumiretur. Romulus ad deos transisse putatus est. Augustus mortem obiit septuagesimo sexto aetatis anno. Cum rure (*van het land*) rediero, statim ad te adibo. Pompejus multique alii clari viri foede perierunt. I, quo fatum te vocat! Muros turresque urbis praecaltum mare ambiēbat.

206.

Pas op, dat gij niet ontijdig tot iemand (quisquam) gaat!

Zeer veel (neutr. plur.), wat vóór onze oogen geplaatst is, wordt door ons voorbijgegaan. Ons lichaam zal eens omkomen; wij kunnen echter niet gelooven, dat onze ziel zal omkomen. Wie weet niet, hoe dikwijls groote mannen uit hutten *zijn voortgekomen* (exīre)? Verzet u moedig tegen de vermetelheid! Toen de soldaten uit den oorlog naar huis terugkeerden (kunt gij dit werkw. ook door een partic. vertalen?), gingen (perf.) alle burgers hun te gemoet. In de lente keeren de zwaluwen tot ons terug, in den herfst gaan zij weg. Toen Caesar uit het bosch *ging* (exeo), werd (perf.) hij door de vijanden omsingeld. Wanneer de ziel uit het lichaam zal gegaan zijn, zal zij gelukkig wezen. Wij zullen onze ouders te gemoet gaan, wanneer zij van het land naar de stad terugkeeren. Hebt gij gehoord, dat Pompejus op een afschuwelijke wijze is omgekomen? De redenaars gaan alles voorbij, wat schandelijk schijnt om te zeggen. De menschen, die hun leven in (abl.) stilzwijgen doorbrengen, *sterven* (mortem obīre) zonder roem. Dit huis zal *duur* (magno) verkocht worden.

§ 125. Woorden om te leeren.

accēdo, accessi, accessum, 3. mirāri (c. acc.), *zich verwonderen aankomen, naderen.* (over).
 cautus, adj. *behoedzaam.* perturbatio, ōnis, f. *verwarring, v.*
 consulto, adv. *met opzet.* plerumque, adv. *meestal.*
 crebro, adv. *herhaaldelijk.* polīte, adv. *sierlijk.*
 elōquor, elocūtus sum, 3. *uit-* severitas, ātis, f. *ernst, m.*
spreken. subīto, adv. *plotseling.*
 etiamsi, conj. *zelfs indien,* tempōri, adv. *bijtijds.*
al—ook.

207.

Cogita, ex inimico posse fieri amicum! Nemo fit casu bonus. Si fato omnia fiunt, nihil nos admonere potest, ut cautiōres fiāmus. Nemo ignavia immortalis factus est. Permultum interēst (er ligt aan gelegen), utrum perturbatiōne aliqua

animi, quae plerumque brevis est, an consulto fiat injuria. Homo, quod crebro videt, non miratur, etiamsi nesciat, cur fiat. Non ita a natura facti sumus, ut ad ludum et jocum facti esse videāmur, sed ad severitatem potius et ad quaedam studia graviōra atque majōra. Prudentior fis, accedente senectūte. Qua de causa (waarom) dicis, omnia, quae fiant et quae futura sint, fato fieri? Fieri potest, ut (Borking n° 355. 2°.) recte quis sentiat et id, quod sentit, polīte elōqui non possit.

208.

Leer bijtijds, wanneer gij geleerd wilt worden. Uit een vijand wordt dikwijls plotseling een vriend. De menschen worden niet door toeval goed. Indien alles door het noodlot geschiedde (imperf. conj.), zou alle voorzichtigheid nutteloos wezen. Geloofst gij, dat ooit een mensch door traagheid onsterfelijk is geworden? De menschen worden door den ouderdom voorzichtiger. Eenige wijsgeeren vroegen, *of alles* (omniāne) door het noodlot geschiedde; ik ben overtuigd, dat niets door het noodlot geschiedt. Daar niets zonder Gods wil kan geschieden, moeten wij op God vertrouwen.

§§ 126—127. Woorden om te leeren.

admisceo, admiscui, admixtum, juvo, juvi, jutum, 1. *helpen.*
 2. (c. dat.), *vermengen (met),* occīdo, occīdi, occāsum, 3. *on-*
voegen (bij). *dergaan.*
 adior, adortus sum, 4. *aan-* occīdo, occīdi, occīsum, 3. *dooden.*
lasten, ondernemen. orior, ortus sum, 4. *ontstaan,*
 benefācio, benefēcī, benefac- *opgaan.*
 tum, 3. (c. dat.), *weldoen.* praebeo, praeui, praebitum, 2.
 confido, confisus sum, 3. (c. *opleveren.*
 abl.), *vertrouwen (op).* seco, secui, sectum, 1. *maaien.*
 coōrior, coōrtus sum, 4. *plotse-*
ling ontstaan, lossloemen.

209.

Die, cur tacuëris! Educ tecum etiam omnes tuos! Mihi crede, te tua virtute maximam laudem tibi paritūrum esse! Scimus, nos aliquando esse moritūros. Quidquid oritur, causam habet. Quam multi indigni luce sunt! Et tamen iis dies oritur. Caesar, militum virtute confisus, (te vertalen als participium *praesens*) sine mora hostilem exercitum adortus est. O milites, si ferōci impētū (welke ablativus?) in hostem coörimur, victoria in manibus nostris est. Cum vehēmens tempestas coörirētur, ingens pavor omnes nautas occupāvit. Fac te ipse felicem; facies autem, si intellexëris, bona esse, quibus admixta est virtus; turpia, quibus malitia conjuncta est.

210.

Zeg mij, wat gij geschreven hebt! Voer, o veldheer, de soldaten tegen de vijanden! Doe uwe vrienden wel! Wij hebben gehoord, dat de soldaten de burgers zullen helpen. Ik twijfel niet, of de landlieden zullen het koren spoedig maaïen. De zon gaat niet altijd op dezelfde plaats op en onder. De zon op het punt zijnde van onder te gaan levert een prachtig gezicht op. Wanneer de legerplaats versterkt zal zijn, zullen de soldaten den vijand aantasten. Toen de zon was opgegaan (abl. abs.), tastten de soldaten den vijand aan (perf.).

211.

Verklaar en vertaal de volgende vormen (vgl. §§ 118—127):

numëri	offer	secatūrum fore
munëri	vidëre	males
munire	parti	malos
vultis	fis	malis
vultus	vis	malus
novi	orëre	malas
volet	sitis	futūrum esse
imus	fruitūrus fuit	subito

nisi	ali	venīrem
vero	alis	feris
veri	educ	geni
veru	facies	ignōras
verōrum	eundem	jace
verētor	nactus sit	laedam
misericis	nasciturus sit	nactus ero
mensas	serves	nescio
menscs	servis	factum iri
sustulisse	redeam	patiëre
nata	reddam	patëre
natura	redāma	petëre

OVER DE VERBA DEFECTIVA.

§§ 128—129. Woorden om te leeren.

aio, zeggen, ja zeggen, beweren, contrarius, (c. dat.), a.d.j. te-
bevestigen. genovergesteld (aan).
alter—alter, de eene—de andere. haruspex, icis, m. wichelaar, m.
bellus, a.d.j. lief, innemend. negāre, ontkennen, neen zeggen.
contingo, contigi, contactum, 3. rideo, risi, risum, 2. lachen.
ten deel vallen. sive—sive, hetzij—hetzij.

212.

Contraria ea dicuntur, quorum alterum (waarom is dit neutrum?) ait quid, alterum negat. Cato mirāri se ajēbat, quod non ridēret haruspex, haruspīcem cum vidisset. Tu ais, ego nego. Sive tu hoc ais, sive negas, ego tuēbor sententiam meam. Aisne? Ajo. Negasne? Nego. Tu vero, inquisti, mihi molestus nunquam eris. Amīcus meus, inquires, nonne est (*is dat niet*) homo bellus? Praeclāre Plato, beātus est, inquit, cui etiam (*nog*) in senectūte contigērit, ut sapientiam assēqui possit.

213.

Ik ontken, wat gij beweert. Wanneer ik ja zeg, zegt hij [ook] ja; wanneer ik neen zeg, zegt hij [ook] neen. Gij zult, zegt men, de stad verlaten. Ik vraag, of hij de zaak bevestigt of ontkent. De gevoelens, die bevestigen, zijn tegenovergesteld aan de ontkennende. Het is zoet, zegt Horatius, voor het vaderland te sterven. Gij hebt gedwaald, zult gij misschien zeggen. Nooit, zegt gij, is uw vriend u lastig. Toen de Lacedaemoniërs eens tegen een ontzettend leger van vijanden streken, en zeker iemand gezegd had, dat *om* (prac) de menigte van pijlen de zon niet zou gezien worden, [toen] zei Leonidas: *dan* (igitur) zullen wij in de schaduw strijden.

§ 130.

Woorden om te leeren.

capesso, capessivi, capessitum, credulus, a d j. lichtgeloovig.
 3. aangrijpen, opvatten. evanesco, evānui, 3. verdwijnen.
 commemorāre, vermelden. invidus, a d j. nijdig.
 confēro (beneficia) (in c. acc.), 3. meminī, meminisse (c. gen.),
 (weldaden) bewijzen (aan). zich herinneren.
 conjicio, conjēci, conjectum, 3. parātus, a d j. bereid.
 werpen.

214.

Meminerimus, etiam adversus infimos justitiam esse servandam. Anīmus memīnit praeteritōrum, praesentia cernit, futūra provīdet. Beneficia meminisse (Borking § 255 A) debet is, in quem collāta sunt, non commemorāre (hier is debet is verzwegen), qui contūlit. Quod tu mihi dixisti, semper meminēro. Qui patriae beneficia meminērunt, semper pro ejus salutē arma capessere parāti erunt. Memento mori! Omnes odērunt eum, qui immemor est beneficii. Invidi virtutem et bonum aliēnum odērunt. Non dubito, quin mali me odērunt. Cicero penitus odērat Clodium. Dimidium facti is habet, qui bene coepit. Oracula evanuerunt, postquam homines minus creduli esse coeperunt. Turpe est rem bene coeptam male finire (is dit een acc. c. inf.?).

215.

Vergeet de bewezen weldaden, herinnert u de ontvangene. Wij zullen ons uwer herinneren, ook wanneer gij afwezig zijt (partic.). Wanneer wij ons de door onze ouders aan ons bewezen weldaden zullen herinneren, zullen wij nooit on dankbaar *jegens* (adversus) hen zijn. Wanneer wij ons [onze] gelukkig *doorgebrachte* (agere) jeugd herinneren, verheugen wij ons. *Zoo dikwijls* (quotiescunque) ik mij de goede lessen mijner leermeesters herinnerde, beving mij een verlangen naar die voortreffelijke mannen. Wij haten de menschen, die zich de ontvangen weldaden niet herinneren. Wij wisten niet, waarom hij ons haatte. De menschen beminnen de braven en haten de slechten. Ik twijfelde niet, dat de slechten ons haatten. *Die* (is) vriend is ons niet aangenaam, die ons bemint *als* (ut) een, die ons eens haten zal (part.). Wij weten, dat de slechten de braven dikwijls haten. Nauwelijks waren de soldaten begonnen de legerplaats te versterken, toen de vijanden gezien werden (perf.).

216.

Verklaar en vertaal de volgende vormen:

volārent	petisse	movēre
vincitor	ajat	laesi
utri	sine	fantis
tribus	passus	infantis
tribuis	ludat	eas
juvit	odērunt	perferrer
inquit	jecere	esto
suis	pare	isto
tentas	ovi	ito
sublātos	opēris	memento
rei	obēris	misere
pone	onēris	velle
coepēris	orēris	ausus

cep̄ris	obēdis	fare
reditūrus sim	meminisse	captu
reddītūri erant	fati	potīre
regna	facti	potēro
rege	nomīna	experto
memīni	natūris sit	odi
nemīni	morēre	finiendum est

ALGEMEENE HERHALING DER VOORGAANDE REGELS.

Woorden om te leeren.

adolesco, adolēvi, adultum, 3. edo, edīdi, edītum, 3. <i>geven, opgroeien.</i>	<i>aanrichten.</i>
ap̄erio, aperui, apertum, 4. expōno, expōsui, exposītum, 3. <i>openen.</i>	<i>te vondeling leggen.</i>
Astyāges, is, m. <i>Astyages, m.</i>	gemīnus, a d.j. (frater), <i>tweeling- (broeder).</i>
compāreo, compārui, 2. <i>te voor- schijn komen.</i>	in̄f̄ero, 3. (Borking § 120), <i>in- dragen; bellum inferre, den oorlog aandoen; se inferre, zich storten.</i>
compōno, compōsui, composītum, 3. <i>bijleggen.</i>	lego, legi, lectum, 3. <i>kiezen.</i>
conflūo, confluxi, confluctum, 3. <i>samenstroomen.</i>	convenio, convēni, conventum, pando, pandi, passum, 3. <i>uit- spreiden; passus, uitgespreid, losgemaakt, loshangend.</i>
crinis, is, m. <i>haar, o.</i>	dirimo, dirēmi, diremptum, 3. <i>rapio, rapui, raptum, 3. rooven. scheiden.</i>
dirimo, dirēmi, diremptum, 3. <i>scheiden.</i>	scindō, scidi, scissum, 3. <i>scheuren.</i>
discurro, discurri, discursum, 3. <i>lopen, toeschieten.</i>	Vestālis, a d.j. <i>Vestaalsch (aan Vesta toegewijd).</i>

217.

Romānum imperium exordium habet a (*met*) Romūlo, qui erat Rheae Silviae, Vestālis virginis, et Martis filius. Is cum

Remo, fratre gemīno, urbem condidit, quam ex (*naar*) nomīne suo Romam vocāvit. Asylo aperto ad num̄rum civium augendum, ingens homīnum multitūdo ex finitīmīs civitatibus Romam (Borking § 275) confluit. At viri non habēbant femīnas. Itāque Romūlus ludos solennes instituit invitavitque ad eorum spectaculū vicīnas natiōnes. Multi convenērunt, etiam multitūdo Sabinōrum cum lib̄ris et conjugibus. Dum ludi eduntur, extemplo Romāni discurrunt magnamque virgīnum partem rapiunt.

Propter raptarū injuriā Sabīni Romānis bellum intulērunt. Res venit (*het kwam*) ad pugnam. Utrunque acerrīme decertātur. In media acie (*midden in den strijd*) repente raptae muliēres, crinibus passis scissāque veste, ausae sunt se inter tela volantia inferre et precibus infestas acies dirimēre. Rebus compositis, et multis Sabīnis in urbem receptis, Romūlus centum ex senioribus legit, ut eōrum consilio omnia ageret; quos senatōres nomināvit propter senectutem. Anno regni tricesīmo septīmo, cum, orta subita tempestāte, non compa- ruiisset, ad Deos transisse (Borking § 122) putātus est.

218.

In de geschiedenis lezen wij, dat Cyrus een zeer beroemd en zeer dapper koning geweest is. Men zegt, dat zijn vader, Cambyzes, een Pers, zijn moeder, Mandāne, een dochter van Astyāges, koning van Medië, was (perf.). Op bevel van dezen Astyāges, werd Cyrus, *nog pas geboren*, (recens natus), aan een *zekeren* (quidam) Harpāgus gegeven, die het kind moest (vertaal: zou) dooden. Deze, het knaapje niet willende dooden, legde het te vondeling (perf.). Toen werd Cyrus gevonden door een herder des konings. Deze herder, niet wetende, wie dit kind was, gaf het aan zijn echtgenoot, *om het op te voeden* (vertaal: opgevoed moetende worden). Aldus groeide de koninklijke knaap op onder de herders, terwijl hij zich zelve voor den zoon van een herder *hield* (putāre).

Woorden om te leeren.

ardescō, arsi, 3. *vuur vatten*, nympha, ae, f. *nimf*, v.
verbranden. queror, questus sum, 3. *zich*
 describo, descripsi, descriptum, *beklagen*.
 3. *beschrijven, afdeelen*. sacrum, i, n. *heiligdom, o. tempel*,
dictitāre, overal verkondigen. m. *godsdienslige handeling, v.*
 Fidēnas, ātis, m. *inwoner van* succēdo, successi, successum, 3.
Fidenae. (c. dat.), *opvolgen*.
 forte, ad v. *toevallig, juist*. suscipio, suscepī, susceptum, 3.
 ico, ici, ictum, 3. *slaan, treffen*. opnemen, aanvangen, aan-
 imperāre (c. dat.), *heerschen, vaarden*.
gebieden (over). trigemīnus, adj. *drieling—*.
 livor, ōris, m. (sing.), *striemen*. verbēra, um, *stokslagen, m.*
 nobilis, adj. *edel, voornaam*.

219.

Postea Numa Pompilius, in urbe quadam Sabinōrum natus, rex creātus est. Qui (vertaal hic) bellum quidem nullum gessit, sed non minus quam Romūlus civitatī profuit. Nam legibus moribusque et sacris plurimīs constitūtis popūli barbāri et bellicōsi mores mollīvit. Etiam annum descripsit in decem menses. Omnia autem, quae faciēbat, se nymphae Egeriae jussu facere dictitābat. Regnāvit tres et quadraginta annos.

Huic successit Tullus. Is bella reparāvit. Bellum Albānis illātum finitum est certamine trigeminōrum fratrum, qui forte in utrōque exercitu erant, nec actāte, nec viribus dispārum. Deinde etiam Veientes et Fidenātes bello superāvit. Cum XXX annos regnasset, fulmine ictus cum domo sua arsit.

Post hunc Ancus Marcius, Numae nepos, suscepit imperium. Contra Latīnos dimicāvit, apud ostium Tibēris urbem condidit, quam Ostiam vocāvit. Vicesimo quarto anno imperii morbo periit.

220.

Cyrus oefende zich zóó door arbeid en spel, dat hij een sterke, moedige knaap werd. Doch die hem zag onder de

andere knapen, kon aanstonds bemerken, dat hij een kind van ongewonen aard (ánimus) en van edeler afkomst was. Hij *toch* (enim) moest (vertaal: wilde), als men speelde, altijd de eerste zijn. Zijn vrienden verkozen hem ook altijd tot koning. Eens *bevond zich* (erat) onder hen de zoon van een voornamen Pers. Cyrus, weder tot koning verkozen, moest over hem gebieden. Daar deze knaap niet wilde gehoorzamen, strafte (perf.) Cyrus hem met stokslagen, en zóó, dat men de striemen op zijn rug kon zien. De jongen, die weenende naar zijn vader liep, verhaalde, wat er geschied was. De vader ging aanstonds met zijn zoon naar koning Astyages, om zich *over* (de) Cyrus te beklagen.

Woorden om te leeren.

adīmo, adēmi, adeptum, 3. duplicāre, *verdubbelen*.
ontnemen. fugio, fugi, fugitum, 3. *vluchten*.
 adjungo, adjunxi, adjunctum, inchoāre, (aliquid), *beginnen, een*
 3. *toevoegen*. *begin maken met (iets)*.
 adspicio, adspexi, adspectum, lineamentum, i, n. *trek, m.*
 3. *aanschouwen, beschouwen*. lijn, v.
 attentus, adj. *aandachtig*. os (oris), n. *gelaat, o.*
 cloāca, ae, f. *riool, o.* parum, ad v. *weinig*.
 concitāre, *samenroepen, opruien*. perdo, perdidi, perditum, 3. *ver-*
congruo, congrui, 3. (cum), liezen.
overeenkomen (met). territorium, i, n. *grondgebied, o.*

221.

Deinde regnum Tarquinius Priscus accēpit. Is numērum senatōrum duplicāvit; ludos Romānos instituit. Vicit idem etiam Sabīnos, nec parum agrōrum (genet. partit.) iis ademp-
 tōrum urbis Romae territorio adjunxit. Muros fecit et cloācas; Capitolium inchoāvit. Tricesimo octāvo imperii anno occisus est a filiis Anci, regis illius, cui ipse successerat.

Post hunc Servius Tullius suscepit imperium. Sub eo Roma habuit LXXXIII milia civium Romanōrum cum iis, qui in

agris erant. Occisus est anno quinto et quadragesimo imperii scelēre genēri sui Tarquinii, filii ejus regis, cui ipse successerat, et [scelēre] filiae suae, quam Tarquinius habēbat uxōrem (*tot vrouw hebben*; dubbele acc. bij habēre).

Hic Tarquinius, qui propter superbiam Superbi cognōmen accēpit, septimū fuit atque ultimū regum. Multas gentes devicit, templum Jovi in capitolio aedificāvit. Postea Ardeam, urbem Etruriae, oppugnans, imperium perdidit. Nam Brutus, libertātis avidissimū, aliūque in exitium regis conjuravērunt, et popūlo concitātō, ei imperium adēmērunt. Cum uxōre et libēris suis fugit, cum XXV annos regnasset. Ita Romae (Borking § 275) regnātum est a septem regibus per CCXLIV annos.

222.

Toen nu Cyrus bij (ad) den koning geroepen was, *vroeg* (rogāre c. acc.) deze hem, waarom de zoon van den voornamen Pers zoo *geslagen was* (vapūlo). „O koning,” *zeide* (inquam) Cyrus, „men had mij in het spel tot koning verkozen; den „koning *nu* (autem) moet men gehoorzamen, en ik werd door „dezen knaap niet gehoorzaamd; *dus* (igitur) heb ik hem „gestraft. Ik twijfel niet, of ik heb goed gehandeld.” Toen de knaap zoo gesproken had, beschouwde hem Astyages aandachtig. In de trekken van [zijn] gelaat geleek Cyrus zeer veel op zijne moeder (vertaal: was C. zeer gelijk aan), en daar ook zijn leeftijd overeenkwam met den tijd, dat hij te vondeling gelegd was (vertaal: van zijn te-vondeling-legging: expositio, ōnis, f.), twijfelde de koning niet langer, dat Cyrus de zoon van zijn dochter was.

Woorden om te leeren.

aequitas, tātis, f. *billijkheid*, v. collēga, ae, m. *ambtgenoot*, m. *rechtvaardigheid*, v. colligo, collēgi, collectum, 3. *annuum*, i, n. *de duur van een verzamelen, samentrekken*. *jaar, een jaar tijds*. comis, ad j. *vriendelijk*. ardeo, arsi, arsum, 2. *branden*, commōveo, commōvi, commōtum, 2. *bewegen*.

commōveo bellum, *den oorlog ostendo*, ostendi, ostensum, 3. *aandoen*. toonen.

discēdo, discessi, discessum, 3. privātus, ad j. *bijzonder*.

weggaan, aftrekken. privātus, subst. *ambteloo*

insōlens, ntis, ad j. *vermetel*. *burger*, m.

invītāre, *uitnoodigen*. restituo, restitui, restitūtum, 3.

mactāre, *slachten*. *herstellen*.

miser, ad j. *rampzalig*. tollo, 3. (Borking § 120). *ont-*

nepos, ōtis, m. *kleinzoon*, m. *nemen*.

occīdo, occīdi, occīsum, 3. *dooden*. torreo, torrui, tostum, 2, *braden*.

223.

Hinc duo consūles coepti sunt pro uno rege creāri, ut, si unus malus esse voluisset, alter, habens eandem potestātem, eum coērceret. Et imperium annuo longius non habērent, ne per diuturnitātem potestātis insolentiōres (vert. *al te*) fiērent, sed aequitātem semper servārent, cum scirent, se post annum futūros esse privātos. Fuērunt igitur anno primo, expulsis regibus, consūles Lucius Junius Brutus, qui maxime egērat, ut Tarquinius expelleretur, et Tarquinius Collatīnus. Sed Tarquinio statim dignitas sublāta est. In ejus locum factus est Valerius Publicōla consul.

Commōvit tamen bellum urbi Romae rex Tarquinius, qui fuērat expulsus, et, collectis multis gentibus, dimicāvit, ut in regnum posset restitui. In prima pugna Brutus consul et Aruns, Tarquinii filius, alter alterum se occidērunt. Romāni tamen ex ea pugna victōres discessērunt. Valerius Publicōla Spuriū Lucretiū collēgam sibi fecit; illo morbo (abl. causae) mortuo, Horatiū Pulvillū collēgam sibi sumpsit. Ita primus annus quinque consūles habuit.

224.

Toen [nu] de herder, door wien Cyrus was opgevoed, *bij* (ad) den Koning was geroepen, hoorde deze alles, wat (er) *met* (de c. abl.) den knaap geschied was. Ook Harpāgus

bekende aanstonds, dat hij Cyrus niet gedood, maar aan den herder overgegeven had. De koning, die Harpāgus om zijn ongehoorzaamheid wilde straffen, toonde zich echter zeer vriendelijk jegens hem. „Ik ben voornemens,” zeide hij, „mijn kleinzoon *bij mij te houden* (retineo).” De zoon van Harpāgus moest (vertaal: zou) komen, om met Cyrus te spelen. Ook Harpāgus zelf werd door Astyages *ter* (ad) maaltijd genoodigd. Een schotel met vleesch (vertaal: met vleesch gevuld: carnium plenus) werd den man aangeboden. Toen hij [nu] gegeten had, vroeg de koning hem, of die spijs hem zeer behaagd had. Als [nu] de arme man antwoordde, dat hij voortreffelijk gegeten had, toonde hem Astyages een anderen schotel. Op dezen *lagen* (erant) het hoofd, de armen en de voeten van Harpāgus’ ongelukkigen zoon, die op bevel des wreeden konings geslacht en gebraden was. De rampzalige vader zeide niets, maar in zijn hart gloeiden wraak en toorn.

Woorden om te leeren.

accendo, accendi, accensum, 3.	ornāre, versieren, opschikken.
aansteken.	rescindo, rescīdi, rescissum, 3.
confēro, 3. (Borking § 120), bij-	afbreken.
eenbrengen; se conferre, zich	rumpo, rupi, ruptum, 3. breken,
begeven.	afbreken.
constituo, constitui, constitū-	satelles, itis, m. <i>kijfwacht</i> , m.
tum, 3. plaatsen.	scitus, a.d.j. aardig.
dimitto, dimīsi, dimissum, 3.	sustīneo, sustinui, sustentum, 2.
wegzenden.	tegenhouden.
injicio, injēci, injectum, 3. in-	torqueo, torsi, tortum, 2. mar-
werpen, insteken.	telen, folteren.
intactus, a.d.j. ongedeerd.	transnatāre, overzwemmen.
obtruncāre, nederstooten, vellen.	vilis, a.d.j. nietig, gering.

225.

Etiam secundo anno itērum Tarquinius, ut reciperētur in

regnum, bellum Romānis intūlit. Auxilium ei ferēbat Porsenna, Etruscōrum rex. Is prohibītus est, quominus Tibērim transīret, virtūte Horatii Coclitis (nominat. Cocles), qui, dum alii pontem rescindunt, unus Etruscos sustinuit. Ponte rupto, armātus se in flumen misit et ad suos transnatāvit. Cum Porsenna urbem obsidēret, Gajus Mucius Scaevōla, adolescens nobilis, in castra hostium se contūlit, ut Porsennam regem occidēret. At pro rege scribam obruncat, quem regem putavērat. Tum a regiis satellitibus comprehensus, ante tribūnal regis constitūtus est. Ratus, se tortum iri, Mucius dextram injēcit focūlo ad sacrificium accenso. „En tibi (*ziedaar*)”, inquit, „quam vile corpus sit iis, qui magnae gloriae sunt cupīdi.” Hac animi virtūte victus, rex juvēm intactum dimisit. Tum Mucius, quasi remunerans beneficium, ait trecentos principes juventūtis Romānae in (*tegen*) ejus vitam conjurasse. Qua re perterritus, Porsenna pacem cum Romānis fecit.

226.

Nadat Cyrus *eenigen tijd* (aliquamdiu) *aan het hof* (in aedibus) van zijn grootvader Astyages vertoefd had, werd hij naar zijn ouders in Perzië gezonden. Deze ontvingen hun zoon, dien zij reeds lang gestorven *waanden* (putāre), met de grootste blijdschap. Men voedde nu Cyrus behoorlijk op; hij leerde alles, wat hem naderhand nuttig kon zijn. Doch na eenige jaren wilde zijn grootvader den knaap weder aan zijn hof hebben. Cyrus herinnerde zich *nog* (adhuc) goed alle schoone zaken, die hij *vroeger* (antea) bij Astyages gezien had. Met blij gemoed dus ging hij weder naar Medië. De oude Koning *verheugde zich* (laetāri) *niet weinig* (haud parum) over den levendigen knaap, die zoo aardig snappen kon. Voor een ieder, die iets vroeg, had hij een geschikt antwoord. Eens den koning zeer opgeschrikt ziende, riep hij uit: „O, *wat een* „(quam) *schoonen* grootvader heb ik!” „Is hij [dan] *schooner* dan „uw vader?” vroeg men [nu]. „Onder de Perzen,” zeide Cyrus,

„is vader de schoonste, maar onder de Mediërs grootvader.”
Deze en meerdere andere antwoorden behaagden altijd zeer aan den ouden koning.

Woorden om te leeren.

amnis, is, m. rivier, v. praeficio, praefeci, praefectum,
condo, condidi, conditum, 3. 3. (aliquem alicui) aan het
verbergen. hoofd stellen (van).
exigo, exēgi, exactum, 3. ver- secēdo, secessi, secessum, 3. weg-
drijven. gaan, uitwijken.
facundus, a d j. welsprekend. transfugio, transfūgi, transfūgi-
incitāre, aanzetten, aansporen. tum, 3. overloopen.
opprimo, oppressi, oppressum, transigo, transēgi, transactum,
3. onderdrukken. 3. doorbrengen.
pater, tris, m. vader, patriciër, m.

227.

Sexto decimo anno post reges exactos (vertaal: postquam reges exacti erant) seditiōnem populus Romae fecit. Magna pars plebis urbem reliquit, et in montem trans Anienem (nominat. Anio) amnem secessit. Pavor ingens patres occupāvit. Misērunt igitur oratōrem ad plebem, Menenium Agrippam, facundum virum et plebi, ex qua ipse ortus erat, carum. Is, fabūla de membrorum humani corporis contra ventrem conspiratiōne narrāta, flexit mentes hominum. Ad concordiam firmandam tribūni plēbis (volkstribunen) facti sunt, qui plebem contra senātum et consules defendērent.

Insequenti anno Volsci bellum reparavērunt, sed devicti sunt. Coriōli (plur. tant.), cōrum urbs, capta est a Quinto Marcio, cui inde (van toen af) cognōmen Coriolānus fuit. Postēro anno idem Coriolānus, cum, famē in urbe orta, infestum se prae buisset plebi, urbe expulsus est.

228.

Niet altijd echter bleef Cyrus aan het hof van Astyages.

Het schijnt, dat hij een groot gedeelte zijner jeugd te huis bij zijn ouders heeft doorgebracht. Toen hij eindelijk van (ex) knaap man geworden was, beving hem een hevige begeerte, om zijn vaderland van het juk der Mediërs te bevrijden. De Perzen toch werden onder de regeering van Astyages zeer onderdrukt. Harpāgus, die den dood van zijn ongelukkig kind en zijn wraak nog niet (nondum) vergeten was, zette Cyrus aan, om zijn plan ten uitvoer te brengen. (perficio). Men verhaalt, dat hij hem een haas zond (perf.), in welks buik een brief was verborgen. In dezen brief werd Cyrus aangeraden, om zijn grootvader den oorlog aan te doen. Dit geschiedde; Harpagus werd gesteld over het leger der Mediërs. Spoedig liep deze met al zijn soldaten naar Cyrus over. Deze bemachtigde wel het rijk, maar behandelde zijn grootvader op de edelmoedigste wijze.

Woorden om te leeren.

abdūco, abduxi, abductum, 3. olympias, ādis, f. olympiade, v.
wegvoeren. (tijd van vier jaar).
accēdo, accessi, accessum, 3. omnino, a d v. geheel en al, in
naderen. het geheel.
cado, cecidi, casum, 3. vallen, pellicio, pellexi, plectum, 3.
sneuwelen, omkomen. lokken.
caedo, cecidi, caesum, 3. vellen, premo, pressi, pressum, 3. in
verslaan, dooden. het nauw brengen.
conficio, confēci, confectum, 3. promitto, promisi, promissum, 3.
ten einde brengen. beloven.
deprecatio, ōnis, f. smeeking, v. puerilis, a d j. jeugdig.
excipio, excēpi, exceptum, 3. remōveo, remōvi, remōtum, 2.
ontgaan. terugvoeren, verwijderen.
insidiae, ārum, f. hinderlaag, v. repudiāre, (smadelijk) wegzenden.
visitāre, bezoeken.

229.

Coriolānus irātus in Volscos abiit exsulātum. A quibus

benigne exceptus et dux creatus exercitum contra Romanos duxit eosque saepe vicit. Usque (*tot*) ad quintum miliarium urbis accessit, oppugnatum etiam patriam, legatis, qui pacem petebant, repudiatis. Tandem ad eum mater Veturia et uxor Volumnia ex urbe venerunt, quarum fletu et deprecatione superatus removit exercitum. Abductis deinde legionibus ex agro Romano, invidia rei oppressus perisse traditur.

Undecim annis post (Borking § 288) bellum cum Vejentibus exortum est. Cum Romani graviter ab hostibus premerentur, trecenti nobiles homines, qui ex Fabia gente (*uit het geslacht Fabius*) erant, bellum soli suscepunt, promittentes, se privato sumptu (*op eigen kosten*) bellum gesturos et confecturos esse. Cum saepe hostes vicissent, ad Cremēram flumen castra posuerunt. Ibi Vementes, dolo usi, in insidias Fabios pellexerunt et ad unum omnes (*allen te zamen*) ceciderunt. Unus omnino superfuit ex tanta gente, qui per (*wegens*) aetatem puerilem duci non poterat ad pugnam.

230.

Cyrus, koning van Medië en Perzië geworden, wilde ook de naburige landen bemachtigen. Hij trok eerst op tegen Croesus, den koning van Lydië. Deze *bezat* (erat) een groot rijk, waarvan Sardes (plur. tant. f.) de hoofdstad was. Zóó rijk en machtig was deze vorst, dat hij meende de gelukkigste aller stervelingen te zijn. Toen de wijsgeer Solon hem eens bezocht, toonde Croesus hem al zijn schatten. Daarop vroeg hij hem, wien hij voor den gelukkigsten der menschen hield. Toen *nu* (autem) de wijsgeer niet hem, maar anderen de gelukkigsten noemde, werd (perf.) de koning vertoornd. Doch Solon zeide, dat niemand vóór zijn dood gelukkig te noemen is. De waarheid van dit woord werd naderhand door Croesus ondervonden. Zijn leger toch werd door Cyrus verslagen, men nam Croesus zelf gevangen. Dit geschiedde in het jaar 548 v. Chr. of in het vierde jaar van de zeven en vijftigste olympiade.

Woorden om te leeren.

comitari, vergezellen. populari, plunderen.
detergeo, deteresi, detersum, 2. possideo, possēdi, possessum, 2.
afwisschen, afdrogen. bezitten.
dictator, ōris, m. dictator, m. rapio, rapui, raptum, 3. rooven.
excidium, i. n. verwoesting, v. spoliare, c. abl. berooven van.
invocare, aanroepen. sudor, ōris, m. zweet, o.
ostendo, ostendi, ostensum, 3.
te kennen geven.

231.

Insequenti anno, cum in Algido monte Romanus obsideretur exercitus, Lucius Quinctius Cincinnatus dictator est factus, qui extra urbem agrum possidens manibus suis colēbat. Is, cum in opere et arans esset inventus, sudore deterso, togam praetextam (de toga praetexta, een toga met purperen zoom, het onderscheidingskleed der Romeinsche overheidspersonen) accēpit, et, caesis hostibus, liberavit exercitum. Sex annis post (Borking § 288) pro duobus consulibus decemviri creati sunt, qui summam potestatem haberent. Sed cum primo anno bene egissent, mox suis criminibus odio populi digni sunt facti. Sublata est igitur decemviris potestas, ipsique damnati sunt.

Multis annis post Galli, Romanis apud flumen Alliam victis, urbem ipsam occuparunt; neque defendi quidquam, nisi capitulum, potuit. Cum hoc diu obsedissent, et jam Romani fame laborarent, a Camillo, qui in vicina civitate exsulabat, Galli omnino victi profligatique sunt.

232.

Croesus was op het punt van te sterven op den brandstapel, toen hij zich de woorden van Solon herinnerde. Nu riep hij met krachtige stem: „O Solon, Solon, Solon.” Cyrus, dit gehoord hebbende (vertaal: toen dit gehoord was), wilde

weten, wien Croesus aanriep. „Dit is de naam van een man,” zeide deze, „die den hoogsten lof van alle koningen waardig „is.” Daarop verhaalde hij, wat Solon hem eens gezegd had. Door deze woorden werd Cyrus zoo getroffen, dat hij den overwonnen koning niet alleen het leven schonk, maar hem zelfs *als* (tamquam) zijn vriend behandelde. *In het vervolg* (deinceps) werd de overwinnaar op al zijn tochten door Croesus vergezeld. Croesus was door zijn ongeluk wijzer geworden. Want toen de Perzen de hoofdstad van *Lydië* (Lydia) plunderden, sprak hij tot Cyrus: „Koning, zal ik u thans „mijn gedachten zeggen, of moet ik zwijgen? Wat *voeren* „uw soldaten zoo ijverig *uit* (ago)?” „Zij plunderen uw stad „en voeren uw schatten weg” zeide Cyrus. „Niet mijn stad „of mijn schatten plunderen zij, maar zij berooven u”, *antwoordde* (ajo) Croesus. Door deze woorden gaf hij te kennen, dat de verwoesting der stad voor Cyrus niet voordeelig was, en dat ook de geroofde schatten den Perzen nadeelig zouden zijn.

Woorden om te leeren.

capesso, capessivi, capessitum, immergo, immersi, immersum,

3. *aangrijpen*; fugam capio, 3. *dompelen*.

de vlucht nemen. procēdo, processi, processum, 3.

certāmen singulāre, *tweege-* vooruit treden.

vecht, o. sanguis, inis, m. *bloed*, o.

committo, commisi, commisi- satiētās, ātis, f. *zatheid*, v.

sum. 3. *samenvoegen*; pug- torquis, is, m. *halsketen*, v.

nam committēre, *den strijd* unguis, is, m. *klauw*, m.

beginnen. verbērare, *geeselen*, slaan.

consido, consēdi, consessum, 3.

zich nederzetten.

233.

Anno trecentesimo nonagesimo quarto post urbem conditam (vgl. bl. 160) Galli itērum Romānis bellum intulērunt et quarto

miliario trans Aniēnem (*Anio*) fluvium consedērunt. Gallus eximia corpōris magnitudīne ad certāmen singulāre provocāvit virum, quem Roma fortissimum habēret. Titus Manlius, accepta provocatiōne, Gallum occīdit eumque torque aureo, quo ornātus erat, spoliāvit. Hinc cognōmen accēpit Torquāti. Galli fugam capessivērunt. Novo bello cum Gallis exorto, itērum Gallus, corpōris magnitudīne insignis, e Romānis qui esset optimus ad certāmen provocāvit. Tum se Marcus Valerius, tribūnus militum (*krijgstribuun*) obtūlit, et, cum processisset armātus, corvus ei supra dextrum brachium consēdit. Mox, commissā pugna, idem corvus alis et unguibus Galli oculos verberāvit. Gallo interfecto, Valerius Corvīnus est dictus.

234.

Cyrus, die [nu] reeds geheel Azië bemachtigd had, twijfelde niet, of hij zou ook de *Massageten* (Massagētac) kunnen onderwerpen. Het schijnt, dat dit volk, hetwelk aan gene zijde van de *Zwarte Zee* (Pontus Euxīnus) woonde, zeer dapper geweest is, want nooit heeft men het overwonnen. Cyrus echter meende, dat dit land wel veroverd kon worden. Hij vreesde *ten minste* (saltem) niet, dat zijn overwinnende legers geheel en al door dit woeste volk zouden verslagen worden. Met groote snelheid trok hij tegen hen op. Spoedig werd door hem de waarheid ondervonden *van hetgeen* (eorum, quae) men over hun dapperheid verhaald had. De strijd was zeer hevig. Lang kon men vragen, of de Perzen of [wel] de Massageten de overwinning zouden behalen. Eindelijk werden *de eersten* (illi) *op de vlucht gestlagen* (in fugam mittēre).

Men verhaalt, dat Cyrus in het gevecht gedood is. Ook zegt men, dat Tomýris, koningin der Massageten, het hoofd van Cyrus in het bloed gedompeld heeft, zeggende: „Drink „u nu zat, barbaar!” (vertaal: drink nu tot zatheid, barbaar.) Anderen echter beweren, dat Cyrus niet gesneuveld, maar thuis in hoogen ouderdom gestorven is.

ALPHABETISCHE LIJST

DER

Syntaxis-regels,

welke in de Infima zijn opgegeven.

	pag.
ablativus absolutus	100, 103
„ causae	59
„ instrumenti	59
„ modi	59
„ qualitatis	58
„ temporis, op de vraag: wanneer?	15
„ bij adjectiva	31, 32
„ bij verba	121
„ bij een comparativus	39
„ na praeposities	62, 63
accusativus temporis, op de vraag: hoelang?	47
„ van het lijdend voorwerp	7
„ van uitgebreidheid, op de vragen: hoever? enz.	47
„ cum infinitivo	107
„ na praeposities	61, 63
„ (dubbele)	116
adverbium.	43
bepaling van gesteldheid	114, 116
bijstelling	26
blijdschap, droefheid, enz. (na de verba van)	111
comparativus (vertaling van dan na)	39

	pag.
ut in de beteekenis van gelijk.	75
„ „ „ „ „ opdat, om te	74
„ „ „ „ „ zoodat.	75
„ na de verba van vreezen, enz.	84
verhinderig (na de verba van)	110
videri met den nom. c. inf.	112
vragende zinnen (eenledige)	67
„ „ (tweeledige)	70
vrees (na de verba en uitdrukkingen van)	84

Latijnsch-Nederlandsch Register.

N.B. De telwoorden, de voornaamwoorden en de voorzetsels zijn weggelaten.

De hoofdtijden der 1ste conjugatie op āvi, ātum en der 4de conjugati op īvi, ītum zijn niet opgegeven.

Ook zijn niet opgegeven de hoofdtijden der werkwoorden, die in de Spraakkunst §§ 90, 91, 118—131 besproken worden.

A.

abeo, 4. <i>weggaan.</i>	administro, 1. <i>besturen.</i>
abhorreo, ui, 2. (ab c. abl.), <i>een afkeer hebben (van).</i>	admōneo, ui, ītum, 2. <i>aansporen.</i>
absum, <i>afwezig zijn.</i>	adolescens, ntis, m. <i>jongeling, m.</i>
absūmo, sumpsi, sumptum, 3. <i>verteren, uitputten.</i>	adolesco, lēvi, ultum, 3. <i>opgroeien.</i>
ac, conj. en.	adspicio, spexi, spectrum, 3. <i>zien, aanschouwen.</i>
accipio, cēpi, ceptum, 3. <i>ontvangen, aannemen.</i>	adsum (c. dat.), <i>tegenwoordig zijn (bij).</i>
acer, a d j. <i>scherp, ijverig, vurig, moedig.</i>	adulter, ěri, m. <i>echtbreker, m.</i>
acerbus, a d j. <i>bitter.</i>	adventus, us, m. <i>aankomst, v.</i>
acies, ěi, f. <i>slagorde, v. (vgl. instruo).</i>	adversus, a d j. <i>toegekeerd; res adversae, f. tegenspoed, m.</i>
acuo, cui, 3. <i>scherpen, slijpen.</i>	aedes, ium, f. <i>huis, o. huizen.</i>
acus, us, f. <i>naald, v.</i>	aedifico, 1. <i>bouwen.</i>
adhībeo, ui, ītum, 2. <i>aantwenden.</i>	aegritūdo, inis, f. <i>kommer, m.</i>
adhortor, 1. <i>aanmoedigen.</i>	aegrōtus, a d j. <i>ziek.</i>
adīmo, ěmi, emptum, 3. <i>ontnemen.</i>	Aegyptius, a d j. <i>Egyptisch.</i>
adipiscor, adeptus sum, 3. <i>ver krijgen.</i>	aequus, a d j. <i>gelijk, gelaten.</i>
adītus, us, m. <i>toegang, m.</i>	aēr (aēris), m. <i>lucht, v.</i>
adjūvo, jūvi, jūtum, 1. <i>helpen.</i>	aetas, ātis, f. <i>leeftijd, m. tijd, m.</i>
	aeternitas, ātis, f. <i>eeuwigheid, v.</i>
	affabilitas, ātis, f. <i>beleefdheid, v.</i>
	affěro, 3. <i>aanbrengen.</i>
	ager, gri, m. <i>akker, m. gebied, o.</i>

Agēsīlāus, i, m. *Agēsilaus*, m.
 aggrēdiōr, gressus sum, 3. *aantasten*.
 agito, 1. *vervolgen*.
 agnosco, nōvi, nītum, 3. *erkennen*.
 ago, egī, actum, 3. *doen, handelen*; id agēre, *daarnaar streven*.
 agricōla, ae, m. *landman*, m.
 ala, ae, f. *vleugel*, m.
 alācer, a d j. *levendig*.
 Alcibiādes, is, m. *Alcibiades*, m.
 Alexander, dri, m. *Alexander*, m.
 aliēnus, a d j. *van een ander*.
 aliquando, a d v. *eens, soms*.
 aliquis, pron. *iemand, eenig, een of ander*.
 aliquot (in decl.), *eenige*.
 alius, a d j. *(een) ander, alius — alius, de een — de ander, plur. sommige — andere*.
 alo, alui, altum, 3. *voeden, opkweken*.
 aloē, es, f. *aloē*, v.
 alter, a d j. *de ander, de eene (van twee)*.
 alterūter, a d j. *een van beide*.
 altus, a d j. *hoog, diep*.
 ambio, 4. *rondom iets gaan of loopen*.
 ambūlo, 1. *wandelen*.
 amicitia, ae, f. *riendschap*, v.
 amicus, i, m. *vriend*, m.
 „ a d j. (c. dat.), *bevriend (met)*.
 amo, 1. *beminnen*.
 amor, ōris, m. *liefde*, v.
 amplector, plexus sum, 3. *omvatten*.
 amussis, is, f. *richtsnoer*, o.
 an, conj. *interr. of*.
 ango, anxi, 3. *beangstigen*.
 animadverto, ti, sum, 3. *bemerken*.

animal, ālis, n. *dier, o., levend wezen*, o.
 animus, i, m. *ziel, v., geest, m., gemoed*, o.
 annus, i, m. *jaar*, o.
 apērio, perui, pertum, 4. *openen*.
 apis, is, f. *bij*, v.
 appello, 1. *noemen*.
 Aprilis, is, m. *April*, m.
 aptus, a d j. (c. dat. of ad c. acc.), *geschikt (tot) of (voor)*.
 aqua, ae, f. *water*, o.
 aquila, ae, f. *arend*, m.
 ara, ae, f. *altaar*, o.
 arbor, ōris, f. *boom*, m.
 arcānum, i, n. *geheim*, o.
 arcus, us, m. *boog*, m.
 ardens, ntis, a d j. *vurig*.
 ardor, ōris, m. *begeerte*, v.
 arduus, a d j. *steil*.
 arguo, gui, gūtum, 3. *bewijzen, beschuldigen*.
 Aristides, is, m. *Aristides*, m.
 Aristotēles, is, m. *Aristoteles*, m.
 arma, ōrum, n. *wapenen*, o.
 armo, 1. *wapenen*.
 aro, 1. *ploegen*.
 ars (artis), f. *kunst*, v.
 arx (areis), f. *burg*, m.
 asinus, i, m. *ezel*, m.
 asper, a d j. *ruw*.
 aspernor, 1. *versmaden*.
 assēquor, secūtus sum, 3. *achterhalen, verweven*.
 asyllum, i, n. *vrijplaats*, v.
 at, conj. *evenwel, maar*.
 Athēnae, ārum, f. *Athene*, o.
 Atheniensis, is, m. *Athener*, m.
 atque, conj. *en*.
 atrox, ōcis, a d j. *hevig, schrikkelijk, bloedig*.
 attendo, di, tum, 3. *opletten*.
 attentus, a d j. *opletlend*.

auctoritas, ātis, f. *aanzien*, o.
 audacia, ae, f. *stoutmoedigheid*, v.
 audax, ācis, a d j. *stoutmoedig*.
 audeo, ausus sum, 2. *durven*.
 audio, 4. *hooren*.
 aufēro, 3. *wegnemen*.
 augeo, auxi, auctum, 2. (c. abl.) *vermeerderen, verrijken (met)*.
 Augustus, i, m. *Augustus*, m.
 aureus, a d j. *gouden*.
 auris, is, f. *oor*, o.
 aurum, i, n. *goud*, o.
 aut, conj. *of*.
 autem, a d v. *echter, nu*.
 auxilium, i, n. *hulp*, v.
 avārus, a d j. *gierig*.
 „ i, m. *gierigaard*, m.
 avidus, a d j. (c. gen.), *begeerig (naar)*.
 avis, is, f. *vogel*, m.
 avus, i, m. *grootvader*, m.

B.

barbārus, a d j. *barbaarsch, ruw*.
 basis, is, f. *grondslag, m., voetstuk*, o.
 beātus, a d j. *gelukkig, gelukzalig*.
 bellicōsus, a d j. *oorlogzuchtig*.
 bello, 1. *oorlog voeren*.
 bellum, i, n. *oorlog*, m.
 belua, ae, f. *dier*, o.
 bene, a d v. *goed, wel*.
 benefactum, i, n. *weldaad*, v.
 beneficium, i, n. *weldaad*, v.
 benevolentia, ae, f. *welwillendheid*, v.
 benevōlus, a d j. *welwillend*.
 benignus, a d j. *welwillend*.
 bestia, ae, f. *dier*, o.
 bibo, bibi, 3. *drinken*.
 bonum, i, n. *goed*, o.
 bonus, a d j. *goed*.
 bos (bovis), c. *rund*, o.

brachium, i, n. *arm*, m.
 brevis, a d j. *kort*.

C.

cado, cecīdi, casum, 3. *vallen, sneuvelen, omkomen*.
 caedo, cecīdi, caesum, 3. *vellen, verslaan, doden*.
 caelestis, a d j. *hemelsch*.
 caelum, i, n. *hemel*, m.
 Caesar, āris, m. *Caesar*, m.
 calcar, āris, n. *spoor*, v.
 calor, ōris, m. *warmte*, v.
 canis, is, c. *hond*, m.
 canto, 1. *zingen*.
 cantus, us, m. *gezing*, o.
 capio, cepi, captum, 3. *nemen, gevangen nemen, verkrijgen*.
 capitolium, i, n. *kapitool*, o.
 capra, ae, f. *geit*, v.
 carcer, ēris, m. *gevangenis*, v.
 caritas, ātis, f. *liefde*, v.
 carmen, inis, n. *gezing*, o., *gedicht*, o.
 caro (carnis), f. *vleesch*, o.
 Carōlus, i, m. *Karel*, m.
 carpo, psi, ptum, 3. *plukken*.
 Carthaginensis, is, m. *Carthager*, m.
 carus, a d j. *dierbaar*.
 castigo, 1. *berispen, bestraffen*.
 Castor, ōris, m. *Castor*, m.
 castra, ōrum, n. *legerplaats*, v.
 casus, us, m. *toeval*, o.
 Catilīna, ae, m. *Catilina*, m.
 Cato, ōnis, m. *Cato*, m.
 causa, ae, f. *oorzaak*, v.
 caveo, cavi, cautum, 2. *zich in acht nemen, oppassen, er voor zorgen*.
 cedo, cessi, cessum, 3. *wijken*.
 celēber, a d j. *beroemd, volkrijk*.
 cerno, 3. *zien*.

certāmen, īnis, n. *strijd*, m.
certo, 1. *strijden*.
certus, a d j. *zeker*.
cervus, i, m. *hert*, o.
cetēri, a d j. *de overige*.
cibus, i, m. *spijs*, v.
Cicēro, ōnis, m. *Cicero*, m.
ciconia, ae, f. *ooievaar*, m.
cieur, ūris, a d j. *tam*.
cingo, cinxi, cinctum, 3. *omgorden, omringen*.
civis, is, m. *burger*, m.
civitas, ātis, f. *staat*, m., *stad*, v.
burgerij, v., *burgerrecht*, o.
clarus, a d j. *beroemd*.
claudo, si, sum, 3. *sluiten*.
clavis, is, f. *sleutel*, m.
Clodius, i, m. *Clodius*, m.
coācreo, cui, cūm, 2. *beteugelen, bedwingen*.
cogitatio, ōnis, f. *gedachte*, v.
cogito, 1. (c. acc.), *denken (aan), bedenken*.
cognitio, ōnis, f. *kennis*, v.
cognōmen, īnis, n. *bijnaam*, m.
cohors, rtis, f. *kohort*, (legerafdeeling), v.
colo, colui, cultum, 3. *bebouwen, eeren, vereeren*.
color, ōris, m. *kleur*, v.
combūro, ussi, ustum, 3. *verbranden*.
comes, itis, m. *metgezel*, m.
comētes, ae, m. *komeet*, v.
comitas, ātis, f. *riendelijkheid*, v.
committo, mīsi, missum, 3. *toevertrouwen*.
compāro, 1. *ververven, vergelijken*.
complūres, a d j. *verscheidene, meerdere*.
compos, ōtis, a d j. (c. gen.), *meester (over), in het bezit (van); virtūtis compos, deugdzaam*.

comprehendo, di, sum, 3. *grijpen, begrijpen*.
concilio, 1. *vereenigen*.
concordia, ae, f. *eendracht*, v.
condiscipulus, i, m. *medeleerling*, m.
condo, didi, dītum, 3. *stichten*.
confiteor, fessus sum, 2. *bekennen*.
confluo, fluxi, 3. *samenvloeien, toestroomen*.
congrēgo, 1. *verzamelen*; pass. *zich verzamelen*.
conjungo, junxi, junctum, 3. *verbinden*.
conjuratio, ōnis, f. *samenzwering*, v.
conjūro, 1. *samenzweren*.
conjux, jūgis c. *gade*, (echtgenoot(e)).
conscientia, ae, f. *geweten*, o.
kennis, v.; c. recta, *een goed geweten*.
consigno, 1. *opteekenen*.
consilium, i, n. *raad*, m., *plan*, o., *beleid*, o., *besluit*, o.
conspicio, spexi, spectrum, 3. *zien*.
conspiratio, ōnis, f. *samenzwering*, v.
constituo, ui, ūtum, 3. *inrichten, instellen*.
consuesco, suēvi, suētum, 3. *zich gewennen*; perf. *gewoon zijn*.
consuetudo, dīnis, f. *gewoonte*, v., *omgang*, m.
consul, ūlis, m. *consul*, m.
consūlo, sului, sultum, 3. (c. dat.), *zorgen voor*.
contamīno, 1. *bezoedelen*.
contemno, mpsi, mptum, 3. *verachten*.
contentus, a d j. (c. abl.), *tevreeden (met)*.

continuo, a d v. *aanstands*.
contrāho, xi, ctum, 3. *samen-trekken*.
convōlo, 1. *samensnellen*.
copia, ae, f. *menigte*, v.; plur. *troepen*, m.
coquo, coxi, coctum, 3. *koken*.
corōna, ae, f. *krans*, m.
corpus, ōris, n. *lichaam*, o.
corrigo, rexi, rectum, 3. *terecht-wijzen, verbeteren*.
corvus, i, m. *raaf*, v.
cos (cotis), f. *slipsteen*, m.
cras, a d v. *morgen*.
credo, didi, dītum, 3. (c. dat.), *gelooven*.
creo, 1. *scheppen, verkiezen*.
crimen, īnis, n. *misdaad*, v.
Croesus, i, m. *Croesus*, m.
cruciātus, us, m. *pijniging*, v.
crucio, 1. *kwellen*.
crus, cruris, n. *been*.
cucūmis, mēris, m. *komkommer*, v.
culter, tri, m. *mes*, o.
eum, c o n j. *als, wanneer, toen; daar; ofschoon*.
cunctor, 1. *talmen*.
cunctus, a d j. *gansch*.
cupiditas, ātis, f. *begeerte*, v.
cupīdus, a d j. (c. gen.), *begeerig (naar)*.
cur, a d v. *waarom*.
cura, ae, f. *zorg*, v.; curae mihi est, ut, *hel gaat mij ter harte*, dat.
curo, 1. (c. acc.), *zorgen (voor)*.
curro, cucurri, cursum, 3. *loopen*.
cursus, us, m. *loop*, m.
custodio, 4. *bewaken*.
Cyrus, i, m. *Cyrus*, m.

D.

damno, 1. *veroordeelen*.

dea, ae, f. *godin*, v.
debeo, ui, itum, 2. *moeten, verschuldigd zijn*.
decemvir, viri, m. *tienman*, m.
decerto, 1. *strijden*.
defendo, di, sum, 3. *verdedigen*.
deinde, a d v. *vervolgens*.
delecto, 1. *vermaken*; pass. (c. abl.), *vermaakt worden, zich vermaken (met), zich verheugen (over of in)*.
deleo, lēvi, lētum, 2. *verwoesten, vernietigen*.
Delphicus, a d j. *Delphisch*.
Demosthēnes, is, m. *Demosthenes*, m.
denique, a d v. *eindelijk*.
dens, ntis, m. *tand*, m.
describo, scripsi, scriptum, 3. *beschrijven*.
desiderium, i, n. *verlangen*, o.
despēro, 1. *wanhopen*.
desum, *ontbreken*.
detēgo, texi, tectum, 3. *ontdekken*.
deterreo, rui, rītum, 2. *afschrikken*.
Deus, i, m. *God*, m.
devāsto, 1. *verwoesten*.
devinco, vici, victum, 3. *overwinnen*.
devōro, 1. *verstinden*.
dexter, a d j. *rechtsch*; dextra (manus), *rechterhand*, v.
dico, dixi, dictum, 3. *zeggen, spreken, noemen*.
dies, ēi, m. *dag*, m.
difficilis, a d j. *moeilijk*.
difficultas, ātis, f. *moeilijkheid, zwaarigheid*, v.
diffido, fīsus sum, 3. *wantrouwen*.
dignitas, ātis, f. *waardigheid*, v.
dignus, a d j. (c. abl.), *waardig*.

diligens, ntis, a d j. *zorgvuldig, vlijtig*.
 diligentia, ae, f. *vlijt, v.*
 diligo, lexi, lectum, 3. *hoog-
 achten, beminnen*.
 dimico, 1. *strijden*.
 dimidium, i, n. *helft, v.*
 discipulus, i, m. *leerling, m.*
 disco, didici, 3. *leeren*.
 discolor, ōris, a d j. *veelkleurig*.
 discordia, ae, f. *tweedracht, v.*
 dispar, a d j. *ongelijk*.
 displiceo, cui, citum, 2. *mishagen*.
 diu, a d v. *lang*.
 diuturnitas, ātis, f. *langdurig-
 heid, v.*
 dives, vitis, a d j. *rijk*.
 divinus, a d j. *goddelijk*.
 divitiae, ārum, f. *rijkdom, m.*
 do, dedi, datum, 1. *geven*.
 doceo, cui, ctum, 2. *onderwijzen,
 leeren*.
 docilis, a d j. *leerzaam*.
 doleo, lui, 2. (c. acc.), *betreuren,
 bedroefd zijn (over)*.
 dolor, ōris, m. *smart v.*
 dolus, i, m. *list, v.*
 dominus, i, m. *heer, m.*
 domo, ui, itum, 1. *temmen*.
 domus, us, f. *huis, paleis, o.*
 donum, i, n. *geschenk, o.*
 dormio, 4. *slapen*.
 dubito, 1. *twijfelen*.
 dubium, i, n. *twijfel, m.*
 dubius, a d j. *twijfelachtig*.
 duco, duxi, ductum, 3. *voeren*.
 dulcis, a d j. *zoet, liefelijk*.
 dum, con j. *terwijl*.
 durus, a d j. *hard*.
 dux (ducis), m. *veldheer, gids, m.*

E.

edisco, edidici, 3. *van buiten leeren*.

edo, edi, esum, 3. *eten*.
 edūco, 1. *opvoeden*.
 edūco, xi, ctum, 3. *uitvoeren,
 voeren*.
 efficio, fēci, fectum, 3. *bewerken,
 bewerkstelligen*.
 elabōro, 1. *zich beijveren*.
 elephantus, i, m. *olifant, m.*
 elicio, cui, citum, 3. *te voorschijn
 halen, maken, ontlokken*.
 eligo, lēgi, lectum, 3. *kiezen*.
 eloquentia, ae, f. *welsprekend-
 heid, v.*
 emendo, 1. *verbeteren*.
 eo (bij een compara-
 tivus), des te.
 Epaminondas, ae, m. *Epami-
 nondas, m.*
 Epicūrus, i, m. *Epicurus, m.*
 epistōla, ae, f. *brief, m.*
 equus, i, m. *paard, o.*
 erro, 1. *dwalen*.
 erūdīo, 4. *onderwijzen*.
 esūrio, 4. *honger hebben*.
 et, con j. *en*.
 etiam, a d v. *ook, zelfs*.
 etiamsi, con j. *zelf, indien,
 al — ook, ofschoon*.
 Eurydice, es, f. *Eurydice, v.*
 eventus, us, m. *uitslag, m.*
 exascio, 1. *houwen*.
 excito, 1. *opwekken, aansteken*.
 excōlo, colui, cultum, 3. *bescha-
 ven*.
 exemplum, i, n. *voorbeeld, o.*
 exerceo, cui, citum, 2. *oefenen*.
 exercitatio, ōnis, f. *oefening, v.*
 exercitus, us, m. *leger, o.*
 exiguus, a d j. *gering*.
 eximius, a d j. *uitstekend, bui-
 tengewoon*.
 existimo, 1. *meenen*.
 exitium, i, n. *ondergang, m.*

exordium, i, n. *begin, o., aan-
 vang, m.*
 exorior, ortus sum, 4. *ontstaan*.
 expēdio, 4. *gereed maken*.
 expello, pūli, pulsum, 3. *uit-
 drijven, verdrijven*.
 expergiscor, perrectus sum, 3. *ontwaken*.
 experior, pertus sum, 4. *onder-
 vinden*.
 expers, rtis, a d j. (c. gen.), *niet
 deelachtig (aan), verstoken
 (van)*.
 expugno, 1. *veroveren*.
 exspecto, 1. *verwachten, af-
 wachten*.
 exsūlo, 1. *in ballingschap zijn*.
 extemplo, a d v. *terstond, oogen-
 blikkelijk*.
 extermino, 1. *verdrijven*.
 exūlo, 1. *in ballingschap zijn*.

F.

faber, bri, m. *werkmán, m.*
 fabricātor, ōris, m. *maker, m.*
 fabula, ae, f. *fabel, v.*
 facies, ēi, f. *gelaat, o.*
 facilis, a d j. *gemakkelijk;
 a d v. facile*.
 facinus, ōris, n. *euveldaad, v.*
 facio, feci, factum, 3. *doen*.
 factum, i, n. *daad, v., werk, o.*
 facultas, ātis, f. *vermogen, o.*
 fallo, fefelli, 3. *bedriegen*.
 fama, ae, f. *goede naam, m.*
 fames, is, f. *honger, m.*
 familia, ae, f. *huisgezin, o.*
 fateor, fassus sum, 2. *bekennen*.
 fatum, i, n. *noodlot, o.*
 faveo, 2. (c. dat.), *begunstigen*.
 febris, is, f. *koorts, v.*
 felix, icis, a d j. *gelukkig*.
 femina, ae, f. *vrouw, v.*
 fera, ae, f. *wild dier, o.*
 fere, a d v. *bijna*.
 fero, 3. *dragen, brengen, ver-
 dragen, melden*.
 ferox, ōcis, a d j. *wild, onver-
 schrokken*.
 ferreus, a d j. *ijzeren*.
 ferrum, i, n. *ijzer, o.*
 fertilis, a d j. (c. gen.), **vrucht-
 baar, rijk (aan)*.
 fides, ei, f. *trouw, v.*
 fido, fisis sum, 3. (c. dat. of
 abl.), *vertrouwen (op)*.
 fidus, a d j. *getrouw*.
 figūra, ae, f. *gedaante, v.*
 filia, ae, f. *dochter, v.*
 filius, i, m. *zoon, m.*
 finio, 4. *eindigen, ten einde
 brengen*.
 finitimus, a d j. *naburig*.
 firmo, 1. *versterken*.
 firmus, a d j. *hecht*.
 flagitium, i, n. *euveldaad, v.*
 flecto, flexi, flexum, 3. *buigen*.
 fletus, us, m. *geween, o.*
 floreo, ui, 2. *bloeien*.
 flos, oris, m. *bloem, v.*
 flumen, inis, n. *rivier, v.*
 focūlum, i, n. *vuur, o., haard, m.*
 fodio, fodi, fossum, 3. *graven*.
 folium, i, n. *blad, o.*
 fortis, a d j. *dapper*.
 fortitudo, dinis, f. *dapperheid, v.*
 fortuna, ae, f. *fortuin, v. o.,
 geluk, o., toeval, o.*
 frater, tris, m. *broeder, m.*
 frequento, 1. *bezoeken*.
 fructus, us, m. *vrucht, v., voor-
 deel, o.*
 frugifer, a d j. *vruchtdragend*.
 frumentum, i, n. *koren, o.*
 fruor, fruitus of fructus sum, 3.
 (c. abl.) *genieten*.

fuga, ac, f. *vlucht*, v.
 fugio, fugi, fugitum, 3. *vluchten*.
 fulcio, fulsi, fultum, 4. *stutten*.
 fulmen, inis, n. *bliksem*, m.
 fundamentum, i, n. *grondslag*, m.
 funditus, a d v. *geheel en al*.
 fungor, functus sum, 3. (c. abl.),
waarnemen.
 futurus, a d j. *toekomstig*.

G.

Gallus, i, m. *Gallier*, m.
 garrio, 4. *'praten, babbelen*.
 gaudeo, gavisus sum, 2. (c. abl.),
zich verheugen (over of in).
 geminus, a d j. *tweeling*.
 gener, eri, m. *schoonzoon*, m.
 genius, i, m. *beschermgeest*, m.
 gens, ntis, f. *volk, geslacht*, o.
 genu, us, n. *knie*, v.
 genus, eris, n. *soort, v., geslacht*, o.
 Germānus, i, m. *Germaan*, m.
 gero, gessi, gestum, 3. *voeren*.
 gigno, 3. *voortbrengen*.
 gladius, i, m. *zwaard*, o.
 glans, ndis, f. *eikel*, m.
 gloria, ae, f. *roem*, m.
 gnaviter, a d v. *ijverig*.
 Gordius, i, m. *Gordius*, m.
 Graecia, ae, f. *Griekenland*, o.
 Graecus, a d j. *Grieksch*;
 s u b s t. *Griek*, m.
 gratus, a d j. (c. dat.), *aan-*
genaam, dankbaar.
 gravis, a d j. *zwaar, ernstig*.
 grex (gregis), m. *kudde*, v.
 gubernō, 1. *besturen*.
 gusto, 1. *proeven*.

H.

habeo, bui, bitum, 2. *hebben*,
houden (voor).
 Hannibal, ālis, m. *Hannibal*, m.

haurio, hausi, haustum, 4. *putten*.
 Helvetii, ōrum, m. *Helvetiërs*, m.
 herba, ae, f. *kruid*, o.
 heri, a d v. *gisteren*.
 hibernus, a d j. *wat tot den*
winter behoort; mensis hiber-
 nus, *wintermaand*, v.
 hiems, emis, f. *winter*, m.
 hinc, a d v. *hieraan, hiervan*,
daar, hierna.
 hirundo, inis, f. *zwaluw*, v.
 historia, ae, f. *geschiedenis*, v.
 hodie, a d v. *heden*.
 Homērus, i, m. *Homerus*, m.
 homo, inis, m. *mens*, m.
 honestus, a d j. *eervol, deugdzaam*.
 honor, ōris, m. *eer, v., eeraamt, o.,*
eerbewijs, o.
 hora, ae, f. *uur*, o.
 hortor, 1. *vermanen*.
 hortus, i, m. *tuin*, m.
 hostis, is, m. *vijand*, m.
 hostilis, a d j. *vijandelijk*.
 humanus, a d j. *menscheijk*.
 humus, i, f. *grond*, m.

I.

ibi, a d v. *daar*.
 idoneus, a d j. (c. dat. of ad),
bekwaam (tot).
 igitur, a d v. *dus, diensengevolge*.
 ignavia, ae, f. *traagheid, laf-*
hartigheid, v.
 ignis, is, m. *vuur*, o.
 ignōro, 1. *niet weten*.
 ignosco, nōvi, nōtum, 3. *ver-*
giffenis schenken, vergeven.
 imber, bris, m. *regenval*, v.,
slagregen, m.
 imitor, 1. *navolgen*.
 immatūrus, a d j. *onrijp*.
 immemor, ōris, a d j. (c. gen.),
ongedachtig.

immortālis, a d j. *onsterfelijk*.
 impedio, 4. *verhinderen*.
 impendeo, 2. (c. dat.), *boven*
het hoofd hangen.
 imperātor, ōris, m. *veldheer*, m.
 imperium, i, n. *heerschappij*, v;
regeering, v.
 impēro, 1. (c. dat.), *heerschen*,
bevelen (over).
 impētus, us, m. *aanval*, m;
drift, v.
 impius, a d j. *goddeloos*.
 improbitas, ātis, f. *slechtheid*, v.
 imprōbus, a d j. *slecht, verdorven*.
 inānis, a d j. *ijdel*.
 incendium, i, n. *brand*, m.
 incertus, a d j. *onzeker*.
 incōla, ae, m. *inwoner*, m.
 incredibilis, a d j. *ongelooflijk*.
 incumbo, cubui, cubitum, 3. (c.
 dat. of in c. acc.), *zich toe-*
leggen (op).
 indignus, a d j. (c. abl.), *onwaardig*.
 indulgeo, 2. *toegeven*.
 industria, ae, f. *vlijt*, v.
 industrius, a d j. *vlijtig*.
 infans, ntis, m. *kind*, m.
 infēro, 3. *indragen*; bellum ali-
 cui, *iemand den oorlog aan-*
doen.
 infestus, a d j. *vijandelijk*.
 infimus, a d j. *geringste*.
 infirmitas, ātis, f. *zwakheid*, v.
 informo, 1. *onderrichten*.
 ingenium, i, n. *vernuft, o; geest*, m.
 ingens, ntis, a d j. *zeer groot*.
 ingrātus, a d j. *onaangenaam*.
 inimicus, a d j. *vijandig*;
 s u b s t. *vijand*, m.
 injuria, ae, f. *belediging*, v;
onrecht, o.
 innōcens, ntis, a d j. *onschuldig*.
 innocentia, ae, f. *onschuld*, v.

innumerabilis, a d j. *ontelbaar*.
 inopia, ae, f. *armoede*, v.
 inops, ōpis, a d j. (c. abl.),
hulpeloos.
 inquam, ik zeg.
 insequens, ntis, a d j. *daarop-*
volgend.
 insignis, a d j. *uitstekend*.
 insipiens, ntis, a d j. *onverstandig*.
 instituo, ui, ūtum, 3. *instellen*.
 instrumentum, i, n. *middel*, o.
 instruo, struxi, structum, 3. *uit-*
rusten; aciem, *het leger in*
slagorde stellen.
 intellēgo, lexi, lectum, 3. *be-*
merken, begrijpen.
 intereo, 4. *omkomen*.
 interficio, fēci, fectum, 3. *dooden*
 interitus, us, m. *ondergang*, m.
 intro, 1. *binnentreden*.
 intueor, tuius sum, 2. *beschouwen*
 invēnio, vēni, ventum, 4. *vinden*,
uitvinden.
 invidia, ae, f. *spijt*, v; *nijd*, m.
 invito, 1. *uitnoodigen*.
 ira, ae, f. *toorn*, m.
 irascor, 3. (c. dat.), *vertoorn*d
worden (op).
 irātus, a d j. *vertoorn*d.
 ita, a d v. *zoo*.
 itāque, a d v. *derhalve, daarom*.
 iter, itinēris, n. *tocht*, m; *reis*, v.
 itērum, a d v. *weder, andermaal*.

J.

jacio, jeci, jactum, 3. *werpen*.
 jam, a d v. *reeds*.
 jocus, i, m. *scherts*, v.
 jucunditas, ātis, f. *vreugde*, v.
 jucundus, a d j. *genoeglijk*.
 judico, 1. *oordeelen*.
 jugum, i, n. (bergrug), m.
 Juppiter (Jovis), m. *Jupiter*, m.

jus (juris), n. *recht, o.*
 jussu, abl. (c. gen.), *op bevel (van)*
 justus, a d j. *rechtvaardig, juist.*
 justitia, ae, f. *rechtvaardigheid, v.*
 juvenis, is, m. *jongeling, m.*
 juvenus, ūtis, f. *jeugd, v;*
jongelingschap, v.
 juvo, juvi, jutum, 1. *helpen.*

L.

labor, ōris, m. *arbeid, m.*
 labōro, 1. *werken; (c. abl.), te*
kampen hebben (met).
 lac (lactis), n. *melk, v.*
 Lacedaemonius, i, m. *Lacedae-*
moniër, m.
 lacus, us, m. *meer, o., vijver, m.*
 laedo, lacsi, laesum, 3. *kwetsen,*
beledigen.
 laetitia, ae, f. *blijdschap, v.*
 laetus, a d j. *blijde.*
 lapis, pīdis, m. *steen, o. m.*
 Latinus, a d j. *Latijnsch; s u b s t.*
plur. de Latijnen, m.
 laudo, 1. *prijzen.*
 laus, dis, f. *lof, m.*
 legātus, i, m. *gezant, m.*
 legio, ōnis, f. *legioen, o.*
 lego, legi, lectum, 3. *lezen.*
 lenio, 4. *lenigen, verzachten.*
 leo, ōnis, m. *leeuw, m.*
 levir, īri, m. *zwager, m.*
 levis, a d j. *licht, gering.*
 levo, 1. *verlichten.*
 lex (legis), f. *wet, v.*
 libens, ntis, a d j. *gewillig; a d v.*
libenter, gaarne.
 liber, a d j. (c. abl.), *vrij (van).*
 liber, bri, m. *boek, o.*
 libēri, ōrum, m. *kinderen.*
 libēro, 1. (c. abl.), *bevrijden (van).*
 libertas, ātis, f. *vrijheid, v.*
 libīdo, inis, f. *wellust, m.*

lignum, i, n. *hout, o.*
 linter, tris, f. *bool, v.*
 littērac, ārum, f. *brief, m.,*
brieven, wetenschappen; bonae
littērac, schoone letteren, v.
 locus, i, m. *plaats, v.*
 longinquitas, ātis, f. *lengte, v.*
 longus, a d j. *lang.*
 ludo, si, sum, 3. *spelen.*
 ludus, i, m. *spel, o.*
 luna, ae, f. *maan, v.*
 lupus, i, m. *wolf, m.*
 luscinia, ae, f. *nachtegaal, m.*
 lux (lucis), f. *licht, o.*
 Lycurgus, i, m. *Lycurgus, m.*
 Lydia, ae, f. *Lydië, o.*

M.

Macēdo, ōnis, m. *Macedoniër, m.*
 maeror, ōris, m. *droefheid, v.*
 magis, a d v. *meer.*
 magister, tri, m. *leermeester, m.*
 magistra, ae, f. *leermeesteres, v.*
 magnitudo, dīnis, f. *grootte, v.*
 magnus, a d j. *groot.*
 majōres, um, m. *voorouders, m.*
 maledīcus, a d j. *kwaadsprekend.*
 maleficus, a d j. *slecht; s u b s t.*
boosdoener, m.
 malitia, ae, f. *slechtheid, v.*
 malo, malui, malle, *liever willen.*
 malum, i, n. *appel, m.*
 malum, i, n. *kwaad, o; ongeluk,*
o., ramp, v.
 malus, i, f. *appelboom, m.*
 malus, a d j. *slecht; a d v. male.*
 maneo, mansi, mansum, 2. *blijven.*
 manus, us, f. *hand, v.*
 mare, is, n. *zee, v.*
 Mars, rtis, m. *Mars (krijgsgod), m.*
 mas (maris), m. *mannetje, o.*
 mater, tris, f. *moeder, v.*
 materia, ae, f. *stof, v.*

matūrus, a d j. *rijp.*
 maxīme, a d v. *zeer.*
 medeor, 2. (c. dat.), *genezen.*
 medicus, i, m. *geneesheer, m.*
 meditatio, ōnis, f. *overdenking, v.*
 membrāna, ae, f. *vlies, o.*
 membrum, i, n. *lid, o.*
 memor, ōris, a d j. (c. gen.), *ge-*
dachtig.
 memoria, ae, f. *geheugen, o;*
aandenken, o; herinnering, v.
 mendax, ācis, *leugenachtig;*
s u b s t. leugenaar, m.
 mens, ntis, f. *verstand, o; geest,*
m; gezindheid, v.
 mensa, ae, f. *tafel, v.*
 mensis, is, m. *maand, v.*
 mentior, 4. *liegen.*
 merces, ēdis, f. *loon, o.*
 mereor, ritus sum, 2. *verdienen;*
bene merēri (de), zich ver-
dienstelijk maken (jegens).
 meritum, n. *verdienste, v.*
 messis, is, f. *oogst, m.*
 metior, mensus sum, 4. *meten.*
 metuo, tui, 3. *vreezen.*
 metus, us, m. *vrees, v.*
 migro, 1. *verhuizen; (c. acc.)*
overtreden.
 miles, itis, m. *soldaat, m.*
 miliarium, i, n. *mijlsteen, m.*
 minus, a d v. *minder.*
 miror, 1. *zich verwonderen.*
 miser, a d j. *ongelukkig.*
 misereor, miseritus sum, 2. (c.
 gen.), *medelijden hebben (met).*
 miseria, ae, f. *ellende, v.*
 mitis, a d j. *zacht.*
 mitto, misi, missum, 3. *zenden;*
se mittēre, zich werpen.
 modestia, ae, f. *zedigheid, v.*
 modicus, a d j. *matig.*
 modus, i, m. *wijze, v.*

molestus, a d j. *lastig.*
 mollio, 4. *verzachten.*
 moneo, ui, itum, 2. *herinneren,*
vermanen.
 mons, ntis, m. *berg, m.*
 monumentum, i, n. *gedenk-*
teeken, o.
 mora, ae, f. *vertoef, o.*
 morbus, i, m. *ziekte, v.*
 mordeo, momordi, morsum, 2.
bijten.
 morior, mortuus sum, 3. *sterven.*
 mors, rtis, f. *dood, m.*
 mortālis, a d j. *sterfelijk;*
s u b s t. sterveling, m.
 mos (moris), m. *gewoonte, v;*
gebruik, o., plur. zeden, v;
karakter, o.
 moveo, movi, motum, 2. *bewegen.*
treffen.
 multitudo, inis, f. *menigte, v.*
 multo, 1. *straffen.*
 multus, a d j. *veel.*
 mundus, i, m. *wereld, v.*
 munio, 4. *ommuuren, versterken;*
castra munīre, een versterkte
legerplaats aanleggen.
 munus ēris, n. *geschenk, ambt, o*
 murus, i, m. *muur, m.*
 mus (muris), m. *muis, v.*
 musca, ae, f. *vlieg, v.*
 muto, 1. *veranderen.*

N.

nam, conj. *want.*
 nanciscor, nactus sum, 3. *ver-*
krijgen.
 narratio, ōnis, f. *verhaal, o.*
 narro, 1. *verhalen.*
 nascor, natus sum, 3. *geboren*
worden.
 natio, ōnis, f. *volk, o; volks-*
stam, m.

nato, 1. *zwemmen*.
 natūra, ae, f. *natuur*, v.
 nauta, ae, m. *schipper*, m.
 navāre opēram (c.dat.), *moeite besteden (aan), zich toelleggen (op)*.
 navigo, 1. *varen*.
 navis, is, f. *schip*, o.
 ne, conj. interrog.
 ne (bij den imperativus) *niet*.
 ne (conj. c. conjunctivo), *dat niet, opdat niet, om niet te*.
 ne (na de verba van vrees), *dat*.
 nec of neque, conj. *en niet; neque — neque, noch — noch*.
 nectar, āris, n. *nectar*, m.
 neglego, glexi, glectum, 3. *verwaarloozen*.
 nego 1. *loochenen*.
 negotium, i, n. *bezigheid*, v.
 nemo (nullius, nemini, neminem, nullo), *niemand*.
 nepos, pōtis, m. *kleinzoon*, m.
 nequam, a d j. *ondeugend*.
 neque = nec.
 nescio, 4. *niet weten*.
 nescius, a d j. *onwetend; non sum nescius, ik weet zeer goed*.
 nidifico, 1. *een nest maken*.
 niger, a d j. *zwart*.
 nihil, in de cl. n. *niets*.
 ningit, ninxit, 3. *het sneeuwt*.
 nisi, conj. *indien niet, tenzij; non — nisi, niet — dan, slechts*.
 nitor nisus of nixus sum, 3. *streven, zijn best doen; (c. abl.), steunen (op)*.
 nobilis, a d j. *edel, voornaam*.
 nocens, ntis, m. *booswicht*, m.
 noceo, cui, cūm, 2. (c. dat.), *schade doen, benadeelen*.

nomen, īnis, n. *naam*, m.
 nomino, 1. *noemen*.
 non a d v. *niet; non solum — sed etiam, niet alleen, maar ook*.
 nondum, a d v. *nog niet*.
 nonnulli, a d j. *eenige*.
 nosco, novi, notum, 3. *leeren kennen; in het perf. kennen*.
 November, bris, m. *November*, m.
 novus, a d j. *nieuw*.
 nox, (noctis), f. *nacht*, m.
 nubes, is, f. *wolk*, v.
 nullus, a d j. *geen, subst. niemand*.
 num, conj. *of*.
 numerus, i, m. *getal*, o.
 nunc, a d v. *nu*.
 nunquam, a d v. *nooit*.
 nuntio, 1. *berichten*.
 nuntius, i, m. *bericht, o; bode*, m.
 nuper, a d v. *onlangs*.
 nurus, us, f. *schoondochter*, v;
 nutrio, 4. *voeden*.

O.

obēdio (c. dat.), 4. *gehoorzamen*.
 oblivio, ōnis, f. *vergetelheid*, v.
 obliviscor, oblitus sum, 3. (c. gen.), *vergeten*.
 obscurus, a d j. *duister*.
 observo, 1. *onderhouden, betrachten*.
 obses, sīdis, m. *gijzelaar*, m.
 obsessio, ōnis, f. *belegering*, v.
 obsideo, sēdi, sessum, 2. *belegeren, insluiten*.
 obsidio, ōnis, f. *belegering*, v.
 obsum (c. dat.), *nadeelig zijn*.
 occasio, ōnis, f. *gelegenheid*, v.
 occīdo cīdi, cīsum, 3. *dooden*.
 occo, 1. *eggen*.
 occupo, 1. (c. acc.) *bezetten, bevangen, zich meester maken (van)*.

ocūlus, i, m. *oog*, o.
 odium, i, n. *haat*, m.
 offēro, 3. *aanbieden*.
 officio, fēci, fectum, 3. (c. dat.), *in den weg staan, versperren*.
 officium, i, n. *plicht*, m.
 omnino, a d v. *geheel en al*.
 omnis, a d j. *al, geheel, ieder; plur. allen, omnia, alles*.
 onus, ēris, n. *last*, m.
 opēra, ae, f. *moeite*, v.
 opinio, ōnis, f. *meening*, v, *gevoelen, o; vermoeden, o*.
 oppleo, plēvi, plētum, 2. *vervullen*.
 opprimo, pressi, pressum, 3. *onderdrukken, overweldigen*.
 oppugno, 1. *belegeren, bestormen*.
 ops (opis), f. *macht, v; kracht, v; sing. hulp, v; plur. schatten, m; rijkdom, m*.
 optimātes, ium, m. *de aanzienlijken*, m.
 opto, 1. *wenschen*.
 opus, ēris, n. *werk*, o.
 oracūlum, i, n. *godspraak*, v.
 oratio, ōnis, f. *redevoering*, v.
 orātor, ōris, m. *redenaar*, m.
 ordior, orsus sum, 4. *beginnen*.
 orior, ortus sum, 4. *opgaan; ontstaan, afkomstig zijn, (Gerundivum: oriundus)*.
 orno, 1. *versieren*.
 oro, 1. *bidden*.
 ostendo, di, sum, 3. *toonen*.
 ostium, i, n. *monding*, v; *deur*, v.
 otium, i, n. *ledige tijd*, m; *rust*, v.
 ovis, is, f. *schaap*, o.
 ovum, i, n. *ei*, o.

P.

panis, is, m. *brood*, o.
 par (paris), n. *paar*, o.

par (paris), a d j. *gelijk*.
 parco, peperi, 3. (c. dat.), *sparen*.
 parens, ntis, c. *vader of moeder; plur. m. ouders, m*.
 pareo, ui, 2. (c. dat.), *gehoorzamen (aan)*.
 paries, ētis, m. *wand*, m.
 pario, pepēri, partum, 3. *voortbrengen, verwerven*.
 paro, 1. *voorbereiden*.
 pars, rtis, f. *deel*, o.
 partior, 4. *verdeelen*.
 parvus, a d j. *klein, gering*.
 pastor, ōris, m. *herder*, m.
 pateo, ui, 2. *openstaan*.
 pater, tris, m. *vader*, m.
 patiens, ntis, a d j. *geduldig*.
 patior, passus sum, 3. *lijden, verdragen*.
 patria, ae, f. *vaderland, o., vaderstad, v*.
 pauci, a d j. *weinige*.
 pauper, ēris, a d j. *arm*.
 paupertas, ātis, f. *armoede*, v.
 pavor, ōris, m. *schrik, m; angst, m*.
 pax (pacis), f. *vrede*, m.
 peccātum, i, n. *misdrif, o*.
 pecco, 1. *zondigen, misdoen*.
 pecunia, ae, f. *geld*, o.
 Pelopidas, ae, m. *Pelopidas*, m.
 pelvis, is, f. *bekken*, o.
 penātes, ium, N. *huisgoden*, m.
 penitus, a d v. *geheel en al, tot in het diepste der ziel*.
 penna, ae, f. *veder*, v.
 peracerbus, a d j. *zeer zuur*.
 perdo, dīdi, dītum, 3. *verliezen*.
 perēgre, a d j. *van huis, uit de stad*.
 perco, 4. *verloren gaan, omkomen, sterven*.
 perfectus, a d j. *volmaakt*.
 perhibeo, bui, bitum, 2. *beweren*.
 pericūlum, i, n. *gevaar*, o.

peritus, a d j. (c. gen.), *ervaren (in)*.
 permōveo, mōvi, mōtum, 2. *be-
 wegen, ontroeren*.
 permultus, a d j. *zeer veel*.
 perpetuo, a d v. *voortdurend*.
 Persa, ae, m. *Pers, m*.
 persēquor, secūtus sum, 3. *ver-
 volgen*.
 perstringo, strinxi, strictum, 3. *scherp hekelen*.
 persuādeo, āsi, āsum, 2. (c. dat.),
overtuigen, overreden.
 perterreo, ui, itum, 2. *verschrikken*.
 pertinax, ācis, a d j. *hardnekkig*.
 peto, tīvi, tītum, 3. *zoeken, ver-
 zoeken, vragen*.
 philosophia, ae, f. *wijsbegeerte, v*.
 piētas, ātis, f. *vroomheid, v*.
 piger, a d j. *traag*.
 pingo, pinxi, pictum, 3. *schilderen*;
 acu (acūbus) pingere, *borduren*.
 piscis, is, m. *visch, m*.
 pius, a d j. *vroom*.
 placeo, ui, itum, 2. (c. dat.), *be-
 hagen*.
 plebs, ēbis, f. *het (gewone) volk*.
 plenus, a d j. (c. gen.), *vol (van)*.
 plerique, a d j. *zeer vele*.
 plus (pluris) n. *meer*.
 poēta, ae, m. *dichter, m*.
 polliceor, cītus sum, 2. *beloven*.
 Pollux, ūcis, m. *Pollux, m*.
 Pompejus, i, m. *Pompejus, m*.
 pono, posui, positum, 3. *stellen*;
castra ponere, eene l. opslaan.
 pons, ntis, m. *brug, v*.
 popūlus, i, m. *volk, o*.
 porro, a d v. *verder*.
 porta, ae, f. *poort, v*.
 porto, 1. *dragen*.
 possum, *kunnen*.
 postea, a d v. *later*.
 postērus, a d j. *volgend*.

postquam, c o n j. *nadat*.
 postrēmus, a d j. *laatste*.
 postūlo, 1. *vragen, vorderen*.
 potens, ntis, a d j. (c. gen.), *mees-
 ter (van, over)*.
 potestas, ātis, f. *macht, v*.
 potior, potītus sum, 4. (c. abl.),
*zich meester maken (van),
 bemachtigen. (Gerundivum
 meestal: potiundus)*.
 potius, a d v. *liever, veeleer*.
 praebeo, ui, itum, 2. *verschaffen*;
se praebere, zich betoonen.
 praeceps, cipitis, a d j. *steil*.
 praeceptor, ōris, m. *leermeester, m*.
 praeceptum, i, n. *voorschrift, o*.
 praecelārus, a d j. *voortreffelijk*.
 praeda, ae, f. *buit, m*.
 praedico, 1. *roemen*.
 praeditus, a d j. (c. abl.), *begaafd
 (met)*.
 praemium, i, n. *belooning, v*.
 praesens, ntis, a d j. *tegenwoordig*.
 praesidium, i, n. *bescherming, v*.
bijstand, m.
 praesum, (c. dat.), *aan het hoofd
 staan (van)*.
 practeritus, a d j. *verleden*.
 preces, um, f. *gebeden, o*.
 princeps, cipis, m. *voornaamste*.
 priscus, a d j. *oud*.
 priusquam, c o n j. *voordat*.
 privātus, a d j. *bijzonder*.
 probo, 1. *goedkeuren*.
 probus, a d j. *braaf, behoorlijk, goed*.
 procella, ae, f. *storm, m*.
 procumbo, 3. *nedervallen*.
 proditor, ōris, m. *verrader, m*.
 proelium, i, n. *slag, m; strijd, m*.
 proficiscor, fectus sum, 3. *ver-
 trekken*.
 profiteor, fessus sum, 2. *beloven,
 verklaren*.

profligo, 1. *verslaan*.
 progressus, us, m. *vordering, v*;
voortgang, m.
 prohibeo, bui, bitum, 2. *beletten,
 bedwingen*.
 propositum, i, n. *voornemen, o*.
 propulso, 1. *verdrijven*.
 prosum (c. dat.), *voordeelig zijn,
 nuttig zijn*.
 providentia, ae, f. *voorzienig-
 heid, v*.
 provideo, vīdi, visum, 2. *vooruit-
 zien, voorzien*.
 provocatio, ōnis, f. *uitdaging, v*.
 provoco, 1. *uitdagen*.
 proximus a d j. *naaste*.
 prudens, ntis, a d j. *verstandig*.
 publicus, a d j. *openlijk, openbaar*.
 puella, ae, f. *meisje, o*.
 puer, ēri, m. *knaap; plur.
 kinderen*.
 pugna, ae, f. *gevecht, o*.
 pugno, 1. *strijden*.
 pulcher, a d j. *schoon; a d v.
 pulchre*.
 pulchritūdo, īnis, f. *schoonheid, v*.
 punio, 4. *straffen, bestraffen*.
 puppis, is, f. *achtersteven, m*.
 puto, 1. *meenene, houden (voor)*.

Q.

quaero, quaeſīvi, quaeſītum, 3.
zoeken, vragen.
 qualis, a d j. *hoedanig; talis —
 qualis, zoodanig — als*.
 quam (bij een comparat.),
*dan; (bij een adj. en adv.),
 hoe; (na tam, zoo) als*.
 quamdiu, a d v. *hoe lang; conj.
 zoolang als*.
 quantopere, a d v. *hoezeer*.
 quantus, a d j. *hoe groot; (na
 tantus, zoo groot) als*.

quasi, a d v. *als het ware*.
 que, c o n j. (wordt achter
 aan het woord ge-
 hecht) *en*.
 quercus, us, f. *eik, m*.
 quia, c o n j. *omdat*.
 quidem, a d v. *wel*.
 quin, c o n j. c. c o n j. u n c t. d a t. o f.
 quo (bij een comparat.),
hoe.
 quo, a d v. *waarheen*.
 quod, c o n j. d a t. o m d a t.
 quomīnus, c o n j. c. c o n j. u n c t. d a t.
 quoque, a d v. *ook*.
 quot? a d j. i n d e c l. *hoeveel?*
 quotcunq̄ue, a d j. i n d e c l.
hoeveel ook.
 quotidie, a d v. *dagelijks*.
 quotquot, a d j. i n d e c l. *hoe-
 velen ook*.

R.

rapio, pui, ptum, 3. *rooven*.
 ratio, ōnis, f. *rede, v*.
 redāmo, 1. *weder beminnen*.
 recipio, ēpi, eptum, 3. *ontvangen,
 opnemen*.
 recordor, 1. *zich herinneren*.
 rectus, a d j. *recht, juist*.
 reddo, didi, dītum, 3. *maken*.
 redeo, 4. *terugkeeren*.
 reditus, us, m. *terugkeer, m*.
 redūco, duxi, ductum, 3. *terug-
 brengen*.
 redundo, 1. *terugloeiene, ten deel
 vallen*.
 refēro, 3. *terugbrengen*.
 regīna, ae, f. *koningin, v*.
 regio, ōnis, f. *landstreek, v*.
 regius, a d j. *koninklijk*.
 regno, 1. *regeeren*.
 regnum, i, n. *regeering, v*.

rego, rexi, rectum, 3. *besturen, regeeren.*
 religio, ōnis, f. *godsdiens, m.*
 religiōsus, a d j. *nauwgezet.*
 relinquo, liqui, lictum, 3. *achterlaten, verlaten.*
 remunerō, 1. *beloonen.*
 reor, rātus sum, 2. *meenen; ratus, meenende.*
 repāro, 1. *herstellen, op nieuw maken.*
 repente, a d v. *plotseling.*
 reporto, 1. *behalen.*
 res (rei), f. *zaak, v.*
 respondeo, di, sum, 2. *antwoorden.*
 respublica, ae of res publica, f. *republiek, v; gemeenebest, o; staat, m.*
 restituo, ui, ūtum, 3. *herstellen.*
 retē, is, n. *net, o.*
 retineo, tinui, tentum, 2. *terughouden.*
 reus, a d j. *schuldig.*
 revento, ti, sum, 3. *terugkeeren.*
 revertor, versus sum, 3. *terugkeeren.*
 rex (regis), m. *koning, m.*
 rideo, risi, risum, 2. *lachen.*
 robustus, a d j. *sterk.*
 rogo, 1. *vragen, verzoeken.*
 Romānus, i, a d j. *Romeinsch; subst. Romein, m.*
 Romūlus, i, m. *Romulus, m.*
 rupes, is, f. *rots, v.*

S.

Sabinus, i, m. *Sabijn, m.*
 sacrificium, i, n. *offer, o.*
 sacrum, i, n. *heiligheid, o; tempel, m.*
 saepe, a d v. *dikwijls, c o m p a r a t. saepius, meermalen.*

sal (salis), n. *zout, o.*
 salto, 1. *dansen.*
 salus, ūtis, f. *behoud, o; heil, o; redding, v.*
 Samnis, itis, m. *Samniet, m.*
 sanctus, a d j. *heilig.*
 sapiens, ntis, a d j. *wijs; subst. de wijze.*
 sapientia, ae, f. *wijsheid, v.*
 sapio, pii, 3. *smaken.*
 satis, a d v. *genoeg.*
 Saturnus, i, m. *Saturnus, m.*
 scelus ēris, n. *misdaad, v.*
 schola, ae, f. *school, v.*
 scio, 4. *weten.*
 scriba, ae, m. *schrijver, m.*
 scribo, scripsi, scriptum, 3. *schrijven.*
 scriptor, ōris, m. *schrijver, m.*
 secūris, is, f. *bijl.*
 sed, c o n j. *maar.*
 sedeo, sedi, sessum, 2. *zitten.*
 seditio, ōnis, f. *oproer, o.*
 semper, a d v. *altijd.*
 senātor, ōris, m. *senator, m. raadsheer, m.*
 senātus, us, m. *Senaat, m; raadsvergadering, v.*
 senectus, ūtis, f. *ouderdom, m.*
 senex, is, a d j. *oud, bejaard; subst. de oude, oud man, m.*
 sensus, us, m. *gevoel, o; zintuig, o; zin, m.*
 sententia, ae, f. *gevoelen, o; meening, v.*
 sentio, sensi, sensum, 4. *gevoelen.*
 sepāro, 1. *scheiden.*
 sequor, secūtus sum, 3. *volgen.*
 sermo, ōnis, m. *gesprek, o.*
 sero, a d v. *laat.*
 servio, 4. *dienen.*
 servo, 1. *houden, behouden, onderhouden, reddén.*

servus, i, m. *slaaf, m.*
 severitas, ātis, f. *gestrengheid, v.*
 si, c o n j. *indien.*
 sic, a d v. *zoo.*
 silva, ae, f. *bosch, o.*
 similis, a d j. (c. dat.), *gelijk (aan).*
 simulac en simulatque, c o n j. *zoodra als.*
 sin, c o n j. *maar indien.*
 sitio, 4. *dorst hebben.*
 sitis, is, f. *dorst, m.*
 situs, us, m. *ligging, v.*
 sobrius, a d j. *matig.*
 socer, ēri, m. *schoonvader, m.*
 societas, ātis, f. *gemeenschap, v.*
 Socrātes, is, m. *Socrates, m.*
 socrus, us, f. *schoonmoeder, v.*
 sol (solis), m. *zon, v.*
 solemnis, a d j. *plechtig.*
 solco, solitus sum, 2. *gewoon zijn.*
 solium, i, n. *troon, m.*
 sollicitudo, inis, f. *bezorgdheid, v; zorg, v.*
 solum, i, n. *bodem, m; grond, m.*
 solus, a d j. *alleen.*
 somnium, i, n. *droom, m.*
 soror, ōris, f. *zuster, v.*
 species, ēi, f. *gedaante, v.*
 spectaculum, i, n. *schouwspel, o; beschouwing, v.*
 specto, 1. *zien, aanschouwen, doelen op.*
 specus, us, m. *hol, o.*
 spero, 1. *hopen.*
 spes (spei), f. *hoop, v.*
 splendo, dui, 2. *blinken.*
 splendor, ōris, m. *luister, m.*
 spolio, 1. (c. abl.), *berooven (van).*
 statim, a d v. *terstond.*
 stella, ae, f. *ster, v.*
 strenuus, a d j. *ijverig.*
 studeo, ui, 2. *trachten.*

studiōsus, a d j. *ijverig.*
 studium, i, n. *ijver, m; beoefening, v; studie, v, bezigheid, v.*
 stultus, a d j. *dwaas.*
 suavis, a d j. *lief, zoet.*
 subito, a d v. *plotseling.*
 subitus, a d j. *plotseling.*
 subjicio, jēci, jectum, 3. *onderwerpen.*
 succēdo, cessi, cessum, 3. (c. dat.) *opvolgen (aan).*
 succumbo, cubui, cubitum, 3. *bezwijken.*
 sum, *zijn, bestaan.*
 summopere, a d v. *met de grootste moeite.*
 summus, a d j. *hoogste, grootste.*
 sumo, sumpsi, sumptum, 3. *nemen.*
 supellex, lectilis, f. *huisraad, o.*
 superbia, ae, f. *trotsheid, v.*
 superbus, a d j. *trotsch.*
 supēro, 1. *overtreffen, overwinnen.*
 supersum, *overig zijn.*
 supplex, plicis, a d j. *smeekend; subst. smeekeling, m.*
 sus (suis) c. *zwijn, o.*
 suscipio, cēpi, ceptum, 3. *opnemen, aanvangen, aanvaarden, ondernemen.*

T.

taceo, ui, itum, 2. *zwijgen.*
 talis, a d j. *zoodanig.*
 tam, a d v. *zoo, even.*
 tamdiu, a d v. *zoo lang.*
 tamen, c o n j. *echter.*
 tamquam, a d v. *als, als het ware.*
 tandem, a d v. *eindelijk.*
 tantus, a d j. *zoo groot.*
 Tarquinius (i) Superbus (i), m. *Tarquinius Superbus, m.*

tego, texi, tectum, 3. *bedekken*.
telum, i, n. *pijl, m.*
temeritas, ātis, f. *vermetelheid, v*;
onbezonnenheid, v.
tempestas, ātis, f. *storm, m*;
orkaan, m.
templum, i, n. *tempel, m.*
tempus, ōris, n. *tijd, m.*
tenēbrae, ārum, f. *duisternis, v.*
teneo, tenui, tentum, 2. *houden.*
tener, a d j. *teeder.*
tento, 1. *beproeven.*
tenuis, a d j. *dun.*
terra, ae, f. *aarde, v*; *land, o.*
terrēnus, a d j. *aardsch.*
terreo, ui, itum, 2. *verschrikken.*
terrestris, a d j. *aardsch.*
terror, ōris, m. *schrik, m.*
Thebānus, i, m. *Thebaan, m.*
Themistōcles, is, m. *Themistocles, m.*
Theophrastus, i, m. *Theophrastus, m.*
Tibēris, is, f. *Tiber, m.*
timeo, ui, 2. *vreezen.*
timiditas, ātis, f. *beschroomdheid, v.*
timor, ōris, m. *vrees, v.*
tolēro, 1. *verdragen.*
tollo, sustūli, sublātum, 3. *opheffen, wegnemen.*
torqueo, torsi, tortum, 2. *kwellen.*
tot, a d j. *indecl. zoovelen.*
totidem, a d j. *indecl. even zoovelen.*
totus, a d j. *geheel.*
tracto, 1. *behandelen, beoefenen, doen.*
trado, didi, dītum, 3. *overgeven, verhalen.*
transeo, 4. *overgaan, voorbijgaan.*
tremo, ui, 3. *beven.*

tribūnal, ālis, n. *rechtbank, v.*
tribuo, ui, ūtum, 3. *toedeelen.*
tribus, us, f. *volksstam, m.*
tristis, a d j. *treurig.*
tueor, tuitus sum, 2. *verdedigen, beschermen.*
tum, a d v. *toen, dan*; *tum demum, dan eerst.*
tunc, a d v. *toen.*
turbo, 1. *storen.*
turpis, a d j. *schandelijk.*
turris, is, f. *toren, m.*
tussis, is, f. *hoest, m.*

U.

ubi, a d v. *waar.*
ullus, a d j. *eenig.*
ultimus, a d j. *laatste.*
umbra, ae, f. *schaduw, v.*
unda, ae, f. *golf, v.*
unde, a d v. *vanwaar.*
undique, a d v. *van alle kanten,*
universus, a d j. *gansch, geheel*;
plur. allen.
unquam, a d v. *ooit.*
unus, a d j. *een.*
urbs, bis, f. *stad, v.*
usus, us, m. *gebruik, o.*
ut, conj. *dat, opdat, om te*; (na
verba van vrees) dat niet;
ita — ut, zóó — dat; *ut —*
ita, gelijk — zoo.
uter, a d j. *wie van beide.*
uter, tris, m. *lederen zak, m.*
uterque, a d j. *elk (van beide), beide*
utilis, a d j. *nuttig.*
utor, usus sum, 3. (c. abl.),
gebruiken.
utrinque, a d v. *van beide zijden.*
utrum, conj. *interrog (of).*
uva, ae, f. *druif, v.*
uxor, ōris, f. *vrouw, v*; *echt-*
genoote, v.

V.

vac, interj. (c. dat.), *wee.*
valde, a d v. *zeer.*
valeo, ui, itum, 2. *gezond zijn, waard zijn, vermogen*; *multum valēre, veel vermogen, in hooge waarde staan.*
valetūdo, inis, f. *gezondheid, v.*
vapūlo, 1. *geslagen worden.*
varius, a d j. *verscheiden.*
vates, is, m. *waarzegger, m.*
vehēmens, ntis, a d j. *hevig.*
vehementer, a d v. *hevig.*
Vejens, ntis, m. *inwoner van Veji.*
velox, ōcis, a d j. *snel.*
venātor, ōris, m. *jager, m.*
venio, veni, ventum, 4. *komen.*
venter, tris, m. *buik, m.*
vepres, is, m. *doornstruik, m.*
ver, (veris), n. *lente, v.*
verbum, i, n. *woord, o.*
vereor, veritus sum, 2. *vreezen, eeren.*
veritas, ātis, f. *waarheid, v.*
vero, conj. *echter.*
Verres, is, m. *Verres, m.*
versus, us, m. *vers, o.*
veru, us, n. *braadspit, o.*
verus, a d j. *waar*; *verum, waarheid, v.*
vesper, ěri, m. *avond, m.*
vestio, 4. *kleeden, bekleeden.*
vestis, is, f. *kleed, o.*
veto, vetui, vetitum, 1. *verbieden.*
vetus, ěris, a d j. *oud.*
vexo, 1. *kwellen mishandelen.*

via, ae, f. *weg, m.*
viātor, ōris, m. *reiziger, m.*
vicinus, a d j. *naburig.*
victor, ōris, m. *overwinnaar, m.*
victoria, ae, f. *overwinning, v.*
video, vidi, visum, 2. *zien, toezien*;
pass. gezien worden, schijnen.
vigilantia, ae, f. *waakzaamheid, v.*
vigīlo, 1. *waken.*
vincio, vinxi, vinctum, 4. *boeien.*
vinco, vici, victum, 3. *overwinnen.*
vir, i, m. *man, m.*
virgo, gīnis, f. *maagd, v.*
virtus, ūtis, f. *deugd, v*; *dapperheid, v.*
vis, f. *kracht, v*; *geweld, o.*
vita, ae, f. *leven, o.*
vitium, i, n. *ondeugd, v.*
vitupĕro, 1. *berispen.*
vivo, vixi, victum, 3. *leven.*
vix, a d v. *nauwelijks*; *vix — cum, nauwelijks — of.*
voco, 1. *roepen, noemen.*
volo, lui, velle, vollen.
volo, 1. *vliegen.*
voluptas ātis, f. *genoegen, o.*
volvo, lvi, lūtum, 3. *wentelen.*
vox (vocis), f. *stem, v.*
vulnĕro, 1. *wonden.*
vultus, us, m. *gelaai, o.*

X.

Xerxes, is, m. *Xerxes, m.*

Z.

Zeno, ōnis, m. *Zeno, m.*

Nederlandsch-Latijnsch Register.

N.B. De hoofdtijden der werkwoorden zoeken men in het Latijnsch-Nederlandsch Register.

A.

aanbieden, offerre.
aanbrengen, afferre.
aandenken, memoria, ae, f.
aandoen (oorlog), inferre (bellum).
aandrijven, incitare.
aangenaam, gratus, a d j. (c. dat.).
aankomst, adventus, us, m.
aanraden, persuadere (c. dat.).
aanschouwen, spectare.
aansteken, excitare.
aanstonds, mox, extemplo, a d v.
aanval, impetus, us, m.
aanvallen, aggredi.
aanvoerder, dux (ducis), m.
aanwenden, adhibere.
aanzienlijken, optimates, ium, m.
aarde, terra, ae, f.
aardsch, terrestris, a d j.
acht, (zich in . . . nemen) cavere.
achten, diligere.
achtersteeven, puppis, is, f.
aedilis, aedilis, is, m.
Aeneas, Aeneas, ae, m.
afkomst, origo, ginis, f.
Afrika, Africa, ae, f.
afschrikken, deterrere.
afwezig zijn, abesse.

akker, ager, gri, m.
al, omnis, a d j.
aldus, ita, a d v.
Alexander, Alexander, dri, m.
alleen, unus, a d j. solum, a d v.
alles, omnia.
aloë, aloë, es, f.
altijd, semper, a d v.
ambt, munus, ëris, n.
Anchises, Anchises, ae, m.
ander, alius, alter, a d j.
antwoord, responsio, ònis, f.
antwoorden, respondere.
Apelles, Apelles, is, m.
April, Aprilis, is, m.
arbeid, labor, òris, m.
arbeiden, laborare.
Aristides, Aristides, is, m.
arm, brachium, i, n.
arm, pauper, ëris, a d j.
armoede, inopia, ae, f.
Athenen, Atheniensis, is, m.
Augustus, Augustus, i, m.
avond, vesper, ëri, m.
Azië, Asia, ae, f.

B.

barbaar, barbarus, i, m.
beangstigen, angere.

bedriegen, fallere.
bedroefd zijn, zich bedroeven, dolere.
begaafd, praeditus, a d j. (c. abl.).
begeerig (naar), cupidus, a d j. (c. gen.).
begeerte, cupiditas, atis, f; ardor, òris, m.
beginnen, ordiri.
begrijpen, comprehendere.
behagen, placere (c. dat.).
behalen, reportare.
behandelen, tractare.
behoefstig, inops, òpis, a d j.
behoorlijk, probus, a d j.
behouden, servare.
beide, ambo, uterque.
beijveren (zich), elaboreare.
bekennen, fateri.
bekleeden, vestire.
beleedigen, laedere.
beleediging, injuria, ae, f.
beleefdheid, affabilitas, atis, f.
beleggen, obsidere.
belegging, obsidio, ònis, f.
beletten, impedire, prohibere.
beloven, polliceri.
bemachtigen, potiri (c. abl.).
bemerken, animadvertere.
beminnen, amare, diligere.
benadeelen, nocere (c. dat.).
beoefenen, tractare.
beoefening, studium, i, n.
beproeven, tentare, conari.
beraadslagen, deliberare.
berg, mons, ntis, m.
bericht, nuntius, i, m.
berispen, vituperare.
beroemd, clarus, celebris, a d j.
berooven, spoliare (c. abl.).
beschaven, excollere.
beschermeling, cliens, ntis, m.
beschermen, tueri.

beschermgeest, genius, ii, m.
bescherming, praesidium, i, n.
beschouwen, intueri, spectare, contemplari.
beschrijven, describere.
beschuldigen, arguere.
bestormen, oppugnare.
bestrafen, punire, multare.
besturen, gubernare, regere.
beteugelen, coercere.
betrachten, observare.
bevalligheid in het spreken, facundia, ae, f.
bevangen, occupare.
op bevel (van), jussu (c. gen.).
bevelen, imperare.
beven, tremere.
bevreesd zijn, in metu esse.
bevrijden (van), liberare (c. abl.).
bewaken, custodire.
bewaren, servare.
bewegen, movere.
beweren, perhibere.
bewondering, admiratio, ònis, f.
bewust (zich van iets) conscius, a d j. (c. gen.).
bezetten, occupare.
bezigheid, negotium, i, n.
bezitten, esse (c. dat.).
bezoedelen, contaminare.
bezoeken, frequentare.
bezorgdheid, sollicitudo, inis, f.
bezwijken, succumbere.
bidden, orare.
bij, apud, is, f.
bijl, securis, is, f.
bijna, fere, a d v.
bijten, mordere.
bijvoord, adverbium, i, n.
binnentreden, intrare.
bitter, acerbus, a d j.
blad, folium, i, n.
blijde, lactus, a d j.

blijspeldichter, poëta (ae) comicus (i), m.

blijven, manēre.

bliksem, fulgur, ūris, n.

blind, caccus, a d j.

bloedig, atrox, ōcis, a d j.

bloeien, florēre.

bloem, flos (floris), m.

boeien, vincire.

boek, liber, bri, m.

bok, caper, pri, m.

boog, arcus, us, m.

boosheid, improbitas, ātis, f.

boot, linter, tris, f.

borduren, acu (acūbus) pingere.

bosch, silva, ae, f.

bouwen, aedificāre.

braaf, probus, a d j.

brand, incendium, i, n.

branden, flagrāre.

brandstapel, rokus, i, m.

brief, littērae, ārum, f; epistōla, ae, f.

broeder, frater, tris, m.

bron, fons, ntis, m.

brood, panis, is, m.

Brutus, Brutus, i, m.

buigen, flectere.

buik, venter, tris, m.

bultig, gibber, a d j.

burg, arx (arcis), f.

burger, civis, is, m.

burgerij, *burgerrecht*, civitas, ātis, f.

C.

Caesar, Caesar, āris, m.

Carthager, Carthaginensis, is, m.

Catilina, Catilina, ae, m.

Cato, Cato, ōnis, m.

Cicero, Cicero, ōnis, m.

Circe, Circe, es, f.

consul, consul, ūlis, m.

D.

daad, factum, i, n.

daar, cum, conj. c. conjunct.

daarop, deinde, a d v.

dag, dies, ei, m.

dan, (bijeecompar.) quam;

(van tijd) tum; (= volgens) deinde, tum.

dankbaar, gratus, a d j.

dansen, saltāre.

dapper, fortis, a d j.

dapperheid, virtus, ūtis, f; fortitudo, inis, f.

dat, ut; (na de verba van vrees) ne; (na de verba non dubito, enz.) quin (na de verba van verhinderen) quominus; (na de verbavanblijdschap, enz.) quod.

dat niet, ne; (na de verba van vrees) ut.

Demosthenes, Demosthēns, is, m.

denken, cogitāre.

des te (bijeecomparat.) eo.

deugd, virtus, ūtis, f.

deugdzzaam, virtūtis compos, ōtis; honestus, a d j.

Diana, Diāna, ae, f.

dicht, densus, a d j.

dichter, poëta, ae, m.

dier, bestia, ae, f; animal, ālis, n.

dierbaar, carus, a d j.

dikwijls, saepe, a d v.

ding, res (rei), f.

doch, sed, conj.

dochter, filia, ae, f.

doelen, (op), spectāre.

doen, facere, agere.

doffer, columbus, i, m.

donder, tonitrus, us, m.

dood, mors, rtis, f.

dooden, occidēre.

doornstruik, vepres, is, m.

dorst, sitis, is, f. *dorst hebben*, sitire.

drinken, bibere.

droefheid, tristitia, ae, f.

droom, somnium, i, n.

druif, uva, ae, f.

duif, columba, ae, f.

durven, audere.

dus, igitur, a d v.

dwalen, errare.

E.

echtbreker, adulter, eri, m.

echter, tamen, a d v.

echtgenoot, conjux, ūgis, f.

edelmoedig, generosus, a d j.

eenige, nonnulli, a d j.

eens, aliquando, a d v.

eenvoudig, simplex, icis, a d j.

eeren, colere.

eerst, primum, a d v.

eeuwigheid, aeternitas, ātis, f.

eggen, occare.

eik, quercus, us, f.

eindelijk, denique, tandem, a d v.

eindigen, finire.

ellende, miseria, ae, f.

en, et, que (wordt achter aan het woord gehecht).

Epaminondas, Epaminondas,

ae, m.

Epicurus, Epicurus, i, m.

erkennen, agnoscere; (= belijden) confiteri.

ervaren, peritus, a d j. (c. gen.).

eten, edere.

Europa, Eurōpa, ae, f.

Eurydice, Eurydice, es, f.

F.

fabel, fabula, ae, f.

Faustulus, Faustulus, i, m.

Felix, Felix, icis, m.

fluitspelster, tibicina, ae, f.

fluitspeler, tibicen, cinis, m.

fortuin, fortuna, ae, f.

G.

gaan, ire; (*naar iets*), accedere (*ad aliquid*).

gaarne, libenter, a d v.

gansch, universus, omnis, a d j.

gebrek, vitium, i, n.

gebruiken, uti, (c. abl.).

gedachte, opinio, ōnis, f.

gedachtig, memor, ōris, a d j. (c. gen.).

gedecelle, pars, tis, f.

gedenkteeken, monumentum, i, n.

gedragen (*zich*), se praebere.

geduldig, patiens, ntis, a d j.

geen, nullus, (*van beiden*) neuter, a d j.

geest, animus, i, m; ingenium, i, n; mens, ntis, f.

geheel, totus, a d j.

geheel en al, omnino, a d v.

geheugen, memoria, ae, f.

gehoorzamen, parere (c. dat.); obedire (c. dat.).

geit, capra, ae, f.

gelaten, aequus, a d j.

geld, pecunia, ae, f.

geleerd, doctus, a d j.

gelegenheid, occasio, ōnis, f.

geloof, fides, ei, f; *geloof schenken*, fidem habere (c. dat.).

gelooven, credere (c. dat.).

geluk, fortuna, ae, f.

gelukkig, felix, icis; beatus, a d j.

gelijk, similis, a d j.

gelijk = *gelaten*, aequus, a d j.

gelijk, ut, a d v.

gemakkelijk, facilis, a d j.

gemoed, animus, i, m.
 geneesmiddel, medicamentum, i, n.
 genoeg, satis, a d v.
 genoeg, voluptas, ātis, f.
 gerechtigheid, justitia, ae, f.
 gereed maken, expedire.
 geschenk, munus, ěris, n.
 geschiedenis, historia, ae, f.
 geschikt, aptus (c. dat. of ad c. acc.), a d j.
 geslacht, genus, ěris, n.
 gestalte, statūra, ae, f.
 gevaar, pericūlum, i, n.
 gevangen nemen, capere.
 gevecht, pugna, ae, f.
 geven, dare, praebere.
 gevoel, sensus, us, m.
 gevoelen, sententia, ae, f.
 gevoelen, sentire.
 geweld, vis, f.
 geweten, conscientia, ae, f;
 een goed geweten, conscientia recta.
 gewoon zijn, solere.
 gewoonlijk, plerumque, a d v.
 gewoonte, mos (moris), m.
 gezang, cantus, us, m.
 gezant, legātus, i, m.
 gezicht, aspectus, us, m.
 gezond zijn, (bene) valere.
 gezondheid, valetudo, ĩnis, f.
 gierigaard, avārus, i, m.
 gisteren, heri, a d v.
 glans, splendor, ōris, m.
 God, Deus, i, m.
 goddeloos, improbus, impius, a d j.
 goddelijk, divinus, a d j.
 godin, dea, ae, f.
 goed, bonus, a d j.
 goed, bene, a d v.
 goed, bonum, i, n. s u b s t.
 goedkeuren, probare.

goedkeuring, approbatio, ōnis, f.
 Gorgias, Gorgias, ae, m.
 Griek, Graecus, i, m.
 Grieksch, Graecus, a d j.
 grijpvoegel, gryps (gryphis), m.
 grijsaard, senex (senis), m.
 groen, viridis, a d j.
 grond, solum, i, n.
 grondslag, fundamentum, i, n.
 groot, magnus, a d j.
 grootvader, avus, i, m.

H.

haan, gallus, i, m.
 haas, lepus, pōris, m.
 handelen, agere.
 hangen (boven het hoofd . . .)
 impendere (c. dat.).
 Hannibal, Hannibal, ālis, m.
 hart, cor (cordis) n; het gaat
 mij ter harte, curae est mihi.
 haven, portus, us, m.
 hebben, habere, esse (c. dat.).
 heden, hodie, a d v.
 heerlijk, praeclārus, a d j.
 heerschappij, imperium, i, n.
 heeschheid, ravis, is, f.
 heiligheid, sanctitas, ātis, f.
 heilzaam, salūber, a d j.
 hekelen, perstringere.
 helder, limpidus, a d j.
 helpen, adjuvare.
 hemel, caelum, i, n.
 hemelsch, caelestis, a d j.
 hengst, equus, i, m.
 herder, pastor, ōris, m.
 herfst, autumnus, i, m.
 herinneren, monere.
 herinneren (zich), meminisse
 (c. gen.).
 hert, cervus, i, m.
 hevig, vehemens, ntis, a d j.
 hevig, vehementer, graviter, a d v.

hoe (bij een adjectivum)
 quam; (bije een comparat.)
 quo; (= op welke wijze) quomodo.

hoe groot, quantus, a d j.
 hoe lang, quamdiu, a d v.
 hoevele, quot, a d j. i n d e c l.
 hoezeer, quantopere, a d v.
 hoest, tussis, is, f.
 hof, aedes, ium, f.
 hol, specus, us, m.
 hond, canis, is, c.
 honger, fames, is, f.
 honger hebben, esurire.
 hoofd, caput, pītis, n; aan het
 hoofd zijn (van), praeesse
 (c. dat.).

hoofdstad, caput, pītis, n.
 hoog, altus, a d j.
 hoop, spes, ei, f.
 hooren, audire.
 hopen, sperare.
 Horatius, Horatius, i, m.
 houden, tenere; (voor) aestimare,
 habere (c. acc.); (= voeden)
 alere.

hout, lignum, i, n.
 huis, domus, us, f; te huis, domi;
 van huis, peregre, domo; naar
 huis, domum.
 huisgezin, familia, ae, f.
 hulp, auxilium, i, n.
 hulpeloos, inops, ōpis, a d j.

I.

ieder, omnis, a d j.
 ijverig, studiosus, strenuus, a d j.
 indien, si, c o n j; indien niet,
 nisi, c o n j.
 innemen, capere.
 Italië, Italia, ae, f.

J.

jaar, annus, i, m.
 jager, venator, ōris, m.
 Janus, Janus, i, m.
 jeugd, juvenus, ūtis, f.
 jongeling, juvenis, is, m; adoles-
 cens, ntis, m.
 juist, justus, a d j.
 juist, recte, a d v.
 juk, jugum, i, n.
 Julius Caesar, Julius (i) Caesar
 (āris), m.
 Jupiter, Juppiter (Jovis), m.
 Juvenalis, Juvenālis, is, m.

K.

kalf, vitulus, i, m.
 kalm, aequus, a d j.
 kameel, camelus, i, m.
 karakter, mores, um, m.
 Karel, Carolus, i, m.
 kennis, cognitio, ōnis, f.
 keuken, culina, ae, f.
 kikvorsch, rana, ae, f.
 kind, infans, ntis, m; puer, ěri,
 m; kinderen, (met betrek-
 king tot hun ouders)
 liberi, ōrum, m; (met be-
 trekking tot hun leef-
 tijd) pueri, ōrum, m.
 kip, gallina, ae, f.
 kleeden, vestire.
 klein, parvus, a d j.
 kleur, color, ōris, m.
 knaap, puer, ěri, m.
 koe, vacca, ae, f.
 komen, venire.
 komkommer, cucumis, is en
 ěris, m.
 kommer, aegritudo, ĩnis, f.
 koning, rex (regis), m.
 koningin, regina, ae, f.

koninklijk, regius, a d j.
koopman, mercator, ōris, m.
koorts, febris, is, f.
koren, frumentum, i, n.
kort, brevis, a d j.
kracht, vis, f; vigor, ōris, m.
krachtig, fortis, a d j.
kruid, herba, ae, f.
kudde, grex (gregis), m.
kunnen, posse.
kunst, ars (artis), f.
kunstenaar, artifex, icis, m.
kwellen, vexare, cruciare.

L.

Lacedaemoniër, Lacedaemonius,
 i, m.
lachen, ridere.
lafhartig, ignavus, a d j.
lafhartigheid, ignavia, ae, f.
land, terra, ae, f; *van het land*,
 rure.
landbouwer, agricola, ae, m.
landman, agricola, ae, m.
landstreek, regio, ōnis, f.
lang, longus, a d j.
lang, diu, a d v; *comparat.*
 diutius.
langdurig, diuturnus, a d j.
lastig, molestus, a d j. (c. dat.).
Latijnsch, Latinus, a d j.
ledige tijd, otium, i, n.
leeftijd, aetas, ātis, f.
leeren, (= aanleeren) discere;
 (= onderwijzen) docere.
leerling, discipulus, i, m.
leermeester, magister, tri, m;
 praeceptor, ōris, m.
leeuw, leo, ōnis, m.
leeuwerik, alauda, ae, f.
leger, exercitus, us, m.
legerplaats, castra, ōrum, n.
lente, ver (veris), n.

les, praeceptum, i, n.
letter, littera, ae, f.
leugenaar, mendax, ācis, m.
leugenachtig, mendax, ācis, a d j.
leven, vivere.
leven, vita, ae, f.
levendig, alacris, a d j.
lezen, legere.
lichaam, corpus, ōris, n.
licht, lux (lucis), f; lumen, inis, n.
lid, membrum, i, n.
liefde, amor, ōris, m.
liefelijk, amoenus, a d j.
lijden, pati.
lof, laus (laudis), f.
loopen, currere.
losbandig, dissolutus, a d j.
lot, sors, rtis, f.
lotgeval, aerumna, ae, f.
lucht, aer (aëris), m.
luister, splendor, ōris, m.

M.

maaltijd, coena, ae, f.
maand, mensis, is, m.
maar, sed, conj; *maar indien*,
 sin, conj.
Macedoniër, Macēdo, ōnis, m.
machtig, potens, a d j.
maker, fabricator, ōris.
man, vir, i, m.
marsch, iter (itinēris), n.
matig, modicus, a d j.
medelijden, misericordia, ae, f.
medelijden hebben, misereri, (c.
 gen.).
Medië, Media, ae, f.
Mediër, Medus, i, m.
meenen, putare, opinari.
meer, lacus, us, m.
meer, magis, a d v.
meerdere, plures, a d j.
meeste, plurimus, a d j.

meester, (zich . . . maken van),
 occupare (c. acc.).
menigte, copia, ae, f; multitudo,
 inis, f.
mensch, homo, inis, m.
menschenlijk, humanus, a d j.
merrie, equa, ae, f.
mes, culter, tri, m.
meten, metiri.
Miltiades, Miltiades, is, m.
misdaad, scelus, ēris, n. flagi-
 tium, i, n.
mishagen, displicere.
mishandelen, vexare.
misschien, fortasse, a d v.
moeder, mater, tris, f.
moedig, acer, a d j; acriter, a d v.
moeilijk, difficilis, a d j.
moeilijkheid, difficultas, ātis, f.
moeile, labor, ōris, m.
moerassig, paluster, a d j.
moeten, debere.
morgen, cras, a d v.
muis, mus (muris), m.
muur, murus, i, m; moenia,
 ium, n.

N.

naam, nomen, inis, n.
naburig, finitimus, vicinus, a d j.
nacht, nox (noctis), f.
nachtegal, luscina, ae, f.
nachtraaf, strix (strigis), f.
nadelig zijn, obesse (c. dat.).
naderen, appropinquare (c. dat.).
naderhand, postea, a d v.
natuur, natura, ae, f.
nauwelijks, vix, a d v.
nauwegezet, religiōsus, a d j.
nawolgen, imitari.
nemen (gevangen), capere.
nergens, nusquam, a d v.
Nero, Nero, ōnis, m.

niemand, nemo, gen. nullius,
 dat. nemini, acc. neminem,
 abl. nullo.
niet, non, a d v. (bij den
 imperat.) ne.
niet alleen — maar ook, non
 solum — sed etiam.
niets, nihil, subst. indecl.
niet weten, nescire, ignōrare.
nieuw, novus, a d j.
noemen, appellare, dicere.
noodigen, invitare.
noodlot, fatum, i, n.
nooit, nunquam, a d v.
noordenwind, boreas, ae, m.
November, November, bris, m.
nu, nunc, a d v.
Numa Pompilius, Numa (ae)
 Pompilius (i) m.
nut, utilitas, ātis, f.
nutteloos, inutilis, a d j.
nuttig, utilis, a d j; *nuttig zijn*
 (voor of tot), prodesse (c. dat.).

O.

oefenen, exercere.
oefening, exercitatio, ōnis, f.
of, vel, aut; (na de verba
 non dubito, enz.) quin; (bij
 een eenledige zijdeling-
 sche vraag) num, ne; (bij
 het tweede lid van een
 tweeledige vraag) an.
ofschoon, cum, conj. c. con-
 junct.
olifant, elephantus, i, m.
om te, ut, conj. c. conjunct;
 (na de verba van ver-
 hinderen) quominus, conj.
 c. conjunct.
om niet te, ne, conj. c. con-
 junct.
omdat, quod, quia, conj.

omkomen, perire.
 omgorden, cingere.
 omringen, cingere.
 omsingelen, cingere.
 omvatten, amplecti.
 onaangenaam, injucundus, a d j.
 onbekend (aan), ignotus (c. dat.);
 (met), ignarus (c. gen.).
 onbezonnenheid, temeritas, ātis, f.
 ondankbaar, ingrātus, a d j.
 ondergang, interitus, us, m.
 ondernemen, suscipere.
 onderrichten, erudire.
 ondervinden, experiri.
 onderwerpen, subicere.
 onderwijzen, docere, erudire.
 ondeugd, vitium, i, n.
 ondeugend, nequam, a d j. in decl.
 onedel, inhonestus, a d j.
 ongehoorzaamheid, inobedientia,
 ae, f.
 ongelijk, dissimilis, a d j.
 ongeloofelijk, incredibilis, a d j.
 ongeluk, res (rerum) adversae
 (ārum), f.
 ongelukkig, miser, infelix, icis,
 a d j.
 ongewoon, insuetus, a d j.
 ongeval, aerumna, ae, f.
 onrecht, injuria, ae, f.
 onrijp, immaturus, a d j.
 onsterfelijk, immortalis, a d j.
 ontbreken, deesse.
 ontdekken, detegere.
 ontlokken, elicere.
 ontvangen, accipere.
 ontzettend, ingens, ntis, a d j.
 onverstandig, imprudens, ntis, a d j.
 onzeker, incertus, a d j.
 oog, oculus, i, m.
 ooievaar, ciconia, ae, f.
 ooit, unquam, a d v.
 ook, etiam, quoque, a d v.

oordeelen, existimare.
 oorlog, bellum, i, n.
 oorlog voeren, bellum gerere,
 bellare.
 oorzaak, causa, ae, f.
 opdat, ut, conj. c. conjunct.
 opdat niet, ne, conj. c. conjunct.
 openbaar, publicus, a d j.
 openstaan, patere.
 opgroeien, adolescere.
 opletten, attendere.
 oplettend, attentus, a d j.
 oppassen, cavere.
 opteekenen, consignare.
 optrekken, proficisci.
 opvoeden, educare.
 opwekken, excitare.
 Orestes, Orestes, is, m.
 oud, vetus, eris; antiquus, a d j;
 (in leeftijd) senex, nis, a d j.
 ouderdom, senectus, ūtis, f.
 ouders, parentes, ium en um, m.
 overgeven, tradere.
 overige, (plur.), cetēri, a d j.
 overreden, persuadere (c. dat.).
 overtreden, migrare (c. acc.).
 overtreffen, superare.
 overtreffend, superlativus, a d j.
 overtuigen, persuadere (c. dat.).
 overwinnaar, victor, ōris, m.
 overwinnen, superare, vincere.
 overwinning, victoria, ae, f.

P.

paard, equus, i, m.
 pad, via, ae, f.
 peer, pirum, i, n.
 Pelopidas, Pelopidas, ae, m.
 Pers, Persa, ae, m.
 Perzië, Persis, idis, f.
 Phoeniciër, Phoenix, icis, m.
 pijl, sagitta, ae, f; telum, i, n.

pijnboom, pinus, us, f.
 pijniging, cruciatus, us, m.
 plaats, locus, i, m.
 plan, consilium, i, n.
 plicht, officium, i, n.
 ploegen, arare.
 ploegstaart, buris, is, f.
 plotseling, subitus, a d j.
 plotseling, subito, a d v.
 plukken, carpere.
 Pompejus, Pompejus, i, m.
 poort, porta, ae, f.
 poot, crus (cruris), n.
 prachtig, magnificus, a d j.
 praten, garrire.
 priester, presbyter, eri, m.
 prijzen, praedicare, laudare.
 prijzenswaardig, laudabilis, a d j.
 proeven, gustare.
 Ptolemaeus, Ptolemaeus, i, m.
 putten, haurire.
 Pylades, Pylades, is, m.
 Pyrrhus, Pyrrhus, i, m.

R.

raadgeving, consilium, i, n.
 rat, glis (gliris), m.
 recht, jus (juris), n; met recht,
 jure, merito.
 rechtschapen, probus, a d j.
 rechtvaardig, justus, a d j.
 rechtvaardigheid, justitia, ae, f.
 reddden, servare.
 redding, salus, ūtis, f.
 rede, ratio, ōnis, f.
 reden (zonder), temere, a d v.
 redenaar, orator, ōris, m.
 reeds, jam, a d v.
 regeeren, regere.
 reis, iter, itinēris, n.
 Remus, Remus, i, m.
 reus, gigas, antis, m.
 richtsnoer, amussis, is, f.

rijk, imperium, i, n; regnum, i, n.
 rijk, dives, vitis, a d j.
 rijkdom, divitiae, ārum, f.
 rivier, flumen, inis, n.
 roem, gloria, ae, f.
 roemen, praedicare.
 roepen, vocare.
 Rome, Roma, ae, f.
 Romein, Romānus, i, m.
 Romeinsch, Romānus, a d j.
 Romulus, Romulus, i, m.
 rots, rupes, is, f.
 rug, dorsum, i, n.
 rust, quies, ētis, f; otium, i, n.

S.

samentrekken, contrahere.
 samenzwering, conjuratio, ōnis, f.
 Samniet, Samnis, itis, m.
 schaap, ovis, is, f.
 schaar, agmen, inis, n.
 schade doen, schaden, nocere,
 obesse.
 schaduw, umbra, ae, f.
 schandelijk, turpis, a d j.
 schatten, opes, um, f.
 schenken, donare.
 scheppen, creare.
 scherp, acer, a d j.
 scherp hekelen, zie hekelen.
 scherven, acuere.
 schijnen, videre.
 schilderen, pingere.
 schip, navis, is, f.
 schipper, nauta, ae, m.
 school, schola, ae, f.
 schoon, pulcher, a d j; pulchre,
 a d v.
 schoonheid, pulchritudo, inis, f.
 schoonvader, socer, eri, m.
 schoonzoon, gener, eri, m.
 schotel, catinus, i, m.
 schrijven, scribere.

schrijver, scriptor, ōris, m.
schuld, culpa, ae, f.
September, Septembris, m.
Sicilië, Sicilia, ae, f.
sieraad, decus, ōris, n.
slagorde, acies, ēi, f.
slapen, dormire.
slecht, malus, imprōbus, a d j.
slecht, male, a d v.
sleutel, clavis, is, f.
sluiten, claudere.
smart, dolor, ōris, m.
snappen, garrīre.
snarenspeelster, psalteria, ae, f.
snarenspeeler, psalter, ae, m.
sneeuw, nix (nivis), f.
snel, velox, ōcis; celer, a d j.
snelheid, celeritas, ātis, f.
sneuvelen, cadere.
Socrates, Socrātes, is, m.
soldaat, miles, ītis, m.
sommige, nonnulli, a d j.
somtijds, nonnunquam, a d v.
soort, genus, ōris, n.
sparen, parcere.
spel, ludus, i, m.
spelen, ludere.
spijs, cibus, i, m.
spoedig, mox, a d v.
spoor, calcar, āris, n.
spreken, dicere, loqui.
staat, civitas, ātis, f.
stad, urbs (urbis), f; uit de stad, perēgre, a d v.
standvastigheid, constantia, ae, f.
steil, praeceps, cipītis, a d j.
stellen, instruere; *het leger in slagorde stellen*, aciem instruere.
stem, vox (vocis), f.
ster, stella, ac, f.
sterfelijk, mortālis, a d j.
sterk, fortis, a d j.
sterveling, mortālis, is, m.

sterven, mori.
stichter, conditor, ōris, m.
stier, taurus, i, m.
stilzwijgen, silentium, i, n.
storen, turbare.
storm, procella, ae, f.
stoutmoedigheid, audacia, ae, f.
straf, poena, ae, f; supplicium, i, n.
straffen, punire, multare.
streven, studium, i, n.
strijd, pugna, ae, f; proelium, i, n.
strijden, pugnare, decertare, dimicare.
stutten, fulcire.
stuurman, gubernator, ōris, m.

T.

taal, lingua, ae, f.
talent, talentum, i, n.
teeder, tener, a d j.
tegenwoordig zijn, adesse (c. dat.).
temmen, domare.
tempel, templum, i, n.
terugbrengen, reducere, referre.
terugkeer, reditus, us, m.
terugkeeren, redire.
terwijl, dum, con j.
tevreden, contentus, a d j. (c. abl.).
thans, nunc, a d v.
Thebaan, Thebānus, i, m.
Theems, Tamēsis, is, f.
Themistocles, Themistōcles, is, m.
tienman, decemvir, i, m.
tijd, tempus, ōris, n.
tijding, nuntius, i, m.
timmerman, faber (bri) lignarius, m.
Timoleon, Timoleon, optis, m.
toch, enim, a d v.
tocht, iter (itinēris), n.
toedeelen, tribuere.
toegeven, indulgere (c. dat.).

toeleggen (*zich* (op)), incumbere (c. dat. of in c. acc.); operam navare (c. dat.).
toen, cum, con j.
toen, tunc, a d v.
toeval, casus, us, m.
toonen, ostendere.
toorn, ira, ae, f.
toren, turris, is, f.
traag, piger, a d j.
traagheid, ignavia, ae, f.
trachten, studere.
treffen, permovere.
treurig, tristis, a d j.
troepen, copiae, ārum, f.
trouw, fides, a d j.
trouweloos, perfidus, a d j.
tuin, hortus, i, m.
tweedracht, discordia, ae, f.
twijfel, dubium, i, n.
twijfelen, dubitare.
twist, lis (lītis), f.

U.

uitputten, absumere.
uitroepen, exclamare.
uitslag, eventus, us, m.
uistekend, egregius, excellens, ntis, a d j.
uitvinden, invenire.
uitvoeren, educere.
uur, hora, ae, f.

V.

vaardigheid, facultas, ātis, f.
vader, pater, tris, m.
vaderland, patria, ae, f.
vanwaar, unde, a d v.
veel, multus, a d j.
veinzen, simulatio, ōnis, f.
veld, campus, i, m.
veldheer, dux (ducis), m; imperator, ōris, m.
verachten, contemnere.

verbeteren, emendare, corrigere.
verbieden, vetare.
verbinden, conjungere.
verbranden, comburere.
verdedigen, defendere.
verdeelen, partiri.
verdelgen, delere.
verder, porro, a d v.
verderf, exitium, i, n.
verdiensle, meritum, i, n.
verdragen, tolerare, pati.
verdrijven, expellere.
vereeren, honorare, colere.
vergelijkend, comparativus, a d j.
vergetelheid, oblivio, ōnis, f.
vergeten, oblivisci (c. gen.).
verhalen, narrare.
verheugen, delectare; *zich verheugen*, delectari, *verheugd zijn*, gaudere.
verhinderen, prohibere, impedire.
verhuizen, migrare.
verkiezen, eligere.
verkrijgen, nancisci.
verjaardag, dies natalis, m.
verklaren, profiteri.
verklaren (= uitleggen), explicare.
verlangen, desiderium, i, n.
verlichten, collustrare.
vermaak, voluptas, ātis, f.
vermaken, delectare; *zich vermaken*, delectari.
vermanen, monere, hortari.
vermeerderen, augere.
vermetelheid, temeritas, ātis, f.
verminderen, levare.
vermijden, evitare.
vermoeden, opinio, ōnis, f.
vermogen, facultas, ātis, f.
vernielen, delere.
veroorzaken, creare.
veroveren, expugnare.

verrader, proditor, ōris, m.
verrijken, augēre.
verscheidene, complūres, a d j.
verschrikken, terrēre.
versieren, ornāre.
verslaan, profligāre.
verslinden, devorāre.
versmaden, aspernāri.
verstand, mens, ntis, f; ratio, ōnis, f.
verstandig, prudens, ntis, a d j.
versterken, munire.
verteren, absūmēre.
vertoeven, morāri.
vertoornd, irātus, a d j.
vertrekken, proficisci.
vertroosting, consolatio, ōnis, f.
vertrouwen, fidere (c. dat.).
verveelt (het), taedet.
vervolgen, persēqui.
verwaarlozen, neglēgere.
ververven, comparāre.
verwoesten, vastāre.
verwoesting, devastatio, ōnis, f.
verzachten, lenire.
verzoeken, rogāre.
viereen, celēbrāre.
vijand (persoonlijke), inimicus, i, m; (van het vaderland), hostis, is, m.
vijandelijk, hostilis, a d j.
vinden, invēnire.
visch, piscis, is, m.
vleien, blandiri (c. dat.).
vlijt, industria, ae, f.
vlijtig, industrius, a d j.
vloot, classis, is, f.
vluchten, fugere.
vlug, celer, a d j.
voeden, alere.
voeren, ducere; (= uitvoeren) educere; oorlog voeren, bellum gerere; bellare.

voet, pes (pedis), m.
vogel, avis, is, f. volūcris, is, f.
vol, plenus, a d j. (c. gen.).
volk, populus, i, m.
voorbeeld, exemplum, i, n.
voorbereiden, praeparare.
voordat, priusquam, conj.
voordeelig zijn, prodesse (c. dat.).
voormaam, praestans, ntis, nobilis, a d j.
voornemen, propositum, i, n.
voorschrift, praeceptum, i, n.
voorspoed, res secundae, f.
voorspoedig, prosper, a d j.
voortdurend, perpetuo, a d v.
voortreffelijk, eximius, praestans, ntis, praeclarus, a d j.
voorzichtig, prudens, ntis, a d j.
voorzichtigheid, prudentia, ae, f.
voorzienigheid, providentia, ae, f.
vordering (= voortgang), progressus, us, m.
vormen, erudire.
vorst, princeps, cīpis, m.
vragen (aan), rogāre (c. acc.).
vrede, pax (pacis), f.
vrees, timor, ōris, m; metus, us, m.
vreezen, timere, metuere.
vreugde, laetitia, ae, f.
viend, amicus, i, m.
vriendelijkheid, comitas, ātis, f.
vriendschap, amicitia, ae, f.
vrij, liber (c. abl.); immūnis (c. gen.), a d j.
vrouw, femina, ae, f.
vrucht, fructus, us, m.
vruchtdragend, frugifer, a d j.
vrug, ardens, ntis, a d j.
vuur, ignis, is, m.

W.

waar, ubi, adv. van plaats.

waar, verus, a d j.
waardig, dignus, a d j. (c. abl.).
waarheid, veritas, ātis, f.
waarom, cur, a d v.
waarzegger, vates, vatis, m.
wandelen, ambulāre.
wanhopen, despere.
wanneer, cum, conj.
want, nam, conj.
water, aqua, ae, f.
weder, wederom, iterum, a d v.
weder beminnen, redamare.
wenen, plorare.
weg, via, ae, f.
weggaan, abire.
wegvoeren, auferre.
weinige, pauci, a d j.
wel, quidem, a d v.
weldaad, beneficium, i, n.
weldadig, beneficus, a d j.
welsprekendheid, eloquentia, ae, f.
welwillend, benevolus, a d j.
wenschen, optare.
wentelen, volvere.
wereld, mundus, i, m.
werk, opus, ōris, n; labor, ōris, m.
werken, laborare.
werkmán, faber, bri, m.
wet, lex (legis), f.
weten, scire; niet weten, nescire.
wetenschap(pen), litterae, arum, f.
wijken, cedere.
wijs, sapiens, ntis, a d j.
wijsgeer, philosophus, i, m.
wijsheid, sapientia, ae, f.
wijze, m; sapiens, ntis.
wijze, v; modus, i, m.
wil, voluntas, ātis, f.
wild dier, fera, ae, f.
winst, lucrum, i, n.
winter, hiems, hiemis, f.
woest, atrox, ōcis, a d j.
wolf, lupus, i, m.

wolk, nubes, is, f.
wonden, vulnerare.
wonen, habitare.
woord, verbum, i, n.
woud, silva, ae, f.
wraak, vindicta, ae, f.
wreed, crudelis, a d j.
wreedheid, crudelitas, ātis, f.

Z.

zaak, res, (rei), f.
zacht, mitis, a d j.
zedén, mores, um, m.
zee, mare, is, n.
zeer, valde, a d v.
zeggen, dicere.
zeldzaam, rarus, a d j.
zelfs, etiam, a d v.
zenden, mittere.
ziek, aeger, a d j.
ziekte, morbus, i, m.
ziel, animus, i, m.
zien, spectare, videre, cernere.
zintuig, sensus, us, m.
zingen, cantare.
zitten, sedere.
zoet, dulcis, a d j.
zomer, aestas, ātis, f.
zon, sol (solis), m.
zoo, ita; (v ó ó r a d j e c t, en a d v.) tam, a d v.
zoodra als, simulac, simulatque, conj.
zoolang als, quamdiu, conj.
zoon, filius, i, m.
zoo wel — als, et — et.
zorg, cura, ae, f.
zorgen (voor), curare (c. acc.), consulere (c. dat.).
zorgvuldig, diligens, ntis, a d j.
zorgvuldigheid, diligentia, ae, f.
zuster, soror, ōris, f.
zwaar, gravis, a d j.

zwager, levir, i, m.
zwak, debilis, a d j.
zwakheid, infirmitas, ātis, f.

zwaluw, hirundo, inis, f.
zwart, niger, a d j.
zwijgen, tacēre.

EVULGETUR.

G. HUIBERS, pr.

Amstelodami, in festo S. Aloisii 1922.